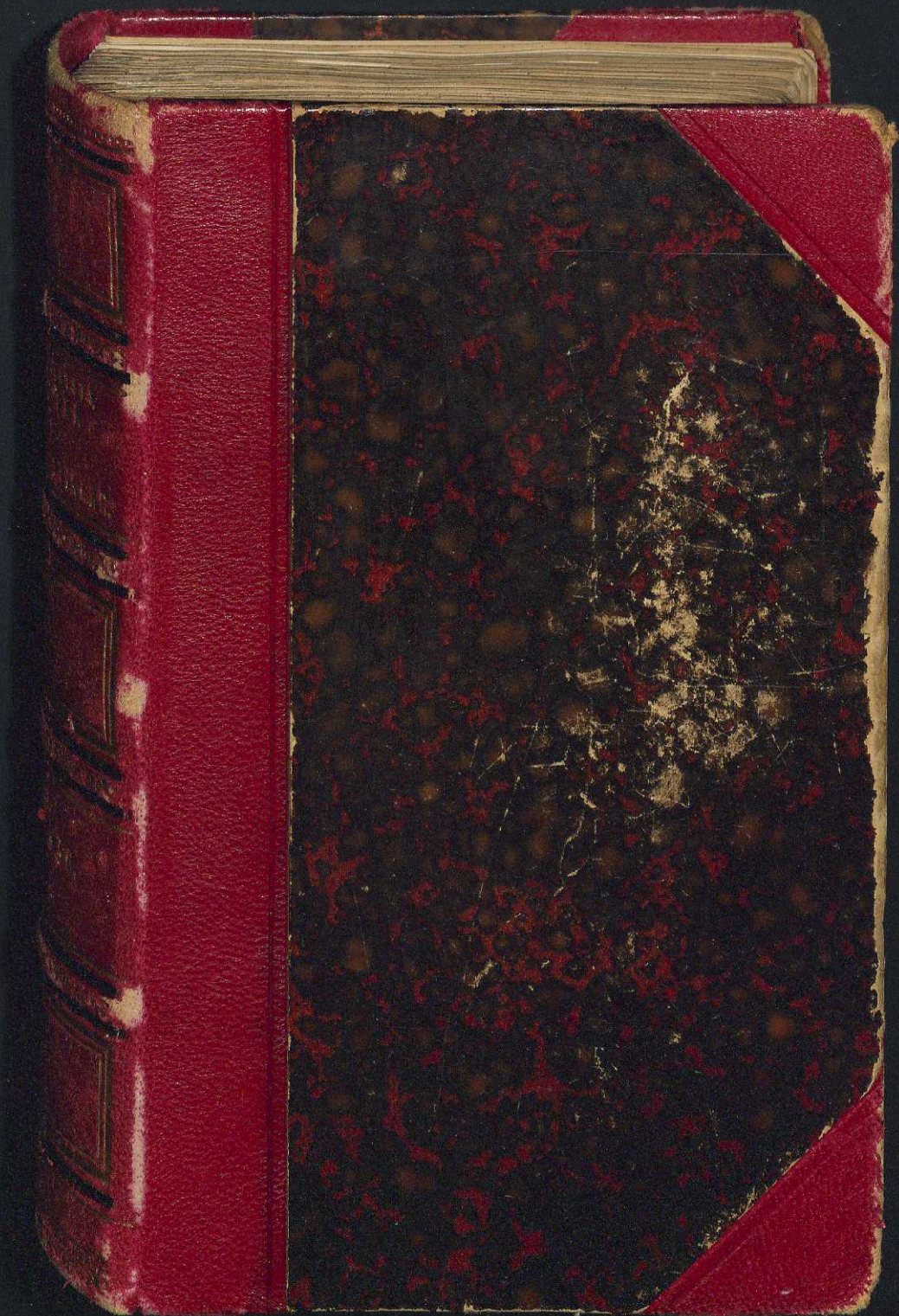

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Allmänna Sektionen

Polygr.
Sv.

Utlämnas ej

Almqvist C. J. d

Skriptor

TANKAR AF MARTIN LUTHER

OM

VERLDSLIG ÖFVERHET.

I en tid, då man ifrån en viss sida alltid söker bortblanda de politiska frågorna genom påståendet, att personer hata samhällsstyrelse, ordning och lagar, derföre, att de vilja se lagarne åtydda äfven af sjelfva samhällsstyrelsen, samt öfverhufvud ordningen på jorden förbättrad allt efter som det högre och fullkomligare tankesättet fordrar *bildningens förverkligande* i och genom statens former; är det utan tvifvel ganska nyttigt, att lysna på, huru en man yttrar sig i dithörande ämnen, om hvilken ingen läser yrka, att han i allmänhet var en öfverhetens och samhällsordningens fiende, utan tvertom högt predikade nödvändigheten af begge (inom de gränser, som *sanna* rättvisa utstakade), ehuru han ändock hörde till sin tids starkaste opposition. Vi förmoda också med säkerhet, att Sv. Biet skulle underkänna doktor Martin Luther, förklarande honom helt kort och godt för en kättare, majestätsförbrytare och rabulist, om det allenast ginge an. Men bisidan råkar vara bunden af åtskilliga svarigheter, att expressis verbis påstå något sådant om doktor Luther, ehuru den nödvändigt måste tänka om honom så i sitt hjerta, enär han — såsom vi i det kommande skola inhemta — yttrar sin opposition aldeles likartadt med vår tids. Vi bedja läsaren fästa sin uppmärksamhet vid, att hvad Luther i nedanförde stycken säger, icke angår hans tids *religiösa* strider, i afseende på *särskilda* dogmatiska punkter, som ändrat sig; utan politiska frågor, just angående gränserna, vidden och innehållet, hvar inom den *verldsliga makten* bör inskränkas, samt om tankefriheten och yttranderätten, följaktligen allt ämnen, helt egna för vår tid, såväl som för all.

Hans skrift om öfverheten var icke föranledd af någon särskild politisk tilldragelse, så att man kunde förklara hans här yttrade skarpa endast angå densamma; utan befinnes, tvertom, vara en afhandling för hvarje tid och hvarje ort, der nemligen samhällets styremän genom verk och gerning visa sig vara *sådana*, att Luthers ord angå dem; hvilket vi anmärka reservationsvis, på det ingen må tro, att vi vilja hafva hans ytt-

randen här förstådda om *de* regerande personer, som genom beskaffenhet och uppförande enskildt undantaga sig från Luthers allmänna dom.

Icke utan sitt stora intresse är det likaledes, att höra huru den ärlige Luther begagnar språket, så der temligen utan att sky kraft-termer, när han dermed ville beteckna någonting *nsans* façons för hvad det sannskyldigen var. Det är framförallt emot dylikt språkbruk, som Biet och dess skrymtaktige, seder upphäfvat sin stämma, så fort dess motparti någongång begagnat sig deraf, ehuru det sjelf i mångdubbelt mått låtit sådant behaga sig att för egen del bruka. Dess takt har i denna del varit o*sk*erilligen klen. Flera uttryck, som t. ex. A. B. nyttjat i en varm satts, och som visserligen varit ganska goda och egentliga för sakens betecknande, men hvilka A. B. sjelf dock icke vidare skulle hafva brytt sig om att till sina vedersakares smälek upprepa, utan som rätt gerna för A. B. skulle hafva kunnat få låta bli att göra motpartiet skada mera än en gång, har Biet varit oklokt nog att upptaga på ett sådant sätt, att det *fö*revoigat sina egna patroners nesa. För att ibland andra hit hörande ord blott nämna den ryktbara Skabben^{*)}: hvem var det, som tog affär derpå, och upphöjde det till en terminus technicus, betecknande Aristokrati och Prelatur, hvilken term nu troligen för alltid skall komma att i Sverige vidhänga dessa begge parasit-växter, eller hudsjukdomar på nationen. Aftonbladet var det, som först en gång brukade ordet, och gjorde det visserligen à la Luther. Att ordet rätt väl motsvarade sin mening, tillåt vi: och det kunde visst derföre förtjena att æterniseras. Men att Biet sjelf skulle göra detta: skulle låta förläda sig till ett upprepande, ett ideligt anförande af sådant, som, genom sanningen i sin bild, mycket verkade till dess anhängares vanheder — det var onekligen mer än någon kunde hoppas. Det var höjden af okloket, taktlöshet och en-

*) Uttrycket *Prelallimpa* och annat dylikt är äldre, och skulle längesedan vara glömdt, om icke biet varit angeläget om att ständigt uppfrika minnet af det öfver sina prelater kastade skämtet, och derigenom göra dem så stor skada dermed, som möjligt varit.

Red. anm.

4

fald af våra fiender. Men äfven häruti se vi en påfallande likhet emellan Luthers tidevarf och vårt. Äfven det lutherska seklets bin, våldets och lögnens ihärdige kämpar på den tiden, stötte sig hiskligen på hans stundom rätt grofkorniga språk, och gäfv sig ingen ro, förrän de kring alla landsändar och i alla vrår, dit deras röster hunno, kringspridt hans kärnfraser om dem; och de arbetade sålunda själfva på att skaffa ett allmänt åtlöje öfver sig draget. Nu är det för ingen del vår mening, att den store reformatorn i dessa ord hör tjena till efterföjd; han är deruti adnotandus, men icke imitandus. Hvad vi deremot tydligen finna, är 1:o, att då, likasom nu, under en liflig och stark diskussion orden icke alltid kunde låta blifva att falla sig en smula skarpa, när man hade att göra med motståndare af en viss missbildning; samt 2:o att dessa motkämpar bevisa en ibland sina kardinaldumheter genom att upprepa och æternisera hvad de fått till lifs. Vi kunna ej annat finna än att detta sker genom en hemligt verkande Guds försyn, hvares plan måste vara, att de skola handla så till själfstörelse. Quos Jupiter vult pendere, dementat.

Lätom oss nu höra ett och annat ur Martin Luthers lilla skrift: *Om verldslig öfverhet*), huruvida man är henne lydnad skyldig. För någon, som kanske icke gillar hela innehållet, skall det dock säkert, om ej mer, utgöra ett intressant curiosum.

I. Inledning.

»Jag har tillförene skrivit en liten bok till den tyska adeln, och visat, hvad dess christeliga embete och verk är; men huru de hafva gjort derefter, är nogsammt för ögonen. Derföre måste jag använda min slit och nu äfven skriva, hvad de skola underlåta och icke göra. Och hoppas, de skola rätta sig derefter alldeles så, som de hafva rättat sig efter den förra skriften, att de nemligen förblifva furstar, och aldrig varda christne. Ty Gud den allsmäktige har gjort våra furstar galna, att de icke mena annat, än att de kunna göra och bjuda sina undersåter, hvad helst de vilja; och undersåterne fara och ville och tro, att de äro skyldige att lyda allt detta, utan inkränkning; hvadan furstarne nu hafva begynt bjuda folket, att lemna ut böcker, tre

5
och länka hvad de föregifva; hvarmed de för-
dristat sig, att äfven sätta sig på Guds stoly och
mästra samvetena och tron, och efter sin galna
hjerna sätta den Helige Ande i skola. Påstå
ändå, att man bör icke säga dem det, utan skall
på köpet kalla dem *nådiga junkare*.

»De skrifva och låta utgå bref, att kejsaren
har befallt det, och de vilja vara christelige, ly-
dige furstar; alldeles såsom vore det deras all-
var, och man icke blefve varse *skälmen bakom*
deras öron. Ty vi skulle väl se, om kejsaren
togs ifrån dem ett slott eller en stad, eller an-
nars befallte dem något orättvist, huru artigt
de skulle finna sig, så att de motstodo kejsaren
och icke måste vara lydige. Men nu, då det
gäller att skinna den fattiga och tillfredsställa
sitt sjelfsväld på Guds ord, måste det heta lyd-
nad för kejsarens befallning. Sådana menni-
skor kallade man fordom skurkar; nu måste
man kalla dem christeliga, lydiga furstar; de vilja
dock icke låta någon komma till förhör eller
förklaring, huru starkt man ock erbjuder sig
dertill; hvilket likväl vore för dem alldeles o-
drägligt, derest kejsaren eller någon annan skulle
så förfara med dem. Det är nu de furstar,
som regera kejsaredömet i de tyska länderna;
derföre måste det ock så artigt gå till i alla
land, såsom vi ock se. Emedan nu dessa nar-
rare *ursinniga framsart länder till utrotande af*
den christeliga tron, till förnekande af det gudom-
liga ordet och till hädelse mot det gudomliga
Majestätet, vill och kan jag icke längre se på
mina onådiga herrar och *vreda junkare*, utan
måste åtminstone med ord göra dem motstånd.
Och har jag ej fruktat deras afgud, påfven, som
hotar att beröfva mig själen och himmelen, så
måste jag ock visa, att jag ej fruktar hans *af-*
skum och vattenblåsor, som hota att beröfva
mig kroppen och jorden. Gud gifve, att de
måste vredgas, till dess de gråa rockarne förgås,
och hjelpe oss, att vi för deras hot icke dö,
Amen!

II. *Huru långt den verldsliga Öfverheten*
sträcker sig.

»Här komme vi till bufvudstycket af denna

afhandling. Ty sedan vi hafve lärt, att verldslig Öfverhet måste vara på jorden, och huru man christeligt och saligt skall nyttja densamma; måste vi nu lära, huru långt hennes arm och huru fjerran hennes hand räcker, att hon ej må sträcka sig för vida och gripa in i Guds rike och regering. Och det är ganska nödvändigt att yeta. *Ty en odräglig och förskräcklig skada följer deraf, om man gifver henne för stort rum, och det är ej heller utan skada, om hon blifver för mycket inskränkt.* Här straffar hon för litet, der straffar hon för mycket. Ehuru det är drägligare, att hon afviker på den ena sidan och straffar för litet, än att hon afviker på den andra sidan och straffar för mycket; alldenstund det alltid är bättre att låta en skälm lefva, än döda en from man, emedan världen dock har och måste hafva skälmar, men har få fromma.

»För det första bör man märka, att detvenne slags Adams barn, af hvilka den ena delen är i Guds rike under Christo, den andra i världens rike under Öfverheten (såsom ofvanföre är sagdt), hafva tväggahanda lagar; ty hvarje rike måste hafva sin lag och rätt, och utas lag kan intet rike, ingen styrelse bestå, såsom den dagliga erfarenheten noggsamt visar. Den verldsliga styrelsen har lagar, som ej sträcka sig längre än öfver

*) Öfversättningen är den, som P. A. Söndén gjort af Luthers Valda Skrifter. Vi nämna detta, på det läsaren i Söndéns namn måtte finna en borgen för, att ingen af partigrunder skulle hafva på svenska förvärrat eller skärpt Luthers uttryck. — Aftonbladet har en gång i det föregående lofvat anföra Luthers tankar, och uppfyller detta löfte nu, så mycket hellre, som i vår tid och oaktadt svenska församlingen erkänner Luther för christendomens störste reformator, hans arbeten dock af sjelfva våra församlingars tjänstemän synas vara föga läste, kände och anförde, förmodligen derföre, att dessa herrars herrar i själ och hjerta ogilla Luther, oaktadt de nödgas bekänna honom i examina,

Red. anm.

7

kropp och gods, och hvad som är utvärtes på jorden. Ty öfuer själen kan och vill Gud ej låta någon annan regera, än sig sjelf allena. Derföre, derest verldslig makt understår sig att gifva själarna lag, der griper hon i Guds styrelse och förför och förderfvar blott själarna. Det vilje vi göra så klart, att man skall kunna taga derpå, på det våra junkrar, furstar och biskopar måga se, hvilka dårar de äro, när de med sina lagar och bud vilja tvinga människorna att tro så eller och annorlunda.

»Om man lägger en människolag på själarna, att de skola tro så eller annorlunda, såsom samma menniska föregifver, så finnes der visserligen ej Guds ord. Finnes der ej Guds ord, så är det ovisst, om Gud vill det; ty det, som han ej befaller, kan man ej vara viss på, att det behagar honom; ja, man är viss, att det ej behagar Gud. Ty han vill hafva vår tro blott och bart grundad på sitt gudomliga ord allena, såsom han säger Matth. 16: 18, På thatta hälleberget skall jag bygga min församling; och Joh. 10: 27, 3, Min får höra min röst, och jag känner them, och de följa mig: men den främmande följa de icke, utan fly ifrån honom. Deraf följer då, att verldslig makt drifver själarna till den eviga döden med sådant ogudaktigt bud: ty hon tvinger att tro detta, såsom rätt och med visshet Gudi behagligt, då det likväl är ovisst: ja visst, att det misshagar, emedan intet klart Guds ord finnes derpå. Ty den, som tror såsom rätt det, som är orätt eller ovisst, han förnekar sanningen, som är Gud sjelf, och tror på lögnen och villfarelsen: håller det för rätt, som är orätt.

»Derföre är det öfvermåttan dåraktigt, när de bjuda, att man skall tro Kyrkan, Fäderna, Concilierna, fastän intet Guds ord fins derpå. Djövels-apostlar, och icke Kyrkan, bjuda sådant: ty Kyrkan bjuder intet, om hon ej med visshet vet, att det är Guds ord, såsom S:t Petrus säger: 1 Epist. 4: 11, Om någon talar, han talar såsom Guds ord. Men det skall gå åt en god

8

tid, innan man bevisat, att konciliernas sätser
äro Guds ord. Men ännu dåraktigare är det, om
man säger: «Konungarne och Furstarne och Mē-
nigheten tro så». Käre, vi äro ej döpte till
Konungar, Furstar eller till Menigheten, utan
till Christum och Gud sjelf: vi kallas ej heller
Konungar, Furstar eller Menighet; vi kallas
Christne. Öfver själarna skall och kan ingen
besälla, om han ej vet att visa dem vägen till
himmelen. Men det kan ingen menniska, utan
Gud allena, göra. Derföre skall i det, som an-
går själarnas salighet, intet annat än Guds ord
läras och antagas. Likaledes, om de ock äro
plumpe dårar, måste de ju likväl bekänna, att
de ingen makt hafva öfver själarna. Ty ingen
menniska kan döda eller göra lefvande, föra till
himmelen eller helvetet en enda sjä. Och om
de ej vilja tro det på våra ord, skall ju Christus
nog starkt betyga det, då han säger, Matth. 10:
28. Rådens icke för dem, som dräpa kroppen,
och hafva dock icke makt att dräpa själen:
utan rådens mer honom, som kan fördöma både
själ och kropp i helvete. Jag tänker, att här
nog klart själen är tagen ur alla människors
hand, och satt under Guds makt allena.

22. 4. 17. 20/18 72 (Forts. e. a. g.)

9

SAMHÄLLS-IDÉER I MENNISKOSLÄGTETS
SAGA, AF C. J. L. ALMQVIST.

KAN-VÄLDETS URSPRUNG OCH BETYDELSE.

(Början af det)

(Slut från N:o 15.)

Vi måste slutligen efterse hvad betydelse, för hela vårt slägte i stort, denna betraktelse kan hafva. Då här frågan alldeles icke är om en samhällslära, utan om historiska uppgifter öfver de olika utseenden, som det sociala tillståndet på jorden i olika tider haft, och om den ledande tråd, som genomgår alla förändringarne; så kan det icke heller göras till föremål för framställningen; att visa, huru i ett samhälle, som icke öfverstigat sina gränser, men som utgör sina individers sanna enhet, yttre politiska medel skola kunna uppträda och göra sig gällande vid *de enskildt förefallande händelser, der de behöfvas* till afhjelpande eller hämmande af ett tillfälligt ondt, utan att derföre i staten behöfva stå såsom ständig myndighet: alldeles på samma sätt som medicinen, utan att vara en sådan, inträder till botande af de enkoma fall, der sjukdom påkommit. Detta följer af sig sjelf. Klart är dock, att likasom en kropp, hvilken länge intagit läkemedel och med eller utan behof ligger under medicinsk behandling, omöjligen genast och på en gång kan öfvergifva den konstlade regimen för att lefva på det friska sättet, men dertill af medicinen sjelf, såvida den är klok, måste småningom beredas (hvilket innebär, att den förnuftiga medicinska kuren måste arbeta på att hos den sjuke göra sig sjelf umbärlig); så kunna icke heller samhällen, som i många sekler legat under dynastisk inflytelse, varit öfverhopade med yttre politiska vehikel och vants vid sjukbehandling, på en enda dag återinträda i ett samhällsfriskt tillstånd, utan att dertill beredas genom en förutstig politik, hvars största visdom måste bestå uti, att småningom göra de yttre politiska medlen så vidt möjligt umbärliga och förminska kan-idéens inflytelse, utan att låta den med ett slag upphöra. En kropp, som länge uppehållit sig med droger från apoteket, kan vänja sig ifrån en och en i sender, men fördrager icke genast sund föda. Ett folk, som till stor del förlorat den rätta samfundsgunden (medlemmarnes verkliga union, och allas väl såsom mål för denna union), skulle blifva hufvudlöst och icke kunna reda sig, om det ögonblickligt och utan småningom skes ende beredelse förlorade kan-styrelsen: en kan är således här af samma angelägenhet för samfundssjälens, som en drog för kroppen: det är en nödvän-

dighet och ett slags lycka, men endast såsom *interim*, och med ändamål att göra sig sjelf onödiggång. Det kan ock för ingen del vara vår mening, då vi anförde exempel sådana, som Ainos, Tudas och andre, att vi i våra samhällen böra taga dem till förebilder, eller återgå till det första sociala tillståndet. Utom att en sådan återgång är omöjlig, måste den också vara orimlig derföre, att för släktet gifves intet tillbakaskridande, utan endast framgång. Men sådana folk, som de anförde, förtjena att ihågkommas såsom sanna bilder af människan i den ställning, då, såsom man tror, samhället handlös ligger öfverlemnadt åt sig sjelf; och såsom vittnen på, att hon deruti hvarken utmärker sig för grymhet eller oförnuft. Hyad vi med säkerhet kunna se, är också det, att släktet i stort sträfvar till samma tillstånd för andra gången, men i annan och upphöjd mening, i ny stil. Detta blir således icke ett återskridande, utan består, tvertom, uti nalkandet emot ett bestämdt och säkert, ännu ganska fjerran, men högt mål; och om hvars betydelse för planeten vi skola tillåta oss några ord, längre fram, såsom tillhörande ett redan i Inledningen anslaget ämne.

I den verldsutveckling, hvaruti vi befinna oss och våra fäder redan i årtusenden lofvat, har det dynastiska elementet egt en öfvervägande magt, ehuru det individuella likväl i vår tid ses på väg att vilja göra sig gällande till samhällets bringande på human grund för andra gången; hvarföre man också nu kan säga, att föremålet för den sociala verksamheten i våra stater börjar mer och mer blifva människornas väl i sann mening, och att icke alla, så mycket som förr, anses böra uteslutande lefva och lida för herrskarnes enstaka personligheter. Detta samhällets återkommande till den humana horisonten, för andra gången, skiljer sig ifrån tillståndet på den första (hos t. ex. Ainos, Tudas, Betjuanur o. s. v.) genom att vara medvetet, och således kunna försvara sig emot de tillgrepp, som vilja öfverändakasta det första: dettas svaghet ligger vanligen till en stor del uti samhällsfunktionernas medvetlösa, blott instinktmesiga förhållande till hvarandra, hvarigenom de hvarken förstå faran, när de angripas, eller bistå hvarann emot en gemensam fiende. Nordamerikanska unionen är människoslägtets första steg i stort till samfundets återförande till human horisont för andra gången; deruti funktionerna, lefva och handla medvetet, till skillnad ifrån det första sociala tillståndet, hvaraf spåren nästan försvunnit från jorden, men dock, såsom vi sett, här och der återfinnas hos de fredliga vildarne. De krigande vildarne stå, såsom vi också anmärkt, redan under kan-välde. Betrakta vi saken

universalt, finna vi således, att detta våld (det dynastiska på jorden) utgör ett *midtemellan*, som uppkommit på spillrorna af en förlorad oskuldstid; och att det sjelf endast småningom kan göra sig umbärligt, men dock otvifvelaktigt har till slutligt mål, att upphöra. Vi skola se hvad detta upphörande omsider betyder för släktet; och man måste för detta ändamål först lysna till hvad historien säger om de flera märkvärdiga stadier, hvilka kan-väldet hittills på jorden genomlupit.

Vid den period, då det ursprungliga samhället i en ort öfverskridit sina gränser, eller kommit derhän, att chefer egenmyndigt och för sin personliga räkning tagit väldet, samt desse, hvarje på sin punkt, hunnit stadga, stärka och något kringkansa sig, så begynner i den orten en allmän fejd. Det är den första yttre koncentrations-processen, och som visar taffan af ett land, uppfyllt med små synliga politiska medelpunkter med sjelftagen makt: *herrschar, furstar, damjos* *), eller *kaner*. Det folk, hvarinom denna samhällsprocess skett, kommer nu i en förfärlig jämsning, den ena traktens invånare drivas i kamp mot den andras, blod flyter, byte göres, och kriget förevigas genom *hämndens* idé, enär gerningar af den ena nejdens folk blifvit föröfvade emot inbyggarne i en annan, som desse nu, på grund af hämnd, skola vedergälla; hvaraf följer, att då de förre våldsverkarne härigenom komma att lida åtskilligt, få de å sin sida skäl till utförande af ny vedergällning och nytt våld, så att fejdernas kedja, en gång på denna bana inledd, aldrig kan sluta. En gång sålunda betsad följer en stämma sin anförare med lifligt begär, och han har alldeles icke svårt att bringa härar i rörelse. Ett på denna ståndpunkt kommet folk begynner älska rof, får lystnad efter fremmande gods, förvildas och *blir grymt*. *Vedergällningsrätten* eller *Hämnden* har mest af alla inhumana föreställningsätt biträdt det *dynastiska intresset*, och inrotat sig ända derhän att förvandlas till en *religiös dogm*, hvilken först i sina grunder skakades genom Christi ord, ehuru den äfven under sjelfva christendomens faktiska uppträde instmugit sig och nedsmittat denna, samt, gömd under bedrägliga höljen och andra namn, bibehållit en stor del af sin inflytelse ända in i våra dagar: för huru länge, veta vi ej.

Men släktet, sönderslitet genom dynastiken, var icke därför öfvergifvet af sin inneböende helande och återställande kraft. Här skedde hvad som så ofta i den menliga organismen inträffar, att räddningsmedlet låg förvaradt i olyckan. Perioden för småfursters tillvaro och framfart i ett land uppbör derigenom, att en ny-dynastisk koncentration,

af högre ordning, inträder. En af kanerne blir den andre öfvermäktig, gör sig till Störkan, och antingen förintar eller kufvar de andre. Historien intygar denna politiska hvälfning så öfverallt, att man med säkerhet kan antaga dess inträffande såsom regel i människoslägtets samhällsutveckling. Så blefve damjos på Japan kufvade af kubo: vi skola se något dyllkt under Schihoangti i China: och, för att visa förhållandet genom ett närmare och mera bekant exempel, utgjorde våra fylkiskonungars utrotande eller bringande under en öfverkonung en sådan dynastisk koncentration, af högre ordning, inom vår nord. Den europeiska medeltidens statshistoria visar, såsom hufvuddrag, aristokratiens böjande (på sina ställen nästan förintande) under en monark. *Det är tafsan af det dynastiska, sjelf uppsväljande ät dynastiska genom allt högre och högre koncentrationer, hvilka för hvarje gång taga ett vidare område, och således till en början utöder sig sjelf i kvantitativ mening (d. v. s. dynasternes antal förminskas), ehuru det ännu kvarstår och i visst fall ökas i kvantitativ (d. v. s. öfverdynasten får härigenom stundom större och starkare inflytelse på hvarje samhällsdel, än smådynasterne hade); dock är det sednare ej alltid händelsen, af en grund, som vi skola se. Den, som går att blifva öfverdynast, och kufva de öfrige, kan icke gerna tillvägbringa denna brytning, utan att taga sjelfva folket till hjälp. Så uppkallas detta till makt för andra gången; ehuru afsigten med detta uppkallande endast var att bistå öfvermakten vid dess kufvande af de mindre makterna. Men folket, en gång sålunda bragt i rörelse för att biträda vid uppsväljandet af ett dynastiskt, stadnar icke vid detta mindre. Det föres småningom till en allt mera medveten myndighet i samhället: det börjar inträda på en bana, som leder det emot ett mål — det mål, som slutligen gör det till samhällets restaurator. Folket går i sin utveckling på denna stråt desto säkrare, som det känner på sig, att det är på väg till återvinnande af sitt ursprungligen rätta skick: det är en natursanning, som har fått luft, och en sådan står då icke mera att hejda. Folket kan af okunnighet på sin bana taga många falska sidosprång, misslyckas och hafve orätt i enskilda fall, men dess väg bär osvikligen framåt och det har alltid rätt i riktningen af sin kolonn. I samma mån, åter, försvages det öfverdynamiska till sin maktis kvalitet, ehuru det genom att uppkalla folket, såsom vi sett, och genom att utdöda det lägre dynastiska, vunnit i kvantitet eller områdets utsträckning. Det öfverdynamiskas svaghet tilltager desto mera, som det känner på sig, att det kommit på väg till hela sitt elements undergång.*

*) För att nyttja det japanska uttrycket.

Det känner på sig, att det biträde, som det manat upp ur samhällets rötter för att tjena sig till hjälp under striden emot medlemmar af sitt eget element, skall växa det sjelf öfver hufvudet. Det *öfverdynastiska* (det *monarkiska*) börjar sålunda misstänka, afsky och vilja stöta ifrån sig det folk, med hvars händer det gjorde sig till herre öfver det *underdynastiska* (det *aristokratiska*). Just vid denna period i utvecklingen befinna vi oss nu i Europa.

Vi hafva funnit huru det dynastiska elementets förtärande af sig sjelf nödvändigt börjat och fortgått på den grund, att en dynastisk koncentration af högre lager svårligen kan utelämnas, sedan en af lägre ordning en gång skett. Med andra ord: när ett oligarkiskt eller aristokratiskt element i staten en gång gifves, så alstrar det nödvändigt slutligen af sig ett monarkiskt; men detta, för att hålla sig uppe eller ens vara, måste arbeta på att undergräva det förra. Det monarkiska ser sig likväl utan förmåga att förtära det aristokratiska, med mindre det till sitt bistånd uppkallar det *demokratiska* elementet. *Nu ankommer således detta*, men slutar icke förr än det utödt det monarkiska jemte det aristokratiska — Jordens sociala historia, för forntid, närvarande tid och den kommande, ligger här i korta drag.

Likväl begripa vi, att det dynastiska elementets sjelfförstörelseprocess, jemte dess slutliga kamp emot det i sin ursprungliga och sanna samhällstillstånd återinträdande folket, kan försiggå ganska långsamt, och olika långsamt i olika länder. Vi hafva endast talat om tvenne dynastiska koncentrationslager; men flere sådana kunna tänkas, det ena ofvanpå det andra, och säkert ätgå då flere sekler för bildandet af hvarje. Huru många grader och ordningar af dynastier dock i en världstrakt än må uppkomma, så hafva de på hvarje höjd alltid den karakter, vi nyss skildrat, »af en högre, som uppsväljer en lägre», och dervid i mer eller mindre mån tar sjelfva folket till hjälp. Har uppsväljandet skett utan annat biträde än en krigsskara — då den dynastiska proceduren kallas en *eröfring* — men folket i stort icke till underdynasters kufvande lånat någon vidare social verksamhet; så kan det öfre dynastiska lager, som härigenom bildar sig, längre bibehållas, emedan föga demokratiskt nu manats fram. Sedan då detta lager satt sig, kan i tidernas längd åter en högre dynastisk ordning d. s. ett ännu vidsträcktare välde, som sammanstjär en mängd smärre, sätta sig i verket, när en dynast blir sina kollaterala kamrater så öfvermäktig, att han förmår göra sig till herre öfver dem. Men det kan likväl ej undvikas, att icke folket i massa (och ej allenast krigshärar)

förr eller sednare, allt mer och mer, måste af en öfverdynast framkallas till underdynastens tyglande; och detta förhållande inträffar synnerligen, om i en världstrakt (såsom i sednare tider i Europa) ett politiskt system af jemnvigt, staterna emellan, diplomatiskt upprätthålles, som gör krigiska underkufningar svåra eller omöjliga, hvarföre öfverdynasten då i stället, inom den landvidd han redan beherrschar, går att genom civila medel förminska det lägre dynastiska elementets (det aristokratiskas) makt i landet; och till dessa civila medel hör förnämligast uppkallandet af det demokratiska till deltagande i någon myndighet, som kan motväga och slutligen nedväga det aristokratiska. *Så kommer demokratin förr eller sednare nödvändigt med;* och hvad deraf sedan ömsider följer, sågo vi. Det öfverdynastiska bibehåller sig således, efter sakernas vanliga utvecklingsgång, längst, ju mera det blott begagnar militäriska medel till sitt upprätthållande, och ju sednare det framkallar något civilt demokratiskt; likväl hota vid det förras alltför stora eller täta begagnande flera oförväntade och hastiga faror, icke just för sjelfva det öfverdynastiska såsom sak, men för en öfverdynasts person: såsom dethroniseringar, mord, militäriska uppror. Romerska häfderna under imperatorerne visa hvad vi här mena; många nyare stora militärdespotiers historia att förtiga. När följaktligen det krigiska medlet för sina vulkaniska och eruptiva beståndsdelar, jemte sin dryga omkostnad, icke väl och i längden kan anlitas, inträder alltid, med eller mot det öfverdynastiska elementets vilja, det civilt demokratiska medlet till bruk emot aristokratien; och hvad då deraf slutligen uppstår, behöfva vi icke vidare påminna om. Att följaktligen någon gång *det demokratiska kommer att herrska öfverallt på jorden, kan förutses;* men efter huru många sekler, är obestämbart. Hvad detta betyder för människoslägtet — planetens själ — skola vi längre fram med några ord vidröra.

Det i dynastiken lefvande begäret att tillvägabringa allt större och större koncentrationer, driver till bildandet af hvad man kallar *universal-monarkier*. Medlersta och östra Asien har i synnerhet visat skådespelet häraf. Sedan många öfverkaner, hvarje i sin ort, utrotat eller kufvat smärre herrskare, så uppträder emellan dem sjelfve en ännu mäktigare. En sådan *stor-kan* grundar då en dynastisk koncentration af så ansenlig vidd, att åtminstone den yttre fredens välfärd kommer de under honom lefvande millionerna till godo; ehuru människornas individuala karakterer lida en kränkning och tvingas till en naturstridig *ensformighet*, emedan storkanen icke med mindre kan bibehålla sig sjelf. Vidrigheten af denna ensformighet, förenad likväl med lyckan af en temligen allmän fred, utgör det fenomen i sambäl-

let, som vanligen inträder genom universalmonarkiers eller storkanväldens uppkomst; och hvarpå China är det äldsta betydliga exemplet. Vi skola i korthet taga en utsigt deröfver, för att se huru sjelfva naturen, i synnerhet de omgifvande vattnen, medverkat till dess folkkarakter.

China har i Norden det otillgängliga höglandet, i vester och sydvest ett med svårighet öfverstigbart alpland, men i öster oceanen, som ingenstädes ifrån kusterna förer någonting bort, men drager allt dit åter tillbaka. Här uppkom, likt öboer, ett ifrån den öfriga världen afstängdt folk: sjelfbeundran och egenkärlek bildade det på ett högst utmärkt sätt till en så afstickande och i visst fall storartad personlighet, att de enskilda människornas individualitet alldeles tillbakaträngdes. Det helas karakter har i China uppslukat individens. Det flytande elementet — vattnet, strömmarne, världshafvet — väcker öfverallt genom den omvexling och kamp, hvartill det reter, folkens krafter tidigt till en högre kultur: dock blott till en af allmänt slag, egnad att tillfredsställa den jordiska människans drifter, utan det högre sinnet. En inflytelse af sådan art når icke ända till kulturen för ideer: det oceaniska verkar öfverallt som en likformig kraft på människorna blott såsom massan af en enda menniskoenhet; således på det kroppsliga hos folken, men ej på deras ande. Därföre utvecklar det alltid, hvarest det herrskar, människans underordnande krafter, skärper de yttre stunena, förer till färdigheter, industri och handel. Men människans utbildning såsom individ, eller hennes idealiska utveckling, synes icke gynnas af en öfvervägande inflytelse ifrån det oceaniska, hvilket med oemotståndlig naturmakt förer folken i sin trollkrets till enformighet. — Oaktadt allt det motsägande man finner i resebeskrifvares berättelser, visar sig dock chinesaren på det hela sådan. Man kan i allmänhet icke förneka honom saktmod, höflighet och anständighet. Han eger flere dygder: mycken religiositet, en djup vördnad för dem, som gifvit honom lifvet, och ett orubbligt fasthängande vid förfäders seder och bruk. Han besitter stor skicklighet för mekaniska och tekniska konster; han lever för handel, vandel och yrken af alla slag, e-huru dessa sysselsättningar i China icke hållas i stor ära. Han har mycket sinne för det allmänna och fullbordar med den fastaste ihärdighet hvarje påbegyndt verk. Dock står han alltid på samma ställe. Redan i den äldsta forntid hade han nått en temlig kulturhöjd; men chinesaren i den 68:de cykeln af sin tideräkning liknar ännu fullkomligt den, som lefde i begge första cyklerna, med hvilka hans folks historia begynner. Han eger allenast förmågan att utföra; vetenskapernas och konsternas praxis

76

känner han, men icke deras teori. Han är ett af jordens äldsta barn, och vet dock ingenting annat, än hvad tiden och nöden lärt honom; han har aldrig mera varit, och vill en gång för alla stadna här. Hans stolthet, hans egenkärlek har aflägsnat honom ifrån alla folk. Han vanställes af dessa många fel, som alltid vidlåda halfvilda eller rättare halfodlade nationer; och till dessa fel har han lagt allt det onda, som rikedom, lyx och vecklighet medföra. Han är misstrogen, feg, slafsinnad, nedrig, känslös emot kroppsliga smärtor, men också för skam likasom för ära, ja för sin egen afkomma. Han framstår, som den oförskämdaste lögnare, den samvetslösaste tjuf och den slugaste bedragare i handel. Den lägre massan är i hög grad okunnig, men derjente, mera än någon nation på jorden, intagen i sin och sitt folks storhet. Sina arbeten förrättar den med ordning och högst regelrätt, emedan bamburöret härtill ifrån ungdomen vant den; men allt sker med stort buller och larm, hvilket beskrifves utgöras en genomgående folkegenhet hos chinesarne. — Skildringen gäller om detta stora folk i allmänhet; när vi komma till den ethnografiska afdelningen, skola vi se hvilka undantag kan vara att göra för vissa dermed icke fullt införlifvade stammar, såsom Sanmiaos (Miaotses) och till en del Yunnans inbyggare. Nu ämna vi först afsluta den började utsigten öfver universalmonarkiens troliga öde och utgång på jorden.

Det kaniska intresset, en gång inkommet i samhället, drifver oupphörligen framåt till allt större föreningar under en herrskare. Eröfringens idé hvilat på denna drift. Folken, i deras naturliga samhälle, göra inga eröfringar, emedan de aldrig behöfva sådana. Men dynasterne föras af en inre känsla till begär att inkräkta på hvarandra; en hemlig försyn arbetar här; det dynastiska skall så på jorden gå att förtära sig sjelf. Det föres genom tidehvarven allt närmare sitt mål, som är universalmonarki, i mer eller mindre stor mening. Vi veta icke, om det dynastiska på jorden någonsin kan komma så högt i koncentration, som till ett enda universalvälde af den vidd, att det omslöte hela den gamla världskontinenten (således af Asien, Europa och Afrika bildade ett enda rike), eller om icke dynastiken dessförinnan aldeles ur samhällena försvunnit genom den restauration, som folken redan synas med allvar hafva börjat. Men skulle det också i någon aflägsen framtid gå ända derhän, så vore det dynastiska dock i och med detsamma nära sin upp-

lösning genom våldets sjelfva ofantlighet. Ty, ehuru kan-principen i samhället framtvingar ett slags lyd-
nöd och en enformighet, som för individen är orätt-
vis, skadlig och vidrig, så utbreder den likväl också,
i samma mån som den vinner utsträckningen af en
universalmonarki, en ganska allmän yttre fredlighet
på jorden. *Dynastiken måste väl, för urdvikande
af egen fara, söka hålla denna fredlighet så död,
abstrakt, platt*)* och för sitt valde oskadlig, som
möjligt, men kan icke alldeles dämna lifvets arbete,
som under denna fred gör sina framsteg, alla hin-
der oaktadt. Den dynastiska kraften afmattas också
sjelf, när den hunnit bilda ett så stort universal-
välde, att den ingen vidare eller högre koncentra-
tion kan göra mera (uden uppehåller endast sitt lif
genom eröfringar); och detta är ej annat än samma
öde, som förestår allt i grunden sakvidrigt och o-
rimligt, att en gång nödvändigt vissna, *då blott det
santt menskliga fortgår i evig ungdom*. Så står
oundvikligen en gång kanismens sista timme, icke
då mera genom fremmande våld, utan genom inne-
boende lethargi och det demokratiska elementets åter-
terkomna fredliga öfvervigt i samhället, *för andra
gången, men medvetet*, utgörande samma osynliga,
men säkra föreningsband och unionella makt, som
det ursprungligen är. Enformigheten i staten faller
då af och *individualismen* får uppstå på jorden i
ny gestalt, icke rustad till uppror, utan, just till
följe af sjelfva sin egen odödliga samhällighetsdrift,
ingående i så beskaffade sociala föreningar, som öf-
verensstämma med människans skapade lif.

*) Se Ryssland.

A. B. 22/1, 42

HURU DET »VILL SYNAS» I SVENSKA BIET.

Huru bedröfligt det verkligen måtte stå till på de orter eller i de kretsar, som Sv. Biet anses representera, visar sig vid sina tillfällen. Så har Biet för i tisdags infört en insänd uppsats, under tecknad S., och innefattande »Omdömen om förhållanden i Sverige, dess lagstiftning m. m.» af det preussiska hofrättsrådet *W. Ziemessen*, hvilka omdömen nu skola blifva en tröst. Under det att insändaren, i återkommande repriser, förnämt nedblickar på *Dagl. Allehandas* och *Aftonbladets* efemeriska »dagbladsvishet», anför han, till styrka för sina påståenden om det närvarandes förträfflighet, en *utländsk auktoritet*. Ganska bra; ifall också några *skäl* hade blifvit medbragta ifrån denne hr *Ziemessen*. Olyckan vill likväl, att de i Bets ögon så förhatliga tidningarnes efemeriska vishet består deruti, att för hvad de yrka, alltid anförå grunder, skäl och bevis, vid hvilka allmänheten funnit anledning att fästa sig, enär de icke blifvit vederlagde. Att ett tyskt hofråd, hofrättsråd eller till och med en hofsekte, som genomreser landet, kan besitta nog skarpsinnighet, att bedöma förhållanden i Sverige och deröfver yttra sig grundligt, vilja vi för ingen del bestrida, då åtskilliga utländningar förut derpå gifvit vackra exempel. Men huru det står till med den gode *Ziemessens* grundlighet, har åtminstone icke insändaren i Biet på ringaste sätt låtit någon märka. De tomma floskler, han från *Z.* citerar, äro verkligen i sitt slag så originella, att det vore skada, om de icke vunnit en ännu vidsträcktare publicitet. Vi skola gå ins. tillhanda härmed; och det blir sannerligen icke *vår*, utan *hans* skuld, om genom hans egna anföranden en viss obehaglig dager blir kastad på håll, som vi helst skulle vilja se, så vidt görligt, fredade derifrån; men som Sv. Biet tyckes bemöda sig om att på allt möjligt sätt inför allmänheten förlöjliga.

Den »lika aktade embets- och vetenskapsmannen *W. Ziemessen*» har år 1844 utgifvit en afhandling *Ueber Ehe und Ehescheidung nach Schwedische Rechte*. (Om äktenskap och äktenskapskillnad enligt Svensk lag.) Författaren tillagnar Sveriges konung sin bok, och gifver i dedikationen

19

Hans Maj:t följande underrättelse:§

»E. K. Maj:t har under sin ärofulla regering icke allenast upplyftat nationen till en hög grad af yttre välstånd, utan äfven bemödat sig att på alla möjliga sätt upplifva och befästa folkets *rätts- och sedlighetskänsla* — icke genom hastiga det gamla vördnadsbjudande kullstörtande reformer, utan på ett naturenligt sätt i öfverensstämmelse med tidens och erfarenhetens fordringar — icke genom ett *öfversvinnligt mått af upplysning öfvanifrån* utan genom förädling af *stammens rötter*. Hvert man ock må vända sitt öga i E. K. M:ts vidsträckt rike, mötes man af oförgångliga minnesmärken af E. K. M:ts visa omsorg för befordrande och stärkande af den religiösa och *moraliska sinnestämning*, som från uråldern utgjort ett drag i svenska nationalkarakteren. I det jag företog mig, att för mina landsmän framställa en bild af det äktenskapliga lifvet hos E. K. M:ts folk, har jag tillika erinrat om den eviga sanning, att uti äktenskaps helgd ligger den säkraste borgen för statens väl; och tidens förderf skall aldrig lyckas taga öfverhand, sålänge familjelifvets hand bibehållas i sin naturliga frihet och renhet. Må det lyckas E. K. M:ts välsignelserika bemödanden att bevara nationen från *nyheter, härledande sig från falskt liberala abstraktioner*, hvarigenom grundvalen för dess sedlighets tillstånd icke allenast skakas, utan kan till och med undergrävas.»

Härefter kommer nu Biets ins. och omtalar huru saken *»vill synas för en opartisk»*. Den opartiske, hvarom här är fråga, skall väl vara Biet sjelf, eller dess insändare. »Det hör icke lemnas oanmärkt», säger han, »att hofrättsrådet Z., om icke insändaren alltför mycket bedrager sig», (något litet får ej hjälpa med), »under sednare åren besökt Sverige och sjelf från nära håll betraktat förhållandena derstädes; fastän med en klarare blick och ett fördomsfriare sinne än våra Dagbladsförfattare.» Ljuset i hr Z:s blick och fördomsfriheten i hans sinne hafva väl genom ingenting bevisat sig; men de äro säkert sjelfklara, likasom hans värde framför alla våra dagbladsskrifvare måste vara obetvifveligt, då han mäktat gifva den högsta orten upplysningar om hvad den uträttat, som inga af våra dagblad, ej en gång Sv. Biet, hittills varit i stånd att meddela.

Imidlertid tyckas tvenne andra föremål, utom det aldråhögsta, ligga insändaren ännu mera om

hjärtat. Det är upphöjandet 1) af den *Episkopata* inrättningens förträfflighet i Sverige; samt 2) af H. E. grefve *Rosenblads* förträfflighet. Ditåt syster tydligen alltsammans; och det skulle verkligen *vilja synas*, som om Hofrättsrådet egentligen blott för dessa tvenne stora ändamål gjort sin lyckliga resa i Sverige, och derom utgifvit sin bok. Låtom oss höra om den inrättning, som »med rätta anses för *glanspunkten* i Svenska kyrkoförfattningen»:

»Det vill synas,» säger insändaren, »som den skarp-sinnige och mångsidigt bildade förf. uppfattat *vägten af Biskopsembetena* och den *Episcopala inrättningen* i Sverige. Att Svenska kyrkan kommit till det afseende den åtnjuter, bibehållit sig så ren från schismatiska sekter, och kan inom sitt sköte uppvisa sådana eminenta talenter, därför har hon enligt insänt anke till en stor del att tacka den *Episcopala inrättningen*, som åtskilliga af våra *materialistiska nyhetsmakare* äfna att få bort. En stor del af våra *liberala reformatorer* fästa sig såsom den obildade i allmänhet hufvudsakligen vid sådant som kan mätas och räknas. De äro i stånd att uträkna huru många tunnor afradsgäld säd kunna inbesparas genom Biskopsembetenas indragning, men de äro oförmögne att inom sin tränga tankekrets uppfatta verkan af en sådan förändring i afseende på Prestståndet, som för närvarande, med få undantag, har att glädja sig åt de förnämsta talenternas upphöjelse på Biskopstolarna. Regeringen har med den oväld och undfallenhet gått tillväga, att den till och med utnämnt en af de förnämsta oppositionsmännen inom Prestståndet till Biskop.» (Förmodligen menas härmed biskop Hallström.)

Insändaren har likväl här glömt åtskilligt; såsom t. ex. att de materialistiske reformatorerne aldrig missunnat biskoparne en enda tunna »af radsgäld säd», eller hvilka sköna inkomster som helst, blott man numera i deras embeten kunde se något egentligt gagn för det andliga lif, för hvilket de ursprungligen blifvit inrättade. Så illa beskaffadt är det med de »materialistiska nyhetsmakarne», att det är sjelfva andens, upplysnings, lifvets och själens talan de föra. Detta borde tydligen icke vara deras sak. Då hvar människa vet, att biskoparne vanligen tillsättas af politiska anledningar och för tjänster, som kamarrillan redan fått eller väntar sig, så fordrar insändaren likväl, att de »liberale» och »materiali-

stiske» skola anse för sin pligt, att lefva i den villfarelsen, som icke en gång någon 12 års gosse kan hysa, att det är för christendomens och bildningens befrämjande eller för nationens väl, som den episkopala inrättningen eger rum.

Låtom oss nu öfvergå till den delen af citationerna från Ziemessen, som rör grefve Rosenblads förträfflighet. Denne grefve lär utmärkt hafva arbetat på upprätthållandet af den äktenskapliga renheten inom Sverige, såvida man skall kunna inse någon mening med de här gjorda utdragen ur Ziemessen, hvilka, satta i sammanhang med grefve Rosenblad, icke angå annat än äktenskapsskillnader och ett visst missnöje med deras underlättande genom 1810 års förordning. Hörom:

»Sedan Konungen i sin vishet beslutat, att årliga berättelser om Civil- och Kriminal-Justisen i riket skulle aflemnas, blefvo äfven äktenskapsskillnaderna samt förhållandet mellan födda af oäkta och äkta säng föremål för den värdige och högt förtjente Grefve Rosenblads outröttliga embetsnit, och anmärker han ganska riktigt, att icke allenast Kriminalstatistiken, utan isynnerhet lefnaden inom familjerna utmärka ett folks moralitet.» (Denna obestriddiga sanning kan verkliga icke nekas.)

Om 1810 års författning enskildt säger Hofrättsrådet detta märkeliga:

»Man har svårt att uppgifva, hvilka serskilda omständigheter kunnat gifva anledning till denna viktiga Förordning. Man kan endast förmoda att kriget och de derigenom öfver landet bragta mångfaldiga olyckor äfven hafva haft till följd stora oordningar inom det egentliga familjelifvet, hvarigenom den förmenta nödvändigheten af en förändring i de äldre giftermålslagarna blifvit tillvägabragt. Kanhända lågo äfven några eclatanta fall inom de högre ståndskretsarne och en falsk liberal abstraction till grund därför. Ty themat, hvarifrån man utgick, var: »Det är bättre upplösa än fortsätta ett olyckligt äktenskap», hvarvid man likväl icke betänkte att genom en lättare upplösning af äktenskapet infördes ett vida större ondt.

Såsom en märkvärdig företeelse måste alltid 1810 års Förordning anses. Ty huru man ock må bedöma hvar och en af de uppgifna anledningarne till äktenskapsskillnad, så är dock visst att man vid uppställningen af dessa anledningar, isynnerhet uti sista klassen, inlätit sig i samma analogi, som uti Tyskland redan under 18:de århundradet banat sig väg dit, och alltjemnt sedan ledt till en större utvidgning

af anledningarna till äktenskapsskilnad. Detta är så mycket anmärkningsvärdare, som i Sverige en så vigtig förändring, icke såsom hos oss skett, småningom och till det mesta i följd af domstols-praxis utvecklats sig, utan omedelbart utgått från sjelfva lagstiftningen och således af staten sjelf i strid med kyrkans grundsatser blifvit införd. Sverige *beträder* alltså denna väg på en tid, då våra reformatoriska bemödanden äro riktade på att *öfvergifva* den.»

Meningen med hela detta besynnerliga utfall är likväl icke så svår att inse. Man känner de sedan senaste tidernas stridigheter inom Preussen, rörande reglerandet af Äktenskapet; äfvensom det katolska partiets och de protestantiska pietisternas ifver, att ännu fastare sammansnöra denna institution till oupplöslighet under klerociets öfverherrska. Hufvudtanken blir, att det med äktenskapsinrättningen, lika litet som med religionen sjelf och allt annat, skall få vara frågan om Menniskornas egna välgång, lycka eller ens sedlighet, då denna förstås såsom ett *verkligen sedligt tillstånd i individernas själar och hjertan*; utan hela saken skall bestå uti ett läggande under kyrkans ok. Hvad klerociet kallar rent, det skall ock hållas för att så vara, sedan det väl fått presterlig välsignelse på sig, det må för öfrigt till sin inre beskaffenhet befinna sig hurudant som helst. Och om det är *lyckligt*, eller ej, för personerna — hvad betyder det, hvad angår det kyrkan eller staten? Icke äro kyrkan och staten till för människornas bästa. Att yrka en sådan lära, är ju, menar man, tydligen *egoism*? Dylikt kan ej inefatta annat, än den gröfsta *materialism*, oakadt vi hafva andens bästa och själens renhet till syftemål. Det är blott en falsk *liberal abstraktion*, som ligger till grund för den tanken, att kyrkan, likasom staten, böra hafva annat ändamål, än att göra seta kyrkliga prebenden till belöning för politisk ultraroyalism hvarest de belönades pligtskyldiga tacksamhet skall vara att gå sina herrar tillhanda under alla deras goda afsigter emot sina gensträfviga, inbiliska undersätare, samt i sin ordning hålla det lägre presterskapet i tukt och lydhet, så att det hela blir ett väl smordt politiskt machineri. Yrkandet af den satsen, att de kyrkliga embetsbröderna böra i främsta rummet taga

människornas (undersåtarnes) sanna väl i betraktande, utom af christendoms, äfven af det skäl, att det är genom desses bidrag och af desses grundegendom de aflönas, utgör endast en ny, oerhörd materialism i åsigt. Deremot: de andlige förännens, biskopparnes egenskap, att hafva i synnerhet allt sitt kroppsliga och timliga tillstånd i godt, rikt, fett och förträffligt skick, sådant innebär ej det ringaste materiella hos dem: de äro lika andlige för det. Ty det är besynnerligt, huru allt köttsligt antar en ny natur, allenast det kommer i kyrkliga händer. De andlige fäderne kunna omöjligen begå något köttsligt, huru som helst de bära sig åt. Vi skulle derpå kunna framdraga de mest lysande exempel, ätven ibland våre högste helige, om vi blott ville. Men det behöfs icke, då hvar och en känner dem. Slutsatsen blir, enligt Ziemessen och den skicklige biskopsändarens lära, att vi sannerligen gå förderf och olycka till mötes, derest vi låta någonting rubbas i den episkopala inrättningen, i denna »vår kyrkas glanspunkt»: och lika förskräckligt, om ej ännu värre, skulle det vara, om vi låte den genom 1810 års författning öppnade banan till äktenskapets möjliga reform, så att individernas fria vilja finge något mera att säga, fullföljas ända till den ohyggliga grad, att omsider kanske Klereciets vidrörande icke komme att utgöra sjelfva kännetecknet för hvad här är *rent*, eller *orent*, utan detta i stället blefve bestämdt genom hvad i sjelfva verket till sitt väsende så är, eller icke.

MS. N. 279, 1843.

— Uti den gamla Grekiska republiken Athén lefde en gång en man, som hette Alcibiades, som var mycket angelägen att ständigt omtalas, eller att vara hvad man i modern stil skulle kalla: Athéns *lejon*. Denne män hade en mycket vackrar hund med en ännu vackrare svans. En dag, då han erfor, att folket icke mer sysselsatte sig med hans person så mycket som förr, högg han midt på torget svansen af sin hund. Härigenom lyckades det honom åter, att för någon tid blifva ett samtalsämne i Athén, emedan alla ville utgrunda hvad anledningen mände vara, att han stympat det vackra djuret.

Redaktionen af vårt Svenska Bi, ehuru i öfrigt till sina egenskaper icke bestående af några Alciadiader, tyckes nyligen hafva handlat alldeles för ett dylikt systemål, som Atheniensaren. Alla som läst Biet veta nemligen, att det sedan en längre tid varit serdeles tunnt och magert, och man har med skäl fruktat, att hela författareädran innan årets slut skulle blifva tapprunnen. Aktieegarne förargade sig öfver sina onyttigt utkastade penningar, och det sades till och med, att sjeltva den mærg och must eller rättare honung, hvarmed bien alltid behöfva födas af någon ömsint välgörare vintertiden, när deras eget förråd hunnit blifva uppätet tidigt på hösten, och som det *Svenska Biet* hemtar ofvanifrån, skulle hålla på att uteblifva för denna säsong.

Under denna oroande belägenhet kom det *Frölichska brefvet*, tryckt i en engelsk brochyr, Biet till hjälp i nödens stund, såsom ett verkligt himlabref. Genom en stympning eller förvridning vid öfversättningen af tvenne ord, hade en punkt i brefvet blifvit förvandlad till en galimathias, och detta begagnades nu, för att insinuera, att grefve Frölich ville ingenting mindre, än öfverlemna de skandinaviska fästningarne till engelska och franska folken, utan deras regeringars samtycke genom helt och hållet fredliga medel, och detta tema varierades nu några dagar i den intressantaste trio af Biet, Minerva och Freja, med intet mindre slutresultat, än att grefve Frölich vore ovärdig sitt adelskap och en riksförrädare, hvars namn likt Herostrats icke ens borde få nämnas, med åtskilligt annat lika artigt och läsvärdt.

Det värsta var likväl, att allt detta ändå varade blott tre eller fyra dagar. De devuerade bladen hade påtagligen äfven ett annat systemål med sitt oväsen, nemligen att inleda *Altonbladet* och *Allehanda* i en polemik, som skulle hindra dem ifrån att sysselsätta sig med de flere viktigare ämnen, som dagen erbjuder uti sakk Diskussion. Man såg i går ett tydligt missnöje i både Biet och Minerva yttras deröfver, att *Altonbladet*, sedan grefve Frölich upplyst den sannolika anled-

35

ningen till den vidunderliga strofen, och förklarar sig ännu sjelf redogöra för det hela, låtit saken härvid bero tills vidare, och sysselsatt sig med viktigare ämnen, och ännu i dag föres i Minerva samma klagan.

Det gör oss rätt ondt om kamraterna, att det tog så hastigt slut med hela denna herrlighet, lemmande åt dem sjelfva att tills vidare uttänja saken så godt de kunna på egen hand. För vår del ärna vi icke deraf låta tiden upptagas från viktigare ämnen. Vi anmärka endast i förbigående hurusom de värda kollegerne under de båda sista dagarna egentligen lagt an på, att retirera med bibehållen krigsära. Någoting rätt roligt i detta afseende är isynnerhet Biets uttryck, att, på grund af en kraftig artikel i Allehanda för i förgår, nu mera rubricera saken såsom ett *grammatikalgräl*, som Biet imedlertid finner temligen besvärande.

Vi kunne icke afgöra, om det är af förargelse deröfver, att intresset för denna bisak icke räckt längre, eller af någon annan anledning, men i dag synes Biet riktigt hafva dragit ut att dräpa alla sina läsare. Det har nemligen försedt sig, icke med svärd eller dolk, men med ett helt bihang på fyra sidor emot herr Ignell, som är så döddande långtrådigt, att man kan trotsa nästan hvem som helst att arbeta sig derigenom med lifvet. Såsom rosigvande medel mot sömnlöshet kan det deremot blifva ganska nyttigt att intaga i tjugufyra doser, en half spalt om dagen, och förmoder vi, att de som behaga nyttja det i denna egenskap icke underlåta att till allmänhetens tjänst framdeles uppgifva verkan deraf.

1773

Att
 récett-tagaren, Hr *Torsslow*, gjorde sin sak väl, faller af sig sjelf: att hans figur icke kunde motsvara Erik XIV:s, hvilken man olyckligtvis sett på alltför många tafflor, blir icke den utmärkte skådespelarens fel. Prinsarne *Johan* och *Carl* utgjordes af herrarne *Malmström* och *Malmgren*. Hr *Stjernström* var en ypperlig, ung *Nils Sture*: något för häftig i rörelserna, fram och tillbaka; men han hade ock sina skäl. Mlle *Widerberg*, såsom prinsessan *Sofia*, tycktes denna qväli icke vara vid synnerlig lycka. Mlle *Laurent*, såsom drottning *Catharina*, kom in och gick ut, såsom hon borde. Hr *Zetterholm* sade *Göran Perssons alexandriner* med god accent; men kunde ej af denna roll göra mycket, då *Lidner* sjelf icke stort mera begagnat honom än till mannekin för några politiska reflexioner. Hr *Hykert*, såsom *Gustaf Olofsson Stenbock*, hade mera affärer att sköta, och gjorde dem riktigt. *Rikets Ständer* voro under all kritik. (*Torsslow i Erik XIV*) M. 179

En tvåaktskomedi, hemtad från franskt original och benämnd *Örflarne*, visade sig som esterpjes. Stycket roade allmänheten ganska mycket

Ande ejort, oakadt hert kyt
 denna, om han kände några se
 på sönd-
 kunna få vets, hvilka men-
 på mång-
 vit a la stadgarne, samt se, h
 sina nu-
 om jorda och förba trade, hela
 behagar
 oakadt. Hvad människohjerat
 kommer, så kan det deremot, i
 förvärdiga
 förbigå
 djervtens verk, så att alla na
 att det
 känslor deruti hela »syndens»
 rakterer i denna stil har man
 pplysna-
 kyller sig
 na jemte
 Tartuller. Men att erhålla de
 och ohistoriskhet skildrad i före så för-
 och rättssinnet i lymnet för
 rare ännu, emedan den vida
 som sådan, och då är mycket
 nstata en

all trehad borta, Hivets hela
 åndock
 diknat: på väggen hängde de
 utan strängar, one spelt,
 dast den gula bösan återstod, vi bruka
 sin mesta tid i skog och mark. Iva all
 de, arbetade ute med stor driv
 mot sin
 ket som möjligt att vara be-
 centre-
 alle litigare anlitla — — —
 Man kan icke neka, att förtja sitt slag
 stor talent uppmunt handelser, kunna
 beundransvärd människo- och se jallan
 veckat desamma, så naturligt folk,
 bedröfliga verktygheten ty värdet hjer-
 skrifter historier af detta slag, k skulle
 Honen, säger hon väl i för-om skrida
 Hon så *tit som möjligt* lärt äro god
 med deras eget speltjorda sprida, så
 realiserar detta så, att personene henne
 nästan upphörigen och i ha
 trycka sig med karaktäristiska författa-
 och provisor samt all annan
 ve-trogolism, kunna vi ej ann, a. z.)
 tåkning för att härutinnan ha
 förel, hvar på läsaren verklig
 som slutligen må halva varit
 afstigen med hela romanens lannose
 socialt system förnan kämpa och föra
 (och hvilket hon synes vilja åro förnan

han afsker
 om ifrån en
 ört sig på
 i kamrater
 letta. Oakta
 om, nekar
 all tings, oc
 hans hand,
 han icke, a
 an; och när
 le icke var
 samvete på
 hans mordar
 men dödd i
 den förfä
 igga på ma
 lifva Gunn
 hvilken få
 ommit, v
 uanar. Di
 På denna
 tigen utgå
 os sig i
 uppläckt
 mma dag
 land träde
 esinnar sig
 nom. Ha
 tar han t
 ill sitt bi
 samlinga
 ar upp
 en. De ri
 i smal st
 ed bössan
 ill nu skid
 nen, ehur
 r. Patro
 i sin. Len
 ännar få
 katastrof i
 stöld af span
 vedervärdig

DE STORA FRÅGORNA

OM

PARAGRAF-MORAL OCH SJÄLS-MORAL.

Art. II.

Förhoppningar, af Kusinförfattarinnan.

Såsom meningen med dessa artiklar icke är, att lemna recensioner öfver de ifrågavarande romanerna, utan blott att efter meddelande af deras innehåll, fästa uppmärksamheten vid de i dem rådande *grundsattser*, hvilkas slutliga jemnförande med hvarandra icke torde sakna sin vigt; skola vi nu, med öfvergående till Kusinförfattarinans andra verk, *Förhoppningarne*, med dem följa samma plan. Vi hafva dock skäl, att inskränka vår exposé här. *Torparen* utgjorde en skildring, som för Kusinförfattarinnan innefattade första steget på en för henne alldeles ny bana: målandet af svenska allmogens lif. Dessa *Förhoppningar*, deremot, föra nästan uteslutande sitt spel inom salongernas värld. Vi återfinna oss bland Kusinerna, Vännerna, Qvinnorna, Illusionerna och Ståndspallelerna.

Här visar det sig vara ett äldre fruntimmer, som fattar kärlek till en ung man. Hon är en enkefru och lagmanska, vid namn *Otilia W**, boende på Fagervik: vacker, trettioårig, en dame af den högre »voléen»: temligen yttlig och grund till själen, stärdfull, slösande, begifven på nöjen och grannlåt; men icke destomindre mycket älskvärd. *Otilia* spelar, sjunger, dansar, broderar, ställer till baler och lustpartier, läser *Lamartine* och *Schiller*, dricker thé och kaffe; och framför allt tar hon emot visiter, hvarunder hon till sin förnämsta vän har den i huset boende fröken *Laura*. Under deras ömsesidiga samtal är det, som så många sanningar komma till världen.

Fru *Otilia* på Fagervik hade upptagit tvenne fosterbarn, anförvandter till hennes sal. man. Den ena slägtingen är fröken *Elisa*. Den andre åter består i en lefnadsglad, tjuguarig underlöjtnant (»en potatis i gyldne skal, en ta-mej-fans»); *Hugo* hans namn. I sällskap med sin sköna fostermor läser *Hugo* *Don Carlos*, explicerar *Lamartine*, och nöjer sig med vänskap från sin goda lärarinns sida. Men snart »slår han hufvudet i kakelugnen,

29

så att hela rummet skakas; och nu är han — kär i sin fostermor. Hon besvarar hans böjelse, oakadt den icke obetydliga skillnaden i ålder, hvilken blir desto ofördelaktigare, som det större årtalet är på hennes sida. Imedertid går hela romanen att hvälfva sig kring Hugos och Otilias inbördes kärlek och strider.

I början tyckes det, som om fruns dopattest utgjorde största hindret emot en förening emellan kontrahenterne; men efter en liten tid faller det sig så, att unga herr Hugo finner sig mindre intagen i sin gamla väninna, och slår hufvudet emot kakelugnen för en annan. Häruti är det, som Otilias första (eller, som vi tro, andra) förhoppning går om intet. Hon hade hoppats, att då hon nödgades afsäga sig unga Hugo för egen del, han likväl med sitt val skulle falla på sin fostersyster, den ofvanför omtalade fröken Elisa: en from, förständig blondine, uppfostrad enkom för Hugos räkning och lycka. Men löjtnanten vill icke hafva henne; utan gifter sig med sin regimentschefs dotter Cecilia. Elisa sörjer väl häröfver; men förmäler sig dock slutligen (par depot?) med en gammal hedersman, hvars bekantskap hon gjort under en resa. Hon blir i hans armar någorlunda belåten. If ån att känna sig rätt lycklig, hindrar henne dock minnet af den oemotståndlige underlöjtnanten.

Stackars Otilia skulle ej blott se dessa förhoppningar gäckade. Hon hade bortgifvit all sin egen dom åt sina fosterbarn. Utan något sjelf, försöker hon således nu att framlefva (d. ä. framdö) sin ålderdom i sin älskade Hugos hus. Men detta bär sig icke. Fru Cecilia är snäf och förtretlig emot Otilia. Hugo söker väl medla och ställa tillräta dem emellan. Han näpser sin fru. Men Otilia finner likväl af allt detta, att hon måste skiljas ifrån det unga paret, för att icke störa deras husfred. Hon flyttar således bort. Slutligen dör hon — i stor fattigdom, öfvergifvenhet och sorg öfver alla sina svikna förhoppningar.

Det hade dock funnits en förnuftig baron, en Edmund L*, egare till Ödeborgs gods, som älskat Otilia, och som sträfvat att draga henne ifrån Hu-

go, medan det ännu kunde hafva gått för sig. Men felet var, att baron Edmund dog. Innan han dog, upplefde han likväl det ödet, att vara föremålet för en ung fosterdotters kärlek. *Lida* och *Edmund* bilda ett slags motstycken till *Otilia* och *Hugo*: olyckliga, likasom de. *Lida* skildras som en riktig vildinna i sin art: en vildhjerna, uppfostrad på Ödeborg, utan annat sällskap, än sina böcker och sin fosterfar. Hon kommer i samma förhållande till honom, som unga *Hugo* till sin fostermor. Intagen af den mest rörande kärlek till *Edmund*, är hon mer än en gång färdig, att — en ny *Sappho* — kasta sig i vägorna; och när baronen blifvit jordad, kan ingen makt i världen hindra henne ifrån att lägga sig och dö på hans graf, en ny *Fidèle*.

Bokens sensmoral är ungefär, att man icke på den tränga, falska skalan af eget *vett* och egna *beräkningar* får söka mäta eller utstaka, hvad väg och ordning *Försynen* bör följa vid utskiftandet af våra öden; utan ega vi att höja vårt sinne till förnöjsambhet med *den* väg och *den* ordning, som *Försynen* sjelf åt oss väljer. Sanningen af denna grundsatts kan också ingen bestrida. Men den viktiga saken är, att få veta *hvad* *Försynen* åt oss ämnar för en »väg» och för en »ordning»: huruvida, nemligen, det icke just är genom vårt eget (af Gud förlånade) *vett* och våra egna *beräkningar* (så förnuftigt uppgjorda som möjligt), vi bäst böra få reda på det högsta Väsendets planer med oss; eller om det är så säkert, att tro «*Försynens vägar*» vara ett och detsamma med hvarjebanda yttre accidentela tillstymmelser inom staten eller familjelifvet, hvilka ganska lätt få makt med oss, om vi anse dem för Guds omedelbara finger. I förra fallet dyrka vi *Försynen*, såsom den uppenbarar sig i förnuftet för vår *själ*: i det sednare se vi den i en fysisk yttre *makt*, under hvars våld vi böja oss. Mera om dessa *tvenne olika systemer* i det följande.

Kusinförfattarinnans lätta stil, lefvande och talentfulla, ehuru här något utdragna, skildringssätt af händelser och karakterer har icke gäfvat sig i Förhoppningarne. Bokens typografiska utredning är serdeles elegant och korrekt, utmärkt fördelaktigt vittnande om det nya Jönköpingska boktryckerifirma, *J. E. Lundström & Co.*, ifrån hvars officin arbetet utgått.

(Forts. e. a. g.)

DE STORA FRÅGORNA

OM

PARAGRAF-MORAL OCH SJÄLS-MORAL.

Art. III.

Tre Fruar i Småland, af Förf. till Törnrosens bok.

Öfver Tre Fruar i Småland kan naturligtvis intet omdöme här lemnas, då arbetet tillhör artikel-författarens linie; men en kort redogörelse för tonen och syftet i stycket är framkallad genom de åtskilliga andra arbeten, hvilka bildat sig, så till sägandes, som motsattser till detta syfte, hvarföre det också måste göra tillfyllest, att blott framdraga den hufvud-åder, som genomgår den Småländska romanen.

Menniskotillståndets upprättelse medelst förbättring till själ och väsende — medelst upphöjd *humanitet* — i stället för genom objektiva plågoanstalter, är styckets ledande idé. Man kan med skäl säga, att denne tanke icke är ny, såsom varande densamma med själfva den inre Christendomens, till motstycke emot Hedendomens, eller till motstycke emot den genom hedniska dogmer uppblandade och derigenom något neddragna Christendomens. Menniskotillståndet behöfver upprättelse i *tvenne* fall. Dels är ofta förhållandet personer emellan illa, borttrassladt och förstördt, utan att egentligen någonting i moralisk väg blifvit brutet: tillståndet är då blott *olyckligt*. Dels har det gått så vida, att verkliga öfverträdelser skett emot gifna bud: det är då tillika *brottsligt*. Härför måste nödvändigt *bot* sökas. Men den universella tvistefrågan är, *antingen* denna bot bör bestå uti *botande* af det olyckliga och onda, således af ett slags läkarekonst för gifna sjukdomsfäll; eller om denna bot, åtminstone hvad begångna brott vidkommer, skall bestå i *bötande*, i plikt, i tilldelade plågor och straff, såsom hämnd från samhällets sida. (Märkvärdigt nog lånar sig det svenska ordet *Bot*, af urgammalt orientaliskt ursprung, till denna dubbelbemärkelse, som redan under längesedan förflytna tidevarf utbildat sig i tvenne ganska skilda begrepp-serier.)

I romanen framstår ingenting af allt detta såsom afhandling eller tendens; men såsom slutresultat kommer man afgjort till det *förre* botbegreppet.

Hela berättelsen angår en ung, anspråklös man, herr *Alexander Medenberg*, uppträdande i en landsort under egenskapen af informator. Han är anställd såsom lärare i familjen på ett skönt Småländskt bruk, Aronfors. Genom skicklighet, arbetsamhet, och framförallt detta kloka, stilla väsende, som intager genom en rik fond af andlig värme, utan att ord och gester spraka af eld och genialitet, vinner han ett så stort förtroende, att han snart utöfvar en osynlig makt på alla omkring sig. Ifrån herrskapet v. *Mekeroths* hus, der han har sitt hem, kommer han i beröring med ortens alla betydligare familjer. Utan att på minsta sätt söka något välde, blir han, innan han sjelf vet ordet af, den ledande anden i de förnämsta företag. Tillståndet var här nästan öfverallt mer eller mindre *olyckligt*. Stridigheter och tvister af många slag delade sinnena i orten. Af den anledningen, att *Mekerothska* brukets räkenskaper måste ordnas, sedan bruksförvaltaren (en viss hr *Nickolson*) försvunnit, hvilket svåra värf hr *Medenberg* åtager sig, för att hjälpa sin patron, hr *August v. Mekeroth*, kommer han, för att utreda förhållandena, beröring först med grefve *Zeytons* på *Karmansbol*, och sedan med hofmarskalken *Abelcronas* på *Evershult*. Isynnerhet inträffar det, att fruntimren öfverallt för hr *Medenberg* fatta det oinskränkteste förtroende; han blir deras gunstling, vinner deras utmärkta tycke — och hvarföre? Hufvudsakligen derföre, att han — kurtiserar ingen. En himmelsk ande af kärlek utbreder sig öfverallt: hvarföre? emedan den ingenstädes fastbränner sig så, att den blir vidbränd genom egenkära anspråk, häfningar, pjunk, gråt och tandagnisslan. Känslans renhet gifver denna upphöjning åt sinnesstämningen. Det blir derigenom möjligt för en så ringa person som hr *Medenberg*, att ställa till rätta det mesta af de olyckor, som innestlat sig. Då dödens försonande engel slutligen tillegnat sig de tre herrar männen v. *Mekeroth*, *Zeyton* och *Abelcrona*, och deras sköna fruar *Aurora*, *Celestine* och *Ebba* härigenom blifva enkefruar, förmodade *Medenberg*, såsom ortens gode genius, redan så mycket, att dessa damer förena sig till

ett slags förbund, ej för egna nöjen och småaktiga lätbarheter, men för mensklighetens väl. Denna filantropi står dock ej på grunden af pedanteri, tråkighet eller sirapism. Herr Medenberg själf är den naturladaste menniska. Men hvad är det då för en del af »Mensklighetens väl», som han i spetsen för de tre fruarnes förbund går att offra sina krafter för? Det är för de *Brottsliges förbättring*. Hela hans person framstår således såsom utrotare af de tvenne omständigheterna Olycka och Brott, så vidt som hans krafter i orten sträcka sig. Likasom han börjat med att vara lärare för tvenne små barn, slutar han med att stifta en inrättning till brottslige, förderfvade, förlorade människors återgång till det goda, genom religion, förnuft och flitig sysselsättning. I och med upprättandet af denna Institution i nejden af sjelfva hr Medenbergs skolmästarboställe, slutar berättelsen; och innefattar, såsom hufvudsak, ej mera än detta.

Om denna enkla upprättning, blott angående en informators verksamhet ifrån början till slut, har sin förnuftiga och lärorika sida, så kan väl ändock ingen neka, att den måste vara ganska prosaisk. Hela Lerr Medenberg skulle såsom personlig karakter kunna kallas *prosans triumf*. Denna karakters lynne går stundom ända derhän, att vara nästan alldeles anti-romantiskt, åtminstone i den meningen, att utgöra en ren motsatts till de tusentals kärlekshjeltar, kvars romanerna eljest öfverflöda: han är verkligen att kalla antik; han är sträng i sokratisk stil. Han är derigenom i vår tid en sannskyldig »nouveau-té.»

Men att stycket derföre skulle sakna sin högst fantastiska, svärmande och i sådan mening poetiska sida, kan man väl ej begära, då man har att göra med en författare, som törnros-skribenten, om hvilken det är bekant, huru litet han erkänner några gränser för sitt görande och låtande. Rundt omkring hufvud-ådern, styckets egentliga stråt, som ej af annat består än en fattig, men karaktersfast barnlärares lefnadshana och verksamhet, vira sig, alldeles som ormarne kring en rak Mercurius-staf, eller, än bättre, som virrankorna kring en thyrsus, en skara af de mångfaldigaste äfventyr. I spetsen för hela detta poetiska element

står förnämligast en lefnadsfrisk yngling, herr Göran, prostens Edelings son, och hans hurtige följeslagare, smålandsdrängen *Jeppe Jonsson*, ett par de värste »humorister», som någon svensk landsbygd väl nånsin frambragt. Att provinsen Småland blifvit vald till händelsernas lokal, finner sin ganska naturliga grund i den bekanta omständigheten, att både i äldre och nyare tider ett stort antal rövvarscener der tilldragit sig; så att, efter hvad man sett af tidningarne, det verkligen heltnyligen låtit höra af sig i sjelfva nejden af Jönköping.

Denna krets af äfventyr sammanbinder sig med Medenbergs händelse, styckets egentligen kärna, på följande sätt. Den förut omtalade bruksförvaltaren på Aronfors, herr *Nickolson*, hvars försvinnande i sällskap med brukets kassa gaf anledning till Medenbergs uppträdande såsom utredare af först det Mekerothska, och sedan de öfriga husens invecklade tillstånd, hade gifvit sig i slang med ett stort band tjuftar, mördare och våldsverkare af alla slag, ströfvande omkring i Smålands romantiska nejder. *Nickolson* måste esterspanas. Men som *Medenberg* sjelf, både genom sitt lynnes och sina göromåls fredliga natur, icke är så alldeles passande att jaga tjuftar, erbjuder sig dertill en hans förtrognaste vän, herr *Göran*, hemma i socknens trefliga prostgård. Orsaken var följande. *Göran Edelings* är för närvarande blott student, och har i sigte att väl en gång som prest blifva sin gode faders adjunkt. Men farfaderns lynne spökar dock som lifligast i ynglingens själ. Denne farfader hade varit seldat vid Jönköpings regimente. Af honom hade *Göran* ärft så afgjordt krigiska anlag, att blott vördnaden för far och mor synes hitills hafva förmått honom till studier. Imedertid är han tillika den mest religiösa, hederliga, trofaste yngling. Officer vill han nödvändigt blifva. Nu ställer det sig för hans imagination, att han icke skulle kunna inlägga några bättre förtjenster till vinnande af militäriskt engagemang, än om han företog sig, att uppspara det förlärliga rövvarband, som gjorde hans sköna fosterbygder osäkra. Så reser han åstad, djerf, men tillika klok (nästan knip-slug på bondmanér), skaffar sig sjelf ett anhang, och lyckas slutligen att efter många drabbningar och äfventyr bemäktiga sig

tjufbandet. Då Nickolson jemte ett stort antal af de öfrige hofvarne på detta sätt blifvit fångade, förefones härigenom, som man ser, den personal af brottslingar, åtminstone till första uppsättningen, hvarpå slutligen herr Medenberg med sin institution för menniskoförbättring, såsom ofvanföre omtalades, har att arbeta och pröfva sina filantropiska krafter.

Men orsaken, hvarföre Alexander Medenberg och herr Görän just föränleddes till denna menniskoälskande plan, hvilade på en upptäckt, som starkt rört deras känslor. Nickolson var visserligen, som man märkt, en stor saurk. Men upphofvet härtill igenfans deri, att han utgjorde oäkta sonen till en af ortens märkligaste notabiliteter, greve Zeyton på Karmansbol. Denne i Småland bosatte man, af ursprungligen utländsk (engelsk) härkomst, af ganska tvetydig karakter och än sämre affärer, hade i hemlighet ingått i vissa förbindelser med det stora tjufbandet, och nyttjade sin egen son till mellanlänk för utförande af sina brottsliga operationer. Nickolson drefs härtill af fadrens öfvertalande. Till hälften bar han också i sin själ sin faders ondskefulla lynne. Men till den andra hälften — till sin innersta och bästa menniska — var han sin moders afbild, den olyckliga, sköna Joachimas, Zeytons första älskarinnas, med hvilken grefven hade Nickolson, innan han trädte i gifte med sin grefvinna. Då slutligen, efter Görän Edelings segrar öfver det väldiga rövvarbandet, Zeyton sjelf (som för ett upptäckt nidingsdåd måst flykta ifrån sin egen gård) stupat, och Nickolson, farligt sårad, blifvit fången, uppstår i den sednares själ ängrens kraft allt starkare, och Medenberg, som jemte Görän tagit kännedom om hans sorgliga öde, besluter att, i stället för att öfverlemna honom i den yttre rättvisans händer, gifva honom ett skydd på försök så länge, och bereda honom en möjlighet för återgång till det goda. Nickolson belönar detta på det vackraste. Genom den omkastning ifrån djup brottslighet till hög och brinnande religiositet, som historien från alla tider hvarf visar ej sällan vara psykologiskt grundad i

sjelfva menniskonaturen (se t. ex. S:t Augustinus och en mängd omvändne christne, som utgått ur notoriske vagabonders och ofta ur ordentlige bofvars leder), omfattar Nickolson försynens erbjöda nåd med en sådan ifver, att han blir en af Medenbergs förnämste medarbetare till de öfrige brottingarnes förbättring. Det är en urgammal theologisk satts, att ingen känner synden bättre, än den, som mest har syndat. Ur denna synpunkt var det som Paulus sjelf utgick öfver halfva verlden med sin hänförande predikan; och de, hvilka med förvånande kraft förmått verka för människors återgång till det goda, hafva oftast, under någon förfluten del af sin lefnad, legat djupt nere i förderfvet. På denna erfarenhetsväg hafva de hemtat de upprörande ämnen, hvarom de sedan ljungeldsligt talat och predikat för andre. Deraf följer, att sådana slags människor ej sällan besitta ett stort *nit*, en hänförande *vältalighet*; men att de tillika hafva de *klaraste* och *rättaste* begrepp om christendomens sjelfva grundsanningar, följer alldeles ické. *Härtill* äro, deremot, så lugna och rena karakterer, som exempelvis Medenbergs, de bäst skickade. På denna viktiga urskillnad emellan *nitet* och det *klara begreppet*, hänger inseedet af de flesta besynnerliga företeelser inom den christna bildningens historia. Genom det brinnande *nitet* (ofta ledande sitt ursprung från ån-

37 7

gren öfver egna brott) bildas det första starka omvändelseverket; men detta nit måste likväl ledas af någon annan, oskyldig, fläckfri karakters högre ande vid sidan, såsom här Nickolson föres af Medenberg. *) Nickolson är derföre i egentlig mening *Läsare* (af det uppriktiga slaget likväl; icke af det charlataniska, som skakar och rycker på kroppen, för att väcka uppseende): men Medenberg är *christen* i den sannare och klarare meningen. På detta sätt söker författaren visa, huru sjelfva Brottets barn, efter att hafva bortlagt sitt onda väsende, gifver sin verksamma gärd åt det godas framgång. Allt räcker en gemensam hand till upprättande af det stora verket: *Menniskoväl*. Guds ande, nåd och förlåtelse hvilat, likt en hvit d fva, öfver det hela. Härmed slutar skildringen efter ett af Nickolson hållet lågande tal till det församlade folket, i närvaro af Medenberg, Göran, fruarne, som stiftat förbundet, och alla styckets hufvudfigurer, hvilka här på en gång presentera sig till afsked, ungefär som när ridån faller vid sista akten af en dram.

Scenerna stå omvexlande på herrskaplighetens och folkhivets horisont. Likväl visar den förra här föga tycke af »salongernas» vanliga färg i romaner. De sköna damerna Aurora, Ebba, Celestine o. fl. sysselsätta sig ej på samma sätt som t. ex. fru Otilia, fröken Laura, Lida, och andra. De hafva gernat något högre mål för sig, som, utan att gå utom kvinnans krets, dock tillika kan vara en allmännare, en bättre mensklighets. Hvad de i förfäts karakteristiska manér framställda tablorna ur bondlifvet beträffar, så är väl den uppfinnningen här icke ny, att skildra personer ur de »lägre klasserna» i deras egen dager, således ej — såsom fordom — blott under formerna af raa, otympliga, smutsiga tölpar och stackare, utan med den menskliga rättvisa, som dem onekligen tillkommer. Redan före Tre Fruar i Småland, funnos åtskilliga s. k. Folkskrifter, af flere författare, och deruti scener af detta slag blifvit med frisk kolorit tecknade; sedermera har ock, såsom vi med nöje vitsordat, Kusinfrens Torpare lyckligt beträdd samma stråt. Men deruti skiljer sig den småländska romanen från den sedan skrifna »Torparens», att den icke slutar med en tragisk katastrof. Tvertom uppgår den till ett slags religiös

idyll; om denna term anstår. Det är *Humanitetens seger* redan på jorden, och icke *dess Förfrossning*, hvilket framstår som teckningens slutresultat.

Medenberg hade med innerlig kärlek fäst sig vid Görans syster, den anspråkslösa *Maria Edelning*, och, af enkefru Aurora, till belöning för sina förtjenster om hennes hus, utstyrd med ett litet välbebygdt hemman i sjelfva kanten af en »dråpeligt stor utmark», sätter han der bo med sin goda Maria. Hans sväger, den hurtige Görän, som för sina bedrifter, till utrotande af röfvarbandet, belönats genom att upptagas i kronans tjänst och derjemte bekommit ett herrligt länsmansboställe i närheten af Medenberg, får till maka en flicka, som under den föregående historien vid tjufvarnes upptäckande spelat en vigtig roll: det är den »sköna flickan i skogen», unga *Ellin*, en släkting till Nickolson, dotter till »trollpackan», den gamla *Ellin*, och dotterdotter till en viss småländsk orgelnist, underbar i äminnelse, vid namn *Nicolaus*. Men ännu ett tredje par nedslår sina hopålar i samma grannsk p. Det är den oöfvervinnlige prätmakaren *Jeppe Jonsson*, som för sin trohet och raskhet i fälttåget mot banditerne blifvit upphöjd till »hjejdridare» (en art skogvaktare), och till maka bekommit den unga, täcka *Dorothea*, grefvinnan *Celestines* f. d. kammarjungfru. De tre förutnämnde enkefruarne, som med moderlig ömhet omfattat och nu med en vacker hemgift utrustat de trenne unga (*Maria*, *Ellin* och *Dora*), draga sig sjelfva härefter något tillbaka och ställa sig i taflans fond såsom ett slags högre, välsignande väsenden. De sistnämnda deremot framstå nu såsom de egentliga tre småländska fruarne: och deras trefliga hus i nejden af sjelfva den trakt, den »utmark», hvar på Brottslingsförbättrings-kolonien, eller institutionen för återgången till det goda, blifvit inrättad, bilda sjelfva ljuspunkterna, hvarifrån det goda utgår, som skall verka denna förbättring hos de förlorade och onda. Att deras män härtill likväl äro verksammast, faller af sig sjelf.

Det gifves, såsom bekant är, flera sätt att sluta stycken; och den dager, som derigenom kastas tillbaka öfver det hela, blir ofta för detsamma afgörande karakteristisk. *En* sätt är, då det för styc-

kets personnager slutas med förtviflan, olycka och förintelse på jorden jemte utsigt om försorning och hielp *först i en annan verld.* (Kusinfinsans slutfall i Torparen, Förhoppningarne o. s. v.). *Ett annat*, tvertom, är, då skildringen slutar med en *liten himmel redan på jorden*, således med förlåtelse och hielp för de ångerfulla Onde, samt med glädje och lycka för de Gode, så mycket, som det stackars jordlifvet kan bestå sådant. (Slutfallet i den småländska romanen om de Tre Fruarne). Denna åtskillnad är betydligare, än den kanske i hast förekommer mängen. Ty detta sednare sätt innebär *hvarken*, att Jordlifvet blir det *herrskande* i sensationen af verlden (hvilket är den *materialistiska* horisonten); *ej heller*, att jordlifvets glädje och lycka uppfattas såsom ett *ingenting*, hvarvid man gerna kan böja sig under hvilka ok, som helst, då i alla fall intet godt står att vänta förrän efter döden (den ensidigt *spiritualistiska* åsigten; och hvilken, väl ej till sina *maximer*, men deremot till sina *resultater* nödvändigt faller ned till samma krassa materialism, som den förre, emedan den genom sin ensidighet icke bär sig); utan det gifver utsigten af en himmel, som, i stället för att draga sig tillbaka ifrån jordlifvet, nedstigit deruti, sjelf beherrskande stoftet, lyckliggörande det goda och försonande det onda, redan der, så vidt möjligt ske kan, och så mycket godheten i Guds skapelse tillåter.

De fleste läsare skola sannolikt, och i närvarande tid visserligen icke utan skäl, betrakta en roman, sådan som denna, mera såsom en fantasimålning, än en direkt teckning ur verkligheten och hvardagslifvet. Utan att yltra någonting häremot, och än mindre med något omdöme öfver den artistiska behandlingen, har man imedertid ansett det vara skäl att återgifva hufvudidén och den form, hvari den framträdt, ifrån författarens egen synpunkt. (Forts. e. a. g.)

*) Nickolson (efter sin omvändelse) är *Paulinsk*, skulle man kunna säga: Medenberg, deremot, är *Johan-neisk*.

DE STORA FRÅGORNA
OM
PARAGRAF-MORAL OCH SJÄLS-MORAL.

Art. IV.

En Dagbok, af Fredrika Bremer.

Hvar gång man öppnar en ny bok af denna författarinna, är det med den angenäma känslan, att man säkert går en god ande till mötes. Genom den öfvertygelse, man under upprepad bekant- skap med hennes förra teckningar vunnit, är man alltid förvissad om, att icke synnerligt störas ge- nom någonting oförväntadt, förut obekant, och i den meningen demoniskt. Att hennes arbeten derföre skulle vara tautologiska, följer icke; tvärtom har hon i denna Dagbok i ett visst ganska märkvärdigt afseende gjort ett betydligt steg framåt, och vi skola nedanföre omtala detta nya. Oneckligt är väl, att sjelfva planen eller upprä- ningen här visar en eller annan likhet med hvad hon förr skrivit. Likasom den trefliga Beata Hvardagslag inom familjen H* gjorde sina naiva betraktelser öfver hvad hon såg och hörde om- kring sig i detta hus; så berättade mamsell Rönn- qvist sina roliga iakttagelser mom den Presidents familj, vid sidan af hvars döttrar hon var satt; Franciska märkte på Grannarne rundt omkring sig hvad de gingo för; och likaså är det nu här en fröken Sofi Adelan, hvilken, hemkommen ef- ter fem års bortovaro till sin stjufmoders hus, för sig sjelf och ur sitt obemärkta lörn anställer betraktelser öfver personerna, dem hon finner i hemmet. Man har vanligen velat se ingen annan än författarinnan sjelf i alla dessa små hulda, kloka berättelser: och kanske har man häruti icke tagit alldeles felt. Men då man anmärkt dessa, om man så får kalla det, sjelf-reminiscen- ser såsom en brist i uppfinningen, hvilken öfverbuf- vud synes utgöra den svagaste sidan hos denna författarinna, har man likväl glömt den omstän- digheten, att det visar en viss rikedom på för- måga att kunna variera samma grundtyper så, att man det oaktadt underhåller läsaren. Den egent- liga slutsatsen, man kanske kan draga af det ena och andra, är, att författarinnan sannolikt egent- ligen lefvat inom blott ett enda slags umgängeskrets; och det är då naturligt, att hon förnämligast der-

411 40 6

ifrån hemtar grunddragen till sina teffior. Detta är en olägenhet, som tyvärr fruntimmer i allmänhet måste vidkännas, emedan de icke ensamma kunna begifva sig ut i verdens brokiga hvimmel, för att lära känna »mystererna» i alla lifvets regioner.

Mamsell Bremer är det Godeas skribent. Hennes stil är den ledigaste och vackraste; framställningens form fullt genomskinlig. Det närvarande arbetet kallas en *Dagbok*, och det förekommer oss, att dess innebåll utgör samlingen af de intressanta teckningar af lifvet rundt omkring sig, som författaren själf efterhand gjort på de dagar, boken utvisar. Titeln är således i det fallet helt och hållet naturlig. Om innehållet skola vi nu nämna med några ord.

Då den efter fem års frånvaro till modernehuset anlända fröken *Sofia* hunnit se sig litet närmare omkring, märker hon, att åtskilliga giftermålsparter äro i fråga. Sin uppvuxna sköna halfsyster *Selma* upptäcker hon då och då stå i ett varmt förhållande till en ung herr *Felix Delphin*, ehuru hon likväl på sätt och vis starkare drages af hänryckning för en annan manligt ståtlig karaktär, *Lennartsson*. En af Selmas närmaste bekanta, *Flora*, är dock denne Lennartssons egentliga fästmö, tro vi; ehuru *Flora* oupphörligt mystificerar honom genom tvetydigt förhållande till envoyén *St. Orme*. Ibland de mångfaldiga bekantskaper, fröken *Sofia* ser skymta förbi i sin stjufmors hus, t. ex. en *Signora Luna* (»vår fru af de klara ögonen»), en viss »*Alexander*», åtskilliga herrar *Bravander*, *Rutschensfelt* o. a., är det slutligen en öfverste *Brenner*, far för fem barn, men nu enkling, som genom sitt lynnes upphöjda värme och ädelhet mest behagar *Sofia* själf. *Brenner* blir också kär i henne, och förklarar sig flera gånger. *Sofia* håller mycket af honom, men vill icke gifta sig med honom. *Brenners* sorg öfver hennes vägran går stundom nära förtviflan, och en tid af tvungen skilsmessa uppstår dem emellan. Men snart återtar hjertat sin rätt; *Brenner* visar sig änyo, och den innerligaste samklang uppstår. Likväl framhårdar *Sofia* i sitt oryggliga beslut, att icke knyta äktenskap. Rörande äro vissa delar af berättelsens slut, der *Sofia* går hem till den fattige *Brenners* hus (han var beredd på att

26 47
för flere år, kanske för alltid, resa bort på en sjöexpedition). Hon kommer der i sällskap med alla hans små älskvärda barn, och besluter, af kärlek till Brenner sjelf, blifva deras ömma vårdarinna, uppfostrarinna, moder. Brenner, som varit ute vid Sofias anländande, ser henne vid sin hemkomst med undran och förtjusning midt i kretsen af sina små. Sofia faller i Brenners armar. Hon gifter sig likväl icke med honom. Och när vid bokens slut Brenner reser bort till Medelhafvet, vet man ännu på sista sidan icke, om han kommer igen, än mindre om fröken Sofia nånsin blir hans hustru; ehuru man, för att döma af alla hennes reflexioner öfver detta ämne, är berättigad att anse detta verkligen aldrig blifva utaf.

Såsom fröken Sofia är styckets hufvudperson och förf:nan derjemte, i fall läsaren ej bedrager sig, låtit henne uttala många af sina egna innersta åsigtter, så kunna vi af Sofias yttranden inhemta hela Dagbokens hufvudtanke. Denna uttalar sig klart nog öfverallt, men är sid. 227 koncentrerad i följande ord: »Jag (Sofia) fruktar Äktenskapet, fruktar det förtryck, det dunkla, djupa lidande, som så ofta alstras af *den ena människans makt öfver den andra*. Jag har så mycket sett deraf.» Förf:nan har tydligen för afsigt framställningen af den tanken, att Qvinnan, äfven utan att vara gift, må kunna ega någon betydelse i samhället, samt att ej hela hennes bana skall behöfva inskränkas till den omständigheten, att utgöra *bihaget* till någon man, som visserligen genom en lyckträff kan råka vara en god, hygglig och förnuftig människa, men likaväl genom samma oförutseeliga händelse kan vara motsattsen, utan att hon, oakadt vunnet prof och bevis på det sednare, skall kunna räddas. Dagboken besitter derföre sin stora läsvärdhet, emedan den är egnad att rena och stärka opinionerna åt dessa håll, samt inskränka eller åtminstone mildra männens alltför höga tanke om deras outhärlighet för qvinnan, om deras nödvändighet för möjligheten af hela hennes existens på jorden. Boken undgår icke derföre, att göra den maskulina delen af vårt släkte all vederbörlig rättvisa; den vill blott äfven åt den feminina anvisa en plats, der densamma med verksamhet, ära och glädje tillika kan bibehålla sitt oberoende. Ungefär detta thema är det, som —

43 42 6

jemte åtskilliga andra, lika lärorika — behandlas theoretiskt på talrika ställen, och praktiskt genom det slut emellan Sofia och Brenner, vi ofvånföre omtalat; likasom de partier, hvilka teckningen i öfrigt skildrar såsom fullbordade, framställas mer eller mindre olyckliga.

Dagboksförfattaren vänder sig med sina tankar hvarken uteslutande till karlarna eller kvinnorna, utan till *beggedera*. »Jag vet (säger hon under den 10 Febr.), jag vet äfven, att det rätt ofta är kvinnan, som är orsaken till olyckan i ett äktenskap; jag vet, att mången hustru är för sin man såsom ett lefvande skoskof, och till alla elaka hustrurs förskräckelse och varning vill jag här uppskrifva hvad som häromdagen tilldrog sig i mitt grannskap. En ung, redlig, flitig och genom sin flit väl bergad man, med hustru och tre små barn, tog för några dagar sedan in arsenik. Under de förfärliga verkningarne häraf ville hustrun i sin ängest gifva honom söt mjölk att dricka. Men han sköt henne ifrån sig, sägande: »låt mig dö i fred! Du har under dessa åren ätit på mig, som rost på jern; jag kan icke mera lefva.» Men hustrun lemnade honom ej i sista stunden fred, utan öfverhopade honom med förebräelser, frågande: »tycker du ej, att du gjort en grufelig synd mot mig och mina stackars barn?» Du har så velat ha det! svarade han stelt och dog. »Hör på det, mina fruar!» säger fröken Sofia; men tillägger:

»Icke dess mindre, mine herrar! är det visst, att det lidande jag sett inom äktenskapet, förnämligast kommit genom *er*; och därför vill jag ej taga en herre och vill icke blifva en fru. Och (fortför hon) skall jag väl därför lefva mindre gagnlig för samhället? Därskap och därars trol Vän, slägtning, medborgarinna — — ädla namn och värf! O, den som kunde rätt uppfylla dem!»

Idealet för kvinnan är således, enligt Dagboksförfattaren, att *icke taga en herre och ej blifva en fru.* Detta tonfall ligger också i slutningen af alla hennes betraktelser. Emellan henne sjelf och hennes älskade Brenner förekommer sid. 254 följande karakteristiska samtal. Brenner vill nu, som alltid, bringa Sofia in på öfvertygelsen om nödvändigheten att gifva sig, och utropar: »huru skön är ej den älskande, sig uppoffrande kvinnan, bred-

vid den kalla, världskloka, egoistiska!» — »Det medgifves», svarar hon, »men alltid kommer det an på *hvad* hon älskar och för *hvem* hon offrar sig. Så till exempel har det alltid förekommit mig, som om uteslutande kärlek till *en människa* vore ett alltför ringa mål för ett människolif, för en medborgare af ett gudomligt rike. Och jag tror, att den som så försänker sig i ett inskränkt väsen, en individ, går miste om det ädlaste i lifvet.» — Ack hvad detta är inskränkt och obegripligt ledsamt taladt! utropade Vikiñgen (Brenners älsklingssephitet). — »Icke så inskränkt, som ni tror», sade fröken Sofia litet stött, »efter hvad jag sett af lifvet. Och der har jag sett mången ung flicka, med en rik själ, med det öppnaste sinne för allt godt och skönt i menskligheten och full af vilja att verka därför, sett henne några få år efter sitt giftermål sammanskrupen, inom en inskränkt krets af bekymmer och nöjen, allt mer förlora sinnet för det allmänna, det hela, allt mer trängas in inom det enskilda, till dess hon förlorat sitt större mål ur sigte och knappt kan lyfta ögonen öfver tröskeln af sitt hus.»

Såsom vi funnit af berättelsens slut, fortfar fröken Sofia i dessa sina tänkesätt, oakadt allt hvad Brenner invänder, och oakadt hela den innerliga kärlek hon hyser för honom. — Imedlertid skulle vi göra en så skönt, väl och rätt tänkande författarinna, som Fredrika Bremer, fullkomligen orätt,

om vi skulle draga den slutsatsen af hennes skildring, att hon polemiserar emot äktenskapet i sig sjelf (i sin äkta och rätta mening). Men deremot följer det klart af hela Sofias tankegång, och blir ett vilkor för det mål, hvilket hon antyder, att förfinnan önskar åt sitt kön förvärfva en mindre underordnad borgerlig ställning än hittills; och hon hör i detta fall till dem, som strida för en, fastän visserrligen varsam, emancipation.

Med lätt hand och med en pensel, som förstår att blanda sina färger till ett trefligt och genomskinligt panorama, målar förfinnan en mängd rätt vackra situationer. Mot några karakterers utveckling skulle man väl kunna göra sina anmärkningar, såsom t. ex. vid Flora Delphin, om hvars slutliga öde man ingenting får veta, oaktadt hon betydligt tagit läsaren i anspråk. Men förfinnan kan, om hon vill, svara, att hon ej skrivit en roman, utan en dagbok; och fröken Sofia, som antecknat densamma, kan icke hafva uppskrifvit något om hvad som timat efter Måndagsmorgonen den 26 Maj.

Boken ansluter sig tydligen till serien af sådana slags teckningar, som till hufvudsaken bestå i reflexioner öfver Qvinnans lif i familjen och staten, således till en viss märkvärdig afdelning af den nyaste franska litteraturen. Det är i aalseende på de »ursprungsord» (se t. ex. citaterna ofvan) förfinnan åt detta håll yttrat, hon i denna bok, såsom vi i början yttrade, gjort ett betydligt steg framåt. Fredrika Bremer skulle på denna bana kunna blifva en Aurore Dupin (grefvinnan Dudevant) ibland oss, och blifva det utan tvifvel i upphöjdare, ädlare, mera religiös mening, om också ej i skönare och vackrare uttrycksform än den franska.

(Forts. e. a. g.)
†*

DE STORA FRAGORNA
OM
PARAGRAF-MORAL OCH SJÄLS-MORAL.

Art. V.

*Hvad innebär sjelfva skillnaden emellan
Paragraf-moral och Själs-moral?*

Sedan vi enligt löfte i korthet redovisat för de fyra föregående romanernas innehåll och syfte, skola vi nu skrida till den betraktelse öfver ämnet i det hela, hvarom vi i inledningen nämnde, och som skall rättfärdiga sjelfva den öfverskrift vi valt för alla dessa artiklar. Man bedrager sig, om man tror, att den fråga, hvarpå saken innerst stödjer sig, blott angår Qvinnans ställning. Detta mycket omskrifna ämne utgör endast en liten del af fenomenet i det hela, ehuru det i senare tider väckt största uppmärksamhet, äfvensom man ser det vara användt till hufvudthema i de begge *författarinnors* arbeten, som här blifvit lagda under ögonen. Men mycket annat finnes, som tarfvar utredning, utom allenast detta, t. ex. olyckans och brottets afhjelpande i samhället, och hvilket mera öfvervägande utgör ämnet i den här likaledes ifrågakomne *författarens* roman.

För att vinna en utgångspunkt, hvarifrån vi lättast kunna öfverse och bedöma, hvarom frågan i grund och i stort är, skola vi till en början uppsätta följande spörsmål:

»När ett ondt skett; — eller

När ett misstag blifvit begånget; — eller

När, till och med, ett brott gjorts, — är det då rätt och klokt, att detta Onda, detta Misstag, detta Brott skall *perpetueras*? eller, tvertom, är det icke rätt och klokt, att de skola, ju förr desto hellre och så mycket möjligen ske kan, *borttagas*, botas, förbättras?»

Dessa frågor kunna ställas till samhället, för att efterse, om det i sina inrättningar alltid går tillväga så, som rättvisa i grunden och sann klokhet fordra, för att göra svaret tillfredsställande. De kunna äfven ställas till den enskilde, för att efterforska, huruvida han i alla de afscenden, som på honom ankomma, tänker, yttrar sig och handlar derefter. Man skall vid närmare eftersinnande upptäcka, att *de begge alternativ*, vi nyss uppställde

47
47

för de gifna frågornas besvarande, gripa till den grad djupt in i grundmeningen af institutionernas sätt att gå tillväga, ej mindre än i alla tänkande enskildes föreställningsformer, att man verkligen kan säga hela den bildade världen vara delad i *tvenne partier* efter dem; och slutligen är det om ingenting annat man strider i religionsfrågorna, i politiken, i det privata lifvet, än om det *Onda* (i sedlig mening) såväl som *det Skådliga* (i afseende på vårt tillstånds lycka) skall fortsättas, qvarbehållas och såsom sådant fås, lidas, uthärdas; eller om det icke hellre bör (helt och hållet, eller åtminstone så vidt ske kan) utrotas, afhjelpas, fördrivas. Måhända utropar man, att härom kan ingen tvist vara. Vi medgifva ock, att så enkelt saken här blifvit framställd, lärer väl icke mången tveka, att förklara sig för *det sednare*. Men det vissa är, att otalige — eller egentligen icke många såsom människor och på grund af sin känsla såsom sådana, men en hel stor klass af egen bildning och dess förfäktare — omfatta *det förre*. De se det icke sjelfve kanske, eller erkänna det ej i den här framställda uttrycksformen. Men de göra det likväl i sjelfva verket. Det är ej om annat, än detta, man kämpar på lif och död; och gjort det ganska länge.

Vi bjuda våra läsare på att följa oss litet, för att finna, om vi haft orätt i hvad vi sagt. Och skulle det visa sig, att frågorna röra ämnen af å omätlig omfattning, som vi antydt, så lönar det tvifvelsutan mödan, att närmare forska öfver sjelfva de begge uppgifna alternativen och betänka på hvilkendera sidan man bör ställa sig.

Till en början få vi göra den anmärkningen, att hela klassen af ohjelpiga, osvändliga *naturhändelser* icke alls höra till denna betraktelses omfång, utan blott allt sådant, som på ett eller annat sätt beror af människors förfoganden. Om t. ex. åskan slår ned och krossar ett ben på oss; då var detta ett ondt, en olycka, en skada, som icke kunnat af människor afvändas och, sedan den tilldragit sig, ej vidare kan afhjelpas, derest benet blifvit så förlorat, att bot är omöjlig. Det är då någonting, som tillhör oss att tåligt uthärda, med resignation underkasta oss, med religiös fromhet lida. Men om t. ex. tak och väggar på vårt hus blifvit så söndriga, att regnet slår in på våra hufvuden, vätan förderfvar våra saker, kölden un-

dergräfvor vår helsa: och vi ega medel inom kretsen af Guds skapelse, att laga taket, täta väggarna; då tillhör det oss hvarken ur religiös synpunkt eller från människoförnuftets, att knäppa våra händer tillsammans till bön med denna tanke: bестer Gud så skickat, att vårt hus blifvit trasigt, så underkastom oss Hans heliga försyn, hvilken bäst vet hvad oss gagnar: stundom icke emot den genom att laga våra väggar, utan uthärdom kölden, lärom oss att älska regnet, som fördervar oss, låtom oss fromt lida vätan: denna plåga skall stärka vår ståndaktighet, och, ehuru vi genom så många svärigheter gå under på jorden, skall det dock hafva ökat våra krafter, och vi torde få se, att Guds visa allmækt nog så ställer till, att ur detta obehagliga något annat oförväntadt nyttigt och godt uppkommer, som ingen annat, t. ex. att vår granne får köpa vår egendom för utmärkt godt pris, sedan vi och våra barn dött af lungrot, eller våra affärer genom bristande helsa och arbetsförmåga gått till botten». Vi bedja läsaren icke le åt hvad vi skildrat; ty det är ganska allvarsamt, och rör honom sjelf mera än han tror. Vi veta väl, att ingen sätter i fråga, att icke gå till lagande af sina väggar och tak. Men många ämnen finnas, som, utan att vara väggar och tak, dock *lika mycket*, som de, bero på människors åtgärder att bota; och *lika litet*, som de, ur religiös eller förnuftig synpunkt böra till lagning försummas. Tvärtom: vi gå så långt, att vi påstå det just innebära det förfärligaste missbruk af religionen, att förordna fromheten, lidandet, resignationen för sådant, dit dessa heliga känslor sannerligen icke böra; det är: för allt *sådant*, som det ligger i Guds skapelseplan, att det kan afhjelpas, enär tydlig bot därför finnes till. Vi säga: det är ej blott ett groft missbruk, utan rent ett hån emot Gud sjelf, att i dylikt fall predika undergifvenhet för det skadliga och felaktiga. Det strider ock emot all Historia; ty i de fall människotillståndet nu icke är detsamma, som i förlutna tider, igenfinner man merendels, att människorna borttaga hvad som var illa stäldt. Kraften att uthärda och lida behöfves nog för annat. Om ett ondt står före en *ensköld*, och han icke kan hjälpa sig derifrån, utan att begä ett *verkligt* fel, då är det religionens och dygdens sak, att komma emellan och säga Nej! och derefter gifva menni-

[söka]

48
49
skan kraft att fördraga det svåra, som icke på god väg kunde afvärjas. Finnes deremot något ondt och skadligt i sjelfva *samhällets* inrättningar, och det beror på människan att ändra dem, då gifves *intet hinder alls* från religionens eller dygdens sida, att gå till förändringar, d. v. s., till borttagande af det ifråzavarande onda eller skadliga.

Låt oss nu se på ett exempel af litet annat slag. En person har erhållit ett sår på någon kroppsdel. Är det då rätt och klokt, fråga vi, att han i förargelse eller af vrede piskar, stinger eller krånglar med såret, så att det svullnar rundt omkring, hela kroppen blir full af blånader och bulor, och han slutar med att hafva år öfverallt? Eller är det förnuftigare, att han, utan förargelse och vrede (dock alltid med erkännande af, att det är ett stygt sår), helt enkelt tar kraftfulla och kloka medel till sårets läkande? Härtill fordras, bland annat, att han å ena sidan icke gör onödigt väsen derutaf, bråkande på ett sätt, som tjenar till intet; men likaså att han, å den andra, icke nekar det vara ett ondt, icke klemar dermed, än mindre ignorerar det, hvarigenom såret finge tid och tillfälle att båda för egen del tilyäxa och derjemte sprida sin förskämning omkring sig till förut angripna delar.

Onödiga fråga! skall man utropa. Hvem kan tveka om, att ej *det sednare sättet* är det rätta? Hvem, som har ett sår, piskar, stinger och förvärrar det? Hvem är angelägen om att skaffa sig blånader, bulor och skador öfver hela kroppen för att han råkat få det på ett ställe?

Samhället gör likväl *så* i några hundra fall, i afseende på de inom dess krets befintliga *felaktige* och slutligen *brottstige* individer. Hvarföre det gör så, är ett förhållande, hvars orsak hvilat på urgamla, förchristna tänke- och känslösätt, rörande det ondas natur, hvilka det är ytterst intressant att historiskt undersöka; men hvarom historien sjelf tillika utvisar, huru de, tider efter tider, småningom förvandlat sig till ljusare, bättre, förnuftigare åsigter. Häfderna gifva oss således på samma gång medel i händerna, att kunna inse

orsaken till grymma och vanvetliga institutioners uppkomst, hvarmed följer, att vi ursäkta dem för de tider, som varit, och då man icke bättre förstod; men derjemte intyg om, att grymheterna och vanvetten icke i alla tider varit lika, utan förgått alltsom bildningen spridt värme osh ljus, hvarmed följer, att vi *alldes icke kunna eller böra ursäkta sådana oriktigheters qvarbehållande*, sedan man en gång lyckats genomskåda deras halt och inse det oriktiga i dem.

[Se an.]

Man invända, att vi genom det anförda exemplet sammanblandat kroppsliga skador med andligt (moraliskt, religiöst) ondt. Men så är det icke. Vi erkänna ganska väl, att en stor skillnad måste vara emellan hvad som är illa i vår kropp eller ondt i vår ande. Men i *det* fallet hafva dessa begge förhållanden en bestämd likhet, att man om dem begge kan spörja: antingen man bör *bota och borttaga* det onda, derest sådant är möjligt, eller om man bör *qvarbehålla och förvärra* det, ehuru sådant kan undvikas. Vi tro då öppenlyst, att om det är rätt och klokt, att läka *kroppens* skador, så är läkandet af *andens* sår lika rätt och klokt, och till och med *ännu mera*, så vida anden är viktigare än kroppen. Och om det är rätt och klokt, att bota den Enskildes andliga brister, så är belandet af Samhället *lika* rätt och klokt, och det är *ännu mera*, emedan samhällets vältillstånd inverkar på oräknelige enskilde. (Forts. följer.)

37

DE STORA FRÅGORNA
OM
PARAGRAF-MORAL OCH SJÄLS-MORAL.

Art. V.

(Slut fr. gårdagsbl.)

I afseende på det onda, som möter i lifvet, hafva vi alltid gjort en noggrann urskillnad mellan det slaget deraf, som består i moraliskt förder, brott mot det Sedliga; och det slaget, som snarare blott kan kallas det Skadliga, det, som förderfvar eller motarbetar vårt tillstånd af glädje och lycka. En människa bör eftersträfva både det *Sedliga* och *Lyckliga*. I högsta mening (d. ä. i ett fullkomligt rent tillstånd) måste dessa begge sammanfalla: hvad, som är *rätt Sedligt*, måste säkert då också medföra en fullkomlig lycka för människoväsendet; och, omvänt, hvad som verkliga (och icke blott illusoriskt) är *rätt Lyckligt*, kan icke ega rum utan att tillika öfverensstämma med sann sedlighet. *Denna förening är hela vårt lifs ideal*: ditåt måste såväl den enskilde af alla krafter sträfva, som samhället har till sin förnämsta pligt, att söka förverkliga det och göra det möjligt för hvar och en af sina medlemmar. Det är på detta sätt, som jordlifvet småningom danas till sådana allt förträffligare, bättre, renare former, att det mer och mer liknar sin eviga urbild, det himmelska tillståndet. Detta visar således nödvändigheten af samhällets oupphörliga *Förbätterlighet*; och att det aldrig kan få stå stilla eller gå tillbaka. Men när under denna kamp många tillfällen för den enskilde måste gifvas, hvarvid det *för honom* icke är möjligt, att förena sedlighet och lycka (att vara *sedlig* och *lycklig* på en gång), *då* är det, som han med något eftersättande af det ena, måste gifva företrädet åt det andra: och *då* är det, som han har till pligt, att gifva *Sedligheten* företrädet framför *Lyckan*. Vi anhålla, att våra läsare villé lägga all den vikt vid denna anmärkning, som vi sjelfve derpå fästa. Hvad vi här sagt, är blott ett upprepande af samma öfvertygelse, vi många gånger yttrat och aldrig frångått. Men orsaken, hvarföre en så stor betydighet ligger i urskillnaden emellan att gifva *Sedligheten* eller *Lyckan* företrädet, i händelser, då föreningen af dem begge visar sig omöjlig, är, att härpå hvilat grundskillnaden emellan de olika mo-

37

ralfilosofiska skolor, som delat världen sedan urminnes tid. Den gamla grekiska Eudaimonismen, som genom Epikureerne vann sin högsta utbildning, bestod till sin hufvudmening i den satsen, att människan högst af allt skulle söka *Lyckan*. Härmed behöfde visserligen icke vara sagdt, att den lycka, hon hade att eftersträfvat, skulle blott vara en yttre, en kroppslig, en uteslutande jordisk och materiell lycka: tvärtom borde den förnämligast sökas i väsendets inre frid, själens harmoni med sig sjelf, lugn och välbefinnande i allt godt. Så hafva alltid denna skolas förnämligaste män, såsom Epikuros sjelf, tänkt sig saken. Men lätt faller detta likväl ned till materialism, så fort Lyckan sättes i främsta rummet, och människan icke tager Sedlighetsfordran till ett mål, hvarefter lyckans art skall rättas. Den moderna Eudaimonismen har hufvudsakligen i Frankrike haft sitt hem; och systemet lider der af samma fel. De nyaste af detta system äro St. Simonister, Fourierister, Communister. Felet här består alldeles icke deruti, att de uppsätta Lyckan till ett mål för människan; men deruti, att de göra *detta* mål till människans *enda* eller *högsta*. — Den motsatta moraliskolans karakter har den ensidigheten, att till lifvets rättensnöre sätta *Sedligheten ensam* och utan afseende på väsendets lycka. Tydligt skulle deraf intet annat än godt följa, just i enlighet med hvad vi nyss anförde (enär Sedligheten ju skulle vara *det*, hvarefter lyckan borde rättas sig?), om man allenast icke så ofta misstagit sig på *hvad*, som ursprungligen och *i rätt mening är verkligen sedligt* (så moraliter, som religiose). Allt hvilat härpå. Moralhistorien företer här de vidrigaste, de förfärligaste, mången gång ock de löjligaste exempel på misstag. I stället för att uppsöka och i egenfina det sedligt (äfvensom religiöst) rättas i människans egen sanna beskaffenhet, sådan Guds skapelse fordrar den, framställde man någonting *endast yttre konventionellt* till afgörande norm för hvad som skulle hållas för rent. Vanligen föll människan nu ett offer för alla möjliga presterliga påfund, ofta af grym och ohygglig art, stundom af de narraktigaste slag. Än kräfdes det, att kasta sina barn i lägorna framför en gudabild; än skulle man störta sig sjelf deri; än borde man med de hiskligaste marter pina fångar till döds,

för att vinna det gudomligas ynnest; än vore det nog, att slakta en mängd djur; än skulle man gifva sig till öknar för att svälta, törsta, gå halfnaken och aldrig tvätta sig; än skulle man tillbringa hela sitt lif på spetsen af en pelare; än skulle man instänga sig i celler och aldrig råka någon af det andra könet; än skulle man stympa sig, eller gå sexton år på knäna, eller råka sig blott på ena sidan af ansigtet, eller icke äta käl på fredagen, eller två sina dryckeskar, eller sju år icke röra sig utom på ett ben, eller tolf år gå på fyra, m. m. m. m. Allt iaktogs för att uppfylla religionens och sedlighetens kraf. Och så fort man icke satte detta i *väsandets inre beskaffenhet*, utan i *yttre tillfälliga former*, vanligast beroende af ett s. k. religiöst ceremonibud eller af något gjort befängdt löfte, så kunde också ingenting bestämdt eller gifvet finnas såsom regel för det rätta i sig sjelf. I Europa äro väl de värsta *yttre atrociteterna* i denna väg nu förbi; men samma grundvillfarelse kvarstår dock ännu icke litet, att nemligen det konventionella, hvarest sedlighetsbegreppet bestämmes, icke gör tillräckligt afseende på personernas tillstånd i själarnes väsende. Man kan säga, att det sednare *än i dag är en nyhet*, ehuru det redan i den Sokratiska och Platonska skolan stadgades såsom grundsatts för bestämmande af hvad Dygd vore, att denna blott berodde af sitt eget väsendes natur (ej af yttre, kyrkliga eller politiska ceremonier); ävensom samma andliga föreställningssätt gjordes till allmän folklära genom Christendomens hufvudgrundsatts om Kärleken och Tron (d. v. s. *det andliga lifvets beskaffenhet* hos människan, såsom vägen till sanning, i stället för den Mosaiska »lagens gerningar»). Kampen härom fortfar, som man vet. Det borde icke vara någon strid, om man begrepe eller ville begripa Christendomens eget grundlif, som man bekänner med munnen, men icke alltid följer i institutionerna. Dessa stå med största delen af sitt reglementariska väsende ännu kvar på samma för-christna grundtanke, att den sedliga renheten skall afgöras endast efter någon yttre påkommen konventionell handling, och icke i grunden efter andens eget sedliga tillstånd hos människan. Striden bilägges derigenom, att man till botande af ensidigheten här går till råds med den

mänskliga Lyckans fordringar, på grund af verklig människokärlek, förnuft och ren sans. Ty likasom vi i det föregående visade, huru sträfvandet efter Lycka förföll till materialism, då det skedde med glömska af sedlighetens kraf; likaså se vi tillräckligt här, att begäret efter det abstrakt Rätta, ensidigt uppfattadt, urartar till ytlig paragraf-mekanism, stundom till vidskepelse, hålllös spiritualism, och någongång till förmligt vanvett, till afskyvärdheter af alla slag och ohygglig grymhet, då institutionerna intet afseende göra på Lyckan. Idealet måste vara begges förening till ett genom förnuftets förmedlande: de utgöra då hvarandras korrektiver: Sedlighetens kraf drager lyckan upp ifrån blott jordiskhet, och Lyckans fordran hindrar sedligheten ifrån att öfvergå till galenskap. Men för att de på detta sätt skola lefa i trofast förening med hvarann, följer dock icke, att ej det *ena* af dem kan och måste hafva ett visst företräde framför det andra (men detta allenast vid sådana enstaka, sällsyntare tillfällen, då de icke begge på en gång *kunna* vara till: se ofvan); och i *sådana* fall är det Sedligheten, som det tillhör att hafva högra handen.

Vi hafva förutskickat ett antal ledande grundsatser.

Sammanfatta vi det sagda, så finna vi bildningens sakkörare ordnade på tvenne led, hvaraf:

Det ena partiet vill, att när ett Ondt, ett Olyckligt, ett Misstag eller ett Brott skett, det sedermera skall perpetueras; eller, om man icke alltid bestämdt vill detta, åtminstone icke går så till väga, att det *hindras*, utan svarare till ond och olycklig fortsättning *föranledes*; hvarjemte samma parti gör yttre, konventionella, reglementariska föreskrifter till uteslutande regel för hvad, som skall hållas för sedligt och godt.

Det andra, deremot, vill, att när ett Ondt, ett Olyckligt, ett Misstag eller ett Brott försiggått i världen, det, så vidt möjligt, skall botas, afhjelas, förbättras; hvarjemte samma parti för bestämmande af sedlighetens princip jemväl tager i betraktande människans sjelfva inre beskaffenhet och karakteren af hennes själstillstånd.

Om följaktligen tvistefråga yppar sig öfver bestämmande af hvad som är sedligt, rent, godt och

54
55

rätt, så skall detta, enligt det förra partiets åsigt, afgöras blott och bart efter stadgarne i någon yttre skrifven lag eller efter bruk och sedvänjor, äfven der dessa i sjelfva verket äro stridande mot människoförnuftet och naturen; men, enligt det sednares system, måste man söka utforska den sanna beskaffenheten i människans och världens väsende, för att kunna afgöra frågan. Till någon del sammanfalla begge systemerna; ty man finner väl, att i alla tider, då lagar stiftats, har något, om ock litet, afseende gjorts på menniskonaturens fordringar: ehuru de flesta lagarne blott innefatta förskansningar, hvarmed de mäktigare omgilvit sig och de sina, så att de genom sina egna fördelars förvandlande till s. k. rättsbegrepp kunde herrska öfver de andra, de lägre, de svagare; och göra det på detta sätt genom lagstiftningen lättare, än genom svärd och ett öppet uttaladt, uppriktigt våld. Allt som bildningen stigit, har dock rättsbegreppet småningom blifvit allt mera filosofiskt, d. ä. allt mera rättadt efter hvad man erkände för det sanna i sjelfva människans väsende, och icke blott efter yttre kast- och ståndsvåld, codificeradt i en s. k. »lagstiftning.» Af de tvenne partier, vi ofvansöre skildrat, är det förra således stadt på en ständig utgång, förminskning och öfvergång till det sednare.

I afseende på författare, som anslutit sig till det ena eller andra partiets åsikter, ligger det utom vårt omfång här, att nämna de egentligen rättslärdar eller ens moralfilosoferne. Det äldre, hvilket man skulle kunna kalla *Paragrafpartiet*, har sina förnämsta förfaktare inom den tyska och engelska bildningen; det yngre åter, eller *Själspartiet*, har i sednare tider vunnit sitt största rum inom de franska reformatoriska ideernas krets, ehuru det egentligen utgår ifrån Christendomens kärnpunkt, i religiös mening, och ifrån den Platonska skolan, i filosofisk. Hvilka betydliga fraktioner, äfven af tyska litteratörer, som i sednaste tider öfvergått till själspartiet, visar sig dock (se t. ex. Feuerbach och Grolman, Hitzig m. fl.). Särskildt i Jurisprudens och Brottbehandling har själspartiet hittills vunnit sin mesta utvidgning i de Amerikanska Fristaterna (se det Philadelphiska

och det Auburnska systemet); och äfven hos oss har det tagit ett steg i det nya Kriminal-lag-förslaget.

Vårt ämne är imedertid här blott att kasta en blick på romanlitteraturen. Denna börjar allt mer, lika så mycket och nästan lika så skarpt som filosofien sjelf, ordna sig på tvenne stridiga led, det ena för *Paragrafmoralen*, det andra för *Själsmoralen*. En stor orättvisa skulle man begå, om man påstode, att Paragrafmoralisterna icke alls vilja veta af anden, dess kraf och öfriga omständigheter; eller att Själsmoralisterna neka allt behof af reglementariska föreskrifter inom samhället. Den stora skillnaden ligger endast deruti, att Paragrafmoralisterna sätta det yttre reglementet i främsta, högsta rummet, görande det till det *oafvisliga*, det *oförbätterliga*; så att begreppet om dygd och sedlighet helt och hållet skall dragas, rätta, till och med stympa sig derefter, ehuru tillfällig, konventionell, ensidig, inskränkt och någon gång rent befängd en utsaga i reglementet ock må vara: Själsmoralisterna, deremot, som visserligen tillstå, att en hel mängd lägre, yttre förhållanden gifvas i världen, de der ej kunna ordnas människor emellan utan medelst uppgjorda tillfälliga föreskrifter, kontrakter och stadgar, vilja dock derifrån hafva undantaget sådant, som angår människans högre, inre, andliga och egentligen sedliga lif, hvars riktande till det goda, rätta och sköna då i stället måste bestämmas genom inflytelsen af en sund och verksam uppfostran. De sätta således anden ofvanom de jordiska reglementerna, och hänvisa dess hufvudsakliga korrektiv till gebitet af folkundervisning, *människoförbättring*. För att tala *bibliskt*, ser man tydligen deras system såsom slutmål gå ut på, att omsider få lagen »inskrifven i människornas hjertan», hvarföre de ock ej vilja, att »lagen» skall innefatta annat, än uttrycket af det i Guds skapelse såsom sannt grundade. För att tala *socialt*, innebär deras system, att, småningom och i stort taget, Uppfostran skall gå att intaga *Brottmålslagarnas* rum; och *Civil-lagen*, såsom omfattande hela omfånget af människans yttre, konventionella samhällsförhållanden, rättas, ordnas, förnyas efter tids-hvarfvets inre mening och lynne, samt sålunda

alltid qvarstå, ehuru progredierande till förenkling.

Likasom i Tyskland, Frankrike och England har i Sverige, som man vet, på sednare tider det glädjande inträffat, att romanlitteraturen blifvit bearbetad ej blott af manliga händer, utan likaledes af flere qvinliga talenter. Vinsten häraf är icke endast den subjektiva, att qvinnan sjelf, såsom sådan, eröfrat plats på en bana, dit hennes naturliga snille leder henne lika mycket som mannen, der han har snille; utan tillika det objektiva gagn för konsten, filosofien och moralen, att man får se dessas ämnen behandlade i den egna dagen, hvori qvinnobjektat förnimmer världen. Man må icke tro, att saker alltid äro desamma, för att de yttras med ungefär samma *sätt*. Den färg, hvori skribenten framställer dem, blir stundom det afgörande, *värt* mot sattserna. Denna hemlighet är särdeles qvinnans. Att läsa hvad hon skrifer, är derföre så intressant, mindre för *hvad* hon sagt, än för de karakteristiska veck, hennes ande — till stor skillnad från mannens — lagt sig sjelf uti, under skildringen.

Att fruntimmer uppträda som skalder, skribenter, artister, kan icke kallas någon nyhet. Indien, Persien, Arabien hafva visat det. I Grekland stod Corinna vid sidan af Pindaros. Det är sant, att vi icke veta att nämna någon rätt stor författarinna på latin; ehuru några anledningar, att sådana funnits, väl kunna igenfinnas hos Horatius, för att ej tala om Petronius. Huru många har deremot icke den nyare tiden att uppräknat, i Tyskland ända till den etheriska grefvinnan Hahn-Hahn: i England till och med grefvinnan Blessington, Miss Martineau och Bulwers f. d. maka: i Frankrike, utom andra, Georges Sand (Dudevant). Somliga källa deras böcker giftiga, andre förträffliga: hvilket mindre beror på hvad de skrifvit, än på de systemers synpunkt, hvarur man bedömer dem.

Hos oss hafva två eller tre skriftställarinnor varit utmärkt produktiva. Hvar och en känner Kusmförfattarinns och Fredrika Bremers arbeten. Under skildrandet af hvardagliga händelser, än i det högre, än i det lägre lifvet, hafva deras romaner småningom allt mer, både till planens

syste och hjeltarnes uttalade maximer, kommit in på banan af tidevarfvets stora tendensfrågor. Begge lära, efter hvad som synes af flera återkommande anspelningar i deras skrifter, härtill vid sina tillfällen blifvit föranledde genom intresset att teckna motstycken till bilder, som författaren af Törnrosens bok framsällt. Detta vexelförhållande är icke blott i litterär mening fördelaktigt, utan förtjenar att ses, med särskildt afseende på de tvenne olika principfrågor, rörande det Ondas och Olycklillas behandling i världen, hvarom ofvanföre varit taladt. *Kusinförfattarinnan* omfattar det äldre systemet, Paragrafmoralen: vi veta icke visst, om hon gör det af fullt hjerta; men hon låter sina romaner uttala sig i den tendensen, att om ett ondt, ett olyckligt, ett misstag eller brott tilldragit sig, så har det att perpetuera sig till ständig, ofta till stigande olycka. Det är deremot *Själsmoralen* eller det nyare systemet för det ondas behandling, bestående i utrotning deraf, genom förbättring till andlig helsa, som man vet *Törnrosförfattaren* något skarpt hafva uttalat; och emot hvilken kusinförfattarinnan således satt sig i opposition, för så vidt hennes yttrade maximer tala, men mindre genom den utgång, hon låter händelserna få, hvilka merendels alltid aflöpa i Törnrosförfattarens sens. Fredrika Bremer önskar hålla medelvägen emellan paragrafmoral och själsmoral. Om man vill kalla törnrosorna och kusinerna för sjelfva de begge hvarann motsatta *polerna*, hvilket man i visst fall kan, så bilda Fr. Bremers arbeten ett slags *equator* dem emellan. Hon gör väl någongång ett utfäll till paragrafmoralens fördel; men till det inre lif, hennes teckningar egentligen afspegla, står hon ganska nära törnrosornas sida. Hvad som gifver vexelförhållandet emellan alla tre en så god karakter, är följaktligen, att det aldrig urartat till polemik för deras egen, utan blott för idéernas räkning så att hvardera står i sina skildringar i sitt systems dager, och uttalar *dess* ton, till tjenst, nytta eller behag för hvarje läsare, som dymedelst har i sin makt, att för egen räkning utgrunda hvilkendera riktningen han bör gilla, utan att derföre ensidigt blunda för den andras karakteristiska beskaffenheter.

58
EN BLICK PÅ REPRESENTATIONS-FRÅGAN.

ART. 1.

Målet för den spänning, hvori allmänna uppmärksamheten hålles, är, näst konungens sjukdom, den stora frågan när vi skola få riksdag. Sådant kan ingen veta. Möjligen kan redan i år den riksdagskatastrof inträffa, hvarvid vårt nya statskicks bör komma till slutligt ompröfvande; möjligt är det liksom också, att det dröjer till nästa vår, då det lagtima »lustret» slutat sitt femårslopp. I hvilket fall som helst, är allmänhetens väntan hufvudsakligen riktad på utgången af *Representations-frågan*.

Om man lyssnar på talet i vissa kretsar, skulle man deraf taga sig anledning att alldeles tigr, rörande det »dödfödda» Representations-förslaget. Antingen af beställsamhet, modlöshet eller ännu andra orsaker, hör man åtskilliga personer kort och godt förklara, att, såsom detta förslag icke kan gå igenom, lönar det också ej mödan, att derpå kosta ett ord. Vi, för vår del, äro af en alldeles motsatt tanke; och det af tre skäl.

För det första kunna vi icke begä den ohöfligheten, att på förhand taga för alldeles afgjordt, det icke möjligen en blifvande regering jemte blifvande ständer skulle kunna öppna ögonen för den gemensamma nyttan af att införa ett förenklat Representationsätt, hvarigenom så många högst nödiga, både ekonomiska och andliga förbättringar, hvilka genom det närvarande riksdags-machineriet ideligen borttrasslas eller uppskjutas, hastigare, bättre och till nationens allmänna tillfredsställelse, kunde sättas i verket. Att antaga motsatsen för helt och hållet gifven, är detsamma, som att hysa den mest bedröfliga förtviflan om den kommande regeringen. Är det då så säkert, att den icke för någon del vill gå svenska folkets önsknningar till mötes, äfven i ett så oskyldigt och anspråkslöst fall, som att få representeras på ett ändamålsenligare sätt? Vi bekänna oss visserligen icke till några öfverdrifna förhoppningar. Imedertid anse vi icke heller någon vare berättigad till afkunnande af dom öfver hvad han ännu icke sett.

För det andra kunna vi icke, just i afseende

57 59

på sjelfva det förevarande Representationsförslagens *beskaffenhet*, finna och medgifva skäl till att derpå nedblicka med så mycken förnämhet, som visse tillåta sig att göra. Förslaget tål, vid närmare betraktande, mera att tänka på, och håller vida bättre ut kritiken, än man behogat utspida, i förhoppning, att den stora allmänheten, som hittills haft ganska litet tillfälle att dermed göra någon verklig bekantskap, skulle taga utropen för kontant, och obetingadt rösta med de privilegierade intressenas, aristokratiens, prelaturens och kamarillans vänner. Denna dimma skall snart skingra sig, och allmänheten finna angelägnast att se med egna ögon. Representationsförslaget kan nu läsas på ett ställe samladt, utgifvet af trycket, för hvar man tillgängligt och allmänt spriddt. Man döme då sjelf! Vi vilja ej gå någons tanke i förväg, men kunna ej afhålla oss ifrån att erkänna den enkelhet och fattlighet, hvarmed förslaget framstår; jemte den stora egenskapen, att uppställa representationsförändringen i former, öfverensstämmande med tidens anda i öfrigt, så att det nya statskick, som skulle påföras, visar sig vara en *naturnödvändig utveckling ur förflutna tidens*, således utgöra en ren historisk *fortsättning* af hvad hittills varit. Det är just på ett sådant sätt, som det Nya måste vara det rätta, emedan det eger en möjlig och gifven anslutningspunkt med det undanvikande. Vi skola litet längre fram egna en särskild betraktelse åt denna viktiga omständighet, så mycket hellre, som motståndarne göra mycket väsen af förslagens s. k. *ohistoriskhet*, utan att på något sätt ådagalägga, hvarti denna består. Att, för öfrigt det hvilande Representationsförslaget skulle besitta en så non-plus-ultra förträfflighet, att derutöver ingenting vidare skulle kunna tänkas, eller någonting bättre uppinnas, lär väl icke vara någons mening. Det behöfver också icke ega en så »absolut ypperlighet», i fall nånsin något menskligt kommer derhän. Det *viktiga* består deri, att det, i *jemsörelse* med det hittills varande, innehåller de *väsentligaste förbättringar*, hörande till *denna tids kraf*, och utgörande en konsekvent historisk *utbildning* af förflutna representationsätt, i hvilkas fortsatta kedja, men med bortläg-

gande af det skadliga och föräldrade, detta nya helt och hållet befinner sig. Men, att det i sin ordning, sedermera kan behöfva hjälpas i mindre punkter, skall hvarken någon neka, eller deri finna en olycka, så vida det nya representations-sättet utan omstörtning just lämpar sig till sådant, eller, med andra ord, är stäldt på Perfektibilitetsgrundsatsen.

Vi komma slutligen nu till det tredje stora skälet, hvarföre vi anse, att ingen fosterlandsvän bör blott af den orsaken afhålla sig ifrån att högt yttra sin öfvertygelse i frågan, att den möjliga utgången med förslaget på en blifvande riksdag skulle göra sådana yttranden och deras verkan om intet. Något falskare och sämre gifves nemligen ej, än en dylik slutkonst. Historien visar från alla epoker, att när en stor sanning, en vigtig förbättring skolat göra sig gällande i tidehvarfvet, så måste den i början alltid, och stundom länge nog, röna motstånd. Men ingen har studerat häfderna, som ej sett *sanningen segra till sluts, och understundom har det skett fortare, än man anat.* Det stora reduktionsverket, som ej utfördes förrän under Carl XI, var redan 1649 och vidare på 1650-talet starkt i fråga: sedan måste det uthärda en trettioårig kamp, men vann omsider fältet, odeladt och fullkomligt. Representationsförbättringen är icke i Sverige, mer än i andra länder, någon alldeles ny fråga: ehuru inga svenska ständer hittills kommit till ett renare och tydligare uttryck i saken, än vid 1840-41 årens riksdag. Den förkastelse af *Ståndsrepresentationen*, jemte den grundsatts för *allmänna val*, som nyssnämnde ständer nedlagt i sitt till nästa riksdag hvilande förslag, är och förblifver ett intyg, ett historiskt dokument, ett faktum. Alla riksständen hafva högtidligen förklaradt det närvarande icke mer motsvara landets kraf, och ehuru de varit af olika tankar (såsom med en fyrkamrig representation är naturligt) om hvad som bör sättas i stället, har dock det nu hvilande förslaget förenat tankarne genom den utväg, grundlagen anvisar i det förstärkte Konstitutions-Utskottet. Ett sådant faktum, i en sådan sak, kan icke tillkomma utan en djup känsla hos hela nationen af reformens behöflighet, och kan

derföre icke vidare glömmas eller förbises. Lyckas det intrigerna, att hindra förslagets antagande vid *nästa* riksdag, så är sanningens seger derigenom blott *fördröjd*, men den kommer så mycket säkrare en annan gång. Ingen kan af några års hinder förlora modet att hysa sin öfvertygelse, eller att öppet och allmänt uttala den. Majoriteten skall vid tillfället afgöra frågan; den har dertill fullkomlig och obestridt rättighet. Men hvarje Minoritet, som vet sig stå på en grundad och säker mening, behöfver blott vara ståndaktig i sin öfvertygelse och frimodigt utsäga dess mening, för att *denna*, om den i sig sjelf är riktig, en vacker dag skall *blifva Majoritet*. Det finnes således ingen anledning till fruktan, äfven i den händelsen, att det hvilande förslaget vid *nästa* riksdag skulle stadna i Minoriteten och således falla *då*. Den stora orsaken nemligen, hvarföre man aldrig har något att befara af Majoritetens välde i delibererande församlingar, är, såsom hvar och en finner, den, att så ofta en Majoritet har orätt i sak, skall denna dess falska mening vid kommande möten förr eller sednare *upphöra att vara Majoritetens tanke*, enär Sanningen och det i grunden Rätta besitta den egna växtkraft, att de oupphörligen vidga sina områden inom människornas tänkesätt, följaktligen med en kraft af oafvislig naturnödvändighet gå att intaga Majoritetens rum; och göra det snarast och helst, ju mera fritt de få agera.

Af allt detta sammanlagdt kan hvar och en finna. hvarföre man äger anledning nog, att tala om Representationsförslaget. Men innan vi betrakta det styckevis, eller underkasta det en jemförelse med det hittillsvarande, skola vi ingå i en liten undersökning, som bäst egnar sig att förutskickas. Den skall röra 1) den ryktbara distinktion, någre af våra lärde, riksdagsmän som andre, uppställt emellan hvad de behagat kalla *Rationell* och *Nationell*: tvenne begrepp, som de, af lätt inseedda anledningar, nödvändigt velat finna oförenliga. En och annan torde ännu påminna sig t. ex. Hr Bernh. Rosenblads diktamen häröfver vid sista riksdag. Derefter kommer i åtanke 2) den icke mindre beryktade och med den förra beslätade åtskillnad, man arbetat sig till att upptäcka

emellan det *Historiska* och *Förnuftiga* i statsinrättningarna; hvarvid man påstår angelägenheten af att undertrycka det sednare för det förras skull, likasom om det *Historiska sjelf* vore liktydigt med det *Oförnuftiga*, eller det icke tvertom just gälfve intyget om folkens genom alla tidehvarf gående allt högre utbildning till förnuftighet, så att något skäl att stadna i denna fortgång, i våra dagar mera än förr, visserligen icke kan hemtas ifrån den sant historiska sidan. Derefter blir det i sin ordning, att 3) efterse, huruvida icke det nu föreslagna Representationsättet står i så godt sammanhang, ej blott med tidens förnuftiga fordringar, utan ock med Svenska folkets egen sammanställning och beskaffenhet i äldre och nyare tider, att ingen fara för antagandet kan tagas ifrån den föregifna omständigheten, att förslaget skulle »stå i luften», vara en »papperskonstitution», sakna »historisk fot i nationen» o. s. v. Äfven vid detta tillfälle skola vi bereda oss nöjet att upplifva minnet af några famösa riksdagsframställningar, sådana som kanske herrar Rööks, Rääfs och andres, hvilkas grundlighet och eminenta ideer kunna sägas stå i spetsen för Sv. Biets och hela den anti-nationella sidans fraseologi.

AV. N. 57, 44

EN BLICK PÅ REPRESENTATIONS-FRÅGAN.

ART. II.

Om Rationell och Nationell.

I det för sina många och långa dikamina samösa plenum på riddarhuset d. 21 Okt. 1840. rörande Konstitutions-utskottets memorial N° 53 (om nationalrepresentationens ombildande), öppnade, bland andre, herr Bernh. Rosenblad sin framställning, med följande ord: »hufvudfrågan, mine herrar! .. är icke huruvida svenska folkets representation bör grundas på ett så kalladt *ett-, två- eller fyrukammar-system*, utan om det bör hvilas på en förment *rationell* eller på en *nationell* grund.»

Detta sätt att slå upp frågan och med detsamma söka afleda uppmärksamheten ifrån *det*, hvarom man just hade att öfverlägga (Konstitutions-utskottets ofvannämnde memorial, innehållande förslaget om en *tvåkamrig* representation), hafva vi ansett förtjent af att begagnas till utgångspunkt för hvad vi, för vår del, i ämnet hafva att säga, emedan det märkvärdigt skefva, men uppriktigt och afslöjadt framlagda uppslaget säkert utgör den »innersta tanken» hos, ej blott herr Rosenblad, men, hvad mera betyder, hela den fraktion af våra ultras, som anse det bästa sättet att ställa sig in hos nationen, göra sina läror smakliga och i yttersta stunden försvara det skadliga och oförnuftiga i representationen (hvaraf de för sitt system vilja skörda frukterna), vara, att uppdraga *en skarp gräns emellan Rationell och Nationell*; med andra ord: *emellan hvad Förnuftet fordrar och hvad som i Folkets karakter af ålder skall vara så grundadt*, att man icke kan upphäfva det, utan att ställa sig *utom folket*, i hvilken bändelse naturligtvis det, man har att föreslå, blir *önationligt* och sådant, att det ingen rot kan fatta i folkets eget hjerta, sinne, tycke och hela föreställningssätt.

Planen med detta förfarande är tydlig. Man vill intaga en så beskaffad position, att man alltid om hvarje ändamålslös, föråldrad eller skadlig samhällsform, som man önskar bibehållen, skall kunna utropa: »ja, visserligen är den dum! vi medgifva det (ty derhän är man likväl bragt, att man måste medgifva detta); *men*, mine herrar!

denna dumhet är så fastvuxen i nationens eget sätt att vara, tänka och lefva, att vi skulle krossa sjelfva nationaliteten, om vi vågade aflysa den der befärdheten, hvilken utgör ett af de dyrbara palladierna för sjelfva vår svenskhet.» Likaså vill man kunna möta hvarje förslag till förbättringar, för hvilka man bäfvar, med detta lika förträffliga utrop: »ja, visserligen är förslaget klokt, förnuftigt, till och med rättvist! vi medgifve det (dertill är man nemligen också efter många bekymrande nederlag bragt); men, mins herrar! olyckan är (proh dolor!), att det icke öfverensstämmer med nationens beskaffenhet: införandet kan således icke lyckas, emedan det icke af folket kan omfattas, ej kan sammanväxa med dess fordomar, ej kan blifva af, ej kan bära frukt, ej kan gå för sig, ej kan etc., ej kan etc. etc. etc.

För att inleda den önskade tvedräkten emellan *Förnuftets fordran* och *Nationens fordran* — hvilka begge fordringars oförenbarhet utgör hufvudproblemet för våra ultras att få bevisadt — låta herr Rosenblad och hans vänner blott ett så *beskaffadt Rationellt* få vara i frågan, som består i tomma abstraktioner, allmänna typer, politiska loci communes; hvarefter det måste blifva ganska lätt att utbrista, såsom herr R. gör i förevarande diktamen: »förs det en allmän typ för ordnandet af ett samhälle och speciellt af dess folkrepresentation, så skulle *samma representation passa i alla länder*, under alla tider, för ett folk vid första inträdet på civilisationens bana och då det der uppnått den högsta höjd — eller, för att anföra exempel från vår tid, *samma folkrepresentation passa i England, Turkiet och på Nya Zeland!*»

Nu fråga vi: *hvad berättigar* väl Hr R. och hela den meningsfraktion, hvarunder han sorterar, att antaga, det de, som arbeta för en förenklad och förbättrad representation i Sverige, endast hafva nakna abstraktioner, utopier och »allmänna typer» i sigte? Först och främst torde Hr R. sjelf nödgas medgifva, att åtskilligt i rättsväg oestergifligt, likasom i rationellt afseende *gemensamt* för alla människor verkligen i världen gifves till; någonting, som sannerligen skulle vara ganska passande både i »England, Turkiet och på Nya Zeland», ehuru det troligen af respektive maktägande der

hindrades ifrån att införas. Hr R. har sjelf stött på en sådan allmän typ, då han i sitt diktamen på ett ställe medgifver det vara *statens* (icke någon viss stats, utan allas) ändamål, att t. ex. »skydda hvarje samhällsmedlem till lif och egendom». Sådant passar alltså staten att göra på Nya Zeland och i Turaiet, lika så väl som i England; och kan följaktligen af en statslärare med fullt skäl påstås böra ega rum öfverallt, om det ock af Nya Zelands och Turkiets ultras otvifvelaktigt rönte motstånd. Flere andra »allmänna typer» skulle utan svårighet kunna uppgifvas, såsom: att hvarje samhällsmedlem bör hafva rättighet att *uppfostas* till hvad godt och förnuftigt är, han må tillhöra hvad himmelsstreck som helst; att, då eganderätten af Hr R. är erkänd såsom allmängiltig, hvarje samhällsmedlem alltså måste tillerkännas rätt, att sjelf om sitt få förfoga m. m.; och detta allt i sjelfva Turkiet, ej mindre än i det torylyckliga England. Likväl icke blott medgifva vi, utan det utgör just ett af våra hufvud-påståenden, att det *Förnuftiga*, som i praktisk väg bör framställas till utförande, endast i några vissa fall kan bestå i sådana der allmängiltiga (för alla folk och alla tider tillämpliga) grundsattser; men att deremot flertalet af sociala inrättningar måste modifieras efter olika folks lynne och skilda tidevarfs kultur. Detta innefattar dock alldeles icke — såsom Hr R. och konsorter tyckas vilja — någon *afpruning* på det Förnuftiga, något *upphäfvande* af det Rationela, utan är tvertom alldeles i sig sjelf förnuftigt och rationelt. Också på grund häraf är det, som just vi så många gånger drifvit den läran, att mycket, som i *fordna* tider kunnat försvara sin plats såsom klokt och nyttigt, icke *numera* är det, *emedan* det upphört att vara tidsenligt. På samma sätt hysa vi helt och hållet grundsatsen, att institutionerna i hvarje land böra vara *folk-enliga* (nationela) lika mycket som *tids-enliga*; men hvar och en finner, att reformer, på sådant sätt gjorda i öfverensstämmelse med en epoks kraf och rättade efter ett särskildt folks karakter, för ingen del äro, än mindre behöfva vara *oförnuftiga*: saken är blott, att de ej skola nöja sig med att stödnä vid en *abstrakt* rationalitet; u-

66

tan måste tillika vara *individuell rationela*, d. ä, förnustiga af sådant särskildt slag, som de böra vara på deras enskilda plats i den stora utbildningskedjan till humanitet, der ett ifrå avarande folk i en viss tidpunkt befinner sig. Detta, som vi kallat det *individuell rationela*, är, därför icke alldeles detsamma som det blott *praktiskt förnustiga*; emedan det måste finnas en *Theori äfven för förnustets rätta tillämpning i enskilda fall*, likaväl som för dess *beskaffenhet in abstracto*; hvarföre det ock tillhör en del af det theoretiska förnustet, att, med den ledning historien och kännedomen om ett visst folks egenheter gifva vid handen, kunna föreslå *hvilka förbättringar* i detta vissa folks (t. ex. *Svenskarnes*) sociala tillstånd i någon viss tid (t. ex. *vår*) böra tillvägbringas.

Vidare fråga vi: *hvad berättigar Hr R. och hela det rationalitetföraktande koteriet, att antaga, det hvarje liten särskild omständighet eller egenhet, som under en epok kan finnas hos ett folk, just tillhör sjelfva dess Nationalitet, och icke helt enkelt blott utgör ett öfvergående utvecklingsmoment, ett »semert fenomen» i den nationens tillvarelse? Till Nationaliteten hos ett folk måste man icke få räkna andra elementer inom detsamma, än allenast dem, som i sjelfva kärnan af folkets tillvarelse medföljt det genom alla tider (åtminstone öfvervägande länge, så vidt historien vet att berättas; derom), samt under alla skiften vidlådit dess karakter såsom hufvudsakligt skaplyne. Menar man icke sådant med ett folks nationalitet, så har man ock ingen rättighet att derpå lägga den betydliga vikt, man gör, då man omtalar nödvändigheten, att i sociala reformfrågor icke stöta, icke förbigå, icke krossa, icke göra Gud vet allt hvad på densamma. Också måste det endast vara sådana egenheter hos ett folk, man bör anse sig tvungen att hafva rättvist afseende på, för att icke skapa en »papperskonstitution», föta »reformer på lösa vatten», bygga »luftslott» o. s. v. Ty det är ganska angeläget, att förändringarne, för att lyckas och bära frukt, måste kunna slå rot inom folket sjelf; hvilket åter blir omöjligt, om dess verkliga karakter, dess ursprungliga sanna egenhet icke tagas i beräkande. Men då vi nu, med Hr R. och*

hans politiska sida, vända oss till den ifrågasatta *Stånds*-representationen i Sverige och dess nuvarande arbets-sätt på *fyra* rum, hvad skäl har man väl då, att räkna *detta* till *svenska nationaliteten*, så att en förändring dermed skulle stöta emot *sjelfva folk-karakteren*? Svenska historien vitsordar, att de närvarande formerna för den svenska riksdagen äro ganska *unga*, och till på köpet alls icke samtidigt uppkomna. Man skall ej kunna nämna *mer än ett enda sekel* (det näst-förflutna, det adertonde), hvarunder svenska riksstånden till antal, sammansättning och omständigheten att öfverlägga på *fyra* kamrar, kunna sägas hafva varit sig fullt lika, och desamma som nu. Hvad för en synnerlig *national* vigt vill man då häfta vid det skrupulösa bibehållandet af en riksdagsform, som varit till under en så liten del af *sjelfva folkets* lifstid, att, den icke följt med under *tiondedelen*, kanske knappt *tjugoneddelen* deraf? Ursprungligen representerades svenska folket blott af *Bönderne*. Då fans således alls inga skilda *stånd* *) på riksdagarne (Allshärjartingen); än mindre satt man under sina rådslag åtskild i flera kamrar. Detta förhållande varade i Sverige, minst räknadt, tusen år; ehuru det utan tvifvel har en ännu mycket högre ålder, fast historien ingenting förvarat derom. Taciti ryktbara *Civitates Suiorum* bestodo på sina möten ej af annat, än rådslående bönder; och Sturleson, ända in på *tolf-hundratalet*, känner inga andra *stånd*. Det är visserligen sant, att *Bönderne* på den tiden tillika omfattade allt hvad i sednare perioder blef kalladt *Adel* (likväl sedan, såsom *börs- och diplomadel*, härifrån vida skildt), äfvensom det man i nyaste tider benämner *Ståndspersoner* på landet. *Borgare* funnos ej; och om ett *Presterskap*, med rättighet till *stämma* på de fordna *folkförsamlingarne*, vet man alls intet, blott att det under mötena biträdde såsom *tjänstförrättande* vid *offren*. Man kan äfven anmärka, att *Bönderne* på den tiden icke fullt motsvarade det *stånd*, som nu kallas *esther dem*. — Men *den* omständighet, hvarom vi nu endast tala — nemligen, att uti den ursprungliga *svenskt nationela riksförsamlingen* *inga skilda stånd* förekommo, lika litet som ett öfverläggnings-sätt på *skilda rum*, eller besluts fattande med *fyra delade stämmor* — står icke desto mindre fast.

Först efter tolf sekler uppträdde *Adeln*, såsom en, till följd af rusttjenstinrättningen, från det öfriga folket skild korporation, eller stånd i politisk mening. Något derefter, och såsom en motvigt deremot, framstod *Presterskapet* äfven som en egen korporation för sig, genom kyrkans natur och beroendet under den romerske påfven skild ifrån den öfriga nationen. Småningom framkallades städernas *Borger* *skap* till egen politisk makt i riksförsamlingen (de nu så kallade Herredagarne); och *Bönderne*, som från urminnes tid utgjort folkrådets *hela* massa, blefvo nu deraf blott en sjerdepart.

Hela denna medeltid, synnerligen under tyska och danska regenterne, kallades stundom till riksmötena blott några enskilde, (den konungarne, för sina afsigters genomdrifvande, kunde räkna på). utan att göra afseende på stånd eller de kallades antal. Så hände, att den ena gången voro *Bönder* och *Borgare* med; den andra gången icke. Ibland utgjordes herredagen af ett öfvervägande antal *Adelsmän*; ibland togo *Prelaterne* öfverhanden. Först genom *Sturarnes* inverkan kommo riksmötena att mera ordentligt bestå af de fyra hufvudkorporationer, nu i landet funnos. Ehuru således vid *Gustaf Wasas* tid *fyra stånd* voro till, *suto de likväl ännu icke åtskilla på fyra rum under sina rådplägningar*; och denna form för riksdagen stadgades hvarken genom bruk eller lag, förr än in på sextonhundratalet.

Härvid bör man lästa sin synnerliga uppmärksamhet, emedan det just är genom *fyrkamrigheten under rådslagens fallande*, som trögheten i det nuvarande riksdagsmachineriet, jemte möjligheten af ömsesidiga »kullvoteringar af andra stånds beslut» till ärendenas myckna fördröjande och till uppgjorda konsekventa förslagers sönderrifvande m. m. hufvudsakligen uppkomma, och hvaremot *Konstit. Utskottets* hvilande *Repräsentationsförändring* förnämligast utgår. Och det är

just denna sak, som i den svenska riksdagsför-
 sätningen är så ganska ung. Ej en gång på sexton-
 hundratalet kom den fullt till stånd i sitt när-
 varande skick, emedan ett slags särskildt stånd,
Krigsbefälet, länge äfven ingick i ständernas sam-
 mansättning, delibererande för sig sjelf och stund-
 om underskrifvande särskildt Beslut eller Afsked,
 för sin del, ehuru det väl ansågs för ett slags
 Adel; äfvensom den betydande omständigheten
 inom Adeln enskildt, att rösta klassvis, i stället
 för per capita, ej upphörde förr än år 1719,
 hvarefter den 1778 återkom, för att snart der-
 efter åter gifva vika o. s. v.

Då vi icke vilja misstänka Hr Rosenblad el-

*) Med *Ståndsskillnad* mena vi här naturligtvis
 icke den i allmänna lefnaden, till följe af olika
 vilkor, förmögenhet och sysselsättningar upp-
 kommande olikheten; utan Stånd, doterade med
 skilda politiska rättigheter i och för folkrep-
 sentationen.

ler hans politiska fraktion för okunnighet i historien, så återstår ingen annan möjlighet, än att *antingen* föreställa sig honom, så väl som dem, beröfvade minnet af och omdömet öfver hvad de läst; eller antaga, att de velat förleda genom grundlösa och skefva framställningar, mot bättre vetande. Vid betraktande af alla de tillmälen, dessa herrar utan skonsambet tidt och ofta tillätit sig mot sina politiska vederdelomän, få de åtminstone hålla till godo, att vi kalla deras ytranden om den föreslagna Representationsförändringens oförenlighet med våra grundnationela intressen, för ett *ohistoriskt prat*, som endast kan förväna genom sin djerfhet, att i våra dagar våga låta sig höra till medlemmar af ett i sina egna häfder kunnigt folk.

Ännu en gång fråga vi: hvad *stridande emot svenska Nationligheten* kan det innebära, att förändra *sättet för riksdagsrådplågningarne* ifrån ett fyrkammersystem till något annat, då *det*, som man vill ändra, knappt för sitt bestånd kan räkna 130 år af de nära 2000, som nationen sjelf varit till? Vi tala icke nu om några andra skäl för eller emot, utan blott om det så idkeligt ifrån ett visst håll till skrämsel framhållna åkerspöket: brott emot folkkarakterens grund. Så ömma vi äro om den sanna nationlighetens upprätthållande, samt att ingenting måtte företagas, stötande eller upphäfvande för den, så hafva vi dock sett, att faran i detta fall är fullkomligen ingen, hvad beträffar de fyra ständens deliberationssätt på fyra rum; hvilket sannerligen är en nyhet i det gamla Sverige, och hvars aflysande således icke kan stöta vårt grundlyne. Hvad åter faran af de nuvarande riksständens upplösning skulle angå, betraktadt ur synpunkten af *val till riksdagsmän* — så att möjligen ett helt nuvarande stånd skulle i riksförsamlingen kunna blifva orepresenteradt — så är denna fruktan inbillad, *derföre*, att, enligt det hvilande Representationsförslaget, *rättigheten* kvarstår för hvarje valman, att till representant åt sig bland de valbara taga en man af det yrke eller stånd, *han sjelf tillhör*, om han så vill. Ehuru stånden således upphöra såsom *slutna politiska korporationer* på riksdagarne, hafva de likväl sig fullkomligen förbehållet, att, för allt hvad de i social väg, såsom yrken, lefnadssätt,

71

till o' h med fördomar, behöfva och vilja hafva i riksförsamlingen försvaradt, värnadt eller utträtadt, härtill taga de skickligaste organer, de näst kunna önska sig och mäktat uppfinna. Hvad kan då skäligen mera ästundas? Hela rättigheten härtill är kvar: blott *skuldigheten*, att nödvändigt *skola* representeras af sin vederlike i stånd, är borta. Vill man se denna distinktion fördomsfritt och på nära håll, så skall man deruti upptäcka fördelen nedlagd af en *successiv* utveckling, ifrån skrå- och korporations-intressena till en mera vidgad fosterlandskänsla; men möjligheten härtill gifven på ett *sådant* sätt, att icke en gång de förra på det ringaste förnäras; utan kunna uttala sig och göra sig gällande *jemt så mycket och så länge*, som de finnas till i landet och kvar i ett tidevarf, närvarande eller kommande. En borgare, till exempel, har *alltid* rättighet, att till representant åt sig taga en *borgare*, om han vill. Är nu borgerskapets personal öfver hela riket, samt och synnerligen, genomträngd af öfvertygelsen om nödvändigheten, att vid ett riksmöte hafva sina handels- och näringsfördelar bevakade på ett särskildt och preeminerande sätt, så följer, att *alla* valmän i riket, som äro af handels-, fabriks-, manufaktur- eller näringsyrket, icke välja på andre representanter, än sådana, som vid riksmötet hålla dessa intressen uppe. Inträffar åter, att borgerskapet, antingen till följe af ändrade konjunkture i handel och näringar, eller genom sina egna åsigtens utvidgning, mera öfvergå till det rent fosterländska intresset, så händer, att de icke så uteslutande bry sig om att välja borgare till ombud. Anyo kan en tid sedan komma, då genom andra intressens stegrade och alltför stora anspråk, det för det allmännas väl just blefve angeläget, att handels- och näringsyrkes sak vid ett riksmöte *mera*, än i en period förut, framhölles: att till och med deras rättigheter för någon epok *utvidgades*: då låge det ock i sakens natur, att alla medlemmar af dessa yrken öfver hela riket toge endast män af sitt fack till representanter; och, derest behofvet genom någon social kris vore sådant, att det gällde fleres bästa, än blott sjelfva borgerskapets, så är ingenting säkrare, än att äfven många valmän, hvil-

72

ka ej i sig sjelfve tillhörde borgerskapet, dock till ombud för sig valde eminenta borgare, just för att skydda ett samhällsgodt, som då, i den supponerade perioden, skulle behöfva framför andra skyddas. Sålunda ser man, att allt efter behofvets stigande eller fallande, skulle riksför-samlingens sammansättning sjelf till sina elemen-ter något byta om. Hvad kan tänkas fördelakti-gare och naturligare? Och detta eger rum genom den qvarstående *rättheten* för hvarje valman, att taga en man af sitt eget stånd (efter han har rätt att taga hvem han vill); men utan *skyldig-het* att göra det, om han icke vill. Hvad i vårt härvarande exempel blifvit sagdt om borgerska-pet, gäller naturligtvis lika för adeln och hvil-ket s. k. stånd i riket, som helst, hvilket alltid på detta sätt kunde hålla sig politiskt uppe, jemt så mycket, som för tidehvarivets väl erfordrades.

Man har hört motsidan, med en ömhet för Bondeståndet, som låter obeskrifligt rörande, helst då man påminner sig huru kärt det måste vara för denna sida, att se de »nidske och svärhand-terlige» bönderne på riksdagen, försäkra, att följd-*den af det hvilande Representationsförslagets väl-sätt skulle blifva den, att få eller inga bönder komme tillstådes i riksförsamlingen.* Besynnerli-ga fruktan! Bönderne, hvilka, efter hvad man med detsamma försäkrar, utgöra fem sjettedelar eller, till det minsta, tre sjerdedelar af hela Sverig-es befolkning, skulle icke kunna i riksförsamling-en uppställa ett betydande antal män, valde ibland dem sjelfve? »Jov», svarar man, »de skulle visser-ligen kunna göra det; men de skulle icke vilja det; de skulle icke bry sig derom; de skulle med uppräckt händer öfverlemnna riksdagsbesväret åt hvem som ville taga det på sig, eller emottaga det för minsta arfvode. Det är just tvånget nu, det är skyldigheten för bönderne att hålla sig in-om sitt eget stånd, som medför den lyckliga följd, att några bönder ens komma upp vid riksdagarne.»

Verkligen? Illa känner man svenska bonden, när man hyser denna tanke; eller, rättare sagdt, illa öfverensstämmer det, man här försäkrar, med hvad man annars är så färdig att påstå. Den »kät-tige bonden», den »på herrefolket så afundsjuke»

eller åtminstone »deremot så misstänksamme», den om sina rättigheter, icke blott de verkliga, utan till och med de inbillade, så »nogrånade», den »trätgirige, klipske» o. s. v., han skulle helt frastigt ombyta natur och öfverlemna allt sitt väl och ve åt herrarne, genom att välja *sådane*, och icke bönder, till representanter åt sig?

Vi tro det knappt. Låt den svenska bonden först och främst allmänt och klart inse hvilka rättigheter han, i bredd med sina skyldigheter, verkligen i staten eger, och huru han kan lagligen, men starkt ändock, göra dem gällande: låt honom, för det andra, genom några riksmöten erfara, att de beslut, som på dem fattas, bära *nyttiga frukter* och ej, så ofta som hittills, eluderas; så kan man vara viss på, att han ej från riksför-samlingen skall uteblifva, och den om honom nu så ömma politiska fraktionen i vårt land skall icke umbära nöjet att få höra och se honom i riksdagsöfverläggningarne.

En sanning är, att under *nuvarande* riksdags-förhållanden hör man den väljande bonden på landet stundom vara liknöjd nog öfver hvem som på riksdagen blir hans ombud. Beklagligen har man från en och annan ort före några riksdagar hört så elaka rykten, som, att bönderne velat låta den blifva deras riksdagsman, som åtog sig mödan för minsta betalningen! Skam — utan tvifvel — om så förhållit sig: men det har då helt och hållet haft sin orsak i den gång med riksdagarne, som hittills varit förhanden, och för hvilka bonden väl endast genom ett underverk skulle kunna känna några sympatier, så utan gagn för honom, som deras beslut blifvit; då äfven det nyttiga, som sjelfva den fyrdelta representationen efter ändlösa tvister emellanåt lyckats att komma öfverens om, genom regeringens liknöjdhet eller motvilja oftast gjorts till intet. Bonden har derigenom bragts till den naturliga öfvertygelsen, att riksdagen vore ett onus, en pålaga, likt alla andra statsbördor: och han ville göra sig den qvitt det lindrigaste han kunde. Skall man föreställa sig, att detta hans tänkesätt kunde fortfara, om riksmötenas natur, liksom följder, ombyttes?

Till en början, då, enligt det hvilande Representationsförslaget, riksdagsarvodet skall utgå ur stats-

kassan, upphör dermed; hela frestelsen att taga en mindre god representant, som erböjde sig till ombud för nedsatt pris. Denna punkt i den föreslagna förbättringen är af en utmärkt betydhet; och det icke blott för bönderne, utan likaledes för den mindre bemedlade adeln, som nu måste bekosta sig sjelft på riksdagen, och för fattigare borgare i mindre städer, om hvilka man stundom försport, att de dagtingat med principlösheten för prisets skull. För det andra, och för att återkomma till bönderne, då riksdagarne komme oftare, och de erfarenheter, som de lemnade, följaktligen i landet blifve tätare, skulle de beminnavarande snart varseblifva, om de vid ett riksmöte misstagit sig i representantval. Man kan då vara viss på, att om de vid ett tillfälle till sin skada valt »halfherrar» och »bränvinsadvokater» i stället för äkta bönder — såsom man förutspår — så skola de gången derefter taga så många flere »riktiga bönder»; och det onda skall finna boten inom sig sjelf.

För öfrigt må man icke jemnföra Sveriges bondfolk med andra länders. Många af dess medlemmar hafva redan riksdagserfarenheter, särdeles från år 1820, som, om de icke kunna vara alltför hugnande i annat fall, dock ställa för de Svenska böndernas ögon betydheten och vigten af deras riksdagsmannakall; visa dem hvad bönder kunna, om de äro enige och kloke. Dermed finnes således redan en tillräcklig sporre i landet, för att förmå bondfolket välja män bland sig sjelfve till ombud, äfven sedan, enligt det nu förhanden varande förslaget, det icke längre vore en ovilkorlig skyldighet för dem, att med valet hålla sig inom sitt stånd blott.

AD. 81, 44.

En blick på repre-
sentationsfrågan.

Art. III.

Om Historiska oförnuft-
ligt.

Är man på många ställen
och på flerfaldigt sätt
vet hur utpräglat påstå-
endet är nödvändigt, heter,
att i frågan om reformer
gå historiskt tillväga,
har man i början verk-
ligen rätt varit att be-
skrifva detta påståendet
betydelse. Ty hvem vill
väl gå historiskt tillväga,
eller, med andra ord, hvem vill
hoppa in i ett nytt förhållande, följande
på ett föresatt med ett förut-
sett, att det genom någon annan
medelstätt fufte tillhopet med ett
föregående?
Ser man något närmare
efter de s. h. historiska meningen
med alla sina uttryck, upptäcker
man den likväl lat. Den be-
traktar ett förhållande, att kunna
gå det historiska öfver förfärdigt

på ett sådant sätt, att det utesluter det Förnuftliga, och de devuerade kämparne således härigenom må förskaffa sig ett stöd emot reformvännernas skäl och påståenden, då desse till sin saks fördel åberopa klokheten och nyttan af de förbättringar de föreslå, eller, med andra ord, då de vilja göra förnuftets anspråk gällande i samhällsbyggnaden. Man upptäcker denna tvist vara temligen nära beslötad med striden om Rationelt och Nationelt, och våra ultras äfven velat arbeta upp i allmänna tankesättet och hvarom vi yttrade oss i föregående artikel.

För att få saken i det klara, bedja vi motsidan om ett öppenhjertigt svar på den frågan: hvad menen I då, en gång för alla, med det Historiska, hvarpå det är så angeläget att göra afseende vid förbättringar inom statsskicket i allmänhet, och synnerligen vid Representationens ombildning?

Männe det skulle vara er mening, att alldeles ängenting nytt i världen får framträda, emedan detta, för så vidt det är nytt, icke varit till förut? Skulle principen för det Historiska ligga uti något sådant, eller dermed analogt, så borde man samnerligen undvika en hel mängd saker, som dock ingen (ej en gång någon af de mest Historiske) drar i minsta betänkande att göra. Således vore det till exempel orätt i undervisningsverket, att meddela latin åt en gosse, som icke kan något af detta språk förut; hvilket är fallet med alla i början. Det vore nemligen bestämmt ohistoriskt, enär ingen latinsk glosa fans i gossens hufvud på förhand, och hela den kunskap, man upprättar hos honom, är en nyhet. Likaså illa vore det, att införa kateches, matematik, historia, geografi — hvad som helst — i själen hos ett barn; ty det är ohistoriskt för hvar och en, som icke kan allt det förut, hvori han undervisas. Gå vi ifrån dessa små exempel till betydligare, så måste vi erkänna, huru ohistoriskt det är, att omvända en hedning till christendom, att ingifva en dålig människa goda grundsattser; ty — hedningen var icke christen förut: den dåliga människan var icke moralisk. Ja, att reparera ett förfallet hus, att insätta en ny dörr, eller nya rutor i de sönderslagnas ställe,

är obistoriskt. Till och med det faktum, som så ofta visar sig, att stora embetsmän falla ifrån, och att man bekläder deras lemnade platser med andre, är alldeles stridande emot den historiska principen; ty desse nye, hvad de än må vara, men den plats de bekomma, innehade de ej förut. — Härvid utbrista säkert alla historiske med ett vidt ljudande och energiskt »Nej! sådan har för ingen del vår meningnånsin varit! Huru kan man komma fram med sådana orimliga, nästan anstötliga exempel? Liksom icke vi ville hafva våra hus reparerade? eller alla lediga embeten, ja, till och med ännu fler, besatte?» — Godt. Hvad menen J då? — »Jo, det är alldeles icke vår mening, att ej något nytt alls skall få framtråda i världen. Tvertom!» — Väl. Låtom oss alltså till en början anteckna detta.

Måne det då, för att omvända sattsen, skulle vara er tanke, att *ingenting gammalt* i världen får afläyas, borttagas eller ens förändras, emedan *det*, för så vidt det är gammalt, har en förflyuten tid på sin sida? Er mening törde vara, att mycket nytt, såsom vi nyss förnummo, väl finge göras gällande, men likväl tillika *allt* gammalt bibehållas? Viljen J hafva den historiska principen såunda förstådd, möter emellertid den svåra omständigheten, att J sjelfve, så historiska J ären, stundligen bortdrifven, förstören, upplösen mycket, som varit hafver, och J ären sjelfve inga uteslutande vänner af det oförändradt gamla. Exempler derpå skulle blifva lika talrika, som nyss ofvan i det andra aelseendet; och vi frukta, att äfven de skulle förefalla er litet skämtsamma. Men vi rå sannerligen icke därför; felet ligger hos dem, som till den s. k. »historiska skolans» försvar drifva så besynnerliga sattsar om det gamlas bibehållande, att man knappt vet, om man har att göra med allvarsamt folk. Måne det till exempel strider emot den historiska principen, att afläggas en förliten rock? — »Nej.» — Eller till och med en halfsliten, om han befinnes urväxt, illa gjord eller på annat sätt vanpassande? — »Nej, vid Guds!» — Men att bortläggas dåliga

vanor, fula seder, skadliga bruk: att låta bli förut begångna dumheter, aflägga fördomar, till och med upphöra med bedrifvande af ogerningar, som föröfvats i sekler, det lærer då vara ett brott mot historien? — »Åh nej! visserligen icke.» — *Hvar* vidtager då det ohistoriska i gamla sakers bortläggande? — »Hm!» svaren J säkert med ett hvasst ögonkast, *allt sådant* Gammalt, som bevisar sig vara dåligt, skadligt, ondt, illa vulet — *hvem* vill väl försvara det? Det må gerna stryka segel, gå all världens väg och samlas till sina fäder!» — Verkligen? Vi begära icke mer: låtom oss också anteckna detta.

Vi hafva således ifrån den historiska sidan fått det i sig sjelf ganska förträffliga besked, att icke *allt nytt* är förbjudet till införsel, likasom icke *allt gammalt* behöfver tillerkännas rättigheten att hårdnackadt kvarstå. *Hvilket* Nytt får man då antaga? Det, som är *godt och nyttigt*. Och *hvilket* Gammalt får borthafvas? Det, som är *dåligt, skadligt, utnött, vanpassande* o. s. v.

Nu är det som vi komma med följande fråga: *Hvad* här i världen kan det vara, som bestämmer, eller åtminstone sätter oss, svage dödlige, i stånd att, så godt vi förmå, urskilja emellan Bra och Illa; så att, när vi, såsom nyss hördes, hafva tillstånd att införa Nytt, med vilkor, att det är ett godt och nyttigt nytt, vi må kunna bedöma huruvida ett till antagande ifrågasatt är ett *sådant*; likasom att, då hvarje ondt och utnött Gammalt får och bör afdankas, vi må rätt afgöra hvilket Gammalt ibland oss hör till *denna* klass? *Förnuftet*.

Dit komma vi således; och en anhängare af den historiska principen, så vida han är uppriktig, kan lika litet, som någon annan, undvika att nolens eller volens taga sin tillflykt till förnuftet, det sunda omdömet, klokheten, erfarenheten om hvad å ena sidan gagnar, eller, å den andra, skadar.

Det kan väl så vara, invänder man; men *förnuftet ensamt* duger icke till vägledare, för att vid reformer, som åsyfta införandet af förut oförsökta saker, bedöma deras problematiska värde, eller, vid förkastandet af något gammalt i en institution, kunna afgöra hvad som här med rättvisa bör förkastas. *Historien* sjelf måste tagas

med i rådet äfven härtill. Häfderna kunna visa oss hvad skada eller gagn den och den inrättningen under kortare eller längre tid medfört, och således gifva utslaget, om den bör bibehållas eller ändras, eller öfdeles bortgå. Hvad det helt och hållet oförsökta beträffar, så kan väl intet direkt och omedelbart intyg hemtas ifrån andra tider om dess fördelar, eller om farerna af dess begagnande; men analoga fall, mer eller mindre liknande handlinger kunna uppsökas, dervid det visat sig, huru under en flydd period det eller det slagit ut. *Förnuftet*, det goda omdömet, måste visserligen vara med: det är otvifvelaktigt; det nekas ej; utan förstånd skulle man ej en gång kunna sägas rätt läsa historien, mycket mindre veta upplatta hennes lärdomar, veta tillämpa förflutna fakta på det närvarande eller kommande, hvilket man önskar sätta i verket. Men det skall då ej vara en naken, abstrakt rationalism, ett ensidigt *mekaniskt* förnuft, som utkastar sina planer efter theoremer blott och bart, utan att se sina sättser i sammanhang med den verkliga världen, eller rätta sina förslager efter beskaffenheten hos det omkringstående, än mindre det bakom varande. Det fördras ett *organiskt* förnuft, ett levande vett, för att kunna uppfinna organisationer, som i sig innebära en borgen för lycklig utgång.

Nåväl nu vända vi oss till vår tids reformvänner, och fråga: hafven J något emot *detta*? hafven J emot, att taga *Historien* sjelf med i rådet och låta ett rätt uppskattande af förflutna tidens inrättningar para sig med *Förnuftet*, med omdömet om det närvarandes sanna behof och det klokaste sättet att afhjelpa det? — »För ingen del!» skola de säkert ropa med en mun.

Hvar äro vi då? Hvarom tvistas?

Finnes väl en enda medlem, vare sig af gammal eller ny skola, som, med bibehållet anspråk på att gälla för något, kan neka *Historien* och *Förnuftet*, begge tillsammans, i sjelfva verket vara hvarandras bästa vänner, hvarderas nödvändiga supplementer? Vi tro uppriktigt ögonblicket kunna vara inne, att sluta den enfaldigaste tvist, som väl någonsin bragts å bane. Hvad vill det säga, denna sig så kallande *Historiska skola*, hvilken vill ställa sig i motsatts till tidens reformatoriska sträfvan? En sådan skola är ett oting: om nå-

80
gon faktare visar sig på dess vallar, så måste det vara någon, som antingen ej erkänner historien, eller ej erkänner förnuftet, eller brister i förmågan att se dessa begges organiska sammanhang med hvarann. Sådane faktare kunna lemna skådeplatsen.

Den allmänna grundsatts, vi här uppställt, och för hvilken vi ej frukta motsägelse från något håll — grundsattsens om nödvändigheten, att vid ifrågasatta samhällsförbättringar gå *på en gång* historiskt och förnuftigt till väga — är det nu vår skyldighet, att tillämpa på det hvilande Representationsförslaget, för att finna, om dess principer kunna hålla streck både inför historiens och förnuftets domstol. De flesta talare, som på riksdagen yttrade sig *emot* detsamma, erkände merendels, att det kunde anses rationellt, klokt, förnuftigt; men att just häruti ett af dess hufvudfel låge, enär det förmenades icke vara rätt historiskt.

Har man rätt häruti? Vi svara *Nej*, såvida man icke utgår från den grundsattsens, att *allt nytt*, vare sig bevisligen (d. ä. rationellt) nyttigt eller ej, är just härigenom ohistoriskt. Men denna åsigt hafva vi i det föregående upptagit, och fått af de historiske sjelfve det högtidliga svar, att de icke så vilja hafva sin princip förstädd. Vidgår man således, att karakteren af Ohistoriskt hvarken kan tillvitas representationsförslaget derföre, att det medför åtskilligt nytt, eller derföre, att det borttager åtskilligt gammalt, *så vida* nemligen det till införande föreslagna nya kan bevisas vara godt och det till borttagande föreslagna gamla dåligt, och begge åtgärderna kunna organiskt sammanhänga med det förflutna och omgifvande: så återstår att efterse, om *detta vilkor* här uppfyllts.

Det nya, som skulle införas, består hufvudsakligen i: a) *Valrättens utsträckande* till flere personer och, i vissa fall, till flera slags personer, än som hittills egt denna rätt. b) *Valbarhetens utvidgande* utom yrke och boningsort (stånd och distrikt), med bibehållen rättighet, men utan skyldighet, att till sitt ombud vid riksdag utse en man af hvad f. d. stånd, som helst, och hvad hemvist, som helst, blott han har de kvalifikationer i öfrigt, som vallagen bestämmer. c) *Rådplägnings* inskränkande på två kamrar, begge valde

och sammansatte af *samma* elementer, men, det oaktadt, likväl sådana, att då den ena (den s. k. *Första kammaren*) har tendensen att arbeta för *framskridandets*, det progressivas behof, skulle den andra (den s. k. *Andra kammaren*) vara försedd med karakteren af återhållande kraft och konservativ natur, till skydd och försvar för det *varande*.

d) Införandet, alltså af ett nytt slags *Konservatism*, till hela den vidd och af den art, som, för samhällets styrka och bestånd, ett bibehållande (konservativt) element verkligen tarvas inom själfva representationen. Vi utbedja oss läsarens synnerliga uppmärksamhet för alla dessa hufvudpunkter, men framför allt för de begge sista. Då man hittills i politiken nästan aldrig tänkt sig det konservativa annars, än som liktydigt med aristokrati, devouement, rojalism, privilegierade intressen af alla slag och en art blind eller halfblind dogmatism till försvar för det Gamla på de s. k. samhällets höjder; så skall man finna, att en *annan*, en långt vidsträcktare och mera fosterländsk Konservatism i själfva verket både kan gifvas och i staten vid sina tillfällen behöfvas, ej allenast till skyddandet af alla de ofvannämnda intressena. för så vidt också *de* innebära något, som verkligen bör skyddas, utan ock af en mängd rent demokratiska ämnen, befintliga i samhällets grundvalar, men hvilka lika ofta hafva ett försvar af nöden emot rådplogningarnes passioner, stundens öfverulingar och partiernas nyckfulla ensidighet. Denna nya åsigt af angelägenheten att uppsätta ett värn för det *varande*, af allmänare och folksenligare slag: med ett ord, denna aning om en mera äkta och almän Konservatism, finner man väl icke rent uttälad, men likväl uppslagen i flera intressanta debatter under sednaste riksdagen, der frågan förekom om sättet för *Andra kammarens* bildande. På nöjen öfverstiga det, att se den äldre (den *ensidigt aristokratiska*) konservatismens förklarade kämpe, friherre Boye, Ludvig Johnson, då och då biträdd af hr Nordensköld och andre än högre uppsatte, outtröttligt draga i fält mot de förslager, som hrr Sprengporten, Hamilton och v. Hartmansdorff, den sistnämnde modifierad af greve Spens, hade framställt, och enligt hvilka *Andra kammaren* (antingen bildad genom direkta val från menigheterna i landet, såsom Hartmans-

dorff ville, eller vald af sjelfva Första kammaren, såsom Konstit. Utskottets slutliga Representations-förslag stadgade) icke skulle bestå af några i sig sjelf andra elementer, än den Första kammaren. Boye kunde icke begripa, att på detta sätt någon konservatism alls skulle inkomma i riksför-samlingen, då den svenska »Andra kammaren» (af hr v. Hartmansdorff på goda skäl kallad »den Aldre», men hvilken benämning undveks) icke sammansattes, enligt Stånds- och Privilegi-ideerna, af blott den högre adeln och biskopar, unge-fär som Överhuset i England; eller till en stor del utnämndes (såsom hr Nordensköld begärde) af konungen, till liknelse efter Pärskammaren i Frankrike. Hr Grubbe hade vid ett tillfälle rätt naivt yttrat, att den Andra kammare, som man stod på väg att bilda i Sverige, ingenting annat blefve, än en *ny upplaga* af den Första kamma-ren, enär den antingen, på samma sätt som den-na, togs direkte ur folket utan afeende på högre stånd och förmögenhet, eller valdes af den Första kammaren sjelf, således utan tvifvel blefve dess echo. Frih. Boye upprepade i tusen variationer qvickheten om den »nya upplagan». Aldrig för-tröttades han i nitet, att skuldra nödvändigheten af ett återhållande element på riksdagarne; stän-digt bevisade han nyhetsmakarne på riddarhuset, att deras Andra kammare skulle och måste bli-va lika revolutionär till sin tendens, som den Första. Likväl rönte frih. Boye föga medhåll: han tvingade ofta fram sin mening ända till vin-nande af proposition, men — kullvoterades. Så till hälften löjlig än denna strid må förekomma ef-teråt, eger den i sig sjelf likväl i visst fall ett gan-ka stort intresse; och den fyndige aristokraten, Boye, nödgade motsidans män framkomma med skäl och arbeta sig sjelfve fram, om vi så få säga, *till en tanke om Konservatism i ny, högre och allmän-nare bemärkelse*, som, efter allt hvad man tycker sig förmärka, ej en gång var dem rätt medveten, när de uppgjort sina egna förslager. Frih. Hamil-ton tillstod öppenbjertigt vid ett tillfälle, då han skulle möta åtskilliga mötskäl, att tanken på Nor-ska Storthingets tvåkammardelning jemte omstän-digheten, att *der* den ena kammaren valdes och, så att säga, konstituerades af den andra, föran-ledt honom, att proponera något dylikt för Sveri-

ge, utan att jst vidare tänka på grundideen för en konservativ kammare. Hr v. Hartmandorff kämpade för grundsatsen, att riksdagsmännen, *så väl i den ena kammaren, som i den andra*, skulle väljas *ständsvis* och nödvändigt tagas hvarje ur *det valdistrikt*, der hans valmän sjelfve besunno sig. Enligt hr v. Hartmandorff inlades det konservativa följaktligen i bibehållandet af Stånden och i tvånget att i sitt val hålla sig vid Orten. Men frih. Boye anmärkte, att den Andra kammaren, allt detta oaktadt, på intet vis gjordes mera konservativ, än den Första; och att hela lyckan af ett sönt Öfverhus ej kunde uppblomstra för vårt land, med mindre Andra kammaren sammansattes af helt och hållet andra (aristokratiska, rent rojalistiska) elementer. Hvad han säger, förtjénar just därför så mycken uppmärksamhet, att han framkommer öppet och ofta ganska qvickt med de bästa och verkliga enda skäl, som hela *den sidan* i grunden eger. Med frih. Boye kan man säga, att aristokratismen, såsom börsidé, och kamarillan, förstädd såsom ett mot folkprincipen öppet och meuvetet fiendtligt element i staten, om icke dött, dock förlorat sin utmärktaste hjelte i Sverige. Trofast och ridderligt drifver han den satsen, att då, genom revolutionärernas närvarande projekter, de två enda rätt konservativa elementerna på svenska riksdagen, nemligen Riddarhuset och Presteståndet såsom stånd, skulle upphöra, så vore högst af nöden påkalladt, det något annat i styrka motsvarande konservativt insattes i stället, och härtill uppgifver han ganska konsekvent och oskyldigt den utvägen, att Konungen, sjelf måtte tillerkännas rättigheten att utnämna (hela, eller en god del af) Andra kammaren. Man svarade Boye, att då Konungen med sin konsej utgjorde *hela den ena Statsmakten*, och Nationalrepresentationen hade för ändamål att just vara *den andra*, så måste väl denna då icke få uppblandas med sådana af Konungen konstituerade och insatte beståndsdelar, hvaraf följden blefve, att konungamakten gjordes till *vida mera* än den hittills varit i Sverige, och ifrån hälften förvandlades till nära tresjerdedelar af all statsmakt. Boye förstummades icke härvid. Han påminte — och påminte ideligen — att det Konservativa (hvarmed han, säkert ännu i likhet med hela den ena politiska sidan hos oss, aldrig förstod annat, än börs-

kast-, privilegii- och dogm-intressenas upprätthållande) förut haft sitt stöd i Adeln, Presterskapet och till någon del Borgerskapet, så, som det hitintills på riksdagarne vore konstitueradt; men att, i samma stund som genom allmänna val och rådplägningarnes förläggande på de två kamrarne, detta i grunden upphörde, vore det i högsta grad aneläget, att mota den progressiva yran genom *inrynmående af Konungamakt inom sjelfva Representationen*. Nu var det, som så småningom, under debatternas stegrade eld, och då man måste se sig om efter skäl för sin Andra kammare, man framträdde med *det* svaret, att denna kammares konservativa natur väl icke låge *deruti*, att se sig sammansatt af *andra* elementer, än den Första; tvertom, den bestod (efter regeln) af *alla* de möjliga ingredienser, som hela Svenska folket sjelf hade; men den *skilde* sig från Första kammaren genom att vara vald och insatt, icke såsom den, för blott *en* riksdag i sönder, utan för *flere* (efter ett förslag: för *sem*; efter ett annat, som slutligen blef Konstit. Utskottets förslag: för *trenne*), hvarigenom dess ledamöter skulle komma att fungera för en hel *tidsperiod* (efter det ena förslaget: *semton* år; efter det andra, som finnes i det nu hvilande representationsförslaget: *nio* år). På denna lilla sak gjorde naturligtvis herrar Boye, Nordensköld och hela den aristokratiskt ensidiga konservatismens män ej det ringaste afseende. Men vi skola i det följande se hvad denna idé i sjelfva verket har att betyda; och hvilket slags frö till ny, stor, fosterländsk och alla sanna intressen omslutande konservatism den inlägger i riksförsamlingen. Först måste vi likväl taga de föreläggande andra punkterna, i det *Nya*, i sigte.

Enligt löfte böra vi göra det i sammanhang med betraktelsen öfver, huruvida det till afzänk föreslagna *Gamla* vitsordar sig vara af det jemförelsevis sämre eller förnötta slag, att det *både* *historiskt* och *förnuftigtvis* bör lemna platsen. Det, som genom förslaget skulle afskaffas, är hufvudsakligen: a) *Valrättens inskränkande* till vissa genom börd eller yrken bestämda *Stånd*. b) *Valbarhetens inskränkande*, likaledes, till vissa stånd och vissa ortkretsar (d. v. s. till *samma folk-klass* och *samma lokal*, stad eller landsortsdistrikt, som resp. valmän sjelfve tillhöra). c) *Riksdagmachineriets ytterliga förtrögande* genom rådplägningar-

85

nes hållande på *fyra* särskilda rum, der, hvar för sig, beslut fattas, egna protokoller föras och diktamina afgifvas m. m., hvilket allt icke kan till råd och upplysning meddelas riksdagsmännen i de andra rummen utan medelst protokollsutdrag, remisser och ett skrifveri i oändlighet, obärknadt dessutom skillnaden uti att verka genom lefvande, personligt tal, mot för att blott till medständer få framställa sig i protokollsutdrag, de der kanske icke en gång alltid vinna lyckan att blifva upplästa. d) Det hittills varande *Konservativa elementets* ensidiga, halfva, för samhället således redan som sådant otillräckliga, men dessutom skelva, mot tidens behof ej svarande natur, hvilket för närvarande endast finnes inlagdt i den på riddarhuset representerade hördsaristokratien, det biskopliga i presteståndet, och det borgmästerliga i borgarståndet; men hvarigenom en stor myckenhet andra, för nationen lika, om ej mer, maktpåliggande intressens konserverande (så att t. ex. påbörjade goda planer, som den ena riksdagen utkastats, icke den andra hufvudlöst må kullkastas: att folkets demokratiska egenheter måtte upprätthållas och skyddas, i full jemnbredd med de aristokratiska o. s. v.) icke utöfvar någon verksamhet.

Utom alla dessa punkter, fyra för det Nya och fyra motsvarande för det Gamla, äro visserligen flera andra märkvärdiga nog, att förtjena tagas i särdeles betraktande, såsom t. ex. de olika slags *Initiativer*, som blifvit kamrärne tillagda, skälet för det gjorda bestämmandet af *Val-census* m. m. Om sådant blir ock anledning att tala efteråt: men de fyra hufvudsakernas skärskådande på ömse sidor måste vi förbehålla åt en särskild deråt egnad artikel, vilken, enligt det gifna löftet, då ämnet den 3 Mars först uppslogs, skall gå ut på att efterse, huruvida icke det nu föreslagna representationssättet står i så godt sammanhang, ej blott med tidens förnuftiga fordringar, utan ock med Svenska folkets egna sammansättning och beskaffenhet i äldre och nyare tider, att ingen fara för antagandet kan hemtas från den föregifna omständigheten, att förslaget skulle »stå i luften», vara »en papperskonstitution», sakna »historisk fot i nationen» o. s. v.

AD-67-44

EN BLICK PÅ REPRESENTATIONS-FRÅGAN.

Art. IV.

De fyra Hufvudpunkterna i det hvilande Representationsförslaget.

Läsaren torde påminna sig, att då vi sista gången hade detta ämne å bane, framställde vi hufvudkarakteren af skillnaden emellan det nya föreslagna Representationssystemet och det ännu varande gamla, under fyra särskilda punkter, hvaraf tvenne (om Valrätten och Valbarheten) angå riksförsamlingens bildningssätt (d. v. s. hvilke personer i riket, som få välja till riksdagsmän, och hvilke, som dertill få väljas); samt de andra tvenne (om de begge Kamrarne, och idéen om det nya slags Konservatism, som förslaget inlägger i sin Andra kammare) röra arbetsättet på riksdagen. Sakens vigt fordrar, att vi taga våra läsares uppmärksamhet i anspråk för dessa fyra punkter särskildt, och för hvardera jemföra de stadganden, som motsvara hvarann i det nya och i det gamla riksdagssystemet.

a) *Valrättens utsträckande till flere personer, och i vissa fall till flera slags personer, än som hittills egt denna rätt.*

Inom det nuvarande representationssystemet, inskränkt till vissa Stånd, visar sig saken på följande sätt:

I. *Inom hela Adeln finnes nu ingen valrätt.* Hvarje i Sverige född greve, friherre eller adelsman, som ej sjelf är hufvudman för en ätt, är beröfvad rättigheten att åt sig till ombud vid riksmöte utse den klokaste, skickligaste och således för honom nyttigaste person, han kunde finna; och det, likväl, i en angelägenhet, som för honom måste vara den vigtigaste af alla inom samhället, då den rör stiftandet af de lagar, hvarest han skall lefva och behandlas: beskattningen, försvaret, läroverket, alla frågor om möjliga förbättringar såväl i rikets allmänna ekonomi, som andliga tillstånd, hvaraf oundvikligt hvarenda inbyggare skall känna iöflytelsen, till sitt Val och Ve, alltellersom förbättringar vinna insteg eller motverkas. Om han ej har tillfälle att sjelf skaffa sig fullmakt, är han derföre tvungen att låta sig representeras af den person inom sin fa-

milj, som händelsevis besitter den helt och hållet blott kroppsliga egenskapen, att vara född till dess hufvudman; denna persons tänkesätt i de stora frågorna, likasom hans känsla för ren humanitet, uppfostran, bildning, karakter och hela andliga temperatur i öfrigt må vara hurudan den behagar: huru väl, huru illa som helst svarande mot dens eller deras intressen, hvilka han skall representera. Detta är Aristokratiens ställning, efter Börds-ideens uppkomst. Vi bedja alla läsare, som saken närmast rör, noga lägga märke härtill; enär vi i det följande skola visa, att ett annat slags Aristokrati i sjelfva verket gifves, renare motsvarande namnet (då nemligen med Ariston förstås det Bästa, det genom sin beskaffenhet Förnämligaste, det Yppersta i landet); en skillnad, som är så mycket angelägnare, att väl göra, som man hört mången just till Bördsaristokratiens försvar åberopa nödvändigheten af att »det Yppersta i landet bör hafva väldet», en satts, som rör det andra slags Aristokrati, hvarom vi hafva att tala, men alldeles icke förknippar sig med Bördsaristokratien annars än genom en händelse, helt och hållet oberäknelig och utan möjlighet att kunna tagas till grund för ett system om det Bästas värde (»Aristokrati» definieradt efter namnets betydelse). Detta system har ock, efter hvad historien intygar, gått under genom Bördsbegreppet, och kan änyo upprättas till inflytelse och makt, allenast genom återinförandet af Valrätt; enär det är klart, att alla personer i landet, då de sammankomma för att rösta öfver den för dem sjelfve viktigaste angelägenhet (utseendet af ombud vid riksmötet), nödvändigt i följd af sakens natur och deras egen fördel (om ock inga högre bevekelsegrunder komma med) skola anstränga all sin omdömeskraft för att utfinna de genom sina tänkesätt, sin bildning, sin karakter verkliga ypperste (ἀρίστοι), som äro att tillgå. Partiella misstag vid valen kunna någongång, såsom vid allt menskligt, ske; men saken är likväl icke öfverlemnad åt det blott och bart kroppsliga eller åt slumpen. Det är tydligt, att genom den allmänna valrätten, förenad med allmän valbarhet (endast inskränkt genom de kvalifikationer, hvarje tid för sig, på grund af tidevarfvets

temperatur, finner nödigt att utsätta), skall oundvikligen en *sann* Aristokrati, förstädd såsom det »Bästas välde», så vidt detta står i mensklig förmåga att gradvis allt mer vinna, uppkomma i landet. Ty det är genom sjelfva sakens natur gifvet, att folket — d. v. s. icke blott pöbeln, såsom man besynnerligtvis brukar sammanblanda dessa benämningar, utan »landets hela inbyggare-personal» — nödvändigt skall vilja till ledare af sina största angelägenheter utse de till beskaffenheten Ypperste, som landet i hvarje tid har att erbjuda. Folket skall — om ej drivvet af annat, åtminstone af sitt eget intresse — göra *detta*, allt mer och allt fullkomligare, ju klarare det inser sin ställning, sina rättigheter och sina behof som människor; och man kan vara viss, att, så ofta man sparat valrättens missbruk (röstvärfningar, charlataniska tillställningar af valkandidater, allehanda bedrägerier vid de s. k. »hustings» m. m.), så har sådant endast sin grund i sakens outvecklade skick, i ett ännu blott dunkelt begrepp om valrättens hela betydelse och de viktiga följderna af dess *rätta* begagnande. Man måste väl begripa, att det fordras någon tid och öfning att allmänt inse och lära sig fullkomligt begagna Valrätten, liksom annat; men denna insigt och denna öfning kan Folket omöjligen på annat sätt vinna, än genom att en tid få, så godt det kan, försöka sig, arbeta, göra partiella misstag, deraf lida, så bättra upp saken, undvika allt flere misstag, och slutligen hafva Valrättens bruk i det rena, likasom så mycket annat, menskligheten ej utan stormar och strider eröfrat till slägtets väl.

Ehuru en ledamot af Adeln ej undgår att inse, det han, i sådant skick förhållandet nu är, står utestängd från rättigheten att åt sig taga det yppersta och fördelaktigaste riksdagsombud, han kunde finna; så lärer väl dock någon invända, att representationen genom capita, så sjelfskrifna de må vara, likväl tillförsäkrar adeln i massa och såsom stånd om en hel *fjerdedel* af den ena statsmakten, hvilket kan blifva *mindre* genom den allmänna Valrättens inflytande. Detta är en sanning. Den kan ock blifva *mera*, än denna fjerdedel. Men hufvudsaken är, att hvarje ledamot af Adeln mät-

te göra sig tydligt, hvad det är han vill och i
sjelfva verket behöfver genom sin representation.
Hvad innefattar då till sluts bjernspöket om den
vinst adeln i massa eller som stånd omtalas sko-
la skörda, men af hvars fördelar adelsledamoten
sjelf njuter ingenting, annars händelsevis och all-
deles oberoende af det vi här tala om? Vi fruk-
ta, att betraktelsens utslag gifver helt annat, än
hvad man vanligen förespeglar och vant sig att
tro. Adeln såsom stånd, representerad genom si-
na (händelsevis här och der goda, men genom en
lka lätt inträffande händelse dåliga) capita, har
oftast varit en mannequin, hvars rörelser, åhörder
och handlingar satts i gång genom trådar, hvilkas
ändar sutit Gud vet hvar. Befinner sig bland
dessa capita ett verkligt och sjelfständigt hufvud,
så har det sällan någon annan plats än i oppo-
sitionen. Hvad bevisar detta? Det ådagalägger,
att ståndet i sjelfva verket vanligen representerats
af en pluralitet, hvars personal haft andra intres-
sen, än kärnan af ståndet; hvilket ock förklarar
provinsadelns likgiltighet att infinna sig vid riksdag-
dagarne. Men, om en ledamot bland adeln på
detta sätt står skild från adeln som stånd; till
hvilke hör han då? med hvilke, och med hvilkes
intressen känner han sig förenad? Med alle
andre i landet, som, likt honom, till redbar karak-
ter, rena tänkesätt, kunskaper och erfarenhet äf-
ven ingå i antalet af de Ypperste. Dit har tide-
hvarfvets temperatur genom bildning och menni-
skovett hunnit, att en person, född af adel, nu-
mera icke har och icke kan hafva något annat
verkligt intresse, än det hvarje annan person i
landet, född utom adeln, äfvenledes huser, derest
han är en bra karl. Ett gagn för de serskilda le-
damöterna medför visserligen adeln, äfven som
stånd, det får man erkänna: det, att åt ganska
många lemna tillfälle, att, sedan de förskaffat sig
plats på riddarhuset vid någon riksdag, genom
vunnen fullmakt af ett caput, kunna göra sig be-
märkte, samt vinna framgång för egna fördelar.
Denna omständighet är otvifvelaktigt värd något för
enskilda individer, samnt utgör äfven sannolikt huf-
vudanledningen till det motstånd, som inom rid-
darhuset visat sig mot Konst. Utskottets förslag.
Men frågan är om vinnandet af ett ännu högre

97
gagn för nationen, för det hela. Och att något, af underordnad slag, måste uppoffras, såvida man öfverhuvud vill framåt, faller af sig sjelf. Det är också klart, att äfven efter det nya representationssättet står det hvarje ledamot af adeln öppet, att genom det förtroende, han kan vinna hos allmänheten, utmärka sig så fördelaktigt genom sanna redbarhet, att han blir vald till representant. Genom sina tankesätt och inre egenskaper sällar sig ju en sådan adelsman då i sjelfva verket till ett helt antal personer, som, födde af hvem och hvar som helst, tillsammans uppkomne på riksmötet, der bilda *vida mer än en fjerdedel*, i fall det Goda och Nyttiga får råda; hvilket det alltid får, så fort alla *de* lägga sina hjertan och själar tillhopa, som höra tillsammans genom förstånd, genom kärlek för fosterlandet och genom välvilja för människorna deruti.

Betraktar man vidare de kvalifikationer, den föreslagna vallagen utstakar som villkor för att få utöfva valrätt, så finner man den troliga följd för adeln uppstå, att snart sagdt *hvar enda* ledamot deraf, som uppnått 21 år, skulle komma att få åtnjuta denna rätt inom någon af de fem kategorierna; samt att många flera inom detta stånd, än inom något af de andre, skulle på grund af mom. 1 och 2 komma att utöfva flerdubbel rösträtt, ända till och med sex röster, som är det högsta. När man sålunda jemför denna inflytelse med den närvarande, som för en stor del är ingen och för de representerande sjelfve ej sträcker sig mer än till en fjerdedel af representationen, samt särskildt besinnar, att hvarje adelsman, som efter det nya förslaget blir representant genom val, får mycket mera personlig betydenhet och kan utöfva en långt större inverkan på det hela, efter det nya sättet, än nu; så skall hvarje redbar adelsman finna, att han mera vinner, än förlorar, på förändringen.

II. Inom Presteståndet finnes nu Valrätt till en viss grad. Hvarje kyrkoherde har den (biskopar och Gymn.-konsistoriales hafva den blott som kyrkoherdar, då de åtnjuta präbenden); komministrarne ega den ock, ehuru de (genom stadgandet i slutet af Riksd. Ord. § 13 mom. 1) endast äro berättigade, men ej förpligtade, att välja; hvaraf händt, att de, afskräckta från begagnandet

af sin rätt, icke mera kunna återtaga bruket deraf, utan att stöta. Adjunkter och skollärare af alla grader besitta ingen valrätt. Universitetslärare, äfvensom Vetenskapsakademiens ledamöter hafva på de sednare tiderna (genom det tillagda mom. 2 i 13 §) fått valrätt.

Genom den föreslagna Vallagens § 4—5 skulle för Presterskapet tima: a) att alle, som nu hafva valrätt, singe behålla den, efter § 1 mom. 4. — b) Att alla lektorer och öfrige gymnasii-lärare komma att få den, enligt nyssnämnde § och mom. c) Att, med ganska få undantag, alla skollärare i riket, af hvad grad och slag som helst och med huru liten lön som helst, skulle bekomma valrätt, efter samma § och mom. Undantag härifrån skedde blott med sådane, som utan begen ansökning, ransakning och dom kunde skiljas från tjensten (d. v. s. de, som tjena på »konstitutorial»). Sådana skolmän äro i Sverige ganska få. Men alle enskilde lärare, som sjelfve vore delegare i något läroverk (t. ex. som hölle eller deltog i hållande af s. k. läropensionar, vare sig för gossar eller flickor), och gjort det i tre år, samt af sitt arbete kunde räkna en behållen årlig inkomst af 200 Rdr., singe efter § 4 mom. 3 valrätt. — d) Adjunkter skulle, som hittills, sakna valrätt. Hvar och en, som ville hafva den, skulle dock lätt nog kunna skaffa sig den, efter mom. 1, 2 eller 3; dock blefve han derigenom ej valberättigad för sin egen skap som Adjunkt eller som prest; hvarföre denna omständighet icke hör till denna punkt af undersökningen.

Den förändring timade likväl genom det nya valsättet, att de ecklesiastika personer, som skulle fortlara med valrätten (t. ex. kyrkoherdar), singe ett annat värde på sina röster. Det är klart, att dessa blefve till kvaliteten mindre, då flera, nu till val oberättigade, komme att deltaga deri. Då kyrkoherdarne för närvarande ensamt tillsätta nära en fjerdedel af hela representationen, så blefve detta förmodligen ej fallet efter den nya vallagen. Detta hör likväl lika litet kunna smärta någon rättskaffens kyrkoherde, som det, enligt hvad nyss visades, ej kan finnas förnärmande för någon rättskaffens ledamot af adel.

III. Inom Borgare- och Bondestånden finnes nu valrätt. För hvar och en inom dessa stånd,

som redan har en sådan, skulle den visserligen efter den föreslagna vallagen kvarstå, då till och med en egendom af blott 10 Rdrs uppskattningsvärde gifver egaren rösträtt (eburu blott med en mindre röstandel); men dessutom skulle många personer inom dessa stånd, som nu sakna valrätt, bekomma en sådan efter den nya vallagen § 1 mom. 2 och 3, jemfördt med § 2 mom. 2 och 3. Endast den borgare, som hvarken äger fastighet, eller på sitt yrke kan anses räkna en årlig inkomst af 200 Rdr, skulle, enligt den nya Vallagens § 1 mom. 3, komma att blifva utesluten, men då denna inkomst icke är högre, än hvad hvarje duglig arbetare bör kunna påräkna, så är det klart, att antalet af de uteslutne blefve ganska ringa och af ingen vigt i vägsålen.

IV. *Å andra sidan, åter, gifves genom den nya vallagen, valrätt åt alla dem, som nu ej kunna räknas till något af de omtalade fyra stånden, men bekänner sig till christna läran* *), fyllt 21 år, och antingen hafva någon fastighet, af åtminstone 10 Rdrs uppskattningsvärde; eller

ett arrende (på minst 5 år) af någon fastighet till minst 1000 Rdrs uppskattningsvärde; eller för egen räkning idkar något lösligt yrke, hvilket som helst, gifvande i årlig behållning minst 200 Rdr, och som de redan skött i 5 år; eller hafva någon ordinarie (ecklesiastik, civil eller militär) tjänst med huru liten lön som helst, men hvarifrån de ej utan ransakning och dom kunna afsättas; eller slutligen

efter att hafva från sådan tjänst tagit afsked, åtnjuta pensionsrätt, till huru ringa belopp som helst, men hvilken ej utan eget förvällande kan förloras.

Utan svårighet inser man, hvilket stort antal nu orepresenterade sålunda skulle vinna rättighet att välja riksdagsmän genom dessa fem kvalifikationer.

De motståndare likväl, som hufvudsakligen bestrida den nya Vallagen, just på den grund, att den påstås lemna människorna för stora fördelar, eller med andra ord, att systemet skall vara blott och bart rationellt, utgöra en outop, en naken abstraktion o. s. v. böra besinna följande. Det nya, genom det hvilande representationsättet föreslagna Valrätt-systemet har alldeles

icke tagit ut steget helt och hållet ända fram, eller oinskränkt, till hvad ett absolut förnuft skulle fordra. Det har nöjt sig med, att blott gå ett steg vidare, lägga en ny och passande länk till det, som det hittills varande redan innefattar. Just häruti ligger på en gång förslagens rättvisa och dess möjlighet till utförande. Just härigenom knyter det sig också tillsammans med de data, som historien, för tiderna bakom oss, visat hafva varit och ännu vara förhållanden. Vi skola med några ord utlåta oss öfver dessa begge högst viktiga omständigheter.

Till hvad ett absolut förnuft skulle fordra — oinskränkt, utan konsideration, och utan afseende på den ställning, tidevarfvets bildning ännu intagit — har förslaget på långt när icke sträckt sig. Inom förnuftets område, rent taget, finnes nemligen intet skäl, hvarföre icke 1) kvinnan, 2) tjennaren, 3) den fattige, sjelfva tiggaren, om och i mindre, dock alltid i någon mån, skulle med sin röst så bevaka äfven *sina intressen* i samhället, hvilket för alla dessa är lika viktigt, som för de öfriga människorna i staten, enär lagar ständigt stiftas till inskränkning eller utvidgning af deras rättigheter.

Men det här ifrågavarande representationsförslaget har, just för att kunna blifva praktiskt, icke rådfrågat det blott och bart abstrakta förnuftet. Det har ej föreslagit valrätt, hvarken för kvinnan eller för tjennaren eller för den egentligt fattige (*under en viss utstakad census befintlige*). Det har fortfarande nekat alla dessa att vara till i staten annorlunda, än såsom *inbegripne* i Mannens, i Egendomsägarens, i den Förmögnes (d. ä. *öfver en viss utstakad census befintliges*) intressen, och dess omsorger om det hela. Huru kan man då tala om detta representationsförslags *allför stora rationalitet*, dess egenskap att utgöra en *abstraktion*, en *utop*? Det skiljer sig från det Gamla, blott genom att något vidga området på den ständigt samma grunden; d. v. s. det har inrymt valrätt-

*) För valrätt behöfs ej protestantisk lära; den fordras dock för valbarhet till riksdagsman.

tighet åt några flere, hvilka äro i samma kategori som de valberättigade, men hittills varit *orepresenterade*. Ändringen är således, hvad denna del af nationen beträffar, endast en handling af den mest otvifvelaktiga och oörnekliga rättvisa, de heligaste anspråk.

Vilje vi vidare betrakta reformen från den *historiska* synpunkten, eller i sitt sammanhang med det förflutna, så veta vi af häfderna, att ursprungligen representerades svenska folket af *Odalbönderne* på dels Landskapstingen, der de gamla lagarne stiftades eller allmänna bruk lagsattes, dels Allsherrjartingen, der konungar till- och afsattes, gårdar åtogos m. m. Hvarken adel, borgare (köpstadsmän) eller prester i ständsmening funnos då; än mindre hade de någon beslutande stämma vid tingen. Odalbönderne voro husfäder. Författningen innebar visserligen ej en demokrati i ren eller *abstrakt* mening, så till vida, som hvarken qvinnan (den fria, lika litet som den ofria), tjennaren eller den fattige (utan odalgrund varande) ingen röst hade i statens angelägenheter. Men likväl var det full demokrati i *den* meningen, att *alla* husfäder, som voro på odalgrund sittande bönder, gemensamt deltog i samhällets organisationer, öfverenskommo om lagar, gårdar och krigståg, genom egna val togo sig lagmän och konungar. Allt hvad till konungens *omgifning* hörde, embetsmän, Thignarmän, Hirdmän, hade ursprungligen intet att säga i staten som sådane: Konungen sjelf, deremot, hade såsom anförare både i fred och krig en ganska stor, laglig makt. Då, längre fram i tiden, genom christendomens införande, civilisationens stegring, handel, konster, vettenskaper och samhällsorganismens tillväxter, nya förhållanden uppstodo, var det också rätt naturligt, att de folkklasser, som särskildt omfattade dessa nya ämnen, skulle bekomma en allt större inflytelse på sjelfva samhällets utbildning. Så fingo först Thignarmän och Jarlar, så en i deras följe genom rusttjensten instituerad, vid vissa slægter häftad Adel, derpå det katholska Presterskapet, så slutligen Köpstadsmännen egna fri- och rättigheter, utgörande undantag eller, om man vill, in-

89 95

trång på den allmänna odalmanna-formationen. Här om är i allmänhet ingenting att säga — utom måhända för de särskilda, visserligen icke få fall, då direkt våld brukades, emot folket, möjligt genom dess allmänna avväpning under och efter Sverker, samt genom den växande makt, konungarnes civila, militära och ecklesiastiska omgifning måste bekomma, så väl genom hela landets centralisation under en krona, som genom samhällsförhållandenas allt vidare inveckling, men mest genom Adels skiljande från det egentliga Odalfolket, till följe af bördsbegreppets uppkomst, då bönderne småningom tyngos att anse blott *vissa gifna* släkter för adliga, i stället för att, som förut, med sin fria öfvertygelse och på grund af personernas ådagalagda bedrifter, få utkora hvilka bönderne sjelfve ville, till anförare, och dymedelst göra dem personligen adlige. Allt detta nya varade, likväl, med många skiftningar, under medeltiden. De till samhällets bakgrund undanträngde Bönderne återfingo snart under Sturarne och Wasarne en del af sin ursprungliga makt i staten: de fingo nu åtminstone *deltaga* i riksmötena. Ifrån denna tid, ända till vår, har detta deltagande fortlävit oafbrutet.

Representationssättet, grundadt på *sådana slags allmänna val*, som nu äro i fråga, är således först och främst så till vida historiskt sammanhängande med det förflutna, att det utgör ett återtagande af det urgamla odalmannasättet att representera svenska folket, gemensamt och likstämigt genom alla husfäder i landet, som tillika besitta någon egendom. Detta utgör frukten af det demokratiska elementets arbete genom seklerna, ända från Sturarne och Gustaf Wasa, då bönderne först började återvinna sin högre röst i Sverige; en röst, som sedan aldrig förstummats. Men, innebar den nu ifrågavarande allmänna Valrätten *detta allenast*, så vore det visserligen icke nog. Sådant vore då detsamma, som att, med *förbigående af allt hvad Sverige tillkämpat sig af godt*, äfven under medeltiden, kasta sig handlöst tillbaka i det ensidigt Gamla, det *blott och bart Bon-*

diska. Men alla återsteg i sådan mening äro både orimliga och orättvisa. Adel, Prester, Borgare — alla de formationer, som samhället under medeltiden tillvunnit sig — skola vara med: men icke längre vara med såsom mot hvarann och särdeles mot det demokratiska elementet fiendtliga, slutna, med privilegier till strids rustade korporationer. De skola vara med för att genom sina personer (ej genom sina stånd) göra allt det verkligt goda och nyttiga i äfven sina intressen gällande inom representationen. De skola sammångjutas med det gamla demokratiska elementet, men genom sitt deltagande deri förädla det samma. Och just detta sättas de i tillfälle att uträtta i och med den allmänna, nu föreslagna Valrätten, hvarigenom deras röst ingår och med verkar till bildande af den svenska riksförsamlingen på riksdagen; nemligen ingår dertill (i bredd med det demokratiska: bönderne) jemt upp så mycket, som den är värd i landet; d. v. s. så mycket, som denna röst (uttalad genom den allmänna Valrätten) förmår. Mätte man taga detta i noggrant öfvervägande!

W. 29/3 1844

2174.

EN BLICK PÅ REPRESENTATIONS-FRÅGAN.

ART. IV.

De fyra hufvudpunkterna i det hvilande Representationsförslaget.

(Slut från N:o 74.)

b) Valbarhetens utvidgande.

Berättgad att kunna väljas till riksdagsman i riksförsamlingens Första kammare (bestående af 145 ledamöter ifrån landet och 50 från städerna) är, enligt den föreslagna Vallagens § 6, hvar och en, som har rättighet att välja, har fyllt 25 år och bekänner sig till Protestantisk lära. Hvilke, åter, som hafva rättighet att välja, synes af § 1, och innefattas i de fem kvalifikationerne, hvarom vi talade sista gången.

Man inser lätt, huru utvidgad, möjligheten att blifva kallad till riksdagman, härigenom är. Riket skulle indelas i valdistrikter, till antalet svarande mot summan af samtliga riksdagsmän i Första kammaren (175); och hvarje valdistrikt hade att utse en; men vore för valet af denne hvarken bunden att taga honom inom distriktet sjelf, eller att göra afseende på hans sländ och yrke.

Valet till riksdagsman från landet skulle likväl icke ske omedelbart, så att alle, som inom distriktet egde rätt att välja, direkte utsäga sitt ombud. De hade endast att utse Valmän (Elektorer), hvilkas antal hvarje läns Pröfningskomité förut bestämt. Till Valmän få endast tagas personer, som, jemte egenskapen att vara valbara till riksdagsmän, vore bosatte inom valdistriktet. Härvid är tillika (i § 22) det vilkoret fastadt, att kronobetjent icke får vara Valman (Elektor). Sjelfva riksdagsman-naalet förrättas inför den Häradshöfding, under hvars domvärje »valdistriktet eller största delen af dess so kmängd lyder». Hvarje valman eger dervid en röst.

En viss märkvärdig *öfvergångsformation* finnes således tydligen till genom *Valmannainrättningen*, hvilken dessutom ansluter sig till den förutvarande institutionen af Elektorer.

Riksdagsmännen väljas på detta sätt så till sändes i tvenne omgångar, bildande två slags lager oöfvanpå hvarandra. Valmännens beskaffenhet måste visserligen vara beroende af allmänheten eller folket i massa, efter dennas majoritet utser dem. Likväl är det klart, att de redan måste ut-

göra en samling af män, betydigen stående öfver den stora mängden till upplysning, personligt värde, karakter, förtroende, insigter och hållning. Deras antal är också inskränkt. Af allt detta kan man sluta, att när först åt deras makt är öfverlemnadt, hvilken för hela distriktet skall blifva riksdagsmannen, så hör man icke kunna frukta den så mycket omtalade råa massans blinda passioner, såsom drifkraften vid riksdagsmannavalet. Valmännen utgöra ett extrakt af folket i sin helhet; och de, som på landet icke kunna hafva en närmare bekantskap om de bäste till riksdagsmän, kunna likväl anses känna någon ärlig och klok man inom sin ort, passande till valman. Förhållandet häri fortföre att vara som nu, inom Bondeståndet. Riksdagsmän, åter, blefve då de bäste, som valmännen kunna påfinna. Valmännen slä skilde ifrån det rent eller blott och bart demokratiska elementet, oaktadt de utgäit ur dess sköte: de utgöra nödvändigtvis redan ett betydligt utkast eller anslag till det slags aristokrati, hvarom vi förut talat, under namn af det, icke genom börd, men till sin karaktärsbeskaffenhet personligen Bästa i landet. När nu dessa sammanträda till utväljandet af själva riksdagsmannen, och härvid ej bindas, hvarken af lokalomständigheter, konsiderationer för yke och stånd, eller några slags splittrande, för landet i det hela skadliga korporationsintressen, så vore det i sanning besynnerligt, om ej på detta sätt Ombud skola utses, som så nära svara mot nationens och tidehvarfvets behof, som man nänsin kan önska och begära.

För städerna (till hvilka, i afseende på hela denna fråga, köpingar äfven räknas) sker valet af riksdagsman omedelbart, d. v. s. alle röstberättigade utse ombudet direkte. Förslaget har här frångått ideen att begagna *valmän*. Orsaken ligger förmodligen deruti, att såsom de röstandes antal här jemförelsevis icke är så stort, som i landsbygdens valdistrikter, hafva de så väl härigenom, som genom egenskapen att bo tillsammans på ett ställe, vida större säkerhet att kunna sines emellan öfverenskomma om det förnuftigaste och bästa valet, utan att detta här kan anses vara underkastadt så stort behof af det slags luttring eller silning, som öfvergångsformationen (Valmannainrättningen) innebär. Städernes invånare stå också genom handel, korrespondens, ett tätare um-

gånge och ett närmare förhållande till landets högre bildade personligheter, i en annan ställning, än flertalet af innebyggarne å landet serdes de aflägsnare landsorterna. För Stockholms stad, der Elektorerna nu begagnas, innehåller förslaget imedlertid en nyhet. Visserligen hade här Valmannainrättningen kunnat kvarstå, dels såsom ett redan förhanden varande bruk, hvilket ingen skada medför, dels för den valberättigade folkmängdens större antal. Här om kan man visserligen hysa skilda tankar; men saken blir dock på det hela densamma.

Hvad städernas borgerskap i allmänhet beträffar, har man, i synnerhet för de smärre och aflägsnare, plägat, såsom ett skäl mot den föreslagna Vallagen, anföra den höga census, som § 4 mom. 3 tyckes innebära. Den utstakar såsom vilkor för Valrätt (och i och med detsamma, enligt § 6, för rättighet att väljas), att man af sitt borgerliga yrke skall hafva en uppskattad behållen årlig inkomst af minst 200 Rdr. Detta synes högt tilltaget för städerna, då en landtbo icke behöfver vara egare af större fastighet, än en af 10 Rdrs uppskattningsvärde, för att få deltaga i riksdagsmannavalet. Men härvid måste märkas, först och främst, att ganska få borgare i de s. k. småstäderna icke tillika äro egare af hus, tomt, jord eller annan staden tillhörande lägenhet, då han, i och för detta, genast inkommer inom qualificationen af mom. 1, följaktligen kan deltaga i riksdagsmannavalet, till och med om hans fastighet blott stiger till 10 Rdr uppskattningsvärde. Vidare måste betraktas, att borgaren, när han af sitt yrke har 200 Rdr i behållning, besitter en hel röst, då deremot landtbon med den fastighet af så ringa uppskattningsvärde, som vi nyss exempelvis anförde, besitter en i samma grad ringa röst-andel (hans egendom skall vara uppskattad ifrån 1000 till 3000 Rdr, såvida han skall få afgifva en hel röst). Slutligen, då med den i mom. 3 stadgade census förstås behållen inkomst af sjelfva yrket, och borgarens hela lefnadskostnad för sig och familjen således icke här kan komma i beräkning till afdragande, utgör 200 Rdr verkligen så litet, att den knappt kan anses för större, än hvad snart sagdt hvarje simpel arbetare om året har i förtjänst.

Vid den anmärkning man i allmänhet gjort mot den föreslagna Vallagen, att städernas borgerskap förmodas komma att lida genom upplösningen af dess närvarande *stånds*-egenskap, bör man taga i betraktande, att borgarståndet redan för närvarande utvisar en ganska stor inre splittning på riksdagarne, och det just, enligt sakens natur, till följd af de olika, sinsemellan ofta stridiga, intressen, som ståndets ledamöter måste hysa. Grosshandlaren, t. ex., önskar tullfrihet eller åtminstone låg tull, der Fabrikören vill hafva förbud eller dock band på införseln, som hindra en liflig konkurrens med hans produktioner. I afseende på skräförfattningarne hysar den egentlige Handverkaren eller Skräfmästaren vanligen helt andra tankar, än Manufakturisten i stort: så har ock Minuthandlaren andra önsknings och principer för handelslagstiftningen, än Grosshandlaren. Borgarståndet, som skulle representera en enhet, sönderfaller således, redan sådant det är, ohjelpigen i flera fraktioner, hvilka under riksdagen bekämpa hvarandra. Hvad är det väl då till sluta borgerskapet, såsom *stånd*, innebär? Det naturliga och sanna förhållandet är, att icke blott ståndet, utan *hvarje dess ledamot* har sina sociala fördelar att bevaka och försvara, för att göra dem gällande i samhället, jemte allt öfrigt derinom befärligt, till den grad och på det sätt, som allmänt väl och enskild bättnad kräfva. Denna naturliga och sanna rättighet, liksom skyldighet, kvarstår enligt det föreslagna Valsättet. Ståndsrepresentationen hjälper ingenting härtill; men försvårar saken blott genom onödigtvis invecklade former. Detta rör i synnerhet arbetsättet på de fyra kammarne, sedan riksdagsmännen sammankommit; men angår, som vi se, äfven valsättet. Det enda, hvaruti man skulle kunna säga, att den föreslagna Vallagen gör något intrång i Borgarståndets närvarande ställning, är det antal riksdagsmän den ut-

stakar för ständernas valdistrikter. Dessa blefve endast 50 af de 175, som första kammaren skulle hafva inalles; således ungefär en sjettedel af hela representationen, i stället för en fjerdedel, såsom nu. Då man likväl ifrån Borgarståndet, sådant det för närvarande uppkommer på riksdagen, afdrager alle ledamöter, som egentligen tillhöra landsbygden (t. ex. det antal brukspatroner, hvilka på de sednare tiderna fått säte och stämma i detta stånd), samt åtskillige embetsmän, så torde summan af de personer, som äfven nu representera sjelfva städerna och stadsmannayrkena, icke heller stiga till mer, än vid pass en sjettedel af riksdagen det hela. Förlusten är följaktligen i detta afseende en illusion.

c) *Rådplägningsens inskränkande på två kamrar och*

d) *Införandet af ett nytt slags Konservatism, i nationell mening.*

Som bekant, har man mycket tvistat om förträdet emellan *En- och Två kammar-systemen*. Då man en gång öfvergifvit *Stånden*, för att träffa en enklare form och undvika omgångarna i det nuvarande arbetssättet på riksdagarna, så förekommer väl det rättaste vara, att sätta sig tillsammans och rådslå på *ett enda rum*, i stället för på *de fyra*. Likväl finner man, att rådplägningsrummens antal icke står i omedelbart och nödvändigt samband med Stånden. Sveriges riksmöten bestodo ganska länge (om ock, äfven då, ej oafbrutet) i ett Enkammarssystem, oaktadt de fyra stånden redan uppkommit och voro skilde i afseende på valsättet. Vi läsa om riksdagarna under Gustaf I:s tid, huru ständerna sammankommo, talade och rådslogo i en sal, gemensam för alla. Stundom kom väl »Clerkeriet» tillhopi i egna öfverläggningar för sig sjelf; men sådant kunde snarast liknas vid vår tids klubbar, eller möten, hvarpå man utkastar enskilda planer för handlingsättet vid de egentliga sammankomsterna. Att äfven adeln stundom gick afsidet, vet man. Men rådpläggningar, på hvilka definitiva beslut fattades, skedde i för alla stånden gemensam kammar. Från Gustaf II Adolfs tid, då riddarhuset byggdes och adela fick sin egentliga »ordning» som stånd, instituerades arbetssättet hufvudsakligen på *flera skilda rum*; och man kan ej neka, att Stånd-principen härigenom nått en fulländning, som, oaktadt ej nödvändigt åtföljande den, dock derät gifver en grad af slutenhet och sam-

102

hällighet, som visst icke gagnar landet, men tydligen ligger i ideen af all sekt, sekretion, privilegianism.

Emot det uräldsta och naturligaste sättet, att öfverlägga på ett ställe, har man i synnerhet blott den anmärkningen, att då en enda rådplägning får afgöra ett ifrågavarande mål, kunna förhastade beslut fattas, hvilka här blefve högst farliga, enär saken är af så ingripande och vidt omfattande natur, som ett helt folks institutioner. Detta kan likväl förekommas på flere andra sätt, än att frångå Enkammersystemet. Faran af den alltför stora rapiditeten kan alöjas, t. ex. genom stadgandet om en viss tidsutdrägt emellan ämnets diskussion och beslutets fattande, eller mellan detta och dess justering, hvarunder man kan föreställa sig, att alla nödiga betänkligheter hinna komma i dagen och göra sig gällande så mycket de behöfva. Man kan för vissa mål stadga, att tvenne (till och med trenne) sammanstående riksdagsbeslut om dem måste fattas, innan saken får gå i verket. Detta och dylikt är fullkomligt tänkbart i ett Enkammersystem, lika väl som i ett annat.

För att försäkra representationen om goda besluts fattande, kan likväl, dessa försigtighetsmått oakadt, Enkammersystemet blifva otillräckligt. Det är icke alltid nog, att rådslaget, innan det får sättas i verket, skall för sin del hafva en viss liggetid (t. ex. ifrån en riksdag till en annan): sjeliva personerna, som hvarje gång derom skola rådslå, kunna icke destomindre förhast sig, så vida icke äfven de haft sin liggetid. Hvad vill detta säga? Det innebär, att till omogna besluts förekommande hör, att målen böra hänskjutas till riksdagsmän, de der varit med vid flera riksdagar, följaktligen äro hemmastadde uti landets samhällsförhållanden och deras handlingning (så till vida, som en sådan vidkommer representationer) under en hel följd af år. Härigenom uppkommer hvad man stundom kallat »de äldres rådsförsamling», »senat» (nemligen icke i regerande eller administrativ väg), »konservativ kammare» o. s. v.

Skulle man sammansätta representationen blott af sådana män, uppstode dock derigenom först och främst den svårigheten, att en ganska skarpt inskränkande qualification dymedelst uppsattes för valbarhet till riksdagsman, hvilken både vore alltför hinderlig för valfriheten och inskränkande,

193
till och med möjligen ej sällan uteslutande för verkliga talenter, hvilka icke nog lång tid varit med, och egentligen aldrig skulle kunna blifva valbara, då de ingen gång på någon riksdag finge begynna.

Den återhållande eller konservativa kraft, man behöver genom tillgång på hvad man kunde kalla »Riksdagsveteraner», vinnes således bäst genom bildandet af en korps, vald på en gång för flera riksdagar och derigeom satt i nödvändighet och tillfälle att vara genomträngd, icke blott af en tidpunkts (t. ex. ett visst års) möjligen tillfälliga intressen och tänkesätt, utan af en hel, något längre periods. Om, likväl, alla ledamöter i denna korps, på en och samma gång skulle afträda för att lemna rum åt nya, så uppstode härigenom en betänklig skarf; emedan de nykomne naturligtvis då inga veteraner vore för nästpåföljande riksdag. Detta hjälpes, om de icke afgå på en gång, utan successivt med en viss andel af det hela.

Sjelfva tillsättandet af denna konservativa korps kan göras omedelbart af folket, på samma sätt som då det väljer riksdagsmän. Men det kan äfven göras af de till riksdagsmän af folket utsedde, hvilka då komma att förhålla sig till den Konservativa korpsern på samma sätt som Valmännen till dem sjelive. Fördelarne af det sednare sättet äro följaktigen desamma, som vi förut sett tillhöra Valmannainrättningen.

Lägger man nu allt detta tillsammans, så uppkommer systemet af *tvänne* korpser; den *ena*, bestående af alla de riksdagsmän, som nationen för en viss riksdag utsett till sina ombud; den *andra* af de serskildt utkorade, som de nyssnämnde för flera riksdagar på en gång utse, och hvilka således skola *fortsara* med det gifna uppdraget, men vid hvarje ny riksdag till ett visst antal afgå, hvilket antal då kompletteras genom de personer, som vid samma riksdag ånyo inväljas.

Detta är i få ord det hvilande representationsförslagets riksdags-system (§§ 48 och följ. i den föreslagna Reg. Formén). Den konservativa korpsern, bestående af 75 ledamöter, kallas här den *Andra Kammaren* och väljes för *trenne* riksdagar (d. v. s. för ett tidskifte af *nio år*) på en gång, genom kompletterande till en tredjedel (d. v. s. med 25 ledamöter), som utses af hvarje riksdags *Första Kammar*e, eller de 175 ledamöter, som hela nationen tagit till sina ombud för gången.

109

Valbar till medlem af *Andra* kammaren är hvar och en, som, till följe af de i Vallagen utstakade kvalifikationer, har rättighet att kuona väljas till riksdagsman i den *Första*, med tillägg af vilkoret, att han måste vara fyllda 55 år, derest han icke förut bivistat tvenne riksmöten.

Meningen med denna *Andra* kammare, likasom dess skillnad från hvad man annorstädes benämner *Öfverhus*, *Pärskammare* o. s. v., äro ögon-skenliga. Den kommer icke att bestå af några i och för sig sjelft *andra elementer*, d. v. s. af *andra slags personer*, till stånd, yrken, börd o. d., utan af alldeles *samma* folk-arter inom samhället, som den *Första* kammaren. Hela olikheten läge i egenskapen att representera *nio* år i stället för *ett* år (eller blott några månader, som en riksdag kan räcka). Den skulle således ej blifva konservativ i privilegii-, kast- och ståndsmening; men i *fullkomligt allmän riktning*, följaktligen äfven för *all* hvad inom de nuvarande stånden och privilegiernas kretsar borde och behöfde skyddas för samhällets välgång; men dessutom för *allting*, äfven det mest demokratiska, så vida det förtjenade och tarvade ett värn. Detta slags konservatism har hela karakteren af hvad man i fordnar rider utmärkt med benämningen de *Äldste* eller de *Gamle* (Seniorer: hvaraf *Signori* och *Seigneurs*, då dessa titlar icke tagas i bördsmening, utan, såsom de först brukades, till uttryckande af personlig beskaffenhet). Sådane män bilda den återhållande kraften inom ett folks rådslående församlingar genom mognaden i tänkesätt och fördomsfriheten i åsigter, hvaraf sann och lefvande opartiskhet, parad med praktiskt vett, uppkommer. Men de känna sig icke genom sjelfva sin egen-skap och ställning vid riksdagen förpligtade, att återhålla någonting blott och bart af stånd- och bördshintressen, såsom t. ex. händelsen visar sig vara med Tories i England. De måste endast vara benägne att söka »konservera» hvad de finna godt, rätt och nyttigt. Såsom korps eller kammare betraktade, kunna de icke halva något annat motiv, än detta, ehuru det är begripligt, att ledamöterna sins emellan väl måste skilta och bryta sig något, hvar och en till fördel för den sak inom samhället, som han bäst förstår eller med förkärlek omfättar.

När *två* Kammare inrättas på dessa principer, vinnes utan tvifvel allt hvad man behöfver och rimligen kan begära till undvikande af brådstör-

tade, omogna riksdagsbeslut, utan att, å andra sidan, en i sitt slag lika förderlig hindersamhet emot nödiga förbättringar uppkommer. *Tre*, liksom ännu flera, kammare skulle ej kunna bildas, utan på korporations-grunder, således med ständsskillnader. Långsamheten i riksdagsarbetet skulle ock härigenom onödigtvis förökas. Så fort en rådslående församlings afdelningar till antalet äro *udda*, inträder möjligheten af det man förargligtvis brukar kalla kullvotering; deremot när de äro af *jmnt* antal (två, fyra, sex o. s. v.), kunna de, genom att i besluten stadna lika mot lika, förintä verkställigheten. Sådant kan ske i oträngdt mål (till följe af händelser, nycker, kabaler, intriger), ju mera intrasslade, d. v. s. ju *talrikare* afdelningarne befinna sig. Men då de blott äro *två*, uppkommer en krafternas motvigt af enklaste slag, som är tänkbart. När de begge Kamrarne här stadna i olika beslut, och sålunda förlama en gjord proposition (hvilket, märk väl! nu, till följd af Kamrarnes sammansättning, icke efter regel och pligt sker af ensidiga, partiska eller privilegiigrunder, utan af skäl, hemtade från det nyttiga och goda), så följer, att ett ifrågavarande måls eller en propositions nedläggande då inträffar så välbetänkt och önskvärdt för det allmänna, som man nänsin kan behöfva.

Ark. n. 82 1844.

106

NÅGOT LITET AF OCH OM PROFESSOR
REUTERDAHL.

(Forts. från N: 158.)

För hvar och en, som något längre tillbaka följt Hr Reuterdahls litterära verksamhet, är hans egenskap, att neutralisera sig sjelf, en tillräckligen känd sak. Utom rent historiska skrifter, som vittna om mycken beläsenhet, har man af honom ett stort antal smärre uppsatser, så i, som utom den Theologiska Quartalskriften, utgifven i Lund. Så snart han här resonnerar på egen hand, upptager han hälften af sin framställning med pågonting, ofta rätt väl sagt, men som han vanligen har all möda osparad, att motsäga och upphäva genom någonting, som han yttrar längre fram, ungefär lika utförligt och lika väl. Såsom theolog bevisade han sig vara *rationalist*, närmast i likhet med den Schleiermacherska nuancen. Men huru uppträdde han t. ex. emot Ignell? Såsom *Supranaturalist*. Vill någon likväl taga honom för sådan, skriver han genast en *rationalistisk* pagina igen, eller åtminstone ett par perioder emot hierarki. Detta allt kan så vara, från kathedern och i ämnen, der det endast kommer an på att docera i alla väderstreck, utan resultat. Men huru bär det åt i saker, som angå handling, i synnerhet i samhällsangelägenheter? Hr R. är fördragsam på det ofördragsammaste sätt: deremot kan man kalla honom ofördragsam på ett temligen fördragsamt sätt, åtminstone i ord och skrift. Om någon nu efter denna definition begriper Hr R., så har han då begripit honom: men så torde vara så lycklige. Huru uppträdde Hr R. i *Nykterhets-saken*? Han ifrade högt emot den; och Wieselgren, Ahnfelt och Thomander, utom alla öfrige, voro honom en leda; och likväl kan ingen säga, att ej Hr R. vill nykterhet. Man kunde så förmoda, att han blott ogillade nykterhetsföreningarnes method. Men det säger han icke heller i sin stridskrift mot nykterhetsvännerna; åtminstone uppgifver han sjelf alls ingen annan, el-

ler bättre method. Hvad ville han då i denna sak? Icke, att menniskorna skola supå; men icke heller, att de skola låta bli att supå. Han önskar dem således förmodligen blott att vara »måttliga!» Det är möjligt. Men stackare den, som ville taga honom fast på detta: Hr R. skulle säkert, då genast franträda med en skildring om nyttan af en viss god »Omåttlighet»; han skulle historiskt visa allt det gäneliga, som folk i flydda tider gjort under rus. Troligen komme konungarne Salomo i Judalandet och Fjolner hos oss att härför citeras. — Huru uppträdde Hr R. i *Folkundervisningsfrågan?* — Han skref och utgaf häröfver en afhandling, deruti han, efter att hafva ådagalagt nyttan och nödvändigheten af att allmogén undervisas, dock framå eller skadan och olyckorna af att allmogén bekommer undervisning. Ännu en gång sagdt, kan det vara ganska väl, att på detta sätt se såväl det goda, som det onda i hvarje sak: men så fort frågan består uti att afgöra *hvilket* parti man omsider i verk och handling skall besluta sig till att taga och utföra, så är en dylik method alldeles ohjelpelig. Man kan icke på samma gång stifta Folkundervisningsskolor och låta bli att stifta dem. Man kan icke på en gång göra Nykterhetsföreningar och låta bli att göra dem. Man kan icke på en gång tillåta protestantisk lärofrihet i religionen, och med detsamma icke tillåta den. Huruvida icke Hr R. i afseende på försvaret af *Ståndsprincipen* blir mera ståndaktig vid hvad han i åtskilligt af sitt Minnestal yttrar, lemna vi imedlertid derhån. De liberala fraser han med mycken salvelse här och der i sina uppsatser utstrött, de enfaldige till tröst och glädje, torde väl samtligen röna indragning, när stunden kommer att inlägga sitt Votum emot Representationsförslaget. Då hjälper det icke längre, att 1:o docera för friheten, och 2:o emot friheten: man måste antingen handla för henne eller emot henne.

Allt hvad vi här ofvan yttrat om Hr R:s författareskap i allmänhet, slår äfven på det fullständigaste in på hans försök, att i sitt minnestal deducera, att intet Europeiskt land mera ihållande

än Sverges förvarat de gamla folkfördelningarna, som kallas stånd, och »att de öfverallt mera sammanflutit än hos oss». Man kunde redan till en början härpå svara, att detta påstående innefattar ett kolossalt misstag, hvad skillnaden mellan ländt- och stadsmännanringar beträffar; ty tvertom äro dessa visst ingenstädes så sammanblandade, som i de flesta af våra småstäder, hvilkas borgerskap till en stor del lefver lika mycket af att odla sina lotter i stadsjorden, som af handverket. Hvar till reducerar sig då Hr Reuterdahls påstående, annat än till en blott och bar fras, som användes derföre, att den skall *låta* något, ungefär som det äfven ljuder, när vår man slår utanpå en tom tunna? Är det icke snart sagdt litet förödmjukande eller en sorts skam för en professor, att framkomma med sådana der falska premisser, för att sedan derpå bygga den bevisning, han vill haiva? Och när man en gång kommit lösligheten i en sådan argumentation på spåren, huru kan en sådan författare sedan begära något förtroende såsom auktoritet?

Men vi vilje låta Hr professorn döma sig sjelf. Först ber han sina åhörare gå in i en landtkyrka och gifva akt på menighetens *ansigtens* — liksom om äfven dessa skulle innefatta en särskild ståndstyp — och drägt och seder, athöra en socknestämman, se bonden på måndagsmorgonen och de öfriga dagarne i veckan huru han arbetar eller »anordnar arbeten etc.» och sedan säga, om Sverige ännu har ett eget bondestånd. — — — Hvad innefattar allt detta, annat än rent ordkram, som sammanfaller till intet vid minsta granskning? Ingen har väl nekat, att ett bondestånd finnes i Sverige; men det är ett stort misstag af förf. att påstå, det icke dylikt träffas äfven i andra länder på alla ställen, der egendomarne äro så fördelade, att jordegaren sjelf går i arbete, och ett än större, att påstå, att några egenbeter i bondens hem-seder och drägt utgöra någon skiljemur, som det ringaste stänger bondeståndet härstädes från andra stånd, än den arbetande klassen i allmänhet är skild ifrån dem, som icke behöfva sjelfve arbeta

med händerna, vare sig här eller i andra länder. Och att äfven den sjelfgande och förmögnare bonden hittills varit afskild från de andra stånden, har egentligen kommit deraf, att desse ansett sig kunna, för rockens och bondenamnets skull, behandla honom såsom någonting simplare och underordnad, i jämförelse med de öfriga klasserna. Att detta varit egentligen sjukan, är lätt att se just deraf, att man alltid prisar böndernas vad-malsrockar och enkelhet, och deremot alldeles icke tycker om, i fall en bonde vill kläda sig såsom personer af de öfriga klasserna, eller låta gifva sin dotter en bildad uppfostran, om han ock har mera råd dertill, än presten eller en annan

granne; utan stämplas han då genast såsom *halfherre*, d. v. s. såsom den der velat inkräkta på det öfriga sambällets prerogativer. Vill man deremot göra sig reda för, huruvida bondeståndet är mera afstängdt här, än annorstädes, så bör man räkna efter, om icke långt flere äfven egentliga bondesöner här öfvergå till de öfriga klasserna, än i andra länder. Resultatet blifver då, tvertemot Hr R:s förmenande, att snarare ett större sträf-vande visar sig här, än på andra ställen, till amalgamation. Dessutom begär man ett stort fel, då man till detta stånd räknar endast allmogen. Ståndet bestämmes af yrket, icke af rocken; hvarje landbrukare är således mer eller mindre bonde, och betraktar man saken så, så finnes väl intet stånd, hvilket företer en så stor blandning ur alla klasser, som bondeståndet. Den jordegande adelsmannen, som icke gått i rikets tjenst, är bonde, just i den mening prof. Reuterdaht vill förstå det; den afskedade militären, som odlar ett ärlid eller förvärfdt eller arrenderadt jordstycke, är bonde, ja, på visst sätt till och med den ännu tjenstgörande boställsinnehafvaren i fredstid. Sjelfve kyrkoherden och komministern, som idka jordbruk, äro till en viss grad identifierade med bonden, ty de hafva alla så nära beröringspunkter med hvarandra som möjligt, både i det gemensamma jordbrukareintresset och i kommunalbestyr. Hvad åter misstroendet mot herrarna beträffar, hvarom Hr R. äfven talar, så beror detta helt

och hållet på omständigheterna. Den Svenska bonden har väl i allmänhet blifvit på alla håll så lurad, att detta bevisar långt mera godtrogenhet, än misstroende; och om det sednare än på många ställen skulle emellertid, så kommer det helt enkelt deraf, att herremän, d. v. s. ämbetsmän eller egennyttige grannar, så ofta spekulerat på bondens okunnighet, samt att man så länge vid riksdagarne öfve röstat hans intresse. Men öfverallt, hvarest en herreman finnes, som verkligen förtjenar bondens förtroende, eger han det äfven. Vi skulle i detta afseende kunna citera hundradetals possessionater, äfvensom domare och prester, åt hvilka bönderne i orten vore färdige att när som helst förtro hela sin välfärd. Allt detta är för öfrigt ingenting eget för det Svenska bondeståndet; fallet är *alltid*, att den mindre upplyste, sedan han några gånger blifvit bedragen, i allmänhet till en viss grad är mistrogen, utan urskillning, mot de mera bildade, af farhåga att blifva narrad af dem; men att hans förtroende tvertom är gränslöst för den, som en gång vunnit det. Det är då deruti någonting öfverlåtande, eller hvad Fransmannen skulle kalla en abandon, liknande kvinnans kärlek.

Hvad slags hinder kan väl således den välvise Hr professorn uppleta, ifrån bondeståndets sida, mot en sammangjutning med de öfriga stånden? Icke något annat än det, som kan ligga i dessas fortsfarande ovilja, och deras begär att allt framgent draga fördelar på bondens bekostnad. Det har professorn troligen icke kommit att tänka på, men det lönar väl mödan; och sanningen af vårt påstående härutinnan ådagaläggas bäst af den enhällighet, hvarmed bondeståndet nu yrkar på representationsreformen. Försök, att medgifva denna; och den betydligaste delen af den der skiljemuren är nedrifven. Års. 17/7 44 (Forts. e. a. g.)

**Europas ställning i allmänhet, med särskildt
afseende på Skandinavien.**

När de skandinaviska idéerna för ungefär halstannat år sedan väckte så många varma sympatier öfver hela Norden genom de unga Danstarnes resa till Sveriges hufvudstad, waktade med detsamma en stor mängd politiska föreställningar hos högre och lägre. Några af dessa tankar åstadkommo oro i wisa läger. Man fruktade en i hemlighet arbetande demagogisk hydra, som gaf sig lust i den ofskyldiga formen af ett antal bestodliga studenter, men hwilket alltsammans blott förmodades vara en "masque". Andra politici, som wäl icke räddes för ett så försträckt spöke, togo sig dock bekymmer af den "Skandinavisthet," hwilken utan twiswel hos hela det uppwaxande släktet i nordens tre riken måste komma till lif, och hwilken med tiden skulle kunna alstra ej blott en andlig och litterär, utan ock en yttre samhällsförening dessa länder emellan, så att de icke widare fortsfore såsom tre riken. Andre uppstodo härwid, till och med wid en af våra akademier, som sade sig icke inse något så egentligen förderligt och olyckligt uti en slikt politiskt förening af nordens länder; ty nyttan af att hafwa flera silda regeringar är icke stor, när folken i grunden äro bröder, wanwettet att kriga och föröda hwarandra för wisa höga slägters familjeintressen numera alldeles upphört, och kostnaden af flera hofs underhåll wiserligen är bäst att vara ifrån, såwida det kan ske lämpligen. Swårigheten att nå denna lämplighet är emellertid ganska stor. Dertill kommer den wigtiga omständigheten, att man säkert på ingendera sidan skulle wilja erkänna för gemensam hufvudstad ett regeringsäte, beläget inom

något af de andra länderna: hvarken skulle Dan-
 skarne gå in på att hafwa Stockholm härtill, än
 mindre Swenskarne att hafwa Köpenhamn. Allt
 inkränker sig således till blotta tanken på framti-
 den, samt till den ostybdiga önskan för det när-
 warande, att de nordiska nationerna måtte så orubb-
 ligt sammanfnytas till anden, att härigenom ett
 lifligare litterärt och kommercielt umgänge måtte
 uppstå, än förr varit fallet, hwaraf man slutli-
 gen hoppas den naturliga följsden blifwa, att al-
 drig vidare fråga om fröj dem emellan skall brin-
 gas å bane.

I sjelfwa Tyssland riktades blickarne åt nordan,
 allt sedan den "skandinaviska idén" börjat öfwer-
 gå till handling. Studentresan war nemligen äm-
 dock en handling. Tyssarne, som eljest icke äro
 fända för att gerna handla i politiken, men wäl
 att i böcker, tidningar och brochyrer utbreda sig
 öfwer dagens politiska tilldragelser, wille likwäl
 wisa att äfwen de kunde wara mäktiga af något
 praktiskt, hwarföre också de affände en liten ladd-
 ning studenter ifrån Greifswald till Lund. Ge-
 nom att i smått estergöra Danskarnes färd till
 Upsala, gaf man liksom en indirekt hyllning deråt.
 Tyssarne hade wäl äfwen i stort fullkomligt skäl
 att med benägna ögon se ett sammanfnyttande af
 de tre nordiska makterna till en, för att härige-
 nom bildas en wisk motwigt i wester emot den ko-
 lossala fiende, som, då den är farlig för hela Eu-
 ropas förening, till hwad grad och af hwad slag
 en sådan måtte hinna, bles följaktligen snart och
 af ganska begripliga skäl ett älskelingshema för en
 mängd tyfsta skriftställare, hwilka påminne sin na-
 tion att den tillhörde samma blod, som de nordis-
 ka folkten. Att saken wäckt talrika symphatier, ej
 blott hos författarne, men hos hela den upplysta
 och anderiska befolkningen emellan Östersjön och Al-
 perna, bewisas ock genom ensfilda utgjutelser inom
 sällskapskretsarne, i bres, på möten och samman-
 komster, hwilka, utan att wara gjorda för den
 skandinaviska frågan, eller ens för något politiskt
 ändamål, dock wid flere tillfällen gifwo lust åt ett
 ämne, som tydligen låg många af de sammanträ-

dande på hjertat.

Efter dessa betraktelser, mera enskildt rörande nordboerna och deras stamsförwandter i Tyskland, skola wi tillåta oss att taga våra läsares uppmärksamhet i anspråk för ett ämne af ännu större widd, Europas ställning i det hela och hwad förhoppningar, från samhälls, hetens synpunkt fattadt, man kan göra sig för vår werldsödel's framtid. Öttrifwelaktigt sammanhänga alla Europas nationer i ett enda stort, gemensamt folkförbund, wisserligen icke officiellt uppgjort eller medelst någon traktat ratificeradt, men icke desto mindre till i werkligheten och i sig sjelf oförstörbart. Detta folkförbund är ett inre, osynligt, af alla smärre politiska händelser oberoende. Det grundar sig på gemensamheten af ursprung och religion. Det är sannt att wi således ifrån detta stora och allmänna Europeiska folkförbund måste uteluta wisa enskilda stammar af turtisk och tartarisk börd, hwilka ej tillhöra Europas befolkning i det hela, hwad sjelfwa ursprunget beträffar, och hwilka likaledes genom religionen skilja sig derifrån. Dessa horder äro dock numera hwarken af politisk wigt i vår werldsödel eller serdeles talrika till folknummern. Alla Europas öfriga inwånare, sjelfwa de ryska Slawerne ej undantagne, dragas i grunden af ett intresse, ehuru detta är dem mer eller mindre klart medwetet, hwarföre de också ännu besinna sig mer eller mindre långt ifrån det politiska målet, det förwerkligande af rättstillståndet menniskor emellan i samhället, som, till följe af den för dem alla gemensamma kristna kulturen, utgör allas sträfwanne. Att Tyskarne "gå i queuen" af detta sträfwanne, lär wäl icke kunna nekas; att de besinna sig i de yttersta länkarne af den europeiska bildningskedjan, wet hwar och en; men säkert är dock, allt detta oaktadt, att äfwen de tillhöra vår werldsödel's gemensamma civilisation, och, ehuru till största delen omedwetet ännu för dem sjelfwe, ingå i samma europeiska folkförbund, som de andra.

Fransmän och Engelsmän äro för närvarande de, som tråda i spetsen för den politiska följonnen. Tyskarne utgöra centern: warma, wäl-

114
menande, upplyste, men högeligen obeslutjamme, tyckas de af Försynen mest egnade att understödja, råda och bidraga till de rörelser framåt, hvilka af andra nationer med mera djerfhet inledas och börjas. Skandinaverna stå på den europeiska kulturens ena sygel, likasom Pyreneiska halfsöns och Italiens folk på den andra. Polackar och Ryssar, Greker och Ungrare hålla sig i bakgrunden. I många afseenden tyckas åttilliga af dessa, serdeles Ryssarne, långt ifrån att tillhöra vår gemensamma bildningskedja, wara hinderlige för dennas utveckling till ett godt mål. Ryssarne betraktas af flera europeiska folk, framför allt af oss och Tyskarne, med tveksamma blickar. Man ser i dem swarne stender till den stora allmänna europeiska bildning, hvilken wi här i politiskt afseende karakteriserat under namn af det gemensamma Folkförbundet. Man har twiswelsutan rätt uti att så betrakta dem, när man offer deras närwarande hotande ställning såsom en kejsarmakt, af naturen den mest beslutsamma emot det europeiska rättstillståndets förverkligande. Men man får icke glömma, att under denna kejsaremakt finnes dock ett folk, hvilket, ehuru det ännu så länge är ett ryskt folk, af all den slaviska sinnesart wi derom känna, likwäl bär samma bildningsfrö, som wi, i sin kärna, och säkert en dag skall stå ut skott från denna kärna, dem kejsaredömet torde komma att söga af. Likasom Danskarne, i egenkap af nation, förhålla sig helt annorlunda till Swenskarne, än en mängd danska regenter gjort emot oss; så stå också Ryssarne, då man nemligen talar om det ryska folket, eller, än bättre, om de ryska folken, i ett långt wänligare och mera inmerligt förhållande till de westliga Europeerna än man af sjelfwa den ryska styrelsens bestäffenhet och goda wilja skulle känna sig frestad att tro. Sårom må man dock tills widare hysa hvilka föreställningar man finner bäst; och man gör klokast uti att hänstjuta frågans afgörande till framtiden. Ämnet för vår afhandling utgöres också icke här af Ryssarne enskildt. Swilka större eller mindre förhoppningar Europa kan göra sig om dem, lemna wi derföre så tillwida derhän, att wi

175
icke för närvarande betrakta Nyssarne annorledes,
än för hwad de verkligen äro; och wi skola söka
utfinna meningen med hwad wi kallat det stora
gemensamma europeiska folksförbundet, wi skola, med
ett ord, söka lösa det europeiska problemet,
utan att wid undersökningen häraf göra oss några
sanguiniska föreställningar om våra östra grannar.

Det "Europeiska Problemet" är ett uttryck, som
ej ännu finnes allmänt nyttjadt; men den tid torde
komma, då hwarje bildad person i vår werldsdel
anser för sin sin högsta angelägenhet, att öftra sina
bästa krafter härpå. Då wi med andra ord ka-
rakteriserat detsamma såsom "förverkligandet af rätts-
tillståndet mellan människor emellan, i samhället" så in-
ser man, att sträfvan till ett så stort mål icke
blott, genom sin nödwändighet och wigt för alla
människor, är redan till sin natur egnadt att för-
ena dem alla, så till sägandes, omkring en enda
sana, den sanna humanitetens; utan äfwen att el-
da hwarje hjerta, hwarje själ, som derför en gång
blifwit rätt anslagen, med en odödlig, en ounde-
rkelig entusiasm. Rättstillståndet är icke för-
verkligadt i werlden, sålänge **olikhet** inför la-
gen i något äfscende herrskar, sålänge prerogati-
ver, undantagsförmåner och ständsskillnader gifwa
den ena människan möjlighet att sätta sin fot på
den andras nacke, befälla öfwer hans person eller
egendom, hindra honom i sitt wäsendes naturliga
utveckling, såsom tanken och sanningen fordra, eller
betaga honom frukterna af hans arbete, för att
trosta på hans bekoftnad. Rättstillståndets öfwer-
gång ifrån en stön dröm, såsom det alltid varit,
till en verklighet i lifwet och i samhället, har
dock inom nationerna börjat. Men det har hos
dem börjat olika; och det har äfwen hos dem
gjort ganska olika framsteg, under den bana det
redan tillryggalagt. Utmärkt intressant är det så-
ledes i denna fråga, att betrakta det ganska egna
skaplyne hwarje af Europas folk wisat i kampen
för rättstillståndets införande och genomdrifwande.
Men denna betraktelse är icke allenast intressant
ifrån nöjets sida; den är i hög grad wigtig för

öf i Norden, på det wi må lära känna vår plats
 inom det europeiska samhällssystemet och deruti ut-
 föra hwad på öf ankommer med wärdighet och
 kraft. Ly det skall wisa sig, att, ehuru England
 och Frankrike tagit de första och de hittills läng-
 sta stegen på den sanna folkfrihetens, upplysnin-
 gens och rättstillståndets bana, så gifwa dock flera
 anledningar, och ibland dem några urgamla, skäl
 till den förmodan, att den skandinaviska nordens
 nationer tillkommer att troligen en dag lägga in
 en af de betydligaste tyngder i den wägskål, som,
 för werldsdelens verkliga lugn och släktets förkof-
 ran i inre såwät som yttre måtto, behöfwer mest
 nedwägas. — Wi stola i det följande egna öf till
 försöket af denna allmänna frågas närmare utre-
 dande och faktiska behösnig.

Sept. 6. 28 / 1841 (Fortf.)

Europas Ställning i allmänhet, med särskildt afseende på Skandinavien.

(Fortsättning från N:o 8.)

När vi förra gången behandlade detta ämne, gjorde vi våra läsare uppmärksamma på hvad vi kallade det *Europeiska Problemet*. Vi karakteriserade detta problem såsom sträfvan- det att *förverkliga rättstillståndet människor emellan i samhället*. Vi sade också att detta sträfvande hitintills olika blifvit uppnådt af Euro- pas skilda nationer, äfvensom att de, hvar för sig, gått olika till väga på banan att vin- na det stora målet. Likväl hafva de i sjelfva grunden en så stor gemensambhet i sträfvan- det, ej blott i anseende till det mål, som de *alla vilja ernå, utan ock i det, hvarifrån de samtliga utgå* (nemligen enahanda generativa ursprung, och samma religion), att man till föl- je häraf med allt skäl kan kalla hela Europa *ett enda stort Folkförbund*.

Grunden till den allmänna politiska rörelsen i vår verldsdel är ovedersägligen att söka i sjelfva *christendomens hufvudläror*: kärleken till Gud öfverallting och till vår nästa, såsom till oss sjelfva. Ty genom den förra fattas vi af ett så högt och mäktigt begär till *Sanningen i och för sig sjelf* och höjas så öfver hvarje tillfälligt, lägre människopåfund, vare sig i ve- tenskap eller lagstiftning, att vi ovilkorligen gifva sanningen företrädet och vägra vårt bi- fall till allt hvad vi finna falskt, det må vara omgärdadt af hvilka yttre förskansningar och bestrålas af hvilken yttre glans som helst. Christi lära, om skyldigheten att älska våra medmänniskor såsom oss sjelfva och icke gö- ra någon af dem hvad vi icke skulle vilja att densamme gjorde oss, är, i förening med den ovilkorliga kärleken till Gud såsom Sanningens egen källa, ursprunget till allt det *förbättrings- arbete* (reform) inom de mänskliga förhållan-

dena, som uppenbarat sig i seklerna ända sedan christendomens början, men starkast ifrån den tid, då katolicismen begynte afkastas. Arbetet för *Reformer* urartar aldrig till *Revolution* annars än genom ett hårdnackadt motstånd, som egoistiska korporationer göra emot sanningens kraf och emot allmän människorätt. Denna urskillnad är högligen angelägen att någonting fästa i minnet. Man har på det *ensidigt* gamla partiets sida vant sig, att genast föra det förhålliga ordet "Revolution" i munnen, så snart man vill utan skäl affärda tidens fordran på förbättringar i människotillståndet. Man vet icke, eller åtminstone orinnrar sig icke, att Revolution, der sådan kommit å bane, blifvit en olycklig följd af det Gamlas eget sträfvan- de att otidigt och oskäligt hålla emot nyttiga och nödvändiga ändringar i samhället, undan- tagsförmånens borttagande och jernandet af orimligheter, af orättvisor, medelst hvilka oskä- liga rättigheter blifvit vissa individer, vissa fa- miljer eller vissa folkklasser, tillskansade på de andras bekostnad. Det är en historisk sanning, att hvarje fordran på reform har *börjat mildt*, fullt af aktning och skonsamhet mot det äldre. Men då den afvisades med förakt och hån; då intet öra öppnades för de enklaste, renaste, skäl; då åt billighet intet gehör lemnades: *då först* föddes harmen, och det gamlas ensidiga försvarare hafva deruti onekligen största skulden. Reformens kämpar höjde nu sin ton, emedan de måste höja den, för att få den hörd."

Den *religiösa* utvecklingen emot mensklighe- tens högsta mål går alltid före den *politiska*. Likaså visst är det, att den sednare aldrig uteblifver hos ett folk, der den förra en gång fått ett kräftigt insteg. Att christendomens hufvudläror ligga till grund för reformernas hufvudläror i alla de sociala och juridiska frå- gor, som blifvit bragta å bane, är icke svårt att se. Hvad som i så många århundraden höll emot christendomens verkan på samhälls- tillståndets högre förbättring, var det inbrott

på christendomen sjelf, som *Hedendomen* gjort, och hvarigenom denna, rustad och klädd i ny drägt, inträngt på christendomens eget område till bortblandning och försämring deraf, till fördunklande af dess *egentliga* stora läror (kärleken till Gud och Medmenniskan), och till införande af gamla hedniska kastläror, i grunden tomma mysterier och lögnen af alla slag, tjenliga att upprätta och vidmakthålla några visses (isynnerhet Prest- och Adelsklassernas) orimliga, skadliga och orättvisa makt öfver alla de andre i staten. Denna stora och betydelsefulla inkräkning af förklädd Hedendom på det christna området, utgöres af allt hvad vi med ett gemensamt namn kalla *Katolicism*. Historien visar huru denna uppkommit, och huru den lyckats uppbygga en ny hedendom midt i christenheten, igenom att låna christna, heliga och vackra namn åt sina menniskovidriga, sanningstridiga inrättningar. Hvarigenom hindrades samhället lika mycket i sin utveckling mot sitt verkliga mål, som religionen missleddes. När derföre med Luther den religiösa reformationen lyckligen genomdrefs för Europas norra och vestra länder, så utgjorde detta ett uppslag till *politiska reformer* lika mycket som till religiösa. Tyskland, der den andliga förbättringen först genomkämpades, vann dock, åtminstone till en början, föga af dess frukter för sina samhällens förkofran. Den stora kejsarmakten, som utom Österrike tillika förenade Spanien och en god del af Italien under sin spira, hade alldeles för mycket katolskt i sitt intresse, för att lemna detta, och låg öfver Tyskland med hela sin kolossala tyngd. Tyskland kunde icke sjelf frigöra sig härifrån: blott genom Sverges och Frankrikes biträde förmådde en del deraf (den norra) tillvinna sig en skynt af politisk frihet. England var det deremot, som, sedan genom den religiösa reformationen banan för sanningen och ljuset en gång var öppnad, tog det första stora steget till folkfrihetens återupprättande och försvar. Äfven detta politiska

ska steg, under Cromwell, var till mera än hälften religiöst; utgjorde en Puritanernes och Independenternes kamp emot Episkopalerne. Striden var blodig, i vissa fall afskyvärd. Cromwell sjelf var icke en ren karakter, men en stark, och sådan som tiden oundgängligen fordrade. Till den yttre formen brast visserligen ock det slags politiska verk sönder, som Cromwell upprättat, såvida man dermed ej menar annat, än *Protektoratet*. Men för Storbritannien bar den Cromwellska revolutionen frukter, som folket ännu skördar, för så vidt som detta folk ännu eger någon ren frihet att tala om. Dock blef det stora engelska reformarbetet till sina följder ännu vigtigare utom Storbritannien. Då, efter Oliver Cromwells död och Richard Cromwells fall, Stuartska regenthuset återvann sin makt, åtminstone till namnet, likasom äfven i flera enskilda fall (om ej i det hela) till saken; så öfvergingo skaror af engelska republikanskt sinnade patrioter, likasom af skottska independenter, eldade af nit för sann frihet i kyrka och stat, till den nyuppläckta verldsdelens, för att i Amerika skapa ett nytt fädernesland åt det Europeiska samfundet. Man kan således säga, att *den engelska sociala reformationen*, eller om man hellre vill kalla den *den Cromwellska revolutionen*, bröt sig en ny väg på andra sidan om hafvet, sedan den i det egna fosterlandet blifvit till en god del nedtryckt och qväfd under Hannoverska husets tid. *De Förenta Staterna i Norra Amerika* äro derföre med fullt skäl att betrakta såsom den fortsatta länken af den engelska revolutionskedjan; och dessa stater tillhöra alldeles *det Europeiska Folkförbundet*, hvilket här blott sträckt sin ena arm öfver Oceanen, likasom ock dessa stater, mera än något annat samfund, arbeta på lösandet af sjelfva *det Europeiska problemet*.

Halflannat århundrade efter England uppträdde *Frankrike* med sin stora sociala reformkamp. Äfven här tvangs reformen att öfvergå till revolution, emedan de högre stånden

13.
icke i tid ville lyssna till de billigaste och rättmätigaste önskingar från medelklassernas sida. Om Folket sjelf och i massa var här till en början knappt en gång frågan: det var blott le tiers état, som lät höra sin slämma. Lasterna inom Presterskapet och Adeln hade i Frankrike stigit till en oerhörd höjd; ehuru det är en sanning, att de i alla länder hafva samma benägenhet att slå rot och otlygladt framgå hos hvilken folkklass som helst, hvilken, genom ett groft misstag i samhällsinnrättningen, i en mängd fall sättes öfver lagen eller bekommer undantagsrättigheter till de öfrigas förfång, hvarigenom medlemmarne i en sådan privilegierad klass naturligen lockas till lusten att blifva förtryckare, trampa sedlighet, människorätt och ren människokänsla under fötterna, samt, när deras välde börjar vackla, tillgripa alla möjliga bedrägerier, för att hålla sig uppe, tillskapa fanatiska mysterier, orimliga, hvarken i skriften eller förnuftet grundade läror för Kyrka och Stat, och dermed fäktat omkring sig så som vi se ett presterskaps och en adels egoistiska individer (de ädle undantaga vi) öfverallt göra. De högre ståndens laster och förtryck skulle väl icke i Frankrike hafva stigit högre än i andra länder, der samma orsaker verkat enahanda följer, om icke den omständigheten der tillkommit, att sjelfva regenthuset i mer än ett århundrade utmärkt sig för den mest utomordentliga sedelöshet, och derigenom på en gång gifvit sin närmaste omgivning inom de högre klasserna de sämsta föredömen, samt tillika lossat på de mäktiga band, som håller folket vid sina furstar. Om också Europas öfriga samhällen hade att uppvisa en lika förderfvad adel, ett lika skenholigt, bedrägligt och lastfullt presterskap som Frankrike, så var dock hela kedjan af regenter vanligen icke der så moraliskt sjunkne, som Bourboniska huset. Tyskland har alltid haft ett stort antal dygdige och rättskaffens män på sina throner: kärleken och vördnaden för deras personliga värde har ofta förblän-

dat tyskarne och kommit dem att icke be-
 tänka de verkliga bristerna i sjelfva deras
 statsförfattningar. Norden hade på sextonhun-
 dratalet en rad utmärkte konungar. England
 satt under det svaga Stuartska huset: Carl I
 gjorde också der genom sin karakter den
 Cromwellska revolutionens utbrött möjligt. Men
 efter Stuartska husets upphörande, framträdde
 en följd af tyska (Hannöverska) furstar på
 Storbritanniens thron, hvilka väl ej stodo högt
 i politiskt förstånd, men dock kunde kallas
 mönster af sedlighet, då de jämfördes med
 sina samtidigar, Ludvigarne i Frankrike. Detta
 afledde till en stor del engelska revolutionen
 från hemlandet och gaf den en trans-atlantisk
 debouchée. Men i Frankrike blef regenthusets
 moraliska uselhet, i förening med de privile-
 gierade klassernas djupa förderf, *signalen till*
ett socialt utbrott, af de mest vidt utseende
 följder för hela världsdelen; och hvarom vi i
 det följande skola tala mera. (Förts. e. s. g.)

131 123

**Europas ställning i allmänhet, med särskildt
afseende på Skandinavien.**

(Forts. fr. No 12.)

Då wi sista gången behandlade detta ämne, stannade wi wid **Fransyska revolutionen**. Denna stora, men tillika förfärliga händelse började med att skapa ett enda lands samhällstillstånd; dock kan man svärligen neka, att dess verkningar låtit sig känna i Europas alla rater, de nordliga och ännu mer från Frankrike aflägsna icke undantagna. Om man vill se saken i botten, så måste man också erkänna, att denna världshändelses **yttre fenomen**, af blod, wåld och den rhylligaste upplösning menniskor emellan, utgöra någonting helt annat, än dess **inre och egentliga grundmening**. För rättwisans skull förtjenar det alltid att efterses, i hwad sammanhang dessa yttre, bedröfliga och hjertskakande fenomen stå till revolutionens ideer eller dess verkliga mening. Om det kan bewisas, att de ohyggliga mordscenerna och wåldsgerningarne på intet sätt nödwändigt följde (eller någonsin behöfwa följa) af dessa sednare, utan twertom, såsom fransyska historien från denna tid intygar, hade sin särskilda orsak i det hårdnackade **motstånd**, som de högre klasserna gjorde emot de öfriges billigaste och förnuftigaste anspråk på tidsenliga, oundgängliga förbättringar i samhällsstatet, så blir det också på detta motstånd man har att fylla revolutionens skräckscener. Wi wilja för ingen del ingå i något försvar af dessa. **Robespierre, Marat, Collot d'Herbois, Carrier, Et Just** och hundra andre af Bergets och Jakobinerklubbens lösläppta wildbjur satte på åren 1792—93—94 en stämpel, som många sekler ej skola förmå att aftrå. Men hela detta system af **Terrorism** hade sin grund deruti, att banden brustit, som lagarne skulle skapa och upprätthålla alla den sociala organismens delar emellan. Och hwarföre hade de brustit? Emedan de högre klasserna och till en del sjelfwa franska regeringen ej welat lemna tillräckligt gehör åt de rättmätigaste fordringar på rättwisa, hjelp och förbättring i de lägres, i hela den ofantligt stora folkskadelningens

ställning. Sinnesstämningen retades till det yttersta: spänningen blef så stark, att samhällsformerna ej längre förmådde hålla de jästande tänkfätten inom lugnets skänkor. Explosionen liknade en ångpannas, som måste springa sönder, då intet tillbörligt och tillräckligt rum gifves åt den utvidgade, elastiska lusten. Revolutionens fälor kunna följaktligen ej läggas den fanning och rättvisa till last, som innehållas i anspråken på nödig, billig och förnuftig samhällsörbättring, d. w. s. i revolutionens grundmening. Men i högsta grad lärorikt är och blir det alltid, att se, hvarthän ett orimligt motstånd mot nyttiga och nödvändiga reformer kan leda. Folkets tålmod visat sig i alla länder så stort, des egenkap att, oaktadt det tusentals gånger blifvit gäckadt, dock tro de styrande klasserna om godt, är så förundrandesvärdt seg, att dessa lednare klasser visserligen kunna våga rätt mycket. Guds tålmod med syndaren är knappast förrre, än Menigheternas tålmod med sina förtryckare. Likväl kan det hafwa en gräns, och sker — hwilket försynen beware oss ifrån! — en social explosion, så blir den, af naturliga skäl, i samma mån försträcklig, som orättvisorna och orimligheterna förut varit långvariga och flora. Väl wore fördensfull, om man af historien wille lära sig någonting, om man wille lyhöna på någon warning medan tid är; ty fåfängt blir sedan, att skylla ifrån sig på "massornas grofhet och grymhet, på subversiva ideer, på upplösende tänkfätt o. s. w." Huru litet massorna i och för sig sjelfwa äro grofwa och grymma, innan de på det oerhördaste retas af sina förtryckare, lika som deras uppfostran wärdslösas af de offentliga lärarne, kan den fördomsfrie se, hwartut han wänder sina blickar. Och hwad subversiva, upplösende ideer beträffar, så beoor här allting på hwad det är som kommer i fråga att subvertteras, öfwerändastas och upplösas. Om detta nemligen just är det onda och orättwisa tillstånd i staten, som utgör des egentliga sjukdom, des kräfta, bestående deruti, att somliga af samhällets delar bestitta en usurperad och orimlig makt att skada de öfriga eller lesra på deras befofnad; så bdr

13 185

ingen klaga öfver att ett så stort ondt upplödes, subverteras och bortskaffas. För öfrigt är det onekligt, att detta ganska wäl skulle kunna åstadkommas med lugn, åtminstone utan blod, eld, skatningar och förhärjelser, om allenast de, som det gäller att på ett billigt, förnuftigt, tidsenligt och med samhällets historiska utveckling öfverenssammande sätt gifwa med sig, wille göra det. Men hellre än att taga skäl, älska de att sätta sin egen tillwård på spetsen; hellre än att göras till mål för tidehvarswets wälsignelse, genom kloka och ädla concessjoner, älska de att drifwa allt till det yttersta och fasta brand i sitt eget fosterland. Hvad skall man då tänka om dessa menniskor? Sjelfwa wilja de icke gifwa prof på moderation, rättwisa och godhet: men de fordra, att folkets ofantliga majoritet icke blott skall fortsarande lida under sina orimliga öfverherrars despoti, utan, tillika göra det med tyktad, lugn, foglighet, moderation, godhet. Herrarne skola icke behöfwa vara rättwisa och rimliga; men Folket skall vara det! Folket skall ständigt låta sig behöftas, låta sig ställas för groft, ohjfsadt, elakt; skall försummas i sin uppfostran: men icke destomindre begär man, att det, ensamt af de begge parterna, skall gifwa wedermälena af den högsta bildning, skall vara rättwist, fogligt, humant. Är det möjligt att gå längre? Och om detta föraktade, hänade, försummade Folk slutligen, efter långmodig, säfång wäntan, sträcker ut sin hand och sjelf tager den rätt, man nekar det — kan wäl någon häröfver förundra sig? eller dristar någon säga, att Folket då i sjelfwa werket gör illa? Hvad tager det annat än sin rätt, som man förut hade beröfwat det? Det begärde blott reform, men man twang det till revolution.

Nedan under sednare hälften af förra århundradet hade den filosofiska bildningen i Europas tungswande stater wunnit på en gång ett djup och tillika en utsträckning på bredden, genom meddelande åt otaliga läsare, för hwilka andens och tankens högre werld förut (på grund af det främmande språk, hwarmed dessa ämnen afhandlades) varit en förseglad hemlighet, att werkan af detta

allmänna meddelande icke kunde uteläsa att låta känna sig äfven för **Statsrättens** och **Samhällsförhållandenas** egen utbildning. I Tyskland uppträdde **Immanuel Kant** med en förnufviskritik, som grundlade en ny skola. Sjelf war han wäl ganska swärläst, men tusentals anhängare utweklade och populariserade hans lära. I England skref **David Hume**. I samma mån som hans hyperliga werk öfwer engelska historien gjorde honom till en älskad, beundrad och allmänt läst författare, måste också hans filosofiska arbeten winna inflygel, huru skeptiska mot förra tidens tänkesätt de än wisade sig. **Encyklopedisterna** spredde öfwer Frankrike, och genom franska språket öfwer hela läsewerlden, en flod af nya tänkesätt. **Diderot** och **d'Alibert**, encyklopedisternes chefer, behödde dock mindre, jemförde med det omätliga inflytande, som **Voltaire**, och framst af alla, **Jean Jacques Rousseau** utöfwade. Likasom **Voltaire** svingade de traditionella dimmorna från alla högre och finare bildades ögon, så grep **Rousseau** allt hwad själ och hjerta hade hos såwäl lägre som högre. Tyskarne gingo långsamare och hade swårare att å sin djupsinliga filosofi förskaffa en yttre werld, ett praktiskt innehåll, eller en artistisk form, som kunde förskaffa den inträde i alla kretsar. Men **Goethe** och **Schiller** stego slutligen här fram med en stämning, som måste höras när och sjer. **Goethe** war större såsom konstnär; men **Schiller**, mera demokratisk, mera varm, hjertlig och sann i allmänt begriplig mening, gjorde ett ännu djupare, widsträcktare och helfosammare intryck. I högsta grad märkwärdigt är att iakttaga, det alla dessa länders oflita författare, hwilka man kan säga hafwa pånyttfödt hela Europas andliga lif, dock wisetligen ej i allt, hwad det sociala och praktiska i staten widkom, tänkte eller yttrade sig lifa. Många af tyskarne ogillade franska revolutionen. Fransmännen belogo tyskarne; sjelfwa deras egna filosofer, deras största skaldar och häfdateknare föblefwo länge i Frankrike alldeles ofkända storheter. Och icke destomindre är det omistänligt, att samma ande i grunden bres bildningen framåt på begge sidorna om Rhen. Kämparne kände ej hwaram; eller, när de wisste af sig ömjesidigt,

187
mistände de hwarann dock rätt ofta. Likväl är det en och samma stora sak, som uttalar sig i botten af allt hwad de hafwa att säga. Det är nödvändigheten af Rättstillståndets förverkligande menniskor emellan i samhället, afläggandet af traditionella lögner i religion och politik, med ett ord, det **Europeiska Problemet**, som hos alla arbetar och gör sig gällande efter hwarje författares individuella skaplymne och något olika språk. Detta stora allmänna ljus, som spridt sig öfver vår werldsdel sedan medlet af fjuttonhundratalet, bewisar sig härigenom så tydligt vara utgåendet ifrån samma ande, att det omistänligen här vittne om att vara förshynens eget verk. Det underbara förhållandet är icke ännu i allt utredt; men owilkorligen måste man stufsa wid iakttagandet af så många säs emellan i smärre afseenden skiljaktiga, men i det werldsstora så lika tänkande och åt samma håll gemensamt arbetande författare, utan att i de flesta fall weta af hwarann, än mindre hafwa öfverenskommit med hwarann. I andens och tankens werld höra de tillsammans; det är ett Något, eller en Någon, som sammanknyter och ofynligt leder dem. Hvilken denne hemlighetsfulle mäktige är, kunna wi icke känna; ehuru äfwen i detta afseende en wif underbar berättelse finnes, och som för sitt yttre upphof gifwer en wink om Norden. För oss kan det vara tillräckligt att spåra i den yttre, faktiska historien, som ligger för våra ögon. Ingenting wisar sig då, wid den samwetsgrannaste historiska undersökning, tylligare, än påståendet, att hela den gång bildningen tog i Europa wid den omtalade tiden skulle blott hafwa bestått i en naken, som, utopisk rationalism, utan aktning för det heliga, för religion, för fordna minnen, för det goda, upphöjda och hjertliga; samt framför allt utan fot i historien sjelf, endast att betrakta som en parasitisk utwert på tiderna, som ett otung, saknande sammanhang med det föregående i werlden och besöfwadt hoppet om ett kommande. De ideer för styrka och stat, som togo wäldet i Europa wid slutet af förra århundradet och ännu, stadda i oupphörigen allt högre förklaring, der utgöra de egent-

ligen, ehuru ej utan mycket motstånd, herrskande, bewisa sig tydligen vara en organisk och naturnödvändig utveckling af förra tidens. De utgöra en forisatt oafwärlig länk i den historia, som warit. De hoto på intet sätt det verkliga Heliga, lika litet som de undergräfwat sann religiositet; men de hafwa uppsagt det skenheliga tro och lyd- nad, de hafwa undandragit allt falskt i religio- nen, liksom i statsrätten, sin hyllning. För alla fordna minnen, som äro waktra, för allt verkli- gen upphöjdt, godt och hjeriligt, knäböja dessa ideer, och göra det uppriktigare än man någonsin gjort det. Om likwäl dessa ideer, så bestaffade som wi beskrifwit dem, gifwit anledningen till en hwälfning i wår werldsbud, förorsakat en storm, hwilken under namn af Fransyska Revolutionen slagit allas ögon med häpnad, hwems är felet? Icke dessa ideers, hwilka intet klanderwärdt inne- bära; men deras, som wille hindra dem, och ge- nom den materiella myndighet, hwilken låg i de- ras händer, kunde upprepa bommar emot dem. Så råfode allt i lågor. Och när förwirringen blef allmän, war det också klart, att ganska många yslige, elake, tomme till hufwud och hjerta skulle för egen winning sälla sig till det segrande par- tiet. Det är således för ingen del wår mening att obetingadt gilla alla de karakterer och sakförare, som uppträd under de nya ideernas fana, än mindre fritänna demonerna, som arbetade under den franska revolutionära hran; men wi försvara dessa ideer i och för sig sjelfwa, wi säga dem icke wara den egentliga skulden till revolutionens fador; och wi se i dem förshynens mäktiga finger till tide- hwarfswets räddning, höjning och utbildning.

Sänk. U. 1872 48

(Forts. e. a. g.)

129

Europas ställning i allmänhet, med särskildt
afseende på Skandinavien.

(Forts. från No 13).

Sista gången wi behandlade detta ämne, framställde wi franska revolutionen. Wi omtalade den såsom ett historiskt faktum, en tilldragelse i den yttre werlden; och wi sökte göra våra läsare uppmärksamma på nödvändigheten, att wäl skilja emellan denna werldshändelses tillfälliga fenomenier af blod, wåld, ohyggligheter och sador, som blott utgjorde naturliga följder af det motstånd maktens innehafware satte emot de nya läroerna, och dessa läror i sig sjelfwa, hvilka i grunden ej inneburo annat än godt. Det är wår affigt, att i det följande företaga några af dessa läror till skärskådande, såsom grundsatser; emedan de wäl förtjena att betänkas, icke allenast ur historiens synpunkt, för att rätt wett uppfatta dem (till förtjenst, eller till förfastelse), utan tillika för wår egen räkning, och för att — må ordet ut sägas! — begripa wår egen ställning.

Europa är icke längre isolerat: Norden är icke mera ett land på fjerran afstand från Södern: Östern har Western utmed sig. Ifrån Stockholm till Paris reser man nu på samma tid, som man för några årtionden sedan behöjde för att komma från Stockholm till Göteborg, eller ännu, från Stockholm till Lund, om man färdas landwägen. En Stockholmsbo kommer beqvämare till London, än till Jahlun; och han kan påhelfa Berlin på samma tid, som en Bönköpingsbo behöfwer för att hinna till Wexjö, darest han icke reser med förbud. Men när mennifor lätt, ofta och utan tidsutdrägt mötas, så tänkas tidehwarfwets tankar i alla länder. Om detta skulle wara en wädelb, så förslår dock intet werldshaf att släcka den. Men — tro wi på en helig Förshyn, styrande eller, än bättre, gående i spetsen för menfligheten — ja, utgörande menflighetens werkliga, sanna, innersta mening — så kunna wi omöjligen betrakta dessa tankar som en wädelb, som en olycka, som ett ondt.

Frånka individen, än Guds rike, som dock fränker ingen; utan upptager hvar och en med nåd? När Kristus om Sabbathen säger, att denna är till för Människornas skull, men icke människorna för sabbathens, så är det klart, att man måste finna detta utsträckt till hela gudstjensten och religionen; då det följaktligen blir: "att religionen är till för människornas skull, men icke människorna för religionens;" och, då nu detta är en sanning, så måste i de sociala frågorna, hvilka omöjligt kunna vara högre och förnämre än religionens, det med lika stort skäl heta: "att samhället är till för människornas skull, men icke människorna för samhällets" — och se der hela revolutionens grundtanke! Det är människornas rätt, att i Samhället icke se sin fiende, icke möta en vaxationsanstalt till den fattiges roffande och den swages eller okunniges plågande; utan sin vän, sin hjälpsitt, sitt fanna stöd, icke utslutande någon enda (af hwad klass och börd som helst) från alla på jorden befintliga medel till andlig och derjemte äfwen kroppslig förkofran, som denna grundtanke påstår. → Hwad kan motiadan säga häremot?

Bankh. 1873, 48.

(Fortf. e. a. g.)

Funna hafwa blifwit misförstådda i några af sina styten: det tillhör då oss, att rensa bort sådana misförstånd och begripa de "nya lärorna" till deras egen grund, i stället för att fatta dem halft eller på ytan, sestet eller på sidan. De funna hafwa föranledt till olyckor och orättvisor här och der: det tillkommer då oss, warnade af händelserna, att undfly dylika olyckor, att undvika samma orättvisor, utan att likväl bortkasta de stora, ewigt gällande samhällsgrundsatser, som togo sig lust i och med den folkhållning hwarom wi tala.

Allt fransta revolutionen endast skulle hafwa utgjort ett lösligt och ylligt foster af sina dagars tomma förslagsmakeri, är en fullkomligt ohistoriskt tanke. Twertom, likasom framåt räknadt, denna hwallning ännu efter 50 år låter känna sig verkligt ibland oss, så står den, bakåt, med sina rötter djupt i fordna århundraden, till sina idéer verkad af dem, ehuru, såsom wi förut anmärkt, till sina blodiga uppträden, till sin yttre form, bebringad af sin egen tids ställning och maktens sätt att emottaga de annalkande idéerna. Wi hafwa redan med några ord i det föregående anmärkt de närmaste anledningarne till revolutionen inom Frankrike sjelf: hofwets, adelns och det högre prästerskaps fullkomliga brist på religion och sedlighet, i förening med dessa klassers hårdhet och orättvisor emot folket i stort. Men om omständigheter af detta slag gifwo signalen till revolutionens slutliga utbrott 1789, så stod dock hwallningen sjelf till sina idéer i oundwiltigt sammanhang med den näst föregående Amerikanska frihetsförklaringen af 1764; denna med den nyare Engelska revolutionen af 1688; denna med den äldre Engelska af 1649; denna med den Tyska religiösa revolutionen eller Reformationen af 1517—1530; denna slutligen med äldre rörelser inom tankens och bildningens werld, hwilkas första gnista blifwit i menskligheten utspädd i och med Christendomen. På en sådan grund stå owidersägligen de genom fransta statsrådets omsörtande öfwer hela werldsbelen i stort utbrusna samhällsgrundsatserna. Detta är en sanning, som icke kullkastas med den anmärkningen, att så många, om ej alla af de nya lärornas följare på den tiden woro hwad man då kallade "ésprits forts," fritänkare, religionshatare, uppenbara fiender emot Christendomen. Det är sant, att wi i denna dager se Voltaire, Diderot, d'Allembert. Sjelfwa Montesquieu är icke fri här för, och Rousseau wisserligen ej fullkomligt. Ännu wärre låter wisja Engelmäns språk, såsom Humes, Hobbes' och till och med Lockes. I Tyskland oroadt till och med en Leibniz frommare sinnen genom sina dristiga satsar, oaktadt han skref en Theodicée. Så mycket mera kunde man då håpa för raske uttryck och djerswa framställningar hos wisja äldre Italienare, Campanella, Vanini till och med Cardano och

Pomponazzi, män, som då de hade katolicismens *) afstyrdheter under ögonen, icke funno anledning att wara skonamma i sina skrifter. — Men hela det stora stället, hwar för allt detta icke ändock rörer Christendomen, så som wi wisja hafwa den förstådd, det will säga efter Christi egna ord och hans lära, ligger deruti, att när alla dessa beröftrade "fritänkare" gjorde sina anfäll på "religionen" och till och med stundom på hwad de sjelfwa kallade "Christendom," så förstodo de dock med detta ord allenast den gängse, i och med katolska kyrkan instituerade fulken, men bestredo ingensstädes de grundlärar, som wi enligt den ewangeliska berättelsen finna i Christi ord. Twertom! De uttala oftast alldeles samma lärar, ehuru naturligtwis med andra uttryck och utan att erkänna sammanhanget med Christi lära hwilken de sågo genom katolicismens för dem så ytterst förhatliga prisma, och folksaktligen misstänke, eller rättare: icke kände. På detta sätt måste man förstå alla dessa den gigantiska europeiska reformens kriststälare, såwida man will begripa dem i grunden — och begripa dem oaktadt deras egna ord. Man gör dem öfwerhufwud wisserligen ingen orättwisa, i och för dem enskildt, om man säger om dem, att de woro hatare af hwad de sågo omfring sig såsom antagen christendom, alltså, att de, i denna mening, woro religionsdriftare; men man begär en stor orättwisa emot de hufwudlärar, hwilkas organer nämnde sribenter i Förshynens hand utgjorde, om man nefar dessa lärors identitet i grunden med den egentliga Christendomen: en identitet, som fanns till, oaktadt organerne sjelfwe ej wisste deraf.

En af dessa hufwudlärar är Personlighetsprincipen, använd på Samhället. Grundsatzen omfattar Individernas förhållande till det Hela i staten ordnad på rättsgrund och med en ått alla gifwen jemnlighet inför lagen, i stället för den olikhet i rättigheter såsom menniskor, hwilken genom wäld och godtycke blifwit upprättad till wisja kasters och folkklassers förmån, men till andras förtryck eller åtminstone förfång. Denna grundsats af Jemnlighet innebär intet förnekande af all den personliga olikhet, både i andlig och kroppslig mätto, som eger rum menniskor emellan, till karakter, fästlighet, förmögenhet och dylikt; en olikhet, som måste och bör medföra maktens stilfaktighet i hvars och ens ställning i lifwet. Men den nefar, att denna olikhet skall sträcka sig utöfwer sina egna gränser, sådana dessa ligga i menniskanaturen och i hwarje warelse karaktärsbestaffenhet wid sidan af en annan; den påstår, att det inom hwarje Individ, den lägsta som den högsta, finnes någonting, som konstituerar

*) Utstilliga af dem, t. ex. Campanella, togo dock tidtals äfwen katolicismens förstånd.

den till **Menniska**, och hwaruti följaktligen en likhet finnes emellan alla. Denna stora och universala likhet är det, som uppställer en oaflyttelig rättighet för hvarje människa, att i samhället besitta allt det goda, i andlig och kroppslig måtto, som utan undantag bör tillkomma hvarje warelse efter dess sanna natur, hvilken icke kan stå i strid med Samhällets egen natur, så fort också den är sannt fattad, och ej förvriden genom enskilda klassers egoistiska intressen.

De "nya lärorna" konstituera således i selskapsverket både en Likhet och en Olikhet människor emellan i samhället, men beggadera af naturligt och sannt slag; hwaremot dessa läror bekämpa hela det system af konstitution, genom wäld och godtycke införd Olikhet, som endast medelst undantagsförmåner, börsprivilegier och orimliga lagar eger rum i staten.

Swad kan wäl med skäl ansöras emot denna grundfats? Den har såsom samhällslära sitt tydliga motstycke i Christi lära om alla människors lika ringhet inför Gud, och den dermed följande allas lika ställning inför nåden och i religionen. Skola wi alla, efter Guds råd, saliggöras (blifwa medarfwingar till Guds rike), hwilket ej kan ske utan att hwar och en individuellt frälsas, så är detta otwifwelaktigt en personlighetsprincip både till sin grund (Christi person, såsom frälsningens upphof och medel) och till sin tillämpning på hvarje enskild människa. Den innebär oemotfägligt allas wär jemlikhet i religionen. Men när nu en sådan sår och skall sünas der; huru kan man då wilja förneka of den i samhället? Det jordiska riket måtte wäl icke hafwa större rätt att kränka individen, än Guds rike, som dock kränker ingen; utan upptager hwar och en med nåd? När Christus om Sabbathen säger, att denna är till för Människornas skull, men icke människorna för sabbathens, så är det klart, att man måste sünna detta utsträckt till hela gudstjensten och religionen; då det följaktligen blir: "att religionen är till för människornas skull, men icke människorna för religionens;" och, då nu detta är en sanning, så måste i de sociala frågorna, hwilka omöjligt kunna vara högre och förnämre än religionens, det med lika stort skäl hetas: "att samhället är till för människornas skull, men icke människorna för samhällets" — och se der hela revolutionens grundtanke! Det är människornas rätt, att i Samhället icke se sin fiende, icke möta en wexationsanstalt till den fattiges roffande och den swages eller ofunniges plågande; utan sin wän, sin hjelp, sitt sanna stöd, icke uteslutande någon enda (af hwad klass och börd som helst) från alla på jorden befäntliga medel till andlig och derjemte afwen kroppslig förkofran, som denna grundtanke påstår. → Swad kan motsidan säga häremot?

Bankh. 17/3, 18.

(Sottf. e. a. g.)

Jönköpingsbladet.

N:o 24.

Lördagen den 29 Mars

1845.

Anmälan.

På Jönköpingsbladet kan, för den återstående delen af året, från den 1 April, prenumereras hos Redaktionen med 3 Rör banko, och, af dem som önska få bladet befordradt med posterna, på postkontoret med tillägg af wanligt postarwode.

Jurikes.

Stockholm.

Wid Landbruksakademien sammankomst den 15 denna, invaldes till ledamöter af akademien: Kammarherren Hallenborg, Öfwerste-Löjtnanten Edström och Kornetten Seljer.

Kongl. Maj: har, med afseende på den penningebrist, som i följd af dåliga handelskonjunkturer skall å ön Gottland vara rådande, bewiljat anskänd till medlet af nästnårande Maj månad, med erläggandet af 1844 års Kronoutsylber för Gottlands Län.

Åstonsbladet omnämner såsom redan beslutadt, att i sommar twenne större öfningsläger skola sammandragas, det ena wid Ladugårdsgårde och det andra wid Södertelje. Fältmanövrer och simulakrer skola derwid komma att husrubfaktigen utföras, isynnerhet åt trakten af Gripsholm.

Den berömda bildhuggaren P. Schwanthaler i München lärer blifwit anmodad att modellera den kolossala staty af Carl Johan, som Norrköping beslutit låta uppreja.

Långfredagens konsert på Nibbarhuset, war besökt af omkring 600 personer, och derwid gafs, som wanligt, Haydns oratorium "skapelsen."

Jenny Lind har på den Kongl. Teatern i Potsdam gifwit en konsert till förmån för en fattig och nödsjälld familj. Wisfallsyttringarne woro stormande och efter andra arian (ur Niobe) blef den själfstula fångerstäm framropad och öfwerhörd med blommar och kranfar.

Riksdagen.

Allmänna uppmärksamheten är i högsta grad spänd i afseende på en statskupp, som Konstitutions-Utskottets pluralitet af Adel och Präster förbehållit, att en gång för alla få tillställa, att alla grundlagsreformer, stridande mot adelsintresset, skulle göras omöjliga. Frågan består uti att kringgå grundlagens lydliga företrift i 56 §. R. F., och att tyda den så, att grundlagsfrågor, deri två ständ wid en riksdag stadna emot twa, böra förfalla. Lyckligtwis hafwa waksamme representanter i tid märkt faran. Wi skola här till återkomma, när saken hinne närmare utveckla sig.

Stats-Utskottet har tillstyrkt, med twenne rösters pluralitet, Kongl. Maj:ts proposition om ön St. Barthelmys ställande under Swerges drätsel och förvaltning, eller försäljning. Mot bifallet till förra delen af beslutet reserverade sig likwäl samtliga Bondeständets och ärtilliga af Borgareständets ledamöter.

Lag-Utskottets s. l. principbetänkande för den nya strafflagens beredande till behandling i riksstånden lär nu vara färdigt att till dem öfwerlemnas.

Upsala Domkapitel är å bane med en religionsprocess mot Skol-läraren Lars Wenman i Kallmar socken af Erkestiftet. Det tyckes som allt åter prestmän ämna gå på den bana till forskningsrätens förklarande inom det religiösa området, som man kan säga, att på den sedan Widen Almqvist brutit, och efter honom Ignell. Orsaken till anskänd emot Wenman är ett häfte "Andliga Beaktelser," innehållande twenne Predikningar, som utkommit redan för ett år tillbaka. Hr W. war kallad att inställa sig i Domkapitlet den 19 i denna månad, och wi wänta med nyfikenhet att få höra tal och svar i denna fråga.

Europas ställning i allmänhet, med särskildt afseende på Skandinavien.

(Fortf. fr. N:o 21.)

Kan wäl i hetswa werket någonting wara ur-

sinnigare, än då man påstår, att för wälgången af det Hela (af Menskligheten, i någon wis förre enhet eller totalitet fattad, af Samhället, af Staten o. s. w.) erfordras, att Individerna skall uppoffras, krossas, eller åtminstone lida, försummas, oförnuftigt och orättwist tillbakafattas; hwaremot det "Hela" å sin sida förmodas fara illa, derest den "Enskilde" får wäl? Hwar menar man med denna besynnerliga lära? Hwarifrån, om wi så fråga, hemtar då det Hela, Samhället — denna warelse: Staten — sina anspråk? Hwar på sköfder den sådana rättigheter? Hwar står det skrifwet i uppenbarelsen eller förnuftet, att den skall få tillfoga skada, göra ondt, förstödra, krossa, hindra lif och utveckling? Måne då icke den, såsom allt, skall wara underkastad Guds lag, kärlekens ewiga och himmelsta skyldighet, klohetens fordran, sanningens och rimlighetens kraf? Hwar är den wäljels till slut, annat än den organiska sammansättningen af alla sina individer; hwarföre den, just måste må wäl, när alla dessa bestinna sig wäl, och twertom illa, när de hafwa det illa? Och måne icke omföder detta fasti-myfiska tal om det Helas, om Samhällets rätt att stuka sina barn eller dock att för sina så kallade "stora intressen" nedhålla en ansenlig mängd af dem i elände till själ och kropp; måne icke, säga wi, detta tal egentligen blott är en förwändning hos wisfa enskilda, fätaliga kaster, hwilka tagit wärdet, och nu med "samhället" icke mena något annat än sig sjelfwe och sina intressen; hwarföre deras lära om individernes pligt att försmakta, hindras, bortfrånglas och vereras "för statens wäl," endast innesattar den mest afrundade egoism från dessa kasters egen sida, de der i hetswa werket lika litet älska staten, som de öfrige medlemmarne deruti, och allenast wilja se sig tillgodo?

Wi erkänna wisserligen, att samhället kan fara illa, ja, kan löwa en stor fara genom individens sätt att bära sig åt. Wi både weta och tillfå, att om för några Enskilde uppställas orättmätiga, i sakens samma natur icke grundade anspråk och dessa göras gällande, då lider det Hela, liksom

de öfrige Enskilde derutas. Då inträffar det sär-
skilda fall, att man låtit wisa personligheter be-
komma hwad dem med rätta icke tillhör; man
har, med ett ord, låtit Individualismen slå öfver
till Egoism. Men detta är alldeles icke, att för-
stå Personlighets-principen så, som de nya lärorna
wilja hafwa den förstådd; utan det infaller snar-
rare med den gamla regimens ande. De nya lä-
rorna wilja hafwa Individernes ställning noga
ordnad på det sätt, som det Helas verkliga
wälgång fordrar, och hwarmed alla de Enskildes
fanna wäl äfwen naturnödwändigt sammanfaller,
så fort åt dem lika litet å ena sidan orimliga
fördelar på andre Enskildes eller på det Helas
bestednad medgifwas, som å andra sidan deras
rättmätiga, i sakens verkliga natur grundade
anspråk förnekas. Denna grundsats upplifwar föl-
aktligen en lika rättwisa emot alla, hwilken
just förintar Egoismens princip i sin rot. Der-
emot uppställer den wisserligen en Personlighets-
princip, en Individualism, men renad från ego-
ism, från det onda, som hos den enskilde kan wilja
göra sig gällande, och noga rättad efter det Helas,
efter Samhällets, efter Mensklighetens sannskyldiga
fordringar. Detta wäl afwägd förhållande emel-
lan Helt och Enskildt — emellan Stat och Indi-
vid — skall widmatihållas genom Lagar, som
asse begge deras ömsesidiga ställning, ordna dem in-
bördes, och lika litet tillåta det Hela, Samhället,
hugga in fränkande och förstörande på det Indivi-
duella eller hindra någon enskild från dess natur-
liga, fanna och goda utveckling, som å andra sidan
tillåta detta Enskilda, ware sig i enstaka indivi-
der eller i större grupper (såsom korporationer,
s. k. stånd, eller hwad det vara må) verka hän-
mande, fränkande och skadligt på det Hela. Detta
stora ändamål — att uoga afwäga rätta för-
hållandet emellan Helt och Enskildt — kunna
lagarne omöjligen uppnå, utan att, bättre än hit-
tills skett, intränga i Mensklighetens och Samsun-
dets fanna wäsende, uppfatta deras begrepp och
uttala dem i sina stadgar. Just derföre är det
också, som de nya lärorna och deras saksförare for-
dra reform af samsundslagarne; enär dessa i så
många fall icke ännu uppfylla det ändamål, hwar-
om wi tala, och hwilket de måste uppfylla, för att
vara rätta lagar.

Ingen, med anspråk på omdöme, kan kalla den-
na åsigt af samhället atomistisk och egoistisk. Wi
hylla den läran, att allmänt och enskildt wäl,
på begge sidor rätt förstådda, omöjligen kunna
ligga i strid med hwarandra, emedan, om de
gjorde det i selska werket, sådant skulle innebära
en orimlighet i sakens: en tanke, som, tagen på
allwar, utgör ett hän emot Gud. Men wi upp-
mana hwen som will, att efterse i de böcker och
periodiska blad, hwilka kunna kallas organer för
de nya lärorna, om någon grundsats der finnes

uttalad, som skulle göra individen oberoende af
samsundet, ställa honom öfver lagen och af honom
skapa en regel-lös atom. Ingen ärlig och för-
domsfri forskare skall inom den fria pressen kunna
spåra något af den arten. Wi hafwa selske i
dag med lit gjort större delen af framställningen
i ett sådant periodiskt blads ordalag; och wi
förmoda våra läsare ursäkta, det wi anföra
hwad som så wäl är egnadt att behjertas.

Åsigten af samhället, fattadt ur synpunkten af
en sann Personlighetsprincip, står i ingen strid
med de historiska anspråk, som böra och för-
tjena göras gällande inom kretsen af det ännu lef-
wande. Men detta innefattar ej en rättighet för
allt gammalt att så quwarbehållas, ondt, dåligt
och föråldradt, så wäl som godt, ännu friskt och
ändamålsenligt; utan det innebär blott en skyldig-
het för dem, som wilja utgrunda sattet, huru
en reform, huru en förbättring i en eller annan
del af samhällsorganismen skall förfiggå, att der-
under göra noggrannt afseende på förhållandet i
äldre tider, för att begripa hurudan saken i sels-
ka werket också för närwarande är: en kunskap, af
oundgänglig wigt, för att tillwägabringa rättwisa
och lyckade förbättringar. Sådant ställer det rätta
reform-arbetet ifrån det slags tomma, nakna ratio-
nalism, som will taga allting endast abstrakt,
utan blick på de individuella former, hwarje folk,
hwarje tid, likasom hwarje enskild har: en falsk
rationalism, hwarat alldeles icke med rätta bör
tilläggas namn af förnuftighet, enär förnuftet
icke har till uppgift att endast se det allmänna
(det abstrakta) i ett ämne, utan lika så mycket att
sätta det enskilda (det individuella) deruti. Alla
reform-lärare, som förtjena sitt namn och ega nå-
gon röst i det offentliga, mena äfwen så och icke
annorlunda, när de tala om, att man måste gå
rationellt till wäga, och söka vidare utbilda sta-
ten jemte dess lagar efter förnuftets fordringar.
Ly förnuftet är ingen utopi; det är hemma i
werkligheten, lika mycket som i tankens idea-
ler: dess heliga mission är, att känna beggedera,
och att, med blicken stadigt fastad på de sednare,
oupphörigen leda den förre till allt närmare öf-
werensstämmelse med dem. Endast så, styres och
rättas wårt yriska lif efter Himmelens lagar.
Men såvida detta i grunden är mening med det
Rationella, det Förnuftiga, man ifrån de nya lä-
rornas sida fordrar för samhällsutvecklingen; så
inles på en gång huru orimlig beskylningen emot
dessa läror är, att vara utopiska, vara naket ab-
strakta; likasom derjemte, att de för sin del icke
kunna gifwa bifall till andra historiska anspråk,
än de goda; d. w. s. till bibehållande af sådana
saker, som förnuftigtwis böra äfwen i vår tid
quwarstå; men icke af andra. — I sig sjelf är det
ganska klart, att läror, som till en så stor del ut-
gå från Personlighetsprincip och Individualism,

nödwändigt måste hafwa till ett af sina hufwud-
stycken, att göra afseende på sitt folks och sitt tids-
hwarfs "individuella skaplymne," och hafwa öga för
detta i hwarje tid, likasom för hwarje folk, hwar-
je slägte, hwarje menniska, ja, till och med för
hwarje djurslag och dödt ting. Grundlöfware kan
då icke finnas, än de s. k. Historiskes klagan öf-
wer dessa läror. Deremot erkänna wi willigt, att
flere af dessa lærors saksförare icke alltid yttrat
sig förnuftigt på det sätt, som wi här fram-
ställt det rätta rationella, det verkligt förnuftiga
wara. Men denna anklagelse rör allenast dem för
egen räkning; den angår icke tidschwarsrets dok-
triner.

Hwad kunna de Historiske wäl öfwerhufwud sagdt,
hafwa att anföra emot Personlighets- och In-
dividualitetsprincipen? Skulle wi wilja wända
deras egna ord tillbaka på dem selske, så är det
just en sådan princip de för staten hylla, men af
egoistiskt och orient slag, istället för en af rätt-
mätigt och ofskyldigt, hwarom de nya lärorna tala.
Eller hwad annat innebära wäl alla dessa strider
till försvar för privilegier, för byråkratiska in-
tressen, för wisja fasters undantagsförmåner på
andras bestodnad, för ett par (både till sina med-
lemmars antal, förhögenhet och bildning, emot de
öfrige i landet, gansta obetydliga) ständs rättig-
het, att lägga sitt veto emot det Helas förkofran
och utveckling till ett bättre rättsstillstånd? Skulle
detta verkligen icke innefatta något begär att skaffa
sig personliga fördelar eller att bibehålla sådana,
som man har, äfwen om de bewisas vara skadli-
ga för andra; med ett ord, skulle häruti icke lig-
ga någon personlighetsprincip? Detta kan man
endast neka genom att skjuta "ståndet," "fasten,"
"korporationen" framför sig, och, med ett jesuitiskt
undångömmande af sitt eget jag, säga det vara
"ståndet" m. m., som besitter förmåner, för hwil-
ka man kämpar, samt att det blott är såsom med-
lem deraf man för egen räkning njuter af dessa
förmåner. Äfwen om wi skulle antaga denna un-
danflykt — (som har fullkomligt slyskontycke med
prelaternes resonnement, då de skjuta "kyrkan" fram-
för sig, men egentligen mena sina embetens för-
måner och bibehållandet af personligt wälde) —
hwad är wäl då omstder Ståndet, Korporationen?
Dessa den skall ju, ehuru i större skala, betraktas
som ett slags person, just enligt de s. k. histori-
skes teorier öfwer staten? Familjen, kasten, yrket,
hela samhället är, hwart för sig, en Person! När
nu åt någon wif sådan (något wift stånd, någon
wif kast) försäktas rättigheter, som de hafwa till
andres försång, så strides följaktligen då äfwen af
personlighetsprincip; och till på köpet af en egoi-
stisk och ond. Kan detta nekas? Hwarom talar
man då? Wi, för vår del, sty icke för namnet,
allenast derät, för vår räkning, icke gifwes an-
nan tydning, än — den wi selske antaga: alltså

hälla wi Personlighetsprincipen så fattad som wi
 ofwänföre beskifwit den, nemligen såsom en med
 det Helas wäl fullt öfwerensstämmande rättighet
 för hwarje (och ej blott för någon wif) Individ,
 att lefwa och (obeständradt af konstlade variationer,
 tillgjorda dammar och plågor) så utwecklas efter
 sin naturfästa beskaffenhet, allt nemligen på ett
 sådant sätt, att det icke sker till intrång för någon
 annan att åtnjuta en dylik rätt. Att hela denna
 äfäst, till exempel i frågan om representationsför-
 ändringen, leder till "allmänna wal," bestrides icke;
 och skadar ej. Men det slags personlighetsprin-
 cip, som de byråkratiska, aristokratiska och prelaten-
 siska intressenas försäktare i själwa werket om-
 fatta, om de och derät wilja gifwa ett annat
 namn, innebär alltid, till saken (huru olika den
 än må betitlas), ett tillmätande af rättigheter åt
 någre (ware sig som "stånd," eller som "enkil-
 de") till andres lidande; således en orättwisa,
 ett ondt.

(Fortf. e. a. g.)

**Europas ställning i allmänhet, med särskildt
afseende på Skandinavien.**

(Forts. från N:o 24).

Vi hafva i det föregående, enligt löste, betraktat tvänne af revolutionens förnämsta läror: **Jemlikhets- och Personlighets-principerna.** Vi stola nu öfvergå till en tredje, som i våra dagar blifwit, om möjligt, af ännu mera vital natur i de offentliga öfverläggningarne. Den rör hwad man kallar **Bildningens anspråk på röst bland folkombuden.** Vi säga öppet, att wi tillhöra dem, som gilla dessa anspråk, så fort man på ett förnuftigt sätt får reda frågan, definiera hwad slags bildning menas, samt icke sträcka anspråken utöfver rimlighetens och rättwisans gräns. Såsom wi anse denna sak vara af hitersta wigt för hwar och en, som på allwar begrundar samhällsgrund-satsernas nuwarande nödwändiga utveckling, anhålla wi om våra läsares uppmärksamhet för följande tre synpunkter, hwari frågan naturligen sönderfaller:

1:o **Swar och en medlem af staten, äfwen på den ringaste odlingsgrad (eller med den art af bildning, som t. ex. i Sverige kan antagas vara den minsta hos hwarje myndig person), har icke destomindre wisäsa oafytterliga rättigheter, hwilka ej kunna honom betagas; såsom, att rå om sin egendom och ej utan eget begifwande kunna någon del deraf beröfwas: att bewaka sin juridiska rätt wid domstol eller annat forum, der denna rätt ifrågakommer, och göra det med hwilket ombud han sjelf finner bäst o. s. w. Kan wäl någon bestrida detta? Faller det wäl någon in, att säga: "N. N. brister på kunskaper,**

är en person utan bildning (hvarmed litväl ej förstås, att N. N. är från wettet, men han kan icke det och det): ergo skall jag eller någon annan, som tagit studentexamen e. d., inträda i N. N:s egendom, disponera den och deraf taga hwad of för godt synes till ändamål, hwilkas förträfflighet wi, men icke N. N. sjelf, ega att pröfwa? Ett slikt yrfande skulle säkert hwar och en finna ur-sinnigt. Nå wäl! hwad är wäl nu riksdagen, om ej ett forum, hwarest i anslagswäg och många andra wägar alla samhällsmedlemmars egendom i hela riket till mer eller mindre grad tages i an-språk? När dessa samtliga samhällsmedlemmar skola under namn af utskylber och statter betala hwad riksdagen af deras egendom bewiljat, d. w. s. disponerat, då frågas det icke, om dessa personer samtligen äro "bildade," utan den okunnigaste, ja, den råaste, får erlægga sin penning, lika wäl som den mest oblade. Är det då icke lika owidersägli-

som nittebagarne nu are ordgarnade, mætt
 nigherena ganska lite gån af sin omgub,
 bestes röst fan till sin vertan göras om in
 de sestetne, haffva representera en liten p
 inom samhället. Det är då mera underligt ut
 allmänheten, vid nittebagarnas valen hysa
 fet intresse, som den andra onestigen ådaga
 Men, att den här och der berättar saken
 pålaga, mera än som en fördel, och maste
 penia med nighsten berste efter frimaga, ar
 ligen hett i synligt. Det beremot nittebagarn
 en annan form, är den till följets andlötan,
 setamliga förtoran giffva så inrådb, att mæ be
 egentliga representeret of funna dhererbraga om
 egenliga; och fan till se alle förändr och
 Gilt, begär, omkante att så de bäste till sin
 gnd i nittebagarningen, skall dhererbraga om
 nings — Just den ranta dhererbraga om
 god i nittebag, i hallet för att hett behöva mætt
 om fan nu är, och, såsom man förtar, beg
 underända, medgånngen, medgånngen, v
 maстан, vid valen. Den ossla, vid m
 förhållande emot det hmittis gånge, en f
 orfarenhet, en hiffa dhererbraga om
 forsa gånngen, ett hiffa dhererbraga om
 fan dhererbraga om, vid valen. Den ossla, vid m
 maстан, vid valen. Den ossla, vid m
 forsa gånngen, ett hiffa dhererbraga om
 fan dhererbraga om, vid valen. Den ossla, vid m
 maстан, vid valen. Den ossla, vid m

wal (f
 vi haf
 psfatta
 en far
 bud.
 ch n
 så
 att d
 e. e
 ita
 8
 ögn
 spr
 lott
 fan
 era
 em
 fan
 samt
 sler
 i A
 dona
 itori
 Nil
 G
 s G
 rator
 3. G
 Wer
 Joha
 Grel
 : i f
 f. d
 rheri
 lens
 gare
 3. G
 And
 nåde
 nola

gen med rättvisa, billighet och rimlighet öfverensstämmande, att hvar och en, han må vara huru obildad som helst, måste få genom ombud, som han åt sig utfer, bewaka sin egendom wid riksdagen, så att ingenting deraf emot hans vilja bortgives? Om detta icke kan nekas, så inses ur sjelfva eganderättens princip, hwars helgd man alltid framhåller, det rättigheten att wälja riksdagsman icke kan med skäl någon bestridas, till hwad odlingshöjd han än må höra.

2:o **Island ombuden sjelfwe bör man otwifelaktigt endast önska personer af bildning.** Men här uppstår just den stora frågan: "hwad menar man för bildning?" Själfbildning, naturligtvis. Men af denna finnes många slag. Somliga af dessa slag tjena den svenske riksdagsmannen verkligt till alldeles intet (såsom: grekiska, latin, kasuistik, heraldik, otillämpad historia, ofmått romantik, o. s. w.). Andra bildningslag kunna till och med, då man, såsom man måste, offer riksdagens nytta för landet och samhället i det hela, vara honom skadliga (såsom: förbildning, antihumana åsigter, falsk mystik och dylikt, insupet genom en halt, stes, hylig, så kallad lärdom). För att mer insä, hwilken bildning det egentligen erfordras för ett godt och gagneligt riksdagsombud, bör man påminna sig, att, enär själen icke blott består af **Wetande** (den rationella funktionen), utan derjemte, och i första rummet, af de moraliska egenskaper, som hufvudsakligen bero af **Wiljans** godhet (den autonoma funktionen), nitet, driften, karaktersfastheten, den orubbliga känslan för det rätta, kärleken till sanning, ljus och allas wäl; så måste en menniskas bildning icke uteslutande räknas efter omfånget af hennes wetande, och kunskapernas widd, utan i ännu högre grad efter hennes karakters adelhet, rena wilja, kärlet till sanning och rätt, hwarmed och gemenligen följer hwad man kallar ett **fundt omdöme**, äfwen i fall, der personen icke besitter egentliga specialkunskaper. När man enligt denna måttföck uppfattar Bildningen, så kan man ej annat än gifwa sitt fullkomliga bifall till den fordran, som derpå göres i och för riksdagsombuden. Men då stå också **"Bildningens anspråk"** på en helt annan linie, än den mängden af våra riddarhus-talare och ättillige inom presterkapet mena. Såsom hwad de orda om nödwändigheten af kultur till sin innersta tanke endast innebär, att så dem sjelfwe och deras likar, så widt möjligt är, uteslutande eller dock öfverwägande, till representanter, så skrifa de på bildning! bildning! — och dermed skall nu förstås blott en **sådan**, som de besitta. Likwäl — hwad ega de för en bildning? På **wetandets** område har mängen af dem ett förråd glosof; men ofta nog utan särdeles sammanhang och konsekvens fins emellan eller i och för sig sjelfwe, samt ännu mindre af användbarhet för

riksdagsmannakallet. Och huru förhåller det sig med dessa personers goda wilja? deras fosterlands-kärlet? humanitet? nit för allas, äfwen de ringaste, wäl? kärlet till sanning? karaktersfasthet? ett sundt, klart, oförwilladt omdöme? Denna moraliska sida, hwilken är den viktigaste, utgör beflagligtvis den swaga sidan hos flertalet bland dem, som föra odlingens anspråk så högt till tals. — De stola härwid utropa: "den goda wiljan i all ära, men hwad hjälper den en riksdagsman, hwilken måste ega **kunskaper**, för att bedöma de ämnen, som förekomma till hans afgörande!" — Wid denna anmärkning hafwa wi iwenne stora motbetraktelser att göra. **Först och främst** är det icke detaljkunskaper öfwer de på riksdagen förefallande ämnen (t. ex. i artilleri och fortifikation, för anslagsfrågor rörande arméen; i finansernas grunder, ekonomiens teorier o. s. w.), som af alla riksdagsmännen erfordras (om så wore, skulle i sjelfva verket inga ständer nånån kunna vara); utan är det hufvudsakligen propositionernes utarbetare och motionernes upphofsmän, som det tillhör, att, med frågans framläggande, tillika utreda henne, anföra alla nödiga teoretiska och praktiska uppgifter, och ställa målet så i ljuset, att ett sundt förnuft kan förstå saken, och en god wilja finna, om det öfverensstämmer med fosterlandets och allas wäl, att omfatta, eller att förkasta den. Hwad riksdagsombuden hafwa att känna, är egentligen sina hemmawarande hufvudmäns tänkesätt och krafter, samt huruvida dessa tillåta de äskade förslagens fullgörande. I öfrigt må man säga hwad man vill om det inweklade i rikets angelägenheter och särdeles finanserna; det wisä är, hwad alla riksdagars erfarenhet intygar, att det simpla funda förnuftet, satt i werksamhet af en god wilja, bäröfwer faller långt bättre omdömen och förkommer till betnen af ämnet, än denna diskursiva, halftwa lärdom hos mängen inom de s. k. bildade stånden, hwilken eger fraser för allting, har godt om "halftwa och sjerbedels mesurer," och framför allt aldrig gör eller säger något utom sina "arrièrepenséer." Det "funda förnuftet" och den "goda wiljan" kunna wist också misstaga sig. Det erkännes. Men det sker icke så ofta; isynnerhet sker det mindre i och för hufvudsakerna, än i smärre omständigheter, hwilket är det bästa; och stultigen följer dem wanligen den goda egenskapen att rätta sina misstag, hwilket, deremot, den sega och enwisa hofstärdomen högst sällan gör. — Wi komma nu till den **andra motanmärkingen**. Då man talar om angelägenheten af kunskaper för riksdagsmannen: — hwilket wi alldeles icke bestrida, blott karaktrens adelhet, den goda, fosterländska wiljan och den funda omdömesförmågan sättas i främsta rummet —: så frågas, hwilka kunskaper, tjenliga för riksdagsfrågornas detaljutredning, besitta wäl då öfwerhufwud de adliga och presterliga talare

på våra riksdagar, hwilka så mycket orda om bildningens wigt för riksdagsmannen, och härmed ej annat mena, än wetandets bildning? Känner flertalet af dem artilleri, fortifikation, finans-teoriernas och nationalekonomiens grunder m. m. d., närmare och bättre, än medlemmarna af det demokratiske riksdagsselementet? Wist icke. Salongernes män ställa sig från bonden mest deruti, att de kunna säga hwad mycket heter på franska, tyska, engelska och latin, som han endast wet att benämna på swenska: de förnuft härigenom bilda en mängd talesätt, som låta mer än de innehålla; men för ämnenas bedömande är detta af ingen wigt. Ej sällan ställa de sig också från bonden och bergaren deruti, att de hafwa ett mera bortfrångadt förnuft, och ogerna draga rena stadsboer, de der också af en bärjad tanke. Wi göra icke dessa betraktelser, för att nedsjätta adelns och presteståndets kunige och med adel wilja utrustade medlemmar, der sådana werkligen förekomma, lika litet som för att otidigt upphöja bönder och stadsboer, de der också kunna utmärka sig för elathet och insfränkthet; men endast i ändamål att så frågan om **Bildningens anspråk** satt på ren grund. Wi påstå, att dessa anspråk ej kunna hänsföras till några wisä stånd: icke till wisä personer i och för embetet eller af födseln. Inom tretten af våra medelklasser och bondiska hus gifwes lika god tillgång, som inom de öfriga stånden, på män af den bildning, som här erfordras, och hwars beständsdelar wi stildrat. Detta lyckliga förhållande skall ännu mera förbättras, i samma mån som folkundervisningen utwidgas och fliger.

3:o Läger man första och andra punkterna tillsammans, så får man deraf den slutföljd, att: 1) alla böra hafwa rättighet att åt sig insätta ombud på riksdagen, d. ä. wälja; men 2) icke andre, än personer med bildning (så förstådd, som i punkten 2 wisats), böra dertill användas, d. ä. vara **walbare**. Men huru skall denna qualification bestämmas? Wär tanke är, att den icke skall regleras genom dokument, examen, eller hwad slags bunden form man behagar utstaka, emedan den icke kan och icke behöfwer det. Då wigten af bildningen till hälften, och till den förnämsta hälften, är laggd på den autonoma funktionen, karaktrens moraliska halt, wiljans godhet, fasthet och fosterländskhet, så är detta sådant, som ej tillhör attesterernas område, men icke desto mindre dokumenterar sig och hos den person, der det finnes, gör sig bekant i orten. När således genom "allmänna wal" hvar och en får utse ombud åt sig, stola likwäl dessa wal icke falla på andre, än sådana, med hwilka de ombud wäljande kunna hoppas blifwa belätne, d. ä. **personer med bildning** (så fattad nemligen, som oswanföre förklarats), emedan inga bättre kunna bewaka deras rätt wid riksdagen, och säkert alla, äfwen de för egen räkning minst bil-

dö. Bland åhörarne herrskade ännu en dödstytnad, jag vände mig om, för att gå, mina knän darrade — då, just som jag var färdig att försvinna bakom de målade träden, en bifallsstorm skakade huset så, att jag trodde, det vi alla i samma stund skulle begravas under dess ruiner! — — Så, just så önskade jag att dö.

En kort tid derefter var den fattige, okände ynglingen rik, berömd, ja än mera, han var lycklig. Den förtjusande sylfiden var min maka.

Stockholms Fruntimmer.

(Skildrade af en utländning.)

Stockholmsfruntimmerens skönhet frapperar icke vid första anblicken, ty deras ögon hafwa merendels en kall blå färg. Men lätt upplifvas denna till eld, och då flyger ett ljusande behag öfwer ansigtet. Deras hy låter sig knappt jemnföras med någonting: den mjällhvita skärhet och den friska rosenfärg, som i sina nyanser genomskimra den, kunna blott liknas vid sig sjelfva. Gratie felas Svenskorne aldrig: deras växt är nästan alltid otadligt smärt, elastisk och sirligt fyllig. Fetlagda fruntimmer ser man sällan. Pikant liten är foten:

hon springer i raskt öfvermod upp till benet, och wid gåendet vidrör en ung Stockholmska blott med spetsen deraf marken. Hennes rörelser äro på en gång dans och musik — Man klär sig smaksfullt efter Parismodet, och sjelfva grisetterna ha ej behållit någonting af nationaldräkten öfrigt. Tjenslickorna bära wanligen en sidenshawlette à la Fanchon, än svart, än mångfärgad. Den bindes så, att en snibb hänger nedåt nacken, medan de båda andra knyts under hakan, hwilket oändligt väl klär det skålmskt leende ansigtet.

Med Stockholmsdamernas uppfostran går det till på samma sätt som i andra hufvudstäder; förståndet utbildas på hjertats bekostnad; man bemödar sig mer att väcka talangen än känslan. En öfverflödande dilettantism är deraf följden. De unga flickorna lägga sig på skaldekonst och måleri, men isynnerhet på musik. Musik, det moderna surrogatet för snulle och bildning, har här uppnått den mest förwånade höjd, och kan göra en rentaf förtvillad. Ryktet skildrar Stockholmskorna lättsinniga, behagsjuka och starkt begifna på nöjen, och det är väl icke utan att **något** sant ligger deri. Under snötäcket af deras blonda hår och mjälla hy brusar blodet likt en kokande springkälla. Snyliga äro de flesta, men tillh-

värda, och de förstå att visa sig ärbart kalla. Heckla är en trogen bild af deras natur.

Men det gifwes dock äfwen fromma och husliga flickor. Midtemot mig hodde två täcka barn helt allena, till hwilka jag kunde blicka in genom fönsterrutorna. Deras lilla kammare med de hvita gardinerna och törnrosorna i fönstret såg verkligen lockande ut, och när jag om morgonen uppsteg, hade de redan städad och putsat öfverallt; de sutto då längesedan vid arbetet. Båda sydde så litigt hela långa dagen igenom, att blotta åsynen deraf redan angrep mig. Aldrig inkom en mansperson i deras rum, och blott Söndagen hvilade de ut. Då togo de på sig nätta kläder, läste stilla i bibeln, och foro om eftermiddagen på båt till Djurgården. — Ibland fingo de ett bref; då var glädjen stor. De kunde knappt skilja sig derifrån, hoppade gladt omkring i rummet och kysste hvarann. Jag hade min fagnad af att åskåda de båda älskliga systrarnas åtbörder.

(Ur Figaro.)

dade, de ponerade råaste, likväl vilja sitt eget bästa. Således skall genom en så fri form till hufvud- faken just det resultat winnas, som innebär före- ningen af de begge föregående punkterna och hvil- kas riktighet ingen förmår wedertlägga. Till huf- wudfaken — sade wi; ty att enskilda misstag om personer skola kunna inträffa, är, såsom med allt menckligt, högst naturligt. Men dessa misstag rät- tas för hvarje gång. För öfrigt måste man wäl begripa hwad det är för en skilnad, då det sak- rätta göres till grundfats för en angelägenhets ut- förande, äfwen om brister och misstag delwis wid- läda detta, emot om, såsom nu, det sakwidriga, oriktiga och orimliga själf utgör denna grundfats. De exempel man brukar anföra till bestyrkande af menighetens ofskillighet att utse ombud, eller åt sig wälja de bästa personer till kommunala befattning- ar, äro intet sägande, emedan de ej röra förhål- landet, som detta. När den stora allmänheten i själfwa werket komme i tillfälle att erfara gagnet af dugliga representanter, liksom skadan af orjen- liga — en erfarenhet, som nödwändigt skulle följa med en riksförsamling, upprättad genom samfälda wal, och der ärendenas afgörande till folkets wäl eller we genom ingenting annat, än de af det själf utsedde ombudens beskaffenhet skulle bestämmas — så blefwe det omöjligt för menigheterna, att wid tagande af sina ombud wara så lifgiltiga, som man stundom wid kommunala wal tyckt sig finna. Man talar om korruptioner. Man anför också exempel på prestwal, der socknemännen, i stället för att se till personens värde, låtit bestämma sig af ekonomiska öfwerenskomelser och sästat sig wid den "minst dyra." Sådana fall skulle då bewisa folkets allmänna obenägenhet eller oförmåga att se på sitt eget wäl, och att utvälja de verkliga bästa till ärendenas förför. Är det möjligt, att man icke inser, hwar på allt detta hänger? Med känsl- san af en saks onyttia, eller en jämförelsewis mot förnuden ringa nytta, följer en naturlig lifgilt- ighet i förra händelsen, och i den sednare en högst begriplig fallenhet att betrakta alltfammans blott som ett onus, en plåga, ett ondt, hwarifrån man följer lösbäpa sig för det billigaste priset. Så, nigheterna gånka litet gagn af sina ombud, enar- deses röst kan till sin werkan göras om intet af de sjelfskrifne, hvilka representera en liten parceller inom samhället. Det är då mera underligt, att allmog, för att ej tala om den öfriga röfsteigande allmänheten, wid riksdagsmannawalen lysa så myc- ket intresse, som den ändå onefligen ådagalägger. Men, att den här och der betraktar saken som en påläga, mera än som en fördel, och måste wilja pruta med utgifwen dertför efter förmåga, är werk- ligen helt insynligt. Låt deremot riksdagen winna en annan förm; låt den till folkets andliga och lefamliga förkofran blifwa så inrättad, att rikets egentliga representanter ej kunna öfwerstås af de oegentlige; och man skall se allt förändra sig. Mit, begär, omtanke att så de bästa till sina om- ningen — just den rätta bildningen — skall ta- gas i anspråk, i stället för att själf behöwa tala om sina anspråk, och, såsom man brukar, se dem underkända, nedhållna, motarbetade af den "råa massan" wid wälen. Om också, wid ett ändradt förhållande emot det härlige gängse, en förlätlig öfverfarenhet, en wisk öfverfarenhet, måste wilja sig de första gångerna ett allmänt wäl för sig ginge; så skulle detta snart förwinna genom öfning. En stigande, till alla utdräkt och förbättrad folkupp- föstran är ämnad att föra werket till sin egentliga och högre fullkomlighet.

af dels direkta och dels indirekta wal (såsom i grefwe Ankarstjärns förslag); och wi hafwa wi- sat, att bildningens anspråk, samt uppfattande, ej blott låta sig förläsa, men fullkomligen samman- falla med så beskaffade wal till riksdombud. Annat war icke vårt närwarande ändamål; och wi anse of lycklige, om wi mäktat göra ämnet så tydligt för våra läsare, som wi måste tillstå att det ligger klart för oss.

(Slut e. a. g.)

2:dra Söndagen efter Påsk predika:
Uti Stadskyrkan: Katekesförhör kl. 8 f. m. med Lyfka och Swenska maderne. Högmäsjan: Hofpredikanten Alin. Afsonjungen: Hofpredikan- ten Westbahl.
Uti Slottskyrkan: Högmäsjan: Slottspastor Wadell.
Uti Ljungarums kyrka: Högmäsjan: Hof- predikanten Westbahl.

I Kongl. Göta Hof-Mätt expedierade Domar:
Den 4 April. I wärdade sakerna emellan: Wäns Hansson i Lindbo under Lindhult, f. d. samt Jons Henriksson i Tibbult m. fl. utdel.; Groshandlanden Ja- kob Philipsson, f. d. samt Byggmästaren Per Sigler, utdel.; Gustaf Owa Sjolin och Johan Pet. Sjolin i Aggatorp jemte Daniel Sjolin i Wistehult, f. d. samt Jonas Peter Rosjanders Gustaf Greta Lisa Stödborg i Aggatorp, f. d.; Handlanden J. Wikström, f. d. och Draktören Nils Peter Larsson i Wälsjö, f. d.; Landbrukaren G. Lund- berg i Jermit och af. Kyrkoherden Augustin Gustaf Ulla Engström, född Dawanell jemte Swen Andersson i De- geryd, omson f. d. och f. d. samt Kyrkoherden J. G. Nord- wall och hans hustru tillika med deras öfrige Borgenärer, utdel.; Mikelaus Jonasson i Aug, f. d. samt Johan Jere- miasson i Domansörp såsom formyndare för Fredr. Da- nielsson och hans hustru Lena Cath. Nilsson i Huddarp Östergården, f. d.; Rutger Jönsson i Öberg, f. d. samt Berndt Nilsson i Kärod, utdel.; Herr Kammarherren Fri- herre Carl Hermelin jemte framl. Hans Excellens Grefwe Jakob Pontusson De la Gardies herhusdelegare m. fl., f. d. samt Stadshofmestaren, Advokatstiftalen L. G. Greiffé å Göteborgs stads wägnar, utdel.; Anders Sandlund i Agu- faren, f. d. samt Gustaf Katrina Moberg dertädes, f. d.; Handlanden G. G. Söderström, f. d. samt Handlanden J.

Andersson i Skärby, f. d. samt Gustaf Owa Apelgren och Hans Peter Strombeck m. fl., f. d.; Konjulu Anthony Wendler och Kloctaren J. W. Wallerius såsom Styhlonän i Handelsbolaget A. Brodell & Komp. afsträdda be, f. d. samt Kapten-Konjulan G. J. Kubeck, f. d.; Handlanden J. B. Rindborgs Gustaf Annika Rindborg på Solingstorp, f. d. samt Anders Persson i Gullhult Hallen, f. d.; Sterbhus- delegarne efter Kontrakt-Protsten m. m. Swen Johan Alm- quist, f. d. samt egaren af Skatte-Bräfskemmanet 1/2 del mtl. Långhester Jonas Pettersson dertädes, f. d.; Peter Wänsen i Näsända Östergård, f. d. samt Carl Johans- son wid Näsända, utdel. I instända saken emellan Fabrikören Johan Egering Södenstjernas enka Fru Sara Helena Södenstjerna, född Örnberg, jemte Professoren J. G. Collin och Brutspartrönen Gfr. Nordstedt, å ena, samt bemalte Södenstjernas och hans enkefrens borgenärer å an- dra sidan.

Auktioner.
Torsdagen den 19 i denna månad, kl. 2 eft. m., förfälles å stadens auktionskammarer åfälligt i mät lagen lösegens- dom, bestående af fiktur och wäggar, de sednare med och utan federal, silfwerfjeler, fotsfäril af feppar och malin, bestade och målade mobler, chiffernieres, speglar, gardiner, säng- och linnekläder, åbbon, bokter m. m. — Wid samma tillfälle förfälles jemwal fr. willigt insatte 4 par dragorax af omkring 12 quarters storlekt samt ett parti hwit och svart Häfte, hwenlig till utslade.
Söndagen den 3 April 1845.

Borgmästare och Råd.
På begäran af Stadsförslagings Rikfo-Råd kommer, Torsdagen den 3 nästkommande Maj, kl. 2 eft. m., att å stadens auktionskammarer förfälles det här i läden begär- nade, till. är fastsatt, förwuret. Uppgjitt om beskaffenhet och anwiesning för besende af desamma före auktionen lemnar Rikfohofskällaren Herr Stadskassören Lundell.
Söndagen den 3 April 1845.

Borgmästare och Råd.
Genom exekutiv auktion, som förrättas inför Magistraten å Rådhuset, Wändagen den 28 i denna månad, kl. 11 f. m., förfälles, till galbande af egarens domfästa stuld, gården å 1/2 del tomt No 11 i tredje kvadraten af we- stra förstaden. Berörde gård är wärderad till 3,112 Rdr

23 f. banko, och med tillrädet deraf samt förefällingens likwärdande förhållas enligt utmätningsförfattningarne.
Söndagen den 3 April 1845.
Borgmästare och Råd.
På begäran af Stadens Drätsel-Kommisssion, kommer genom entreprenadaktien, som förrättas inför Magistraten å Rådhuset, Wändagen den 28 i denna månad, kl. 11 f. m., att till minskwande öfwerlätas skenfättning å Nya Terget till en fjerdedel af des areal, eller omkring 500 quadrattannar. Arbetet bör wara wärfstelt den 1 näst- kommande Oktober och närmare underrättelse härem tem- nas före auktionstillfället af Herr Handlanden Gfrström.
Söndagen den 1 April 1845.
Borgmästare och Råd.

BAL
anställes af undertecknad. uti Teaterhusets Källar- salong, Söndagen den 6 April. Början sker kl. 7 ef- termiddagen och slutas kl. 1 på morgonen. Biljetter härtill försäljas så wäl på Källaren som vid insgången.
Jönköping den 31 Mars 1845. S. E. Hallenberg.

Bok-Annons.
Uti Rosengrens bok- och musikhandel:
Priserna äro i Banko:
Nya Teckningar ur hwardagslifwet af Fredrika Bremer. Sjunde Delen. I Dalarna, 2: 12. Claus, om Cactus- wärdens förädling och stoffel. 12 ff. Enfärdigt Fängelse. Framställning af Benitentiar-Prågan i Frankrike och andra länder af Moreau-Chrystophe, 32 ff. Religionstal af Wil- liam G. Channing. Öfversatt af N. Jgnell, 2: 16. Koh- meyer, Engelsk Riksbok, innehållande utvalda berättelser ur nyare Engelska Författare. Accentuerad. Utgifwen af Williamsson, 1: 16. Kon. Nationalhushållningens Grund- sätter. Öfvers. af 2 Rdr. Kongl. Wetenskaps-Akademi- ens Brännwinstprofesare, samt om sättet att bestämma brän- winets halt af spiritus eller alkohol, 12 ff. Nytt Swenskt och Frankt Handlexikon. Stereotyperad upplaga, inbun- den, 1: 16.
Nya musikalier för Pianoforte:
Jof. Lammers Olympial, arrangerad för Pianoforte af Fr. Weller, 16 ff. Weller, Reseminnen genom Sverige. Bals för Pianoforte, 32 ff.

DÖDSFALL.
Skräddaremästaren L. Lundbergs och dess kära hustrus dotter, **Sophia Catharina**, afled den 4 April kl. 4 f. m., 8 månader gammal.

Annons.
Till salu.
Säkra och pålitliga Trädgårdströ samt Riga Byk ut- sädes Linne, af förl. års förord, till billiga priser, hos
P. A. Borg.
Moderna wäst-tyger till salu hos
G. Stenberg.
En nästan ny, modern och elegant, brun Paletot nu genast hos Klädmästaren Johan Lundblad i Skomakaren Lindelöfs gård.

Utbjudes hyra.
Till d. 1 Oktober: Öfra wänningen å Stora Gatan, nytapeterad och wäl förwarad, med dertill hörande be- gwäma yttre lägenheter hos
M. G. Lewonij.
Den 1 Oktober 1845 3 rum och kök, garderob och nö- diga uthus i Westra förstaden. Lägenheten kan delas, om så önskas.
S. Lundberg.
Från den 1 nästkommande Oktober, en mindre Bonings- lägenhet, bestående af tre rum med tambur och kök samt enskild kökare, wisthus- och wedbod, uti min gård å westra förstaden. Reparationer, som äffe propyret och beqwäm- lighet, skola ej uteblifwa.
G. A. Jagerberg.

Diverse.
Undertecknad, som härstädes wunnit burskap, rekommen- derar sig hos stadens och ortens respektive herrskaper och gymnare med förfärdigande af allt som till Bokbindare- ket hörer; rellt arbete och billiga priser utlofwat. Öf- fent.
den 3 April 1845.
Oscar Östingår,
Bokbindare.

Wid **Wingsås Helsingbrunn** börjar inmemarande är brunnsvridningen den 26 Juni. I brunnswälagen serveras de mest brukliga warma och kalla artificiella hel- sowingar uti själfwa apparaterna, såsom Carlshäder, Em- ser, Martenbader Grengbrunn och Ferdinandsquelle, Eger, Näl- och salt Wyrmonter, Spa Busen samt Selters. De warma watten betalas med 3 och de kalla med 2 Rdr banko i weckan. Ett warmt bad kostar 12 ff. banko. Af- giften till brunnswälagen är från 24 ff. till 2 Rdr banko. Middag och afton erhållas wid brunnshöbet för 36 ff. B. Th. Modin.
Med. Dr. Chir. Magr.
Brunnsintendent.

No 27 utgifwes nästkommande Tisdag kl. 10 förmiddagen.
Tryckt hos J. Sandwall.

134

Europas Ställning vakt
männhet, med särskildt
afseende på Skandinavian
(Utt från N: 26)

Wästerkomma, innan
afslutandet af denna artikel.
Heris, till hvad vi börjar
med några ord framfånde
sådan förtjent af en stor upp-
märksamhet, nemligen
den Skandinaviske Nor-
dens betydelse för hela den
Europeiska Kagan. Man
ger både väl vart för-
sterland synas alltså
obetydligt till sin poli-
tiska rikt, alltså aflägsat
för att utöfa någon in-
flyttelse på Central-
Europa eller dess
hufvudstater, alltså följ-
följigt och dertil alltså

fattigt på penningar, på bördigt land och på industri, för att kunna få något stort att säga inom världsdelen. Och litväl finnes det en omständighet, som gör mer än troligt, att vår halfsjö nationer (hvertill de Danska ärnas folk kan lägga sig, om det vill), har att utöfva en vis verkkan på det öfriga Europa, som ingen ännu torde rätt ana, ehuru redan några spår gifvas till idéer derom. Vår mening är ej, att framkomma med något fantastiskt nationalskryt, påminnelser om swenska wapnens wälde öfwer Lyttland under Gustaf Adolf, möjligheten af ett dylikt wälde öfwer Östern, om Carl XII wetat gå på St. Petersburg i stället för på Moskwa, samt flutligen en uppmaning att pånyttföda all denna ära, slikt en Gloria Rediviva, genom nya militärbragder. I vår tid är swärdets heder hwarken den enda eller den högsta. Det gifwes en annan werkan på nationerna, än att gjuta deras blod. Man kan nu winna de största segrar under sleswa freden.

Wi hafwa isfrån början beskriwit hwad wi kallat det Europeiska Problemet. Wi förstå dermed det omiskänliga, dag isfrån dag med allt mera styrka sig utvecklande politiska sträfwandet inom världsdelen, att söka förwerkliga Rätts-tillståndet menniskor emellan i samhället. Det är att förwandla Samfundet, Lagarne, hela vårt Jordiska lif till en sanning, i stället för den dröm, som det allenast är, så länge otaliga menniskor nödgas tillbringa sin warelse utan rättstillskänd, beröfwade det andliga lifwets willkor af upplysning, salighet, harmoni och frid för själen, liksom i mistning af det kroppsliga lifwets med mera billighet och jemnhet fördelade Goda, sådant som Gud i skapelsen till menniskans wäl redan på jorden nedlaggt det, ehuru det — utan all både gudomlig och mensklig rättsgrund — blifwit af någre så taget liksom i beslag till de öfriges försång.

När man historiskt betraktar den politiska utvecklingen på de sebnare tiderna, finner man i Europas centralstater, Frankrike, England och Preussen, men synnerligast i det första, ett samfundselement, kalladt det tredje ståndet (le tiers état)

såsom medelklass mellan de egentliga herrarne och tjenarne i samhället, allt högre utveckla sig till socialmakt och betydelse. Då under medeltiden Adeln och det högre Presterskapet wid Furstens sida ensamme utgjorde all statsmakt, så kunde först småningom Städernes Borgare och rikare Handlande vinna politisk inflytelse. Stad genom en vis Ståndspersonsklass äfwen på landet, nådde detta sociala element slutligen under första århundradet den wigt inom samhället, att det erhöll full representativ rättighet och myndighet. Detta steg, som i Frankrike egentligen wunn sin fullbordan genom 1789 års revolution, betraktades först i Europa såsom något oerhördt. Högadeln och Prelaterne nedsågo på "det tredje ståndet" såsom på proletärer, parwenyer, obefogade att ega ett ord med om samhällets angelägenheter, blott egnade att arbeta och betala skatter, men ej att på något sätt afgöra om dessa skatters användande eller om statens administration, samt ännu mindre om dess andliga utveckling till organisk sanning, verklighet och lif. Men oaktadt skynningen, som de gamla egoistiska intressenas innehafware hade utbredt öfwer allas sinnen, oaktadt det mörker, hwaruti de privilegierade klasserna sötte gwarhålla de öfriga, gjorde "tredje ståndet" dock sin ställning gällande, och icke blott försvarade den, utan steg allt mera i ansende. Ett stort medel till dess ökade inflytelse låg otwifvelaktigt i den massa af verklig Bildung, som i allt utsträcktare skala öfvergick till detta stånd, höjde dess aktning, och i samma mån sänkte adelns och ännu mer prestkollegiernas, då man allmänt började finna, att dessa begge klasser icke längre utslutande besutto kunskaper, talanger, umgängeswett och förmåga till statens wärf. Det "tredje ståndets" ökade rikedom fullkomnade dess seger, och lade wid flera tillsätlen statens sjelfwa tömmar i dess händer.

Detta har i allmänhet varit ställningen i Frankrike på de sednaste femtio åren, d. w. s. sedan revolutionens utbrott. I England betydde ännu Högadeln och Prelaterne mera, men undergräfwes stundligen genom en växande demokrati. I Tyskland, om man derifrån undantager Österrike, kunna dessa

begge klasser sägas vara motwägda genom mängden af surstekus på ena sidan, samt af en ganfka talrik medelklass, på den andra. Det "tredje ståndet" behäftas wäl i de tyfka mindre städerna af en wif tälkborgerlighet; men då till detta stånd i det hela inberäknas antalet af en myckenhet oadlige, sjelfständige och upplyfte ståndspersoner på landet, samt slutligen inwånarna i de folkrika, förre tyfka hufwudstäderna, så kan man säga, att tredje ståndet t. ex. i Schwaben, likasom i Rhensländerna, Schlesien och flere andra delar af Preussiska monarkien kallats "le tièrs étal" i Frankrike i politisk wigt, anseende och wärde.

Under tiden är det nu ett nytt fenomen, som wisar sig på dessa länders politiska himmel. De s. k. **arbetande klasserna** utgöra ett underlag, en social couche under sjelfwa det "tredje ståndet" i Frankrike, England och Tyfkland, alldeles på samma sätt som detta tredje stånd en gång i sin förnedring, d. w. s. före sin uppwäckelse till politiska rättigheter, låg såsom ett nedtryckt element under adeln och prelaturen. "Arbetsklassernas" tillstånd och politiska ställning börjar i Tyfkland taga de alswarsammaste betraktelser i anspråk. I Frankrike har redan en kedja af politiska jekter eller småsamfund — **Communister, Socialister, Fourrierister** o. s. w. — bildat sig och länge varit i en werksamhet, som för oss på detta afstånd är söga känd, men hwilken bland annat utspelar sig genom en starkt tilltagande litteratur (i journaler, småskrifter och äfwen förre arbeten, såsom Louis le Blanc's ryktbara bok "sur l'organisation du travail," och flere andra af de la Menuais, Charles Fourier, Madame Gatti de Gamond o. a.). I England hafwa de sociala rörelserna till arbetsklassernas fördel stundom gått ända till öppet wald emot de bestående formerna. Man påminner sig de s. k. **Chartisternes** strider, hwartill **Rebeccaernes** oroligheter ansluta sig. **Edmund Owens** parti, **Socialister** och **Communister** i England utgöra ett motstycke till Frankrikes talrika anhängare af samma slags grundsatser. I allmänhet kan man säga, att den rika och starka "medelklassen" nu nedblifvar på "ar-

beträklingarne" med samma förnämhet och förakt, samt betraktar de politiska rörelser, hvilka hafva till syfte att försätta denna folkskadelning i ett renare rättstillstånd, med samma oro, som på sin tid adel och prelater nedsågo på det "tredje ståndet" och sökte motverka dess politiska emancipation. Striden för winnande af menfliga rättigheter åt det "tredje ståndet" ansågs då för lika mycket ett uppror, ett fräckt försök att kränka gudomliga lagar (hvarmed adel och prelater alltid betecknat sina privilegier), som någonstän nu sträfvar det att förbättra de arbetande klassernas villkor, mången gång belägges med namn af uppwigling. I sjelfva verket kan man wißt icke säga, att arbetsfolket i dessa länder i vår tid lefver utan lag eller beröfwadt alla menfliga rättigheter, så att det kan sättas i jemnbredd med lifegne eller slafwar. Men ehuru dessa klasser bestå af menniskor, och tillika af en i samhället på en gång högst talrik och genom sitt arbete högst wigtig personal, så hafva de dock alldeles ingen röst med öfwer det samhälles angelägenheter, som till en så stor del består af dem: de hafva ingen röst med öfwer detta samhälles lagstiftning, andliga utveckling och administrativa organism, oaktadt de sjelfwa till så betydlig del hafva godt eller ondt af denna lagstiftnings och denna organisations bestaffenhet. Den ena parten skrifwer ensam lagarne, som stola ordna förhållandet emellan den och den andra parten! Den grofwa orimligheten, den fullkomliga orättwisan härpå äro så ögonstenliga, att anspråken på arbetsklassernas infärtande i fullt menfliga rättigheter omöjligen i längden kunna afwisas. Hwar och en, den der är, såsom man i rättsläran säger, intresserad i en sak, måste också hafva sin del i sakens afgörande eller bestämmande. Eljest sker, att en part dömmes ohörd: en öformlighet, en absurditet, hwilken lika mycket inträffar, då han dömmes efter lagar, i hwilkas stiftande han eller hans folkslag ingen del haft (och hwilka laggar då mycket väl kunna wara orättwisa, orim-

liga och förtryckande mot denna folkklaf — just såsom fallet är!); en part, säga wi, dömmes i denna händelse lika mycket ohörd, som när den efter en gifwen lag belägges med straff, men utan ransafning, utan att hafwa fått förklara sig och tala till sitt förfwar. Det sednare, som nu blott är slafwens och den lagnes conditio viteæ, eger wäl icke rum för arbetsklaserna i de civiliserade europeiska länderne; men det förre (att så lagar på sig tillämpade utan att wara med om deras stiftande, deras förbättrande eller revision) är ännu onekligen fallet med dem. Likwäl finnes det icke mera skäl att neka dessa klasjer åtnjutandet af rent menfsliga rättigheter, än att hindra "tredje ståndet" derifrån: större fara för samhällets bestånd och wälgång gifwes icke heller genom att tilldela sådana åt de förre, än åt det sednare. Genom denna hwälfning kan ingen farligare öfverändakafning ske, än den som skedde genom medelklasens emancipation: nemligen orimliga företrädesrättigheters borttagande. Idéen är således subwersiv för orättwisa privilegier, men icke för någonting annat. Man kan också göra sig fullt förwifad, att striden för arbetsklasernas insättande i ett fullkomligare rättstillstånd inom samhället, lika wäl skall slutas med seger för denna sak, som kampen för tredje ståndet i förre tider gjorde det. Arbetsklasernas politiska utveckling till (laglig) sjelfständighet är just hwad som utgör hela den ena stora hufwudfrågan för Europas pågående sekel.

Men på denna omständighet, hwilken ingen i Europas bildningshistoria klarseende kan betwila; hwilar den sårskilda betydhet, som wår Nordis folk under det kommande århundradet, efter mycken anledning skall intaga inom det Europeiska samhällsförbundet. Orsaken är följande. Den Skandinaviska Norden, ensamt bland alla länder i Europa, besitter under namn af Bønder en folkklaf i samhällets sjelfwa botten, som sedan urminnes tid redan åtnjuter politiska rättigheter. Skandinaviska Norden eger sitt bondestånd icke såsom en liten ingrediens, en ringa afdelning

under hela den öfriga nationen, utan till den grad öfvervägande talrikt, att resande utlänningar, som hitkomma, med häpnad öfver detta så alldeles egna sociala fenomen, wänligen icke draga i betänkande att falla och anse war nord helt och hållet för ett "bondland." Man kan också med skäl göra så, när, hwad Sverige widkommer, adels och prästerkap ej sammanräknadt gå till 30,000, och om man tillägger allt borgerkap och öfrälse stadsboer — således allt utom bönderne — detta belopp in totum et tantum icke stiger till 300,000 på 3 millioner, alltså ej uppnår en tiondedel af det hela; samt man, hwad Norge angår, finner denna proportion till bond-elementis öfverwigt ännu starkare. Wi, som bo här i norden och från barnbomen want oss wid des egenheter, se kanske häruti ingenting så besynnerligt; men sakens märkwärdighet uppreser sig för betraktarens blick ju mera han jemför andra europeiska folk med Scandinaviens.

Wårt bondfolk kan så till wida icke sättas på samma linie med det öfriga Europas "arbetsklasser," att dessa ännu satna de politiska rättigheter, som det förra besittit i årtusenden. Men onekligen utgör det ändoc samma folk-art inom samhället, blott med den skillnaden, att den här i nordens öfverhufwud eger hwad den i det öfriga Europa går att under kommande sekler söka förskaffa sig: Det Swenska och Norska Bondfolkets stora politiska och historiska betydhet för werldsdelen inses häras; enär det andra Europa dermed har möjligheten och werkligheten af hjälpsa saken, hwarom man kämpar, gifwen för sina ögon. Framtiden torde upplysa wigten af denna omständighet.

Härmed är för ingen del sagdt, att vårt bondfolk redan intager den politiska plats, eger all den sociala utveckling, som det bör och kan hafwa: wvertom synes det just till följd af den betraktelse, wi gjort, wara så mycket angelägnare för detta bondfolk — ej blott för des egen, men för Europas skuld — att det måtte nå sin rätta plats, winna sin sannskyldiga utveckling. Det sträsmar också härtill med ett slags naturöbrändighet, som

uttalar sig i hela vår historia från hedenhörs, från Engelbrechts och Gustaf Vasas tider, och nu siffi i representationsfrågan. Umbildningen och förbättringen af den Swenska riksdagen är framkallad icke endast af Nordens **omdömmen**: den drifwes, rättare sagdt, af en **oemotståndlig instinkt**, som wäl i första hand underhållit af ett **skandinaviskt intresse** att fullkomna vår bondiska folkgrund till allt hwad den skall wara och blifwa, men derjemte utgör en rent **europiskt drift**, en ande, som icke gifwer sig, med mindre den får föra werldsdelen samhälleabildning fram dit försynen med Europa menat.

Wi erkänna wäferligen det skandinaviska bondfolkets olithet mot Europas egentligen så kallade arbetsklasser, deruti, att de sednare bestå af personer, som stå i tjenst hos andre, då deremot den sjelfsegande personalen bland nordens bönder oftast arbetar blott på sin egendom. Men den politiska meningen i de öfriga Europeiska folkens utbildning är, att deras arbetsklasser skola komma till den **skandinaviska bondens rättstillstånd**, representativa myndighet och delaktighet i samhällets lagstiftning. Häruti består **Skandinaviens föresyn för Werldsdelen**. — Likaledes bestämmer sig en annan olithet deruti, att, då wi i det föregående talat om arbetsklassernas åtnjutande af de rent menliga rättigheter, som de ännu sakna, detta är förstådt om rättigheter, hwilka de skola hafwa oakadt de fortfara att wara **arbetare och i tjenst hos andre**. Då detta icke är fallet med de sjelfsegande bland vårt bondfolk, så rör jemförelsen icke denna punkt. Men i afseende, likwäl, på hela den stora delen äfwen af vårt bond-element, som är tjenande, och hwilken folk-afdelning lika mycket i Norden, som i det öfriga Europa, ännu saknar de politiska rättigheter af rent menligt slag, hwarom wi talat (såsom att deltaga i representationen, hafwa sitt ord med i samhällets lagstiftning och organism-utveckling m. m.), och hwilka äro nödwändiga slag för att detta folk skall införas i ett sant rättstillstånd; så wäntar denne politiska utveckling war nord lika wäl som Europa i allmänhet. I detta eyssilda afseende kan så-

144

ledes Skandinavien icke utgöra den öfriga werldsdelens förebild; men vår nord står dock, genom sina själfegande bönder's likartighet i folkmening med de s. k. arbetsskasserne, äfwen i detta fall på närmaste steget till den ifrågavarande politiska förebilden.

Man kan wid hela vår framställning anmärka, att det måste vara de Förenta Staterna i Amerika, mera än Skandinavien, som för Europas samskundsutveckling står för ögonen, enär i flere af dessa stater de personer, (åtminstone de manliga) som motsvara Europas arbetsskasser, hafwa representativ myndighet, och sålunda deltaga i statens organiska lif. Utan tvifvel bör det också medgifwas, att Amerika utgör Europas föreshyn, såvida det sednares tendens utsträcker ända till republik. Och det är möjligt, att Europa kommer derhän. Men, på det monarkiska området ännu, bildar Skandinavien för det utvecklingsfall, hwarom wi här talat, den närmaste föreshynen för werldsdelen.

Om wi lyckats göra oss begripliga, måste hwar och en i vårt älskade fosterland, hög som låg, med handen på hjertat och full af aktning wända sig till det stora ståndet ibland oss, som på sina armar bär oss alla, med sitt arbete hushushsakligen närer oss alla, försvarar oss i farans stund och i sitt sköte bär vår — måhända hela Europas — framtida hopp i dess skönaste blomning. Men detta ware ingalunda sagdt till wäckande af högmöd och inbillsthet hos den svenska eller norska allmogen. Twertom! ju högre och ädlare dess bestämmelse är, ju tydligare dess framtida kallelse verkfligen är stor, widtomsfattande, kanske förbrändanswärd: ju mera warmt sinnad, klot och god bör denna allmoge vara; ju mera sansad, högstämmd, ren till seder. Människans yppersta kraft af Gud är mildhet: hwilken är kärlek och förstånd.

Regeringens ställning i Representationsfrågan.

Genom posterna från Stockholm har den märkligaste nyhet kommit till oss, som dessa dagar funnat medföra. 3 Måndags, den 10 dennes, förevar i alla riksständer Konstitutions-Utskottets nya representationsförslag; och huru det mottogs, är tillika af Stockholms-tidningarne bekant. Spänningen emellan Progressister och Konservanter är i vårt land för närvarande så stark, att hvar och en förtvilar om möjligheten att komma till det stora målet, en god och nyttig representationsreform, på den wauliga wägen, enär bönder och borgare aldrig skola antaga hwad adel och prester hårdnackadt wilja bibehålla, likasom de sednare förmodligen aldrig godwilligt, oförståldt och utan förbehåll lära begifwa sig till hwad tidehwarfswet, bildningen och folkets mest betydande afdelning, lika billigt som rättmätigt, fordra. Allmänheten har också dertföre med söga uppmärksamhet följt riksdagen under den sednare tiden; och beaktenskapen med Konstitutions-Utskottets genom en besynnerlig votering till lifs komna representationsförslag wäckte mera publikens åtlöje och medömtan, än någon egentlig förbittring. Hwar och en har wetat, att från detta håll ingenting war att wänta.

Deremot har, allsedan den på riddarhuset genomnumera H. Ex. Justitie-Statsministern baron Nordensfalk å regeringens wägnar, (såsom man med full wisschet antog, helst det aldrig af någon officiell organ blifwit motsagdt) gjorda förklaringen, att denna lifsfråga icke mera sünge "falla," man allmänt gjort sig den föreställningen, att Regeringen sjelf slutligen skulle uppträda på ett aktigt sätt, för att medelst ett förslag, från dess synpunkt, komma saken till hielp. Det är också i anledning häraf man med största intresse emottagit det af Hr. Statsrådet Silfwerstolpe hållna diktamen till Ridderskapet och Adeln, den 10; emedan man taat för afafordt — hwilket också aldrig blifwit

146
motsagdt — att herr statsrådet dermed icke blott uttalade sin individuella tanke, utan derjemte regeringens egen mening. Hans yttrande har stått att läsa in extenso i Stockholmsstädingarne redan, hvarföre wi öfwer det, såsom allmänt bekant, kunna tillåta oss några betraktelser. Det innehåller ett bestämdt och motiveradt förkastande af Konstitutions-Utskottets förslag.

Sista stycket af yttrandet har till fullo en mening, som omöjlig kan förstås på mera än ett sätt: ogillande af Ståndsprincipen i och för wal till riksförsamlingen. Hr Statsrådets ord äro här nemligen följande:

"En, såsom utskottets förslag innehåller, på ståndens lika delaktighet hushållsaktligen grundad fördelning af representationsrätten, har de hvarom det emot sig, att den swärligen lär tillfredsställa de sårskilda intressenas anspråk på en rättwist beräkning andel deri. Om det och funnits en tid, då de nuwarande riksstånden werkligen representerade alla samhällets wigtigaste beståndsdelar, så har likwäl detta förhållande numera upphört, och man kan med skäl påstå, att äfwen om ett femte stånd blibades och erhöle lika andel i representationen med hwarje af de öfriga, denna fördelning ingalunda komme att stå i ett riktigt förhållande till bildning, förmögenhet och industriell werksamhet hos de medborgareklasser, som böra ega röst uti öfwerläggningen om statens angelägenheter. Flere af dem hafwa under samhällets utveckling widgat sina områden, andra hafwa under tiden upphäppt; och sålunda hafwa dels utwidgade, dels nya anspråk på delaktighet i representationen uppkommit."

Swad som så ofta af den fria pressens organer blifwit påpekadt: Ståndsprincipens orimlighet och orättwisa deruti, att en så både till antal, förmögenhet och bildning högst ringa del af populationen, som adel och prestes i sflshwa werket utgöra, dock stola wara i besittning af lika andel, med allt det öfriga folket, i representationen: liksom, i allmänhet, det obilliga i en lika delakt-

tighet häruti för Stånd, hvilka än de måtte vara, wisa dessa Hr Statsrådets ord ögonstelliga.

Allraffist heter det:

"Att i detta hänseende, då fråga är om en på ståndsfördelning grundad representation, skya full rättwisa, och åt hwar och en tilldela des rätta andel, utan öfverstigande af de tränga gränser, som ständsformerna medgifwa, är, strängt taget, icke möjligt."

Hwaras tydligen följer, att, då denna rättwisa, som för samhället är så oundgänglig, icke genom något system af stånd eller ståndsfördelning kan winnas, så återstår blott det andra slags systemet: Samfäldta Wal.

Högre upp i yttrandet förekommer Herr Statsrådets tanke om bildandet af de Twå Kamrar, som alla nyare representationsförslag, och äfwen detta sista, innehållit. Konstitutions-Utskottets förslagna form för denna bildning ogillas. Hr Statsrådet säger wäl icke bestämdt huru han egentligen och i detalj wille hafwa andra kammaren wald och sammansatt; likwäl tror man sig märka hwilket system här är det rådande. *26/15/3 41*

Striden emellan det Gamla och Unga.

Knappast finnes här i werlden någonting be-
 sinnerligare än de bestyllningar, som de Gamle i
 vår tid oupphörigen göra de Unga. Man hör
 dessa bestyllningar, ofta af widunderligaste slag,
 upprepas icke allenast i böcker, brochyrer och tid-
 ningsartiklar, utan, hwad nästan är på en gång
 det obehagligaste och mest wittnande om instränkt-
 het i ondömet, man finner giftet af denna intole-
 rans spridt i sjelfwa sällskapskretsarne till den
 grad, att det ej sällan förstör dagliga umgängets
 frid. Utan twiswel förtjenade det, att en gång
 rent ifrån roten upptaga denna allmänna fråga;
 och wi stola försöka det.

Hwad wilja wäl då de unga i tidehwarf-
 wet? Månne det är en sanning, att de sniska ut-
 rota allt gammalt? eller ens något gammalt,
 blott derföre, att det är gammalt? Ett sådant
 påstående saknar fullkomligen grund. Man må
 fördomsfritt höra sig före hwar man will, man
 må efterse i hwilka böcker eller tidningar, som
 helst, kända för att vara utgångne ifrån de libe-
 rala, de ungas läger; och man skall icke kunna
 upptäcka något annat, än begäret att borttaga så-
 dant gammalt allenast, som bewisat sig nume-
 ra vara utnödt, icke längre ändamålsenligt swara
 emot mensklighetens behof, eller åtminstone kunna
 ersättas genom någonting bättre. Wi fråga upp-
 riftigt och utan all hätskhet, om icke detta begär
 är rent, tillåtligt och oskyldigt? Wi fråga, om
 detta innebär att wilja nedrifwa allting, klandra
 allting, icke hafwa sinne för forntidens heliga
 minnen? Och slutligen fråga wi: när vår tids
 banérförare wilja hwad wi här sagt, månne det
 wäl då i sjelfwa werket innebär någonting annat,
 än hwad man, mutatis mutandis, welat i alla
 tider? Kunna de Gamle, som nu förgrymma sig
 på oss, ur historien uppwisa en enda epok, hwar-
 under man icke ansett anacläat och godt att för-

bättra det bristfälliga i inrättningar, lagar och samhälls-institutioner? Och skulle icke detta verkliga vara lika så nödvändigt för samfundet, som för den enskilde att reparera sitt boningshus, se om sin garderob och hjälpa hwad som tarfwas? Wi fråga de Gamle, sjelfwe, om de icke någon gång i sina dagar varit Unge? Men om de, i en lugn och fördomsfri stund, kunna tänka sig tillbaka uti sin egen ungdom, måtte de då icke skola påminna sig, att äfwen de en dag lifwades af sträfswandet att gå framåt?

När, såsom wi förmoda, swaren på alla dessa frågor ej kunna utfalla mer än på ett sätt, så säga wi uttryckligen, det dock icke härmed wår mening är, att obetingadt förswara hwar och en, som tager sig före, att tala i tidehwarfswets stora sak. Wi förswara endast tidehwarfswets egen sträfswan, liksom blott hwar och en sådan Kämpe i tidens led, som med tydliga och rena skäl ådagalägger grunden för den strid han utför och meningen dermed. Att ibland en warm och talrik ungdom flere tanklöse individer alltid måste finnas, hwen nefar det? eller hwen kan undra på det? Men wi fråga: hwad rättighet har man att nu, mera än förr, lägga så bestraffade enskilde sjelfwa tidehwarfswet till last, eller förklara tidens sträfswande icke vara högt, ädelt och godt, derföre, att ibland millionerna ett antal tomma hjernor och ihåliga hjertan gifwas? Hafwa då icke förr i werlden pratmakare låtit höra sig? eller elaka sedelösa subjekter wankats inom de kretsar, som tillhörde förflutna perioders ungdom? Behagade en och annan af de nuwarande Gamle tänka på sig sjelf och sina wänner för 30 à 40 år tillbaka, måhända skulle ej alltid de wackraste talar framställa sig för betraktarens eget öga. De seener ur sin egen ungdom, som wisja ålderstigne i anfall af nuntert lynne någon gång framställa, wäcka den nuwarande ungdomens sasa; och mången af dem, som nu ifrigast häckla de Unge, bär i sina egna anletsdrag prägeln af en förfluten lidelsesfull lefnad.

Skulle wi wisja nytta represaller emot det gamlas herver, och förklara fordna tidens tänkfätt och inrättninaar dåliga blott derföre, att

vi ibland äldre personer utan svårighet kunna uppleta åtfylliga stygga exemplar, så ser hvar och en, huru lätt striden wore afgjord. Men vi göra alldeles icke så. Vi erkänna, både, att ganska mycket godt funnits i våra fäders stadgar; och att ännu mycket af hwad som från dem quarstå, bör bibehållas, såsom förträffligt. Framför allt erkänna wi, att, i frågan om gamla sakers utrotande, afgörandet endast får grunda sig på goda och tydligen framlagda skäl, men alldeles icke på bräckliga personers framdragande och derifrån hemtade bewis emot den tid och de tänkesätt, dessa personer må tillhöra. En gång för alla: wi opponera oss emot saker (och göra det med anförande af grunder för vår opposition), men icke emot **människor**, de må wara hwilka som helst.

Men efter så är, fordra wi samma rättwisa emot oss tillbaka. Vi begära först och främst, att när de Gamle betämpa de förslager till förbättringar, som i tiden yppa sig, de måtte göra det, också å sin sida, med anförande af rena grunder och skäl, hvarsföre de hålla dessa förslager för omogna, opassande, origtiga. Strida de gamle på detta sätt, så äro de både aftningsvärde och wälkomne på wädjobanan. Ty utan twiswel kan man äfwen under det bästa sträfswande taga wilse om detaljer, behöfwa råd af erjarnare och tarfwa rättelser. Men aldrig stola de — och detta är hwad wi för det andra owilkforligen begära — draga i fejd med personliga anfall, förtättra tiden genom anförande af ensildes karaktärslyten, och påstå wår epoks fordran på förbättringar wara yttlig och orättmätig, emedan man här och der kan spåra yttlige satsförare ibland det Ungas wänner.

Om wi isfrån dessa allmänna betraktelser öfwergå till en blick på dagens förhållanden inom säderneslandet, så later det lätt begripa sig, hvarsföre just nu de Gamles ton så mycket höjt sig, att man, med så undantag, kan säga deras orättsvisor, deras besynnerligheter emot det unga i landet aldrig hafwa varit större. Orsaken är den stenbart iegränd: ställning, hwaruti de bland de gamle, som

aldrig älskat skäl och aldrig ansett några sådana, ha-
 stigt tycka sig ha funnit genom den innewarande
 riksdagens gång och det hwilande representations-
 förslaget fall. Såsom detta fall kunnat äwaga-
 bringas, emot hela nationens stora majoritet öfwer
 allt i ritet, blott genom den olyckliga rättighet ett
 par, både till personligt antal, förmögenhet och
 bildning jemförelsewis obetydliga, riksstånd ega att
 utöfwa, så tycka likaledes andre "gamle", äfwen
 då de sjelfwe ej äro af adel eller prestestap, också
 tillfället kunna wara inne för dem, att med för-
 nämna åtbörder ropa act och we öfwer folket och
 öfwer ungdomen, utan anförande af andra grun-
 der, än de tomma utropen om tidehvarswets för-
 derf, rabulism och haninbyeri. Dese enöfvidige
 Gamle (hwillka wi noga urskilja ifrån alla de wörd-
 nadswärde, insigtsfulle och rättfämnige Gamle, dem
 wi, för vår del, alldeles icke wilja hafwa sam-
 manblandade med de förre, utan fördensfull genom
 ett signifikativt nämna dese förre särskildt) hoppas
 förmodligen, att den för deras tänkesätt så lyckliga
 period nu ändligen, ester flera decenniens wäntan,
 måtte wara återkommen, då det änyo är wäldet,
 godtycket, maktspråket, som i samfundet, ej mindre
 än inom umgängeskretsarne, skola ega rösten och
 afgöra frågorna. De enöfvidige gubbarne eller rät-
 tare karringarne må lesa i detta hopp tills wi-
 dare. Wi tro icke deras glädje fömma att blifwa
 långwarig. Swad som warit i stånd att ske wid
 denna riksdag, skall blott hafwa till följd, att
 ännu mer öppna ögonen på hela swenska folket.
 De, som ännu här och der i landet lefde i den
 tanken, att den styrande makten inom Riddarhuset
 och Klereciat icke utgjordes af personlig egoism,
 begär till bibehållande af ståndsfördelar på den
 öfriga nationens bekostnad, och af motsatsen till
 god wilja, patriotism och upplysning, hafwa fått
 dinman klingrad från sina ögon genom de begge
 första ståndens uppförande och deras koryfseers tal-

rifa yttranden, uti hvilka de nu icke längre, sedan de sjelfwa sett sin seget wid riksdagen gifwen, frågat efter att beslöja sig med de förut wanliga försäkringarne om att blott handla för det gemensamma säderneslandets bästa, utan öppenhetigt låtit förstå, att de ämnade behålla i händerna de rättigheter de en gång hade, blott dersöre att de hade dem, dessa rättigheter måtte för öfrigt strida huru mycket som helst emot rikets och folkets wäl, och innehafwarne måtte hafwa bekommit dem på hvilka wägar som helst. Ett sådant språk är öppet. När åtskillige ständsledamöter uttalat dylika tankar och för dem fått sådant gehör bland sine kamrater, att de wunnit woteringar med dem, då wet swenska nationen hwad klockan är slagen; och detta är hwad innerwarande riksdag sagt hwar enda swenskt från palatset till köjan. Wi hysa dersöre den tanken, som framtiden skall närmare bekräfta, att aldrig hafwa de orättmätige privilegiernas och ständens kämpar befunnit sig swagare i landet, än just nu, då de på riksdagen segra, tillfölje blott af en ännu qwarwarande orimlig form. De woro werkligen starkare före riksdagen. Mången, som icke då ännu kunde hafwa skadat dem i hjertrötterna, trodde upprigtigt på ständens nödwändighet och på de frasers sanning, hwarmed wiße uppsatte slagit omkring sig. Barne af denna opinionsfraktion, kommo ständshjeltarne till riksdagen, skapade utskotten, och hafwa sedermera hemburit den seger Riksdagsformen bewarat dem; men när de fara ifrån riksdagen så de wäl höra, huru mångas opinion de hafwa qwar för sig; och de skola förnimma, om någonting widare här upp dem. Wi känna ingen fallenhet att vara spåmän; icke destomindre måste wi yttra den oförgripliga mening, att de ensidige gutbar ibland oss, hvilka nu med så hög ton tala emot en för säderneslandet entusiastiskt ungdom, lära komma att änyo betydligt sänka rösten, när ett år hinner gå om, och de få se sina älskade ständs- och privilegii-hjeltars

ställning efter riksdagen.

Under tiden säga wi warmt och upprigtigt, att, liksom wi ej önska någons ofärd, så se wi ej heller gerna någons ledsnad; wi räcka dersöre än en gång och af öppet hjerta en försonande hand åt hwarje wår motståndare, som skulle finna sig hågad att taga och gifwa råden. Oförsonlighet bedrar ingen, gagnar ingen; och minst skall den läggas of till last. Wi begära ej annat än skäl från våra motparters sida; wi fordra intet af dem, mer än att de förwandla en tom och dåraktig häftighet uti ett för förnuft tillgängligt sinnelag. Är detta för mycket begärdt? Wi tro det ej. Emellertid så wi tillstå, att på andra wilkor än dessa, den frislige och allmänna bilsighetens, låter sig ingen underhandling med oss öppnas.

Jenk. U. 42 48.

giva medel, för och ny skol-läroverkning
 kan nu Hr E., som måste velan på sed
 skol-lärare endast hafva ett rättäppt anad
 men ej efter sammningens egen lsa ringa
 att de begge skolsystemerna skollivt deri
 sig jemte hvarann, tillägna sig
 sätt (ly lara de blott några anen 23 och
 hvarann, så medför det ingen rell) allnast
 ligen sammansätta till ett grescorrk, som
 Vore det i skolvägg lernadtt frtt
 att staten fönd pedagog, att välhåll, som
 sätt och pröva den bästa skolmet dttills äte
 timna, dd — men endast dd — i an fördub
 råder oss till, möjligt; och varpens arm
 skulle kanske komma i tillfälle at araga och
 på det af Hr E. föreslagna sättel, ballare och
 fall ej, att det goda endast har a
 lande genom sannringens egen kro
 nemligen; dess ord föra
 na faga näste sammningens först
 Rikets Ständer. Lyckas det, så: i registr
 men skulle öfverkligtvis sammning
 Ständernas pluralitet, så har hoc med art
 Hiet att säga till rikets skol-lärare
 man, 1000
 sam, 1000
 Ca- sante obse
 som efter hädg
 mmerskrtv
 Carl
 apersonalerw
 rens sig doct
 rikare frisk
 rittligare
 s bestut om
 de hängstng
 mes intrudktion å riddarhuset,
 bland greftar.
 att Prestståndets talmän Hr Erik
 nader det st
 m, oaktadt
 skottens förslag, att utaf första
 männa bevilhningen, eller den s
 handlägg
 ade genom
 visningens beviljande i orterna
 och dels i
 unda har st
 Ganska anmärkningsvärdt är det
 nu, da H. M. Konungen knappad
 riksstämman på resan till Broder
 under gamla systemet så ofta ar

STOCKHOLM

137
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

STONBLADET

den 6 Febr.

3 Rdr 52 ö, tre månader 3 Rdr banko. Lösa Numrer 2 ö banko. Prenumeration och Utelning i Bladets Kontor vid Stadsmiddagsgatan; i E. E. Linostadens tryckeri i hörnet i Lundvalls vid Fredsgatan; i Kryddboden i hörnet af Drottninggatan och Clara Bergsgränd; i FORSSELLS, N: 53 vid Drottninggatan; i BÖDALINER vid Kungsbacken; i EISSNER i hörnet i Norrlandsgatan; i P. M. HÖÖKS vid Nybrogatan; i KROOKS vid Storgatan å Ladugårdslandet; i F. BASTMANS uti huset N: 9 i hörnet af Horns- och Repslagaregatorne å Söder; i aren vid Adolf Fredriks torg, samt i huset N: 52 vid Röda Slussgatan. ANNONSER emottagas i förstnämnde Kontor. Utelning kl. 6 eftermidd.

På Horizontela Vattenhjul

eller så kallade TURBINER, patenterade af Johs Holmgren, emottagas beställningar under nedanstående adress.
 Dessa sort Vattenhjul rekommenderas i synnerhet för Qvarnar och Sägverk, samt andra Machinerier, der stor hastighet erfordras, och der för vanliga Vattenhjul utvexlingar användas. De gifva lika stor effekt som vanliga öfverfalls-vattenhjul, och besväras dessutom icke af bakvatten, eller den kalla årstiden af isning.
 Hittills hafva de endast varit använde för Qvarnar, och kosta för hvarje par stonar, som mala en tunna Råg till mjöl i timmen vid vattenfall från 3 1/2 till 6 alnar, 130 Rdr banko, då allsammans som till det gångande verket hörer är af jern i detta pris inbegripet, såsom Vattenhjul, Långjern och Segel, m. m. För vattenfall, som skilja sig från de uppgifna, äfvensom i öfrigt för olika Machinerier, blifva priserna i förhållande till det ofvan utsatte.
 JOHNS HOLMGREN.
 Adress: Sala.

PRIS-KURANT

på
JOH. HOLMGRENS

Patenterade Blåsmachiner.

- N: 1. Med en cylinder, gifvande för hvarje slag (omlopp af vevnen) 25 kub.-fot luft*) kostar 780 Rdr bko.**)
- N: 2. Med en cylinder, gifvande för hvarje slag 42 1/2 kub.-fot luft*), kostar 1050 Rdr banko.**)
- N: 3. Med 2-ne cylindrar, gifvande för hvarje slag 84 1/2 kub.-fot luft*), kostar 1600 Rdr banko.**)
- N: 4. Med 3-ne cylindrar, gifvande för hvarje slag 127 kub.-fot luft*), kostar 2200 Rdr bko.**)

Som Blåsmachiners effekt orätt beräknas efter dess rymd, af den orsak, att det beror på Packningarnes och Vindlångens täthet om all den luft, som cylindrarnes rymma, kommer tillgodo, får nämnas, att Blåsmachinen N: 2, hvaraf största antalet är uppsatt och sedan flera är använd, öfver vid Masugn blåser af lika många lineers profvarhård som vevfen gör omlopp i minuten då lättöppningens area är = 4,9 dec.-tum, d. v. s. att då Blåsmachinen gör 12 slag i minuten, och lättöppningens area är = 4,9 dec.-tum, angifver Blåsteröfveraren 12 lineers pression på blåstern, och drifningen är då vanligen 24 st. 3 tunnors kolsättningar i dygnet.
 *) I samma pris inbegripes arfvede för den, som biträder såväl vid uppsättning af själva Machinen, som dertillhörande Vattenhjul och Sump, äfvensom resekostnad då vägens längd för verkställaren ej öfverstiger 10 mil.
 Beställningar emottagas och expedieras med all noggrannhet af Joh. Holmgren. Adress: Sala.

DILIGENCE TILL UPSALA

afgår Tisdagar, Onsdagar, Fredagar och Lördagar klockan ATTA f. m. från huset N: 7 Clara Norra Kyrkogata, återgår från Upsala samma dagar och tid.

PROF. FRIES I LÄROVERKSFRÅGAN.

När Onsdagen i förra veckan, d. 29 sisl. Januari, Ekonomiutskottets betänkande öfver våra läroverks reorganisation förevär i Preståndet, och dervid de parlamentariska märkvärdigheter förelupo, hvarom vi redan i ett föregående nummer talat, yttrade sig, bland andra, herr professor Fries på ett sätt, som ur dubbel synpunkt förtjenar tagas i närmare betraktande. Hr Fries är en så allmänt aktad lerd, är ett så »europiskt namn», att ett votum från honom redan blott genom denna omständighet måste tilldraga sig största uppmärksamhet. Härtill kommer, att den konservativa sidan ej allenast i fråga om läroverken, utan äfven i flere under Konstitutionsutskottets behandling komma ämnen af det mest vitala slag, anser herr F. såsom en af sina förnämsta sakförare. Detta har väl förväntat många, som påmint sig forna yttranden, både skriftliga och muntliga, fällda af herr Fries. Likväl, då det måste vara en hvar obetaget, att ändra öfvertygelse, derest det sker på fullt giltiga grunder, samt skälen öppet och klart framläggas, så hade man otvivelaktigt haft rätt att vänta detta sistnämnda, framför allt af en man, hvilken hvarken kan skylla sina omkastningar på omogenhet och ungdom, ej heller vill ursäkta dem genom bristande kunskaper.

Hr F:s yttrande finnes in extenso intaget i Morgonen N: 15. Vi skola tillåta oss att reproducera det stycke för stycke, och deraf inhemia hvarvid talaren uppfyllt de rättmätiga anspråk vi i det föregående angifvit, och hvilka förmodligen ingen skall säga oss vara för högt stegrade. Vi skola derjemte göra några andra anmärkningar, hvilkas befohenhet vi tryggt öfverlemnade åt våra läsares bedömande. Hr F. börjar sålunda:
 »Öfver ett ämne, som så nära rör kulturrens högsta intressen, torde man med skäl fordra ett yttrande af Universitetens representanter, och känner jag mig dertill så mycket mer förbunden, som jag blifvit af mina Committenter uppmannad uttala den i Upsala allmänna åsikten öfver dessa frågor.»

Menar herr F. med dessa ord, att han icke uttalar sin egen åsigt öfver ämnet, utan blott sina Committenters? I sådant fall har han brutit mot den R. O:s §, som lägger hvarje riksdagsman att allenast följa sin egen öfvertygelse under öfverläggningarna i plena, samt afgifva vota blott efter sitt eget, och ej efter en annans samvete. Ingenting är rättare, billigare och med konstitutionen mer öfverensstämmande, än att före valet till riksdagsman, kommittenärer och en möjligen i frågavarande riksdagskandidat med hvarann utvexla tankar, så att de förre fullkomligen måtte känna den person, de vilja taga till ombud. Kandidaten må derföre gerna, här såsom det sker i några andra länder, om han för godt finner, utfärda ett program eller offentligt tillkännagifvande af sina grundsåter i de större eller mindre frågor, en blifvande riksdag förmodas komma att afgöra. Men sedan man valt honom, måste kommittenärer vilkorligen åtnöjas med sitt riksdagsombud, sådant det är, och den i plenum sittande riksdagsman har, enligt vår R. O., den oestergifligaste skyldighet att votera efter sina egna tankar, hans kommittenärer må derom tycka hvad de vilja. Historiskt kan han visserligen ock, jemte sina egna, nämna andras föreställningar om ämnet: men han kan icke, med förtigast af sina egna, anföras andras, och dymedelst göra dessa sednare till Votum. — Svarar nu herr F., att hvad han yttrat i läroverksfrågan ej allenast utgjorde hans kommittenärens, utan derjemte hans egen öfvertygelse; då hade han till yttrandet full rätt. Men då presenter sig emot honom till hela sin giltighet det märkliga anförandet af doktor Sæve i samma dags plenum, der denne citerade ur tidskriften Frey

hvad prof. Fries nyligen allmängjort i alldeles samma sak, och der professorn yttrar diametraliter motsatta tankar mot hvad han i Preståndet framställt. Vi skole innan kort återkomma härtill. Nu fortfara vi. Hr F. säger:

»Då universitetet efter sitt namn och idé måste reservera sig emot all ensidighet i elementarstudierne och det tillika emottagit båda Skolsystemernes alumner, måste det ock tillerkännas något vitsord i sådana vitalfrågor. Men för mig är det en särskild pligt att nu yttra mig, då jag städe med intresse följt det nya skolsystemet och utprättat till dess alumners försvar, då man velat förneka vitsord åt deras utmärkte betyg i studentexamen. Men då denna Skola militans nu vill utprätta som triumphant — eller rättare den nya methodens ensidige anhängare, intolerante och förföljande, vilja utplåna våra gamla, jag må väl säga klassiska läroverk, så måste jag icke blott i eget, utan äfven i universitetets namn deremot reservera mig, icke blott för den humanistiska bildningen, utan tillika för den nya skolans egen framgång och bestånd, med förklarande, att jag skulle lika varmt försvara nya elementarskolan, om fråga väcktes om dess förtryckande.»

Hvilka Hr F. menar såsom den nya methodens ensidiga anhängare, »intoleranta och förföljande» nog att vilja utplåna våra gamla, klassiska läroverk, har han icke tillkännagifvit. Men då hans yttrande är rigtigt emot Ekonomiutskottets betänkande, kan, åtminstone i första hand, intet annat menas än detta. Vi tillåte oss då att fråga Hr F., såsom sjelf en human och förnuftig man, med hvad rätt han anser sig kunna skylla ett betänkande eller dess författare för »ensidighet», som noga redogör för sina grunder och uppgifver skälen för det tillstyrkande, hvarmed det öfverlemnade ämnet till Rikets Ständer, och som dessutom går med fullkomlig varsamhet till väga. Efter vår tanke har ett utskott illa uppfyllt sin pligt, om det blott tillkännagifver allt hvad man å den ena och å den andra sidan kan säga för och emot, utan att slutligen sjelf komma till någon bestämd öfvertygelse i saken, och såända denna med sitt tillstyrkande. Konsten att veta och upprätta alla möjliga med- och motskäl, och härvid stanna, är hvarken så stor eller vittnande om så mycken lärdom, som man tror. Det angelägnaste är, att, efter alla sidors noggranna ransakande, äfven veta öfvergå till ett beslut, som, enligt sin natur, icke kan omfatta mera än en af dem. Sådant förtjenar icke namn af ensidighet, men af praktiskt förnuft, hvilket oundgängligen behöfves på riksdagar. Detta har Ekonomiutskottet otvivelaktigt ådagalagt genom ifrågavarande betänkande, hvars kloket dessutom blifvit ytterligare vitsordad genom tvenne ständs antagande utan votering och det tredje med stor pluralitet. Hvar och en, som var närvarande vid det fjerde ständets (presterne) öfverläggning i Onsdags i förra veckan, känner ock — och allmänheten får snart genom protokollerna veta det — att, derest anförda grunder öfver hufvud taget något betydde inför flertalet af detta ständs ledamöter, så skulle utslaget äfven här hafva utfallit på samma sätt, som i de andra tre stånden. Men man måste komma på den tanke, att de ibland de högvärdige, af hvilka de öfrige nära nog låta leda sig, anse sjelfva sin existens i samhället skakad till sina grundvalar genom Nya Elementarskolans seger, då de kunnat förmå sig till så i hög grad oparlamentariska steg, som i frågavarande plenum här vittne om. De klaga, med Hr Fries, att den nya skolmethodens anhängare vilja utplåna våra gamla läroverk! Dessa läroverk, som Hr F. kallar klassiska! Hvad är väl meningen med detta obetänkta utfall? Att reorganisera och förbättra ett skolsystem är väl icke att utplåna skolverket. Och ur hvad skäl kallas våra gamla skolor mera klassiska, än den nya skolan? Har benämningen afseende på de s. k. klassiska språken (latin, grekiska och kanske äfven hebreiska), så är uttrycket uppenbart falskt, enär det är faktiskt bevisadt, att lärjungarne i Nya Elem.-skolan lära sig mera latin, grekiska och hebreiska, än hvad våra gymnasiers alumner inhemta; och den, som deruppå tviflar, behöfver endast på stället göra sig underrättad om förhållandet. Menas, åter, med »klassiska läroverk» ej annat än en skola, der undervisningen, enligt den gamla methoden, meddelas i skildrum-klasser, så hvilat hela frasen på en temligen fattig ordlek, hvilken vi knappt trodde, att en man som Hr F. skulle vilja bruka i ett allvarsamt yttrande, och i ett af de riksvigtigaste ämnen. Den nya skolmethodens system består just uti, att meddela undervisningen genom Amnesläsning samt uti en enda skolsal, der alla skolans klasser (nemligen ämnes-klasser) sitta församlade gemensamt, så att läraren kan sättas i stånd att ur högre klasser taga de undervisare, hvarmed han sköter de lägre. Detta system kan man således på lika goda grunder kalla »klassiskt», om detta namn behöfdes. Men det nya skolsystemet är starkt genom att både theoretiskt och praktiskt hafva bevisat sitt företräde framför det äldre; och det behöfver icke mer. Det gamla må då gerna, efter Hr F. så önskar, bibehållas epitetet »klassiskt», så vida dermed ingenting ypprare förstås, än egenskapen att sätta sina lärjungar i skilda rum, till mehn för undervisningen.

Längred säger Hr F.: »Det är en stor historisk sanning, att alla stora, välgörande reformer ske stilla och obemärkt på djupet, fast mängden endast ser dem tidens storm upprör på ytan och beundrar dess skum.»

Att stora och välgörande reformer måste röra djupet ock icke blott ytan, erkänna vi fullkomligt; hvilket verkligen är ett af de afgörande skälen, hvarre vi önska t. ex. våra skolor i grund förbättrad, och ej blott genom några usla lappverk på usidorna, litet upphjelpa för ögat. Men då talaren förmåder det vara en historisk sanning, att alla stora reformer ske stilla och obemärkt, så behöfver man allenast uppslå alla tidens och folks historia, för att finna påståendets osannfärdighet. Hr F. har sjelf i Frey sagt det vara färfängt att änta det gamla verk och korporationens skol reformera sig sjelfva. Andra måste

således åtaga sig, att söka inverka på dem till förbättring. Men just när detta arbete begynnes, är det slut med lugnet och tystnaden; ty de gamle vilja lika litet att andra skola reformera dem, som de vilja göra det sjelfve. Vår mening är för ingen del, att förbättringarne skola ske med storm, gny, oro, oväsen och slagsmål; allt sådant utgör accessoarer, beroende af motståndets beskaffenhet och styrka. Hufvudsaken, hvarpå vi hålla, är allenast, att de verkliga goda reformerna (sådana, som t. ex. skolsystemets ifrågavarande) ske. Kan detta någonsång ske stilla och obemärkt, så allt för gerna. Men då Hr Fries, i sin fordran på stillhet och obemärkt, synes begära, att Ekon.-utskottet icke en gång skulle halva gjort så mycket som tillstyrka ständerna införande af ett bättre system i läroverket, oaktadt sådant utgjorde utskottets öfvertygelse, så går talaren tvifvelsutän för långt. Reformen, som äro af den natur, att de ej kunna blifva af utan medelst Ständernas beslut, kunna omöjligen tilldraga sig så obemärkt, att icke utskott och stånd derom skola tala.

»Allt hvad man såsom bestående vill införa i verkligheten, måste dock vara något utkämpadt i ideernas värld. Det är ett ständige bevis på våra dagars oförmåga att genomföra några inre reformer, att, med förbiseende af nämde eviga lagar, blott den ena ytterligheten vill förjaga den andra, den ena lågan förtära den andra, i stället för att sammanflyta till en gemensam flamma, som brinner med ett högre sken.»

Att bestämma tiden, när en ifrågavarande förbättring är till fullo utkämpad i ideernas värld, faller sig ganska svårt. En korporation, som af sina enskilda egoistiska grunder egentligen aldrig vill hafva en reform införd, hvilken nödvändigt i sitt följde skulle draga med sig borttagandet af ganska många andra hedröfliga omständigheter äfven utom skolan, skall säkert också aldrig erkänna frågan för utkämpad i ideernas värld, med hvilken värld korporationen intet annat förstår än sin egen tankesfer, der frågan icke någonsin rent upptages och således icke heller utkämpas. Nu är förhållandet, att den stora läroverksfrågan angår på långt när icke presterskapet och dess ideeverld ensamt, utan ingår i hela allmänhetens mest vitala intresse, såsom rörande uppfostran af hela rikets ungdom och beredandet af en bättre framtid för fosterlandet gemensamt. Sakens angelägenhet, för att icke säga nödvändighet, blir härigenom klar, och frågans synkrets vidgas, utom hvad någon enskild korporation derom kan finna för godt att tycka eller icke tycka. Skolreformfrågan har verkligen genomgått så mycken kamp inför alla människor, som vilja begripa och taga skäl, att den otvivelaktigt redan är utfäktad i ideernas fördoms fria och ärliga verldsdel. Men på den del, som tagit sitt parti, att icke ledas på annat än sig sjelf, kan sanningen intet utträta. Hr F. talar om våra dagars oförmåga att genomföra några inre reformer. Har han undersökt först om detta är sanning, och sedan orsaken härtill? Måne denna icke då helt enkelt skulle ligga deruti, att de, som vilja och kunna genomföra sådana, icke få göra det? Vi fråga Hr F. öppenhjertigt, hvarigenom våra dagars oförmåga i reformväg är ådagalagd? Hafva ännu några reformer tillåtits? Men hafva de icke tillåtits, så hafva de ej heller misslyckats; och ingen oförmåga är således bevisad. I skolväg är nya elementarskolans stiftande det enda man gifvit lof till; och hon har lyckats. Om hvilken oförmåga talar då Hr F.? Alla större reformer i det inre samhällsskicket hero på Rikets Ständers och Konungens samfälda beslut. Om nu riksdagsorganisationen är sådan, att ett par, i jemnförelse mot allt det öfriga i landet, både till bildning, personal och förmögenhet obetydliga ständskorporationer kunna, emot hela rikets stora majoritet, förhindra införandet af föreslagna förändringar, huru kan man då ropa på tidens oskicklighet, när å tidens män inga medel gifvas hvarken att lyckas eller misslyckas?

Beträffande talarnes klagan, att den ena ytterligheten vill förjaga den andra, den ena lågan förtära den andra, i stället för att sammanflyta till en gemensam flamma, som brinner med ett högre sken, så har detta fenomen i tiden visserligen sin motsvarighet, men vi tro upprigtigt detta jagande emellan ytterligheter vara en följd af det gamlas envisa motstånd, att icke ens vilja låta sådant undergå reorganisation, som bevisligen förtjenar det. Hvarje fordran på reform har börjat mildt, fullt af aktning och skonsamhet mot det äldre. Men då den afvisades med förakt och hån; då intet öra öppnades för de enklaste, renaste skäl; då åt billighet intet gehör lemnades, då först föddes harmen, och det gamlas ensidiga försvarare hafva deruti onekligen största skulden. Reformens kämpar höjde nu sin ton, emedan de måste höja den, för att få den ändrad. De tvungos att tillgripa en och annan ytterlighet för att bekämpa envisa ytterligheter, som emot dem uppstes. Bättre skulle visst hafva varit, om reformvännen icke begätt något enda fel, således ej heller liknat sina fiender ens i ytterligheter: men huru mycket skall man då begära af människor? Imedertid och för att återkomma till vår talares närvarande ämne, skolfrågan, veta vi icke hvilken ytterlighet han här menar, och som önskat förjaga en annan. Hade det nya skolsystemet inom sig förnekat plats åt den klassiska lärdomen, uteslutit grekiska och latin, förkastat hela kasuistiken eller utdömt något enda ämne, som den gamla skolan oger, då hade man kunnat tala om en ytterlighets förjagande genom en annan. Men detta är icke händelsen. Man vill just, att det skall ske, som Hr F. sjelf önskar, då han säger, att lågorna böra sammanflyta till en gemensam flamma, som brinner med ett högre sken. Ty om alla de gamla skolverkens stå kvar, men reorganiserade efter den nya skolans form, d. v. s., att Gymnasier och Naderskolor, der sådana på ett ställe finnas, sammanläs, och ämnesläsning jemte monitor-system och fri (d. v.

h. s. rättvis) flyttning införes i stället för klass-systemet, så äro verkligen de begge skol-lågorna sammanflutna till en gemensam flamma. Ty, om detta icke är att göra dem till en, huru anser då Hr F. att sammanflyttningen någonsin skall gå för sig? Han talar visserligen om ett sätt, som han synes vilja beskrifva med följande ord:

»Den stora reformen i elementar-undervisning har redan länge stilla fortgått i skolornas sköte, de båda skolsystemerna hafva framkallat en välgörande täflan och tillgnat sig mycket af hvarandra — och om vi blott tillåta dem, utan biträde af kläparehänder, fritt utveckla sig, skola de slutligen sammansmälta till ett harmoniskt helt — och våra söners söner skola prisa oss visa, som pröfvade allt och tillåto det goda endast göra sig gällande genom sannings egen kraft.»

Men knappast är det möjligt, att ord, som låta så väl, kunna vara tommare på mening. Det smärta oss djupt, att till en man af Hr F:s karaktär och talent, vara nödsakade att ställa den frågan, som, oakadt sin sanning, måste synas sårande: »vet icke Hr F., att den sak, hvarom han talar, till sin natur aldeles icke är lemnad åt den fria utvecklingen, utan behömer sig redan bunden genom en m i enskildheter gående skol-lag? Vet han icke, att just *derför* måste Rikets Ständer och, efter dem, Konungen, sitta och afgöra om *hvilketdera* skolsystemet skall i riket utföras, emedan gällande lagar icke tillåta allt det der, som Hr F. så vackert omtalar, såsom det bästa? Det är rent misstag, att, såsom han säger, den stora reformen i elementar-undervisningen redan länge fortgått i skolornas sköte och att de båda skolsystemerna tillgnat sig mycket af hvarann. Den gamla skolan har ingenting tillgnat sig af den nya, och icke *kunnat* det, emedan hon icke *får* det: och hon får det icke *förr*, än Konung och Ständer anbefalla det. Den gamla skolan har icke blifvit delaktig af någon reform att tala om (ty ett par nybygda eller reparerade skolhus, inrättade på det gamla sättet, utgöra ej en reform af läroverksystemet); och hon kan icke blifva det *förr*, än hon får sätta alla sina klasser i en sal (på hvarje skolplats) i stället för sex (nederkolans fyra rum, och gymnasii två auditorier), samt der införa ämnesläsning och vaxel-undervisning; men allt detta kan hon icke göra *förr*, än Regering och Ständer sådant förordna, gifva medel, lof och ny skol-lag dertill. Huru kan nu Hr F., som måste veta, att rikets alla skol-lärare endast hafva att rätta sig efter lagen, men ej efter sannings egen kraft, tala om, att de begge skolsystemerna skola fritt utveckla sig jemte hvarann, tillägna sig hvarandras lärosätt (ty låna de blott några andra småsaker af hvarann, så medför det ingen reform), och slutligen sammansmälta till ett gemensamt helt? Vore det i skolväg lemnadt fritt äfven åt hvarje af staten lönad pedagog, att välja undervisnings-sätt och pröfva den bästa skolmethod, han kunde finna, *då* — men endast *då* — vore hvad Hr F. råder oss till, möjligt; och våra söners söner skulle kanske komma i tillfälle att prisa oss visa på det af Hr F. föreslagna sättet. Vi neka i alla fall ej, att det goda endast har att göra sig gällande genom sannings egen kraft. Men i denna fråga måste sanningen först visa sin kraft på Rikets Ständer. Lyckas det, så går det öfriga; men skulle olyckligtvis sanningen ej förmå röra Ständernas pluralitet, så har hon sedan ganska litet att säga till rikets skol-lärare.

(Forts. följer.)

STOCKHOLM.

— Enligt bref från Gibraltar af den 12 förliden månad, voro befäl och besättningar på der-varande svenska örlogsfartyg friska.

— För öfverste-kammarjunkern greve von Saltza beviljade riddarhus-direktionen den 3 dennes introduktion å riddarhuset, under N° 142, bland grefvar.

— Det har väckt en icke så liten förundran, att Presteståndets talman Hr Erkebiskopen i gårdagens plenum förklarade sig icke kunna gifva proposition till bifall å Stats- och Bevillningsutskottens förslag, att utaf första artikeln af allmänna bevillningen, eller den s. k. skyddsafgiften, låta en del direkt användas till folkundervisningens befrämjande i orterna, och dervid anfört såsom skäl, att sådant Rikets Ständers beslut skulle vara stridande emot 64 § R-formen. Ganska anmärkningsvärdt är det äfven, att just nu, då H. M. Konungen knappast humnit utom riksgrens på resan till broderfolket, få se de under gamla systemet så ofta anlitade propositionsvägringarna, som man nu trodde vara komna ur modet, börja åter spöka vid ständsofverläggningarna; och än mer öfverrättadt var det, att till första föremålet för ett sådant försök att inskränka Rikets Ständers beslutande rätt, skulle väljas en sådan fråga, hvaruti Rikets Ständer enligt 57 § R-formen äro bemyndigade att *allena* utföra Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta.»

Huru Hr Erkebiskopen kan i 64 § R-formen finna ett lagligt skäl, att vägra proposition till det föreslagna sättet att för folkskolorna anslå nödig medel, är temligen ofattligt, då man läser denna grundlagsparagraf, som lyckligtvis icke synes kunna vara »Ebreiska» för någon. Den lyder nemligen sålunda:

»Så väl rikets ordinarie statsmedel och inkomster, som *hvad*, på sätt oförmäldt är» (i de näst föregående §§), »under namn af extraordinarie utlagor eller bevillningar till statsverket af Rikens Ständer utslås, vare under Konungens disposition, att till de af Rikens Ständer pröfvade behof och efter den upprättade staten anordnas.»

Häraf synes, att detta grundlagsbud endast bjuder, att *hvad* af Rikens Ständer till statsverket, af allmänna bevillningen anslås, skall vara till Konungens disposition; aldrig förr hafva orden, oss veterligt, någonsin blifvit så tolkade, att Rikets Ständer icke skulle kunna, genom allmänna bevillningen, fylla andra för det allmänna nödvändiga statsbehof, än blott dem, som tillhöra hvad man förstår med statsverket: det vill säga hvad man med andra ord kallar Regeringens förvaltande embetsverk. Ty i fall så vore, så skulle t. ex. Rikets Ständer icke heller kunnat, af den allmänna bevillningen, anslå medel att direkt från riksgäldskontoret utgå till särskilda korporationer eller företag, såsom ränteliquider för rikets gäld, eller lån och understöd till städer och menigheter, o. s. v. Ja! de skulle icke en gång kunna, utan Konungens sanktion,

anslå en del af bevillningen, att aflöna eller pensionera riksgäldskontorets tjänstemän; de skulle ej äga medel att gifva en national-belöning, en gratifikation; och likväl har detta aldrig ens ifrågasatts, vid riksdagar under Gustaf III:s och Gustaf IV Adolfs regeringar, ännu mindre efter tillkomsten af 1809 års grundlag. Tvortom har principen, att vissa delar af beskattningen kunna direkte utgå i orterna, innan de i statsverket ställas till Konungens disposition, en 200-årig erfarenhet för sig. Af sjelfva de heliga *ordinarie* statsmedlen utgår genom *anordningar utom stat* en nästan lika stor del, som den, hvilken är ställd till Konungens disposition; och af extra ordinarie bevillningarna utgå dryga andelar direkte till verk och stater, innan återstoden aflemnas till Konungens disposition i statsverket. Att sålunda i denna § söka en utväg, att i det yttersta hindra den för prelatensiska oviljan nu så hårdt utsatta folkundervisningen, är i sanning förvånande; och man måste beklaga, om genom Konungens frånvaro Ständstalmannen nu stå så med obundna händer, att någon af dem genom utöfningen af ett godtycke, som i ingen annan representativ församling i världen är lemnadt åt någon ordförande, skall kunna hindra äfven en atgård af så nyttig beskaffenhet som denna. Att det ifrågavarande så är, lärar väl ej kunna förnekas.

Allmänna tänkesättet är enhälligt i afseende på nyttan och nödvändigheten af en förbättrad folkundervisning, och en sådan har derför redan vid en föregående riksdag blifvit beslutad. En väsendtlig svårighet emot verkställigheten har i medertid visat sig i de förra anslagens otillräcklighet. Nu yppar sig ett tillfälle att låta folket bidra dertill på ett sätt, som kommer hvarje ort åter omedelbart till godo. En mängd prejudikater äro för ett sådant sätt att kunna anslå medel, och hvaribland serskildt kan citeras det om kurhusafgiften. 57 §:s lydelse är tydlig, att Rikets Ständer allena utöfva Svenska folkets beskattningsrätt; i 64 §:s ordalydelse finnes intet hinder emot det ifrågavarande beslutet. Det synes då, att endast en man, hvilken, såsom erkebiskopen, tyckes sky för ingenting, sedan han visat den djerfheten att emot grundlagen och sin ed deltaga i sitt slutliga öfverläggningar, för att inverka på dess beslut, nu kan tillåta sig en sådan tolkning af grundlagen, som den ifrågavarande, för att, mera värdigt en katolsk än en protestantisk biskop, hindra framgången af ett bemödande, som har bildningen till ändamål.

— Ridderskapet och Adeln började sitt plenum i går eftermiddag med föredragningen af Lag-Utskottets betänkande N° 96, i anledning af gjorde anmärkningar vid Utskottets betänkande N° 13, deri Utskottet tillstyrker bifall till Kongl. Majts proposition angående ändring af 3, 9 och 10 §§ i 17 kap. Handels-Balken samt förklaring af 2 § i samma kap. och Balk, eller upphälvande af de så kallade *Tysta förmånsrätterna*. Diskussionen varade tvenne timmar, dervid synnerligast Hr von Hartmansdorff, Printzensköld samt greve Sparre talade emot förslaget, såsom värdigt för så väl de omyndiges, som ock för fromma stiftelsers och kronans rätt; hvaremot friherre Hermelin, Hr Tornerhjelm, som äfven yrkade inbjudning till de andra ständen, greve Posse E., statsrådet Silfverstolpe och Hr Gynter, yttrade sig för detsamma. Sedan skreds till votering; dervid betänkandet, med 23 ja mot 40 nej, afslogs.

Stats-Utskottets betänkande N° 130, i anledning af väckte motioner om upphörande af einbets- och tjänstemäns skyldighet att aftjena begravningshjelp, af Utskottet afstyrkt, samt samma Utskotts betänkande N° 158, angående en prescriptionstid för likviderand af åtskilliga i riksgäldskontorets räkenskaper balancerade äldre skuldpöster, af Utskottet föreslagen till slutet af 1846, bifölls.

De öfriga målen voro af föga eller ingen betydighet, men flere viktigare begärdes på bordet till nästa plenum, hvaribland frågan om en del af skyddsafgiftens användande till folkundervisningen.

— Dagligt Allehanda för i dag meddelar presidenten von Hartmansdorffs förslag till underdånig skrivelse från Adeln till Konungen, i ändamål att göra föreställning mot den lika arfsrättens utsträckande till Adeln, i följd af de trenne Ständens beslut. Skriften går på nära tre spalter och börjar med mycket ömma toner om det förder, som genom den lika arfsrätten skulle utbredas öfver riket, tager vidare adeln serskilda bestämmelse i betraktande, bland annat sönnernas uppfostran till riksdagsmannavärl(?) och slutligen vänder och synar författaren, så godt han kan, en hop serskilda författningar, för att uttröna om han ej kan få några privilegier ut deraf. Ty värr har det likväl ej lyckats honom, och hela byggnaden, hvad det juridiska vidkommer, faller såsom ett korthus, blott man blåser derpå. Vi skola i morgon meddela denna del af anförandet, hvilken blir föremål för öfverläggningen i nästa plenum.

— Post och Inrikes tidningen för i förgår innehåller, i anledning af en ledamots i högv. Presteständets anförande i tullfrågan, åtskilliga betraktelser, af hvilka följande, hvad klädestillverkningen angår, synes oss så träffande, att de med allt skäl förtjena att ihågkommas:

»Otilräckligheten af klädestillverkningen verkar hos talaren för importförbud. Men äro då fabrikerne ändamålet? Är icke förbrukningen ändamålet? Det är ett ganska olyckligt misstag, men dess värre allmänt i dessa ämnen, att man misskänner den menskliga verksamhetens syfte, och låter densamma stanna på halva vägen. Men, bestämdare sagdt, är det utan sin vikt, att beklagningen i ett land är klädd? till och med vackert klädd? och att kostnaderne icke äro större än att den stora mängden kan årligen återkomma klädd? Skall man nåja sig dermed, att de bemedlade äro väl klädda, emedan det ingenting betyder att de, i utgifter för sjelfva tyget betala 40 å 50 till 500 rdr mera om året, än efter priser i andra länder? Skall man icke önska, att den obemedlade kunde få groft, men fast och utmärkt vackert kläde, för 4 rdr rgs alnen (såsom i andra länder är händelsen). Tror man, att det för sjelfva moraliteten är likgiltigt, om handverksynglingen har en snygg rock, såsom estetisk maning för honom att äfven i sitt uppförande iakttaga yttre anständighet och ordning? Är öfvergången icke sedan ganska naturlig från det estetiska till det sedliga? Är den det icke omedelbart ännu mera, när öfverallt i hela världen ett snyggt yttre är ett vilkor för tillträde till stadad umgänge, och slutligen detta ändock skarpere, såsom vilkor i ett

land, sådant som vårt, der ett så öfverdrifande fastas vid ytans vilkor? — När nu t på varan är för liten, så måste man förse afse de förbrukandes (de behöfvandes) bealdrast ännu *ofödda* fabrikanter anspråk skall man önska sig missbruket ännu mera gadt, ända till högsta punkt af tillverkninheten, hvarigenom det naturligtvis blir j mycket svårare att en annan gång införa ändring, som redan nu är, i nationens och lighetens intresse, af högsta behofvet påkalla

— Redaktionen af Allehanda har i går tillfredsställande sätt besvarat de insidiösa len af andra tidningar, i anledning af ett att representationsfrågan agiterades för an litiska ändamål än att få fram 1840 års Allehanda yttrar sig sålunda:

»D. A. tillkännagaf redan vid 1841 års både att D. A. ansåg det då uppgjorda representationsförslaget bristfälligt, och att D. A. icke des på möjligheten att genomdriva detsamma, tanka dolde D. A. icke heller under den tid, k. agitationen var i full gång, och den doldes ler af andra blad, t. ex. *Vinterbladet*. Men politiska ändamål med agitationen, hvartill gerna medgifva oss icke hafva kunnat serd draga, var det, som vi hoppas från vår stän politiskt rigtiga och äfven lofliga, att bringa så nära sin upplösning som möjligt, för att nom visa en ny styrelse, att äfven Svenska vaknat till nytt lif och öfvertyga henne, att liberal grund stödd representationsreform var nens oafvisliga fordran, och en fordran — fö ken det icke toge betalning i underhålligt. Detta politiska ändamål innefattar i sig så andra, att D. A. med fullt skäl kunde säga, at sednare vore af vida högre betydelse än från concreto om antagandet specielt af det från riksdag hvilande representationsförslaget.»

Styrelsens öfver fängelser och arbetsinrättningar underdåniga skrivelser angående interimisreglering af tjänstemannapersonalen inom verket.

Vi nämnde för några dagar sedan denna velse, som ingafs till Regeringen den 20 sistnari och har till ändamål att förskaffa det ifråvarande verket nödig arbetsstyrka, intill dess definitivt ordnande af det närvarande, olämp och vacklande straff- och fängelse-systemet är ligen vidtages. Då denna skrivelse lemnas mängd intressanta uppgifter öfver utvecklingen en detalj inom administrationen, som på sednare tider vuxit till en i förra tider knappt anad tydenhet, meddela vi den här med så ringa kortning, att intet hufvudsakligt blifvit deri uteslutet.

Sedan Kongl. Majt genom bref den 25 och Nov. 1841 förordnat, att befattningen ej allena länsfängelsernas förvaltning och redogörelseverk, äfven med samma fängelser nybyggnad och reparationer å dem skulle med 1842 års början af styren i riket öfvertagas, samt de göromål, som, er instruktion d. 7 Mars 1835, styrelsen dittills äte genom nämnde tillökning blifvit mer än fördubade, så hade Kongl. Majt, uppå styrelsens anmoden 2 Mars 1842, tillåtit styrelsen att antaga en tarie och en kanslist, samt en bokhållare och kammar-skriver; så att derefter embets- och tjänstpersonalen hos styrelsen, utom dess ordförande och tvenne ledamöter, varit följande, nemligen:

Inom kansliet: 4 sekreterare och ombudsman, arfvode af 1200 rdr; 1 notarie 600; 1 registrator 600; 2 kanslistar, hvardera 350: 16.

Inom kammarkontoret: 1 kamrerare, med arv af 1000 rdr; samt, för hufvudbokens afstutande den inom föreskrifven tid blifvit aflemnad, 100: 1 bokhållare 660: 52; 1 revisor 600; samt obestationsarfvode, 25 procent af de medel, som efter anmärkningar kunna indrivas; 2 kammar-skriver hvardera med arvode af 555: 26.

Missförhållandet emellan tjänstemannapersonalen mängden af dess åligganden visade sig dock så och blef otillräckligheten af den förra ännu störsedan styrelsens verksamhet blifvit ytterligare vidgad, dels till följd af Kongl. Majts beslut om byggnad och förändring af sju särskilda länsfäng och behandlingen af dithörande vidlyftiga räkenper, dels och hufvudsakligast i anledning af Kongl. Majts bref den 8 Aug. 1842, om inrättandet af kronoarbetskorps, hvars organisation och fortvars förvaltning genom samma bref åt styrelsen öfver nades.

Närmaste följden har varit, att, under det styrelsens ledamöter och öfrige tjänstemän, oakadt ansträngningar, knappast medhunnit att med en derlig skyndsambet och noggrannhet handläggas ständigt tillväxande massan af löpande göromål, stor del af de vidlyftigare målen, till hvilkas behandling erfordrats en längre tid, blifvit dels helt hållet hvilade utan handläggning, och dels i eller mindre mån efterliggande. Sålunda har styren, bland annat, allt hittills sett sig urständsat allenaast att besvara Kongl. Majts remiss d. 10 J 1842, angående förslag till ny stadga om försvarshet m. m., utan äfven att kunna fullgöra Kgl. befallningar, dels af den 50 Noy. 1841 om försr afgifvande till en allmän reglering af fängprediktarnas löner och tjänsteårs beräkning, jemte skrifter angående deras tjänsteåligganden, dels af 25 Januari 1842, angående meddelande af uppgif erforderliga kostnader för upphandling af religiösa böcker och verktyg vid fängelserne, samt föreskritt till förekommande af de sednare missbrukande, dels af den 8 Aug. och 8 Sept. sistnämnde år, gående fullständiga staters upprättande, så väl kronoarbetskompagnierne, som äfven för samtliga fängnings- och länsfängelser. Det särdeles vidlyftiga visionsarbete, som omfattar granskning af räkenperne för mer än 30 särskilde fängningsanstalter, till en ganska betydlig del måste blifva efterligga och hafva åtskilliga anmärkningsmål för flere af föregående åren af här öfvan uppgifne orsak eller ännu kunnat af styrelsen till afgörande för gas, hvarifrutan styrelsens hufvudbok, till hvars rättande numera, i anseende till dess betydliga fattning, en ganska lång tid erfordras, först nyl kunnat påbörjas för år 1845, ehuru densamme nämnde år, enligt gällande instruktion, före de nästl. December bordt vara till Kammarrännen öf lemnadt.

Styrelsen hade derför sett sig nödsakad, ej nast att vid särskilda tillfällen anhölla om extra voden åt de o. o. tjänstemän, som hos styrelsen tigast tjänstgjort, utan äfven att under den 4 J sisl. år hemställa, det kamreraren J. A. Björke måtte förordnas såsom adjungerad ledamot till tråde för de hvilande målens behandling, intill Kongl. M^{ts} tåsktes besluta öfver ett förslag till ändrad organisation af verket i det hela, hvar styrelsen då var sysselsatt.

Ett så beskaffadt förslag, åsyftande tillökning i talet, så väl af styrelsens ledamöter, som af den riga tjänstemannapersonalen, förhöjning i deras lö till samma belopp, som af deras vederlikar inom dra embetsverk åtjutes, samt lönernes öfverflytt på ordinarie stat, med pensionsrätt för deras ir hafvare, har derefter blifvit utarbetad och den sisl. Oktober förevarit till slutlig handläggning styrelsen; men då justeringen af detta vidtomfat de förslag icke medhans innan styrelsens då till ordnade ordförande den 24 i samma månad förr

DEL TIOGONDE

1845.

elt annat än deras massa, och att tanke-
 t skärpes till fri, skapande sjelfverksamhet
 nde ordet eller muntliga undervisningen,
 a här gäller: bokstafven dödar, men an-
 vande!»

dena afdelning göres blott två frå-
 varaf vet Hr Fr., att den nya under-
 thoden blott består i en »torr forma-
 eleverne vid med dem anställde prof
 afva en fullt lefvande, organiskt in-
 nskap? 2:o hvarföre vändes anmärk-
 nyttan af muntlig undervisning och
 de ordet emot N. Es method, då så-
 förekommer fullt lika mycket som i
 gamla läroverken? — För att ej trötta
 lamod må vi hädanefter icke upprepa
 d allt hvad Hr Fr. andrager; litet län-
 samma stycke omtalar han änyo, lika-

lsen, att dessa to
 mnat, dock mä S
 lel, tro följden b
 ra farlig. Det l
 ad taget, med- g
 igare latin, än n
 s nu latinskt a
 ofvet, så in- v
 het såsom för- u
 n undervisning I
 ng; och der- I
 a medtällare i
 kka grund, att

som, om den
 denna kuriösa
 nskild af Nya
 till och med
 tudentexamen
 otalbetyg (ett
 ikväl vid aka-
 nskt scriptum.
 t om en elev,
 larfva uti ett
 å angår denna
 skolan, och
 ss helhet, lika
 kunna anföras
 nés botaniska
 borta på en
 s ögon, af slar
 ja vilse om en
 Felet blefve

varande. I V fördelen af hennes underr.
 nya vilkor, som hon haft att prestera de
 farskolan lika lätt att fullgjörda dess
 len, så skall det säkert blifva för Nya I
 för alumnens emottagande från prelm
 införas eller till någon del redan äro
 skänktes vid akademien och andra stäl
 The) med honom hjerligheten önska, examensväse
 ingången. Om nu, såsom herr F. forespar
 Bonn som universiteten hvillts utskat för stud
 den, att hon, bättre än de, upplydde
 ACK för de andra förberedande läroverken i rit
 vill öfva rättvisa, erkänna hennes företä
 henne härför. I vertom måste hvar och
 häraf. Ingen billig och förtunlig kan
 rättsingen af sin undervisning på fullg
 stades, att Elementarskolan ställde gånge
 stånd vid Universitetet och af fordring
 och nödvändig följd af Examensväsend
 de och anlagande hos sig, så var det en
 skall emottaga dem, fordrar för deras god
 sina lärjungar så som det högre lärover
 ra hvarje förberedande läroverks pigti, att
 slynerhet. Men då det ovillkorligen mast

Unkers
 1 trap
 g af R.
 ostyme

Hvad den hä
 ementarskolar
 att latinet ic
 tum, utan at
 i andra äm
 st. Huru ma
 ej, blir dett
 nöjligen anfr
 stem.
 n denna hä
 colornas hor
 gits af tanke
 ementarskol

Numrer 2 sk. banko. Prenumeration och Utdeining i Bladet...

Antor vid Stadsmedjegatan; i E. E. LINDSTRÖMS Kryddbod i hörnet af Södra Köpmansbrinken...

Som för Stockholms Stads Allmänna Arbets-Inrättning behof kommer att upphandlas, 45 kannor Hampolja, 8 k:r Bomolja, 6 Lg Ljus, 120 G Söpa, 100 Lg Lin, 50 stycken Smörklädershudar, 4000 alnar Buldan, 7000 alnar Tältduk, omkring 200 Tollter 7 alns halfröna Bräder af 1, 1 1/2, 2 & 3 toms tjocklek, samt 20 Tollter affallsbräder, så kunna skriftliga levereringsanbud med utvalde billigaste priser, ställas till Direktionen, allemanas på Inrättningens Kontor innan den 15 i denna månad; förbehållande sig Direktionen antagandet och pröfningen af de inkomna anbudena. Stockholm den 4 Febr. 1845.

MARSTRANDS gamla Badhus öppnas till Badning, för nedsatte priser, den 1 Juni och hålles öppet till och med en del af September. Första terminen börjar den 15 Juni och slutas den 15 Juli, då andra terminen börjar. Dessa helsogifvande Bad äro tillräckligt kända, så att derom icke vidare behöfver ordas, utan får jag för de respektive Badgäster, som äfven i år vilja hedra mig med sitt förtroende, hafva äran nämna, att de rum, som jag äger, kunna under nämnde tid få hyras, och bestå af följande lägenheter. I Staden och nära invid det Nya Badhuset, 2:ne väl förvarade våningar med 3 rum och kök till hvardera våningen, samt vindrum och källare samt alla nödige uthus. Vid gamla Badhuset med utsigt till Staden och Hamnen: En våning med 4 rum och kök på nedra bottent, samt 2 rum med vind på öfvervåningen. En 3:ne våning med 3:ne rum och kök på nedra bottent och 3:ne vindskamrar med vind på öfra våningen. Den 5:de Byggnaden med 9 st. nybyggda och väl försedda rum, som äfven kan begagnas som dubbeltrum med hvar sin särskilda garderob, äfvensom del i kök kan erhållas.

Vidare underrättelser kan erhållas genom korrespondens med underbökad. Marstrand den 4 Febr. 1845. R. CHANNING, ägare.

PROF. FRIES I LÄROVERKSFRÅGAN.

Talaren förmäler vidare: »Att nu påhjudade det nya skolsystemet som något fulländadt, allherrskande, alena giltigt, måste så mycket mera vara ett omogot förslag, som hela systemet ännu är inbegripen i en öfverlägsna skicklighet och så mycket mindre kan kallas en afslutad method, som det snarare är idéer, som ännu söka sina former.»

Hvad man af detta stycke med sorg finner, är att en ledamot af ett riksstånd, och till och med af det presterliga, håller det vara sig tillståndigt, eller ens möjligt, att in pleno kategoriskt yttra sig öfver saker, utan att om dem på förhand hafva skaffat sig kännedom. Hade Hr F. studerat Nya Elem.-skolans beskaffenhet, såsom hans pligt varit då han deröfver ämnade fylla sin dom vid en riksdagsförhandling, så skulle han veta, att denna skolas hela system, formen för dess undervisningsätt och allt hvad till dess method hör, långt för detta varit så fullt bestämdt, att deruti ingen ändring skett på öfver tio år (d. v. s. för mer än hälften af dess tillvaro). Huru kan man då yttra, att ett sådant system är inbegripen in fieri, eller ligger i görningen? Huru kan man säga denna method bestå af idéer, som ännu söka sina former? Hela detta omdöme vittnar om samma obegripliga ytlighet i skolfrågans faktiska upplåtning, som man städs varit van att höra från academici, men hvarifrån man likväl hoppades, att en sådan man, som Hr F., skulle göra ett undantag. Han upprepar, hvad andre konservativa före honom sagt några hundra gånger, utan ringaste skymt af bevis, nemligen, att det nya systemet uteslutande hvilat på sina lärares öfverlägsna skicklighet! Sålendes skall man säga lärarne en onödig och i sig själf orimlig artighet, för att skaffa sig ett medel till sjelfva skolsystemets nedsättande? Och hvad innebar påståendet? Att Nya Elem.-skolans lärare, för att kunna sköta sina tjänster, måste först så sak och vara skickliga personer, faller af sig själf lika väl här, som vid alla andra embets- och tjänsteverk af hvad slag de vara må. Men någon öfverdrifven talang behöfves icke och har ej heller vid nya skolan funnits. Det största beviset, att det är skolans System, som utträtt det goda, ligger deruti, att om man förveklade alla lärarne, så att man sätte Nya Elem.-skolans till något af de äldre läroverken, och i utbyte toge denna skolas lärare till den nya, samt dessa sålunda utbytte lärare på begge ställena fullt samvetsgrannt och skickligt skötte sitt kall, hvardera efter den skolas system och method, der de nu befunde sig — så att i afseende på lärarne allting vore lika — så skulle samma olighet i resultaterna ändock komma att ega rum, d. v. s. Nya Elem.-skolan skulle fortfarande, såsom förr, sända bättre undervisade lärjungar ifrån sig. Detta försök har väl icke blifvit gjordt, och beviset kan således icke kallas faktiskt; men påståendets riktighet inses genom en personlig bekantskap med Nya Elem.-skolans egna lärare, hvilka man både till kunskaper, skicklighet och karakter, skall finna fullkomligen lika andre nitiske och goda skollärare, i hvilket verk som helst; men icke vidare.

Jal säger man, men i de gamla skolorna nödbildningen; och man har rätt uti, att det icke gas vi, visst ej öfverallt, men likväl på sina ställen, dragas med oskicklige och dålige lärare, hvilta vi ej kunna blifva af med! Innehåller denna alagan sanning, så gifver den ett stort skäl till att bortbyta ett skolsystem, der man måste behålla odugligheten, emot ett, der man icke behöfver hafva i sin tjänst annat än skickligt och ordt folk. Den anmärkningen, att själva jemförelsen emellan de begge skolsystemerna, såsom systemet är behäftadt med dåliga utförare, andra deremot eger goda, mötes dermed, att man icke skall anställa jemförelsen på ett sådant sätt. Det gamla systemets sakförare måste icke drifva höfligheten emot det nya lärare så långt, att de påstå sina egna läroverks tjänstemän vara oduglige, okunnige, oskicklige och synnerligen? Det måste väl finnas många äldre läroverken, hoppas vi, som vilja försvara den hedern att besitta ganska goda och äfvensom fulla lärare; och då är det just med sådana läroverks alumner vi önska att Nya Elem.-skolan i detta fall öfvergått de förra i kunskaper, fentliggjorda jemförelserna, hvaraf synes, att flertalet af Nya Elem.-skolans elever fått högre betyg än lärjungarne öfverhufvud från något annat rikets läroverk, hvarföre ibland dessa verk nödvändigt äfven måste vara inbegripna sådana, som besitta goda lärare.

Den tirad, som följer, och hvaruti talaren uppger, »det Nya Elem. skolans egna lärare, på hans (Hr F:s) uppmaning att framlägga systemet i sin helhet, svarat, att detta icke kan ske, då det ännu befinner sig i stigande utveckling», hvilat ovilkorligen på ett misstag; och skulle Hr F. icke vilja vidgå detta, så torde han vara god och uppge sin sagesman, hvilken, i sådant fall måste införa ett bevisadt bättre undervisningsätt, så halva rikets regeringar, ständer och auktoriteter i alla tider tagit felt, då de infört någonting, vare sig hvad som helst, enär visst aldrig något varit utan den egenskapen, att kunna stiga i utveckling.

Vidare: »Den Nya Elementarskolans elevens utmärkt hedrande studentexamen kan icke bestridas; men skolan har endast sändt några praktexemplar, då de öfriga läroverken ärligen sända en hel examen, hvaribland icke färre lika grundligt bildade». Dessa förras allmänna hyllning i opinionen hvilat på den föreställningen, att det största kunskapsförrådet är liktydigt med den högsta bildningen; att omfånghet och säkerheten i de inlärdas sinnen bestämmes grundligt och att allt detta, genom kunskapsmätternas valverande i siffror, utgör beviset på tankekraftens mognad.»

Hr F. synes i denna afdelning hafva förgätit, att det är en elementarskola han talar om: ett föregående undervisningsverk, som till sin natur och bestämme icke skall afstula personens hela uppfostran, icke ens hela hans undervisning, enär den blott skall föra lärjungen till universitetet. Hvad begär man nu af ett preliminärt läroverk (Elem. skola, Nederskola och Gymnasium sammanräknade)? Man begär, att det skall göra sina lärjungar fullkomligt sådana, som det högre, emottagande läroverket (universitetet) fordrar, för att gilla och upptaga alumnerna hos sig. Grader af gillande gifvas härvid: sex adprobat utgör det minsta, som kräfves för antagning; kan den ankommande visa sig förtjent af högre betyg, så är det desto bättre. Allt detta har N. E. prästerat på ett eminent sätt. Hvaröfver klagat man då? Jo, man säger, att det högsta kunskapsförrådet icke är liktydigt med den högsta

Hela denna kalkyl har Hr F. med inga allegater bestyrkt; hvarföre, då den bestrides af andre, som verifierat sin räkning, vi i detta fall måste lemna Hr F. utan afseende.

som ett afgjordt faktum, saknaden af muntlig undervisning i Nya Elem-skolan; och han bevisar härigenom, såsom genom det mesta öfriga, sin fullkomliga obekantskap med den läromethod han bedömer. — Vi skola nu öfvergå till några ställen i det följande, som synas viktigare genom de vinklar de tyckas innebära.

»Hvad opinionen likväl nu uppbar som undervisningens ideal, mångvetandets framdrifvande till sin högsta potens, börjar redan vid universiteterna blifva något antiquerat. Man är i full fart, att införa ett annat profvsätt, som mindre afser receptiviteten än produktiviteten, mindre den kunskap, som är en lex för examensdagen, än ett testamente för lifvet, hvars vitörd mindre skall jämfyas af erfarenheten. Man är just nu sysselsatt eftergifva både afvärnens mångd och leornas längd för filosofiska graden, för att lägga ökad vikt på de praktiska profven. Som vilkor för studentexamen är redan stadgad ett gedkändt latinskt och svenskt skrifprof, och just detta skall mera reformera elementarundervisningens riktning än alla föreslagna utvärtas åthälvor. Till en början skall det göras full rättvisa åt våra äldre skolors lärosätt, då tvertom Nya Elementarskolan, som hittills anlagt på själva examen, får en ny bana att bryta.»

Denna del af yttrandet innefattar ett par så viktiga meddelanden, att vi bedja hela den läsande allmänheten dervid fästa sin stora uppmärksamhet. Först och främst ser man det goda vara å bane, att universiteterna på allvar lära vara betänkte på afläggandet eller dock förminskandet af det hittills varande examensväsendet, hvilket, då det drifvits för långt, otvivelaktigt medfört mycken skada. Denna reform är redan så betydlig, att vi anse de nya metoderna böra skatta sig lyckliga, om de genom direkt eller indirekt impuls härtill varit orsaken. Ty att Examensväsendet till hela sin vidd är äldre än de nya skolmetoderne, lär väl ingen, som känner lärdomshistorien i vårt land, vara okunnig om; hvarföre, om dess inskränkande nu kommer i verklig fråga, sådant, såsom talaren sjelf gifver vid handen, är att betrakta såsom en eller annan slags följd af Nya Elementarskolan, eller af de nya pedagogiska idéer, som diskussionerna i anledning af henne satt i omlopp. Nya Elementarskolan är alldeles ingen upplifverska hvarken af examina i allmänhet, eller af studentexamen i synnerhet. Men då det ovillkorligen måste utgöras hvarje förberedande läroverks pligt, att bereda sina lärjungar så som det högre läroverk, som skall emottaga dem, fördrar för deras godkännande och antagande hos sig, så var det en naturlig och nödvändig följd af Examensväsendets tillstånd vid Universitetet och af fordringarne dervid, att Elementarskolan ställde gången och inrättningen af sin undervisning på fullgörandet häraf. Ingen billig och förnuftig kan klandra henne härfor. Tvertom måste hvar och en, som vill öfva rättvisa, erkänna hennes företräde framför de andra förberedande läroverken i riket ligga deruti, att hon, bättre än de, uppfyllde vilkoren, som universitetet hittills utskakat för studentblifningen. Om nu, såsom herr F. förespar och vi med honom hjertligen önska, examensväsendet inskränkes vid akademien och andra slags prof införs eller till någon del redan är införde för alumners emottagande från preliminärverken, så skall det säkert blifva för Nya Elementarskolan lika lätt att tillfylla dessa slags nya vilkor, som hon haft att prestera de hittillsvarande. Ty fördelen af hennes undervisningsätt inskränker sig ej till omständigheten att blott kunna meddela några vissa saker: på hvad helst, som kan göras till föremål för barnundervisning, är hon lika användbar, och skall, om hon fortfar att skötas rätt, visa sitt företräde lika väl vid meddelandet af detta nya, som af något annat.

Vi vilja icke neka, att en viss mörk punkt sjelfmant visar sig i talarens framställning. Vi bedja honom på förhand om ursäkt, i fall vi göra honom orätt, och återtaga då gerna vår förmodan; men vi nämne den nu imidlertid, emedan den säkert framträd likadan för fleras ögon än våra. I slutet af det citat vi sist anfört ifrån hr F., synes, som vore den egentliga meningen med den innevarande ändringen af profven för antagande vid akademierna blott ett sätt för den äldre skolan och hennes sakförare, att lyckas komma ifrån de för dem särande resultat, som den nya skolan bringar med sig. Vi minnas ännu herr Boivies och hans vänners försök, att få Studentexamen borttagen, emedan denna gaf för stor relief åt den Nya skolans alumner, men nedsatte den Gamla skolan; oaktadt väl ingen människa kunde betrakta detta som partiskhet för Nya Elementarskolan, då examinatorerne vid akademien visserligen ej kunde räknas såsom hennes partisaner. Detta försök misslyckades dock; studentexamen kvarblef. Alltså, då den ej kan borttagas, måste man nu tänka på att få den förvandlad: satt, nemligen, i den form, att den skall förskaffa de gamla verken företräde. Man hoppas vinna detta genom den nyheten, att lägga större vikt, än hittills, på Latinska stilprof (hvarmed Svenska stilprof få medfölja för skam skull, och troligen utan att man vid dem ärnar fasta synnerlig vikt). Man hoppas detta skola bringa segen på de gamla skolverkens sida, enär man en

gång traditionellt har den öfvertygelsen, att dessa verk, om de lära gossar ingenting annat, dock måste lära dem latin. Vi, för vår del, tro följden för Nya Elementarskolan icke vara farlig. Det är ett faktum, att hon, öfver hufvud taget, meddelar sina elever mera och grundigare latin, än sjelfva de äldre verken. Statueras nu latinskt scriptum såsom lag för Studentprofvet, så inträder och N. E. skolans skyldighet såsom förberedande läroverk, att utvidga den undervisning hon hittills meddelat i latinskrifning; och dermed skall hon lika lätt besegra sina medtäffare i detta ämne, som i andra, af den enkla grund, att hennes läromethod är bättre.

Vi hafva hört en liten anekdot, som, om den är sann, kastar något ljus på hela denna kuriösa pedagogiska machination. Någon enskild af Nya Elementarskolans gossar (vi hafva till och med hört namnet), som nyligen tagit studentexamen och deruti fått ett mycket högt totalbetyg (ett par och tjugu adprobatur), hade likväl vid akademien sedan afgifvit ett klenk latinskt scriptum. Nu begriper väl hvar människa, att om en elev, kommen ifrån en skola, behagar slarfa uti ett företag, som sedan möter honom, så angår denna enskilda värdslöshet den lemnade skolan, och framför allt hennes lärosystem i dess helhet, lika litet, som det exempelvis skulle kunna anföras såsom skäl om riktigheten af Linnés botaniska system, om någon af hans elever, borta på en exkursion och ej längre under hans ögon, af slarf eller eljest i hastigheten råkade taga vilse om en växt eller examinera henne orätt. Felet blefve individuellt; men icke Systemets. Hvad den ifrågavarande eleven från Nya Elementarskolan beträffar, så kan det också hända, att latinet icke utgjort hans företrädesvisa studium, utan att han tagit sina betyg hufvudsakligen i andra ämnen; hvilket allt hittills varit losgifvet. Huru man än betraktar saken, såsom fel eller ej, blir detta dock alltid ett enskildt, och kan omöjligen anföras som argument emot ett helt system.

Likvisst säges en ljuspunkt genom denna händelse hafva uppgått på de äldre skolornas horisont; och deras män skola hafva anslagits af tanken, att i latinskrifning måste Nya Elementarskolan vara att nedgöra.

Vi upprepa ännu en gång, att vi ej vilja svara för denna berättelse; likasom vi, för vår del, icke påstå de egentliga driffjedrarne till den af Hr F. omtalade förändringen för studentprofvet vara så låga. Imidlertid är det förmodligen på denna händelse Hr F. pekar i en af sina följande delar af anföradet. — Det vissa är, att om ändringen vid akademien oafbrutet fortfar, så skall den nya skolan hafva ganska lätt att bestå detta nya prof.

Vi vilje göra Hr F. sjelf den rättvisan, att han visserligen ej har något ondt i sinnet emot någon skola, ny eller gammal. Men det har förr en gång hänt, att store vetenskapsmän kunnat begå ofrivilliga misstag, då de inkommit på områden, der de icke så egentligen äro hemma. Slutet af Hr F:s yttrande är otvivelaktigt ganska välment och varmt uttaladt; men huruvida ett rent omdöme i saken der gör sig gällande, kan den kunnige betrakta. Så säger Hr F. den föreslagna skolreformen vara utförbar bland annat derföre, att den ej kan göras på annat än den fria öfvertygelsens väg: den kan följaktligen, menar Hr F., ej af Konung och Ständer anbefallas vid skolverken, enär lärarne då skulle kunna sättas i ställning att nödgas utföra en method, som de inom sig ogillade. Hela detta raisonnement vore alldeles riktigt, om våra skolor för närvarande vore öfverlätna åt sina pedagogers fria öfvertygelse. Då skulle, såsom Hr F. säger, det goda nog göra sig gällande, utan lagstiftning och utan Allm. Besvär- och Ekonomiskottets m. fls åtgärd. Men nu är förhållandet alldeles icke så. Gamla skolan är lagbunden till ett system, till en methodik, som intet, åtminstone intet tillräckligt rum lemnar åt dess pedagogers fria öfvertygelse att sätta sig i verket. Huru vill då Hr F. att det skall kunna brytas, utan en ny lag, som tillåter dem det? Detta är skälet, hvarföre det verkligen ej kan kallas så oformligt, som Hr F. på slutet framkastar, att Rikets Ständer blanda sig uti denna administrativa åtgärd. Ty frågan om bättre uppfostran och undervisning för hela rikets uppväxande ungdom är stor nog, att ej behöfva lemnas åsido för några enskilda kastintressen, som må hafva stött sig på den förmodade olyckan, som för dem deraf befaras. Exemplet, som Hr F. uttalar med dessa ord:

»Rösta Rikets Ständer i dag om vetenskapernes och språkstudierens method, torde de i morgon utvotera dem, eller vilja bestämma om homeopathi eller allopathi skall vara Statsmedicin»

är bedröfligen illa valdt; ty vore det verkligen förut genom lag statueradt, att någoder af dessa pathier skulle vara Statsmedicin (såsom det i skolväg är stadgad, att det ena skolsystemet nu skall vara Statspedagogi), då vore det ock rätt angeläget för Ständerna att öfverlägga, om icke det andra bör sättas i stället, eller hela saken gifvas fri. Ville man gå in på detta sista äfven i skolväg, så vore ingenting vidare att strida om, och Rikets Ständer undginge sitt besvär. Men det

torde Hr F:s män minst af allt vilja bifalla. — Skonsammast emot sig sjelf skulle Hr F. hafva handlat, om han låtit bli att anföra och på sig lämna den horatianska frasen: *Odi profanum vulgus et arceo*. Ty utom det, att Hr F., genom de många misstag han begått i sitt anförande, visat att han icke hör till de invigde i det ämnet, d. v. s. till dem, som noga känna det, måste man, uppriktigt taladt, för öfrigt fråga: hvad vore Hr F. och hvad vore alla världens lärde, om ingen *Vulgus* finnes? Det är då icke rätt klokt, och framför allt icke rätt tacksamt, att förakta och bespotta — sin egen grund, sin egen vagga, sin enda egentliga uppriktthållare!

STOCKHOLM.

— Om D. Majestäters och den Kungliga familjens resa, hvilken i går borde vara lyckligen slutad, hafva några närmare underrättelser icke ännu ingått. Hvad man känner är blott att den Kungliga familjen på bestämd dag, eller i tisdags, inträffat i Carlstad, och att den blifvit med utmärkt hyllning mottagen, så väl der, som i de under resan dit passerade städerne Westerås och Örebro.

— I gårdagens plenum hos Adeln afgjordes, efter vidlyftig diskussion, frågan om Bankofullmäktiges rätt att köpa och sälja växlar, för att upprätthålla realisationen. Ståndet biföll med 23 röster mot 18 första punkten af Utskottets betänkande att bemyndiga Bankofullmäktige, att af välkända och solida transseer eller endossenter uppköpa växlar till högst 67 d. d., dragna på Hamburg eller Altona och betalbara i Hamburg, till högst 128 skill. kurs. Minoriteten ville instämma med Borgareståndet, som ej hade bestämt, att de växlar, som köpas, borde vara betalbara inom 8 dagar. Likaså bifölls förslaget, att Bankofullmäktige skulle få sälja växlar, å 67 d. d., från April till Oktober efter 129 och från Oktober till April efter 130 skillings kurs, äfvensom de reglementariska föreskrifterna bifölls.

— Sedan vintern under de förra dagarne af veckan varit hvad man kallar »mått», har den under förhördne natten blifvit bister och tillfört 18 graders köld. De behöfvande anlita talrikare än vanligt tidningarne, för att klaga sin nöd, och välgörenheten, som visst aldrig saknar föremål för sin verksamhet, anstränges i ökad mått.

— Vid Borgerskapets militärkorpsen hafva på en gång två ledigheter inträffat, derigenom att herr ryttmästaren Heijkorn och herr kapten Hoffman begärt och erhållit afsked.

— Ut i det med gårdagsposten hitkomna numret af den engelska litterära veckoskriften *Athenæum* uppgifves i en korrespondensartikel från Berlin, att Jenny Lind nu blifvit engagerad för tre år vid operan derstädes emot ett honorarium af 10,000 thaler preusiskt, eller nära 18,000 rdr svenskt banko årligen, det högsta, som någonsin der blifvit betaldt.

— Vi hafve i dag med någon förundran i Sv. Minerva funnit påpekadt, såsom skulle en liten uppsats i Dagligt Allehanda för någon tid sedan, rörande anslag till krigsångfartyg, hafva kommit från Aftonbladet. Efter närmare efterforskning kan förhållandet härutinnan upplysas genom efterföljande förklaring, för hvilken en af våra medarbetare, hvars initialbokstaf Minerva riktigt angifvit, begärt rum i bladet:

»Svenska Minerva för i dag roar sig med att smida ihop en historia rörande omröstningen i Förstärkta StatsUtskottet, angående det af Regeringen begärta anslaget till krigsångfartyg. Så vidt fråga är om redaktionen af Aftonbladet, innehåller denna framställning en fullkomlig osanning deri, att någon af Aftonbladets medarbetare skulle till intagande i Aftonbladet eller i Dagligt Allehanda hafva skrivit någon artikel rörande anslaget till krigsångfartyg. Hvad Dagligt Allehanda hafva skrivit någon artikel rörande anslaget till krigsångfartyg, skedd, innehöll i detta ämne, måste vara ett uttryck af Allehandas egen opinion i frågan; och om ett samtal rörande detta ämne förefallit emellan redaktören af Dagligt Allehanda och en af Aftonbladets medarbetare, så lär ej större vikt dervid kunna fästas, än vid hvarje annat tillfälligt samtal emellan tvenne personer om allmänna ärenden. Om en medarbetare i en tidning i enspeciell fråga skulle vara af en opinion olika med den öfriga redaktionspersonalens, så lär väl ingenting kunna hindra honom, att i samtal med en vän eller bekant yttra en sådan åsigt, särdeles då han finner densamma helt och hållet delad af den person, med hvilken han talar. Detta senare var fullkomligen fallet vid det ifrågavarande samtalet, och hela *Minervas* för tusende gången upprepade dikt, att »Allehanda nyttjas och hafves till bästa af Aftonbladet», måste falla till sitt intet vid den bestämda och sanningen grundade förklaring, som den person inom Aftonbladsredaktionen, hvilken af Minerva åsyftas, härmed offentlig angifver: att hans samtal med Redaktören af Allehanda vid det ifrågavarande tillfället ägt rum utan anmodan, ja utan ens vetskap, af hvarken Aftonbladets

fö
pe
al
el
si
u
a
e
d
g
t
f
ti
n
o
ii
p
v
I
I
da
st
s
2
1
16
aft
rei
po
kr
26
ge
mi
att
rd
16
15
an
so
ma
til
rä
de
sin
de
an
ek
tel
en
läs
ne
19
20
till
i b
ifr
till
jen
och
lä
an
sed
alla
är
diti
nes
en
gon
ker
V
upp
skr
med
per
vid
hel
var
rätt
Då
ken
äfv
nüg
pen
belt
und
nat.
dre
sam
U
ligh
stör
väl
efter
så b
hvill
valö

STOCKHOLM.

— Om D. Majestäters och den Kungliga familjens resa, hvilken i går borde vara lyckligen slutad, hafva några närmare underrättelser icke ännu ingått. Hvad man känner är blott att den Kungliga familjen på bestämd dag, eller i tisdags, inträffat i Carlstad, och att den blifvit med utmärkt hyllning mottagen, så väl der, som i de under resan dit passerade städerne Westerås och Örebro.

— I gårdagens plenum hos Adeln afgjordes, efter vidlyftig diskussion, frågan om Bankofullmäktiges rätt att köpa och sälja växlar, för att upprätthålla realisationen. Ståndet biföll med 23 röster mot 18 första punkten af Utskottets betänkande att bemyndiga Bankofullmäktige, att af välkända och solida transseer eller endossenter uppköpa växlar till högst 67 d. d., dragna på Hamburg eller Altona och betalbara i Hamburg, till högst 128 skill. kurs. Minoriteten ville instämma med Borgareståndet, som ej hade bestämt, att de växlar, som köpas, borde vara betalbara inom 8 dagar. Likaså bifölls förslaget, att Bankofullmäktige skulle få sälja växlar, å 67 d. d., från April till Oktober efter 129 och från Oktober till April efter 130 skillings kurs, äfvensom de reglementariska föreskrifterna bifölls.

— Sedan vintern under de förra dagarne af veckan varit hvad man kallar »mått», har den under förhördne natten blifvit bister och tillfört 18 graders köld. De behöfvande anlita talrikare än vanligt tidningarne, för att klaga sin nöd, och välgörenheten, som visst aldrig saknar föremål för sin verksamhet, anstränges i ökad mått.

— Vid Borgerskapets militärkorpsen hafva på en gång två ledigheter inträffat, derigenom att herr ryttmästaren Heijkorn och herr kapten Hoffman begärt och erhållit afsked.

— Ut i det med gårdagsposten hitkomna numret af den engelska litterära veckoskriften *Athenæum* uppgifves i en korrespondensartikel från Berlin, att Jenny Lind nu blifvit engagerad för tre år vid operan derstädes emot ett honorarium af 10,000 thaler preusiskt, eller nära 18,000 rdr svenskt banko årligen, det högsta, som någonsin der blifvit betaldt.

156

Adelns beteende i arfsfrågan.

Vi hafwa i en föregående nummer tagit frågan om **Swinnans lika arfsrätt med Mannen** i betraktande från dess juridiska och historiska synpunkt; hvarjemte wi med samma fastade några blifkar på våra närwarande riddarhusledares oridderliga, lika mycket som oförnuftiga strid mot allmänna tänkesättet i denna sak. Wi återkomma i dag ännu en gång till adeln, som, enligt en af dess egna mest bethdande ledamöters uttrande, beträdd revolutionens bana, och, såsom en annan träffande jagt, skiljt sig sjelf från det öfriga **swenska folket**, genom att wägra underkasta sig en lagbestämning, den de öfriga tre stånden antagit, och hwar till, enligt gällande riksdagsordning, blott ständspluralitet tarfwas.

Det folkwädriga kotteri inom adeln, som här lyckats tillkämpa sig segern på riddarhuset, och derigenom förskaffa adeln, såsom stånd, ett desto större nederlag i allmänna aktningen, har isynnerhet omfattat **twenne punkter**, såsom grunder för sin yrkanden. Wi wilja söka behöja hwardera af dem något närmare, för att se hwad halt kan finnas i dem.

Den första punkten utgör ingen rättsgrund, utan affser den påstådda nödwändigheten och nyttan af att bibehålla adelns jord **ofstyckad**. Till principen innefattar den desamma, som **Majorats- och Fideikommiss-idéen**. Nu är det redan i och för sig sjelf alldeles oafgjordt, hwad nytta — wi tala icke om: för samhället, men: — för adeln, ja för sjelfwe majoratsinnehafwaren eller fideikommissarien (äldste sonen) enskildt, den genom en sådan inrättning honom uteslutande tillaggde arfsrätten medför. Historien wisar, att adelns upprätthållande genom majorater blott är stenbart, men dess förfall deremot werkligt, enär å ena sidan en stor myckenhet af dess medlemmar dywedelst lemnas lötslöja, för att, sänkt i armob, men rika på adelsfördomar och anspråk, bilda sig till föraktliga parastiter på de andra samhällsklassernas bekostnad; å andra sidan sjelfwa de lycklige, majoratsinnehafwarne, genom den alltför stora myckenheten af

1757
egendom i sin hand förledas till ett hyypigt, förstöriskt, omoraliskt och gagnlöst lefnadsfätt. De talrika underhafswandernes djupa elände är och den wanliga följden. Det mesta af de stora godsens afästning bortslösas utrikes eller på platser, långt afälsna från provinser, der godsen ligga, således utan att cirkulera, återgå, eller i sin mån på något sätt förlyckliga sin omgifning, såsom rättast och bäst wore.

Men, huru man nu än ser majorats- och fideikommissibeen i och för sig sjelf, så begriper man, att om den kan i alla fall icke nu vara frågan, då man talar om adelns arfverätt i allmänhet i Sverige. Efter gällande arfslagar styckas redan adelns jord: 1:o emellan alla sönerna lika, och 2:o emellan döttrarne eller deras rätts innehafware derjenite, ehuru i en litet mindre proportion. Hwarom deklamera då herrar Prinzenstöld, Björnstjerna, Hartmansdorff, Palmstjerna och andre, som orda så mycket om de förderliga följden af adelsegendomarnes sönderdelning? **Styckena blifwa litet olika till widden**, det medgifwes, då sönerna skola uttaga tvådelar och döttrarne endelar ur det hela; **men stycken, "egendomsfragmenter" blifwa de i alla händelser**; och det är ju detta man förfasaf sig för? Huru kan då denna olycka hindras, som redan de facto, lifasom de jure, är och varit för handen med adeln i vårt land oupphörligen, med undantag blott af de så enkilda ställen, der inom wissa familjer fideikommisser existerat (och om hvilka serfkilda undantag icke nämnes här, der blott den allmänna lagprincipen för adeln, som för de andra stånden, ifrågakommit). Nu tycka wi det vara temligen klart, att då styckningen — hwilket är sjelfwa det af deklamatorerne beklagade — oundwiltigen redan är till, så är det bättre om den sker rättwist, än orättwist. Rättwisan ligger obestridligen på den lika arfverättens sida. För öfrigt, då hufwudargumentet hos de konservative här består uti att så adelsegendomen — icke otyckad, hwilket är ogörligt — men till sin största möjliga del bibehållen i manliga händer; hwar-

före betänker man då ej, att, när den lott, som blir quinnans, i alla fall, då hon giftes, öfvergår till hennes man, så quwarstår ju också denna lott, huru stor den än göres, i manlig hand? Om den adliga systern hädanefter får taga efter sina föräldrar lika mycket som den adlige brodern, så behöfwer ju blott någon annan adelig fria till henne, i stället för att wända sig till någon ofrälse, men hittills bättre lottad quinna af borgarståndet, så är den adliga systerns egendom dermed quwar i adelns manlinie lika wäl. Och att detta skall hända, om den lika arfsrätten införes hos adeln, är otwifwelsaktigt. Bölsden är således den, att flera fröknar blifwa gifta än hittills; men icke den, att flere egendommar gå från adeln: — hwilket, om det sker, som nog kan hända ändå, har helt andra orsaker, än den lika eller olika arfsrätten.

Den andra punkten utgör ett slags förefreglad rättsgrund, bestående i det påstående, att den olika arfsrätten skulle för adeln wara ett privilegium. Swar och en inser wäl orimligheten deraf, då det hittills, till följe af allmänna lagens stadga om "landsrätt" till skillnad från "stadsrätt," gällande olika arfskapet icke tillhör adeln ensamt, utan hwarje egare af fast egendom på landet, han må anskrifwas till hwad stånd som helst. För adeln kunde den blott sägas wara en undantagsrätt i de högst enskilda fallen för städerna, der den förekommer; och skulle så nödigt finnas, så kan ju detta bibehållas genom en särstild stadga för sådana enstaka fall (ehuru wi ej inse eller gilla ställen för bibehållandet äfwen här); men detta har ej att göra med det allmänna arfsystemet, hwarom nu handlas. Att saken icke kan wara ett adligt privilegium, styrkes desutom till fullo deraf, att den olika arfsrätten icke finnes inryckt eller ståndet tillförsäkrad i de på 1720-talet Adeln gifna och allmångjorde formligen så kallade adliga Privilegierna. Swarföre står den icke der nämnd?

Rei; ty den tillhör allenast allmänna lagen, hwar-
 est den finnes inryckt i ärsdabalken. Swarifrån ta-
 ger man sig nu makt, att kalla någon i allmän-
 na lagen förekommande stadga, som utvisar en
 olikhet i diverse rättigheters utskifning, ett "privi-
 legium?" Man har ingen grund för ett sådant in-
 fall. Det skulle också i oräkneliga hänseenden hin-
 dra lagförändringar, förbättringar, eller öfver-
 hufvud nya lagars stiftande, så fort de stötte
 emot något slags förutvarande undantag. Om
 allt sådant wore "privilegier" — och privilegier
 kunna, enligt konstitutionen ej borttagas utan egar-
 nes eget medgifwande — så förmådde man icke,
 såsom nu, med tre ständs pluralitet afgöra och
 till Kongl. Maj:ts sanktion öfverlemna dylika mål.
 Huru kommer det sig då, att man likwäl alltid
 förmått göra det, och gjort det? Huru kommer
 det sig, att adeln sjelf aldrig förr, då, såsom
 wid sista riksdag, frågan om den olika arfsrättens
 borttagande äfwen förevar, framställt denna rätt
 såsom ett Privilegium? Det är likwäl nog be-
 synnerligt! — Orsaken ligger dock helt enkelt der-
 uti, att det aldrig varit ett privilegium, lika li-
 tet som det nu är det.

Adeln kan allenast hafva kommit in på banan
 af all denna nonsens genom hvarmen öfver att
 "första ständer" skall nödgas böja sig under ett
 nytt stadgande om och aldrig så helsofsamt, hwilket
 ej utgått ifrån det samma, sjelf. Så har nu Hr.
 Hartmansdorff föreledt det, att ingå till Kongl.
 Maj:it särskildt med en bönsallan, eller rättare ett
 slags spöskt protest emot medståndet, för att få
 sitt påstådda privilegium skyddadt. Detta innebär
 en ny nonsens. Ty har adeln verkligen här ett
 privilegium, såsom den säger, så behöfde den icke
 ingå till Kongl. Maj:it med frågan: är det åter
 icke ett privilegium, så kan Kongl. Maj:it ej göra
 det der till. För hwad har då adeln tillskrifwit

Kongl. Maj:t? — Winterbladet meddelar härom en rätt siffig gissning. Den inre meningen må nu vara hwilken den will, så har åtgärden icke bidragit att upprätthålla detta ständs sjunkande existensmation.

Behöfves ännu några tungder för att nedwäga det till jorden, så tyckes åtskilliga rykten, som löpa om ytterst betänkliga machinationer inom Konstitutionsutskottet, härtill synnerligen egna sig. Saker berättas om den "afslagda fedelns" behandling wid voteringar, som wi icke wilja förnä oss att tro. Ståndsledamöter, som genom wrångwisa i annat gjort sig förhatliga, är man sedan alltför beredd att anse möjligen för hwad som helst. Förmodanden af swår art kunna således icke wara att förundra sig öfwer; ehuru wi för vår del alldeles icke undersködja dem, utan beklagar personer, som om sig gifwit anledning ar bertill. *Stockh. 18. 27/1788*

Revolutionens bana är öppnad.

Sic itur ad astra.

Den djerfwa och till sin betydelse ytterst swef-
fulla plan, som Konstitutions-Utskottets dirigerande
del, med v. Hartmansdorff i spetsen, uppgjort till
motverkande af all reform wid denna riksdag —
(och om möjligt, tänkte de sju wännerna, äfwen
för den kommande, och för alltid!) — har mis-
lyckats. Wi weta genom underrättelser från
Stockholm, att Hr v. S. i en högst liflig och in-
tressant debatt på Riddarhuset den 26 sistl., blef
slagen i voteringen öfwer det ryktbara memorial;
hwari Konstitutions-Utskottet proponerat ständerna,
att wäckta grundlagsfrågor, när två stånd
stanna emot två, skulle förfalla utan att
komma till votering i förstärkt Konstitu-
tions-Utskott.

Historiken öfwer detta samösa tilltag emot Grund-
lagens ihdliga föreskrifter i 56 och 81 §§., fram-
ställer några särdeles pikanta drag. Utrymmet
hindrar oss att här närmare omtala hwad wi
weta derom; men wi torde återkomma dertill.
Närwast af alla riddarhusets Ultras denna dag,
war otwifwelaktigt gubben Cedersehöld, hwilken
helt öppenbertigt tillstod, att det föreslagna wäld-
förändret af grundlagen endast war ett litet presi-
minärt försök att känna sig före huru pass wakne
ständerne mände wara. Meningen war också, att
om riksständens bifall kunnat aflockas till Konsti-
tutions-Utskottets gjorda proposition, så skulle till-
lämpningen genast hafwa blifwit fatt i
verket genom användande på representa-
tionsfrågan, hwilken man dymedelst wille hin-
dra att komma under omröstning i Förstärkt
Konstitutions-Utskott. Detta hade i sig sjelf
inneburit ett nytt tilltag, emedan, äfwen om
Konstitutions-Utskottets nu gjorda proposition blif-
wit bifallen, densamma dock, såsom ett grundlags=

ändringsförslag, efter ännu gällande grundlag måste hwila till nästa riksdag, hvarsföre det begagnande och tillämpning wid denna riksdag, såsom en redan antagen och fastställd grundlagsstadga, innefattat ett öppet och fullständigt wäld på Konstitutionen.

På denna punkt besinna wi oss nu i Sverige; ett sådant Konstitutions-Utskott hafwa wi år 1845. Hvad tänker allmänheten härwid?

Den beswurna grundlagens wäldförande, eller fullkastande på all annan wäg än den af lagen sjelf utstakade (hvilket då icke är ett wäldförande) heter, på öppet språk, beträdande af Revolutionens bana.

Om så olyckligt skulle wara, att en af landets högsta och viktigaste auktoriteter sjelf öppnar denna förfärliga bana — hwem kan då swara för försättningen?

Det swenska folket, — hwars ytterliga tålmod i tusen fall gått och går så långt, att det blifwit ett ordspråk — skall det endast komma att se, eller gråta, eller göra något annat åt en riddarhusafdelning, hvilken, så ytterst fätalig (emot det sannskuldiga folket) och till en stor del utländsk *) den i sjelfwa werket är, dock har oförsynthet nog, att wilja rycka all makt till sig, motarbeta all verklig förbättring, och uppresas sig likt en drake emot hela nationen?

Och detta riddarhus — hvad skall man tänka derom? Wid den omröstning, hwarom wi här tala, besegrades wäl Hr v. G. genom 38 röster emot 30. Men om ryktet säger sant, skall denna voteringens utgång hufwudsakligen hafwa härledt sig från Landmarskalkens öppna och på flere framlaggda motiver stödda förklaring, "att han ej kunde göra proposition till bifall på Utskottets förslag, när han icke ansåg Utskottet af grundlagen berättigadt att hafwa framställt det." Wi fråga ännu en gång: om icke den egna öfvertygelsen, utan fastmer gresive Posjes förklaring werkat utgången på riddarhuset, hurudant är då

detta?

Vi weta wäl, att den Pommerste främlingen icke styr mera än en del af den nu på huset sittande adeln. Men denna del föreställer dock, såsom förhållandet är uti de äfsta och wigtigaste frågor, majoriteten inom ståndet, så fort det voterar. Guru hjupt under nollpunkten har då icke denna så kallade swenska adel sjunkit, när den på ett så skymfligt sätt, utan egen förnuftig och ren öfwerthgelse, låter leda sig af en tysk konstmakare, hwilken inför des ögon gör hokuspokus med logiken, på samma sätt som en annan resande optist

*) Den pommersta ätten **Hartmansdorff** har högst få generationer warit i landet. Huru många riddarhusnamn för öfrigt icke tillhöra Swerge egentligen, utan blett genom i sefnare tider gjorda insjuttingar, wet hwar och en.

artist, marcktschrejare eller "gubbe med skåpet" förwänder synen på sina äfscåpare? Swerge anser redan det så kallade "riddarhuset" för en Camera Obscura. *Sm. K. H. 54 K.*

164

Skristweylingen emellan Statsrådet Silfwerstolpe och Erkebiskopen.

✓ Då denna ryktbara skristweyling nu blifwit in extenso offentliggjord och genom meddelande i Stockholmstidningarne känd öfwer hela landet; så kan allmänheten deraf se till hwad grad wi haft rätt i vår förut afgifna berättelse om förloppet, och i vårt omdöme deröfwer.

Saken kan betraktas både juridiskt och politiskt.

Ur juridiskt synpunkt är det knappt möjligt att tänka sig något förunderligare än erkebiskopens försarande. Ly, i det allrawärsta fallet (d. w. s. om Hr statsrådet skulle hafwa begått någonting sig icke tillståndigt, följaktligen stridande mot något lagbud och dymedelt i mer eller mindre mån "brottligt"), så måste wäl Hr erkebiskopen eller hans rådgifware hafwa så mycken känedom i swensk lagfarenhet, att de begripa, det **intet** brott (större eller mindre, eller af hwad slag som helst) får på något sätt bestraffas, innan saken först warit inständ och underjött wid laga forum, der dom salit och straffet blifwit bestämdt. Ingenting af allt detta har här skett.* Men — — den ena parten har företagit sig att wara på en gång domare och bestraffare, och det sednare derjemte utan all föregående ransakning!

De, som försöka att förswara erkebiskopen, inwända härwid, att hans skristwelse till statsrådet S. icke warit ett "Bannebref," hwarken till innehåll eller syfte utgjort en "förjött Skrapa," och således ingalunda kan anses som en "Bestraffning." Men wi fråga i sådant fall: **hwad war skristwelsen då?**

Om erkebiskopen med sitt första bref ej menade en skrapa, så menade han komplett **ingenting**. Will man hafwa det så förstådt? Ly hade hans skristwelse ej för affigt, att gifwa "en patriarkalisk tillrättawisning" åt Hr statsrådet; så innehöll dess syfte intet widare, än att meddela en scientifsk underrettelse om hwad erkebiskopen och hans wänner inom presteståndet tänkte. Men sådana enskilda un-

derrättelsers kringstickande i bref till personer, som aldrig begärt så del af dem, utgör höjden af nonsens; utan att det aldrig förr brutats wid riksdagar. — Säkert will erkebiskopen icke underskrifwa sig wara far till något så ömtligt, utan wida hellre adoptera den stolta förklaringen af saken som en skrapsa. Och då äro wi åter der wi började. Wi säga: ett prof är lemnadt på antingen den fullständigaste okunnighet i swenskt lagfarenhet, eller på ett begär att sätta sig öfwer hwad lag fordrar, som i absurditet har så fina likar

Den politiska synpunkten sträcker sig längre, och utwisar att, såsom redan i en annan tidning blifwit anmärkt, här ingenting bättre och ingenting sämre än en **politisk hämnd** utgjort meningens med skrifwelsen. Att en sådan måste anses wara alldeles i sin ordning, såsom en rätt "kyrklig" känsla, och en äkta "kyrklig" handling, tyckes bewisa sig af många antecedentia. Hwad har då statsrådet Silfwerstolpe gjort Clerus eller dess chef för ondt, som tarfwade hämnd? kan man fråga. Wet man då icke, hwad det är för slag, som politisk rancune uppväcker, och, sedan den en gång finnes, måste på ett eller annat sätt taga sig lust? Den slår sig på likt och olikt, med samma blinda passion, som en svartsjuk qwinna. Politisk hämnd har länge warit, och blir troligen allt mer och mer, den egentliga och öfwerwägende sjukdomen hos "kyrkans" hufwudmän, så fort de med sin kyrka i grunden mena något helt annat än hwad

*) Det är till punkt och pricka samma försaringsätt som i det celebra tilltaget mot rektor Almqvist för några år sedan, då också, med omsarande af alla föreskrifna juridiska former, en sak utan undersökning togs för afgjord, och bannebref utfärdades, hwartill auktoriteter ingen rättighet hade, **före** en på laga undersökning grundad Dom.

166
Religionen benämner "de heliges samsfund." Politisk Hämnd är således att falla den svarta flutan.
20. 20/5. 45.

Konungens beslut om den lika arfsrätten.

Den viktigaste underrättelse, som bref från Stockholm meddelat oss, är det såsom fullt säkert uppgifna ryktet, att Konungen i en konselj, som hölls i Thursdags (den 15), bifallit Ständernas beslut om allmänt införande af lika arfsrätt emellan qvinna och man.

Saken är redan i sig själf af stor betydighet. Likväl blir dess afgörande på detta sätt och i dessa dagar af en ännu mycket vidsträcktare betydelse, då den ouckligen måste betraktas såsom ett af Regeringen gifvet omöfaktligt tecken åt Nationen. Det är en handling, som tillika är en demonstration emot de Adels- och Prest-ligor på riksdagen, som, sedan de med förnekande af allt hvad historien, förnuftet och riddhvarfsvets ande fordra, gjort så många af Folkets rättmätigaste och billigaste förhoppningar om intet, slutligen låto i sina kretsar förkluda, att Konungen icke skulle "wäga" i arfsfrågan decidera emot dem. Swilken fräckhet! Och sådant nödgades man höra ifrån det stånd, som benämner sig thronens stöd? — det stånd, som oupphörligen återoppar "historien," glömmande historiens intyg, att aldrig några sator, några kränkande hotelser nånsin emot konungamakten och thronen försports från annat håll, än just Adeln, häruti stundom understödd af prelaturen.
20. 20/5. 45.

Machinationer emot Köpenhamnsresan.

Man känner från hufvudstaden huruledes Upsala akademis nuvarande rector magnificus, professor Fahlerang, ej långesedan reste till Stockholm, för att uppvakta Hans Maj: Konungen och så weta, om han borde gifwa studenterna lof att resa till Köpenhamn, eller icke. Konungens swar, "att Han hwarken wille eller kunde hindra dem," är bekant af tidningarne. — Men den noggrannare betraktoren tvingas, att göra den frågan: "hwarföre reste Hr F. ens till Stockholm för att, som det heter, underställa Hans Maj: denna sak?" Nog måste Hr F., utan att rådfråga sin konung, känna swenska lagen ändå så påf mycket, att han wet, det hwarje student, som icke för skuld fått portförbud, har rätt att taga ut påf och resa hwart han will. Atminstone har icke rector och "akademiska senaten" i sin förmåga, att hindra någon resa till Köpenhamn, mera än till Stockholm, Wexlerås, Geste eller annorstädes. Utan twifwel innebar således Hr F:s försök hos Konungen någonting djupare. Ryktet torde icke wara så ogrundadt, som förmåler meningen hafwa warit, att i år liksom i fjol söka aflocka Hans Maj: något ord, som sedan af sticklig mun kunde utläggas lift en "befallning till studenterna"

eller dock en "beweelig önskan," att icke företaga Köpenhamnsresan. Men Hans Maj:ts swar har denna gång varit så bestämdt afvisande, att den inställsamme jesuiten efter en ganska kort wistelse i hufwudstaden måst återresa med osörrättade ärenden, wid hemkomsten icke emottagen med öppna armar eller lykönstlad af någon, om ej möjligen af sin städerfka, såsom den naturliga representanten af hemmets älskade larer och penater. — Obekant är ännu, hwad widare försök de konservativa bland academici ämna uppfinna till hindrande af ett företag, som måste vara dem hjertgripande förhatligt, enär det hufwudsakligen utgåt från ungdomen sjelf, sätter denna i lidligaste beröring med ett utländskt universitets fristunnade studenter, och desutom möjligen i en framtid skulle kunna bära goda frukter för hela Nordens politiska Wäl. Warnad af sjölårets ledsamheter, torde man temligen ofta sig denna gång. Men att helt och hållet afhålla sig från machinationer, tro wi dock vara de akademiske konservanterne i det närmaste omöjligt. Wi så wäl spørja huru det går; men emellertid uppmåna wi alla resans wänner, att vara på sin wakt och icke i förtid för mycket tro på personer, hwilka hwarken i ord eller handling bewisat sig synnerligen pålitlige. Mörtrets män blifwa icke så hastigt ljuse.

Jänk. M. 20/5, 41.

Ob Den "blodiga Tidningen."

Tidningen Morgonen hade nyligen en utgjutelse emot Dagligt Allehanda af så färdelös slag, att den skulle egna sig till uppväckande af mycken munterhet, derest artikeln ej med detsamma afflöjade några inre förhållanden, hwilka likt "ofriwilliga bekännelser" gjorde läsaren tankfull. Morgonen utfor denna gång emot Dagligt Allehanda såsom en blodig tidning! Orsaken är, att Dagligt Allehanda haft en feuilleton af Albano, som, med öfverskrift "Den upproriske Erkebiskopen," skildrade den från Gustaf Wasas tid bekanta kabalen emot Konungen, spunnen af ett par prelater (erkebiskop Knut i Strengnäs och Peder Sunnanwäder i Wexterås), och hwilka stämplingar för dessa andelige män slutades med dekapitation. På denna berättelse har Morgonen tagit affär, i och för sin egen Erkebiskop. Att så göra, är wisserligen nog ensaldigt, då ingen läsare lärer tro Hr af Wingenård om orolighetsmakeri, kabaler eller konnexioner af sådan art, att halskuggning nänsin kan komma i fråga (såvida ej dermed menas en moralisk eller andelig afrättelse). Wi begripa således icke Morgonens bekymmer, lika litet som dess mer än wanliga ilffa emot feuilletoner, till systerningen riktade emot lefwande personer. Har Morgonens redaktör tillfälligtwis läst en tidning, som medan den lefde hette "Svenska Diet," men efter döden spökat under andra namn, så torde han hafwa gjort bekantskap med hela båtlasten feuilletoner,

uppsatte i ingen annan mening än att stända personer. Att dessa feuilletoner ingenting utträttade, kom sig deras, att personerna, som ansållas, icke alls till sina karakterer woro att finna på den linie, der den rysligt tillämnade satiren satte dem, hwarföre den läsande publiken gäspade åt hela företaget, såsom åt en jemmerlighet. Eh, utan att i grunden wara sann, biter ingen satir, äfwen den till stil och utförsätt lyckligaste, så mycket mindre då en, hwilken också till skrifsättet är ytterligt dum.

Hwad Dagligt Allehandas "upproriske Erkebiskop" widkommer, så weta wi alldeles icke, om dermed från Dagligt Allehandas sda äfhytats någon allusion. Men så mycket begriper hwar menniska, att större blunder icke kan begås, än att taga åt sig (för egen, eller för sin utmärkta wäns räkning) en dylik berättelse. Detta kan omöjligen hafwa bitit så, måste hwar och en Morgonläsare tänka, om icke till slut ändå någon quifsta upprorsmakeri i sjelfwa werket förehaftes eller förehaftes. — — — Och hwem är nu orsaken till en så orättmätig föreställning om erkebiskopen af Wingård, annat än sjelfwa des seid, tidningen Morgonen? På detta sätt kan erkebiskopen snart få stäl att instämna i bönen: "Gud beware oss för våra wänner!" *Jmk. H. 20/1-78*

Om någon hädanefter frågar: "Hwad är då för en besynnerlig sjukdom, som Hr erkebiskopen säges lida af?" så torde det på en gång ofylbigaste och rättaste swaret wara: "han har ondt af swarta sjulan." Detta kan man då numera säga utan all fidsoblic på Amål.

**Ny Smålands Beskrifning, inbegrädd till
Wexjö Stift. Första Delen: Historia. Af
P. Wieselgren, Wärendsbö. Wexjö, hos
J. W. Lönnegren, på förlag af R. Gymnasti
Inbegräddningsfonden och Central-Nytkerhetsföre-
ningen i Wexjö. 1844—45. 596 sid. stor 8:o,
å 1 Rdr b:ko för Prenumeranter, 2 Rdr för
Subskribenter.**

Vi hafwa här för ögonen ett arbete, som på det högsta påkallar hvarje Swenskes uppmärksamhet, men öfverhet måste wara färt och märkvärdigt för oss i Småland. Boken har länge varit i publiken omtalad, och dess utgifvande flera år emottedt. Man finner också af företalet, huruledes den är en frukt af mångåriga studier, förarbeten och samlingar, gjorda så wäl ute i sjelfwa landet, som i bibliotekerna. Ehuru den på sätt och wis kan kallas en fortsättning eller utwidgning af **Hogbergs** förutwarande och längesedan utgångna Smålands beskrifning (för att ej tala om **Huda** eller **Alpelin**); är likwäl denna utwidgning så betydlig, och åtminstone denna första del af ett så helt och hållet nytt innehåll, att ingen egare af **Hogberg** kan anse för sig öfwerläddigt, att lägga sig till den nu började **Wieselgrenska** Smålandsbeskrifningen. Dertill kommer, att priset verkligan är utomordentligen billigt.

Författaren, hwilken på titelbladet blott kallad sig **Wärendsbö**, är likwäl ingen annan än sjelfwa prosten i **Nesterstad** i **Skåne**, den ryktbare doktor **Per Wieselgren**. Hans brinnande och ädla nit för fosterlandets religiositet och sedlighet, witsordadt, utom genom flersaldiga skrifter, öfverligen genom **Nytkerhetsföreningarne**, som wäl måste räknas honom för sin ursprunglige stiftare eller dock primitive impulsör: hans lika warma öfwerhöfnad af **Smålandets** sköna litteratur: slutligen den stora nit, hwarmed han arbetat för dess historia — utgöra allt obestridliga och obestridda förtjenster, hwilka dock från åtskilliga sidor icke rönt det offentliga erkännande, som vederbort. Man har öfverhoppat **W.** med förbräufelser för litterärt slarf, omogna och excentriska omdömen, de der ej borde haf-

wa rum i wetenkapliga skrifter, för profasism i poesi, men deremot för poesi eller åtminstone regellöshet i prosa. Om också något af allt detta skulle vara sannt; så har man likwäl gått alldeles för långt i sin stränghet: man har, såsom oss synes, i talrika fall icke bedömt W:s försök med oivåd och rättwisa, och likasom med flit blundat för de mångfaldiga förtjensterna i hans arbeten. Framför allt hafwa de hårda omdömena öfwer W. förefommit oss wänjeliga dertföre, att de för det mesta härflutit ifrån ganska obefogade personer: från någre skriftställare, som inom litteraturen gjort så litet, att deras frihet från sel måhända häruti har sin största orsak. Den negativa förtjensten, att afhålla sig ifrån att författa, då man icke är "alldeles perfekt," må fullt gälla för hwad den är wärd. Men det wisja är, att det i alla tiders och folks litteratur, likasom andra menckliga förhållanden, skulle stå ganska udest till, om ingen egt driftighet nog att tråda fram äfwen med förslagsmeningar, och dertill förfafelse tillräckligt, att utan smärta se dem nedriswas i de fall, der de icke bewisat sig hålla stred. Wår mening är dertföre icke, att neka kritiken rättighet till stränghet; men wi uppsordra dem till skyldig och likartad rättwisa emot alla; och påstå, i så ord, att W. ej alltid åtnjutit en sådan.

Hwad wi, för wår del, mest hafwa haft emot honom, tillstå wi upprittigt, att wi wida mindre funnit i detta hans nya, stora wert öfwer Småland, än i åtskilligt, som förr flutit från hans historiska penna: wi mena selet, att **fämmanblanda hypoteser** med fullgiltiga data. Wi anse aldrig orätt hos en fornsforskare, att framställa dessa frågor till naturen, folket och häfderna, som man kallar "hypoteser," såwida han derwid uppgiswer sina grunder och skäl: men wi dömma det wara ganska illa gjordt, dertf. ej med samma ärligt uppgiswer, att hwad han hitrar i saken, endast tillhör förslagsmeningarnes omfång. Likwäl måste man widgå, att nästan alla wåra historieforskare, då de behandla de äldsta tiderna, mer eller mindre gjort sig skyldige till, att ej wäl hafwa urskilt emellan blotta probabiliteter och gifna fakta.

Mycket står nu för våra ögon i vår gamla svenska "Rikshistoria," hwilket wi taga för säkert och afgjordt, emedan wi sett det likadant upprepadt af Dalin, Lagerbring, Botin, Geijer och Strinneholm. Men en tid skall komma, och torde ej vara långt borta, då man allmännare erkänner ej blott det rent hypotetiska och problematiska, men i flere fall fullkomligen falska i denna s. k. Rikshistoria, hwilken i sitt slag hitills bildat en art antiqvariskt troslära, med söga mindre anspråk, än den theologiska dogmatikens. Den, som nedskrifwer dessa rader, har längesedan yttrat den tanken, hwilken han icke funnit skäl att frånga, det svenska historien en dag kommer att alldeles skrivas om. Äfwen för medeltiden och yngre perioder måste vår historia otwifvelaktigt gå att framställas ur en renare, högre och förnuhad synpunkt, också der sjelfwa Data icke behöfwa sättas i twifwel, men man allimer begynner finna i hwilken stes, falsk, orättwis dager tilldragelserna blifwit skildrade och bedömda af förrige skribenter, hwilkas skriftställeri bekommit sin hufwudsakliga prägel genom inslytelse från ensidige, ofunnige och herrsklyktne munkar, för folkets sanna lif känslolöse aristokrater, och någon gång från despotiske konungar, hwilka låto undertrycka häfden eller dock wrida des uttagor på sved. Behöfwer svenska historien ur dessa skäl skrivas om för dessa sednare tider, så behöfwer hon det för de äldsta perioderna af andra orsaker. Hela svenska fornsforskningen har, efter vår mening, kommit in på en oriktig bana genom den alldeles för höga uppskattning af de isländska källorna, som våra historieskrifware under sista förflutna sekellet låtit förleda sig till. Vår önskan är icke derföre, att man måtte återgå till Hudbeckianismen. Men, utan att begå detta återfall, kan man öppna ögonen för en mängd göttiska och sydskandinawiska minnen, hwarom isländarne ingenting wetat, och dem wäre egne historici på sjutton- och adertonhundratalet förbisett eller icke ens efterfrågat att lära känna. Lörhända skall detta omböme en dag komma att utsträckas äfwen för en stor mängd nordskandinawiska, rent

juridiska grundsatser funnos af annan halt än i Uppswerge och i Götaländerne, t. ex. den om Uvinnans lika arfsrätt med mannen: en urminneslag inom Varend, och hwilken Wieselgren sätter i sammanhang med Freya-religionen och den feniciska Thanits-dyrkan.

Nummet nefar oss att redogöra för det intressanta och förtjenstfulla arbetet närmare än wi gjort; likasom att anföra de smärre anmärkningar och dubier wi på ättfulliga ställen skulle hafwa att göra. Ej sällan förleades förf. af begäret att till styrka för en uppkastad sats anföra allt hwad han möjligen kunnat hitta på, likt och olikt, ej märkande, att han härigenom skadar sin sats i läfarens ögon, som mistänker advokatur i stället för wetenenskapens rena spel. Men hwad wilja desä någon gång påkommande ofördelaktigheter säga emot det hela, utgörande en så rik skatt af lärdom, af sveiska minnen, dem isländarne lika litet kända, och dem wår hittillswarande Rikshistoria ganska underligt afstildrat, af brist på wilja eller förmåga att se dem ur landets och folkets egen synpunkt: till och med för det, som legat swenska "Rikshistorien" närmast af allt — Folkländerna, Switshod stricte (Upland) — torde detta till en icke obetydlig del wisa sig gällande.

Wieselgren tillhör äran, att i sitt förewarande arbete hafwa wäckt uppmärksamheten på de sydskandinawiska minnens wigt och wärde, som egentligen befinna sig inom södra Smålands gamla gränser, Varendshäraderne: Konga, Kinnewald, Ulbo, Upp- och Norrwidinge. Han börjar sin bok med ett kapitel, som har till öfverskrift den frågan: "Har här sunnits ett Wirda-land och Wirda-folk?" Han gör genom ganska många skäl troligt, att söder om (Wester- och Öster-) Götaländerne fanns i forntiden ett eget rike, som likwäl icke, efter hwad man hittills antagit, war Danmark i Skåne, på Seeland (Byen, Jylland o. s. w.), utan ett annat rike, öfver om gamla Danska wäldet, ett rike, hwarom wår wanliga historia alldeles tigger. Detta låg i Varend, hade sitt centrum wid

Ingelskhögen i Konga, i trakten mellan Åsnen och Helga sjö, och sitt förnämsta emporium i Kalmar. På dess kuster (dit Vleting hörde) anlade Venic-erne flere nybygg. för bernstenshandeln, införde Thantit-dyrkan, hwaraf sedan blifwit Freyas kult, och gäfwo ursprung åt flere geografiska benämningar för Norden (Abalus, Baltbia, Basilia), dem man finner hos de klassiske geograferne, och som egentligen blott angingo Varend. När hela detta land och dess folk (Vär-, Var-, Vir-erne; äfwen detsamma som de af Sturleson omtalade Waner-ue) sedermera införlifwades med Göterne och Swe-arne till ett gemensamt politiskt helt, bibehöll sig ett minne af det gamla småländska konungariket i **tvenne** lagmansdömen, **Kalmars** och **Liohärads** lagsaga, med en eagen Smålands-lag, deruti flere samlingar, af förut icke wäl förstådda citater ur auktorerne?

Förläggarne underrätta oss, att andra delen redan ligger under pressen. Enligt planen skall den inlåta sig i landets enskildare beskrifning, geografi, topografi och specialhistoria för socknar och gårdar: således närmare ansluta sig till Rogbergs arbete.

Jönk. bl. 24/45

Riksdagens resultat.

Reaktions-riksdagen af 1844—45 ligger i sin graf. Den tillhör nu Minnets dom och Esterwerldens tanke. Den är icke längre någonting stående; den är ett fædt, ett afgjordt, ett faktum! hwaröfwer Swenska Folket i Wana stund otwifvelaktigt fäller sitt omdöme och uppgör sin nationalkalkyl för den närmaste framtiden.

Hwad som det i första hand härwid genast anmärker, är den märkwärdigheten, att, waktadt alla förenade hymödanden från den konservativa adels- och prelat-ligans sida att förinta alla nationens förhoppningar om winnande af nyttiga och nödwändiga förbättringar i samhällstillståndet, denna sidas återhållskraft likwäl, då man ser på riksdagens resultat i det hela, wisat sig wara wida mindre stark, än man af så oerhörda ansträngningar och machinationer funnat frukta.

Lagwerkets stora reform är till sina grundsatser gillad och antagen.

Udervisningswerkets — likaså.

Qwinnans rätt till lika arf med mannen är erkänd, bifallen och af Konungen stadfästad.

I Bank- och Kreditlagstiftningarne hafwa äfwen icke owäsendliga förbättringar tillwägabragts, ehuru wisserligen mycket i det afseendet ännu återstår att önska; helst ett fullkomligt och systematiskt ordnande af landets finanser förutsätter såsom wilkor en tidsenlig representationsreform.

Representationsfrågan är af ständerna hänfjuten till Konungen, att derom till nästa riksdag göra framställning eller bereda ett förslag. Då de konservativa ständens kabaler i riksdagens sista ögonblick omintetgjorde sakens bringande till wotering i förstärkt Konstitutions-Utskott, och då de utom utgången här, så sammansatt som detta utskott nu funnat blifwa, war ganska twifwelaktig; torde fosterlandswännen böra ause hwad som inträffat för det bästa, som i närwarande läge kunde ske. Antingen Hans Maj:t öfwerlemnar frågans widare beredande till en kommitté, eller sjelf med sin konselj lägger omedelbar hand wid ärendet — hwilket sednare dock är mindre troligt —

så hafwa dock regeringens åfgifter, åtminstone hwad hufwudgrundsatsen widkommer, så tydligen wid mer än ett tillfälle uttalat sig till reformens fördel, att man bör emotse en lycklig utveckling af swenska folkets största lifsfråga; om ock det är en sanning, att landets fiender förmått uppfjuta och hindra denna utveckling några år.

För öfrigt bör man taga i beräkning den stora winst, som nationen fördat, att nu till fullo hafwa lärt känna och uppskatta krafterna hos sina egentliga fiender bland adel och prester. Om alla de i hela landet, som älska samhällsfridens förbättring, med bortkastande af små enskilda och jemförelsewis obetydliga stridsfrågor sinesmellan, nu sluta sig fast tillsammans för att till nästa riksdag med klohet, enighet och odelad kraft arbeta för representationsreformen, så lider det intet twifwel, att nästa riksdag kommer att stå till den nyss förslutna i samma förhållande, som denna stod till 1840—41 års riksmöte. Den blir, med ett ord, en reaktion emot reaktionen; hvilket will säga en återställelse af majoritet för samma tendens öfwer hufwud, som utgjorde 1841 års öfwerwäganande fännemärke. Utom att denna seger för reformen bör beredas genom sjelfwa des wänner och medhållare, är det också ganska möjligt, att äfwen motståndskrafterna komma att minskas och lifsom slafna efter öfverspänningen.

Det är icke omöjligt, att t. ex. adeln öfwer hela landet, mera allmänt, än hitills, ansluter sig till den fosterländska tendensen, då de, som under sifwetne riksdag läto blindt leda sig af en Hartmansborffs och ett par andras sofismer, inse det skamliga uti att på sådant sätt, emot skal, historia och rent swenskt intresse, gå inifrånhetens och egoismens ärenden. Wi hysa och uttala frimodigt den förhoppningen, att med hwarje dag förnuftet gör nya eröfringar på öfwerlygelsens område. Den swenska afunden och egenförmågan är wisserligen så gammal, att den blifwit till ett ordspråk; men det swenska wettet är också känt för att här i

landet hafwa urminnes häfd. Det behöfwer allenast rätt wafna, för att starkt verka. Swenska Adeln, hwilka sel den och må hafwa till följe af sin sammansättning och sitt bördsupphof, har dock städse wifit sig utmärkt känslig för heder och fram. Wi få nu se, om icke denna känsla kommer att verka något för nästa riksdag, eller om afwen då pommerfka rasspelerier förnä blända riddarhusmajoritetens ögon.

Inom Presterskapet är det klart, att den stora skillnaden, som i grund eger rum emellan Prelatintresset och det egentligen presterliga eller kristliga intresset, mer och mer skall framträda till klarhet och nationalmedwettande. Under nu förflutne riksdag kan man wäl icke loforda många riksdagsmän bland pastorerne för sjelfständighet. Några undantag af frifinnade och förnuftige män funnos likwäl, såsom allmänheten sett af riksdagsförhandlingarne; t. ex. Liedzén, Stabek, Sandberg, Almqwist (från Skärstad), Gahne, Lyth, L. D. Berg, Säve, Zanjon; i några delar (t. ex. fångelsefrågan) sjelfwa konsistorialen Knös, och ännu ett par till, för att ej tala om Thomander, hwilken alltid tillhört framfridandets sida.

Borgarståndets hållning förtjenar det mest odelade beröm. Ständigt höll sig här den öfwerwägrande majoriteten uppe på sin en gång intagna politiska linie, och afwet ej en härsmån derifrån. Man bör då hoppas, att detta stånd, inom hwilket det politiska omdömet hittills i Sverige synes hafwa wunnit mesta mögnad, icke nästa riksdag skall förlora sin en gång wunna, jemmigt, bortspela sitt wälförwärfwade rykte för kapacitet, eller falla i samma slags winglarehänder, hwarom man under fordna riksdagar wetat att förtälja.

Om Bondeståndet kan man i det närmaste säga lika mycket godt som om Borgarståndet. Mot riksdagens slut war likwäl en fridighet bland bönderna på wäg att upparbeta sig, hwilken på sina upphofsmän fastade en ofördelaktig dåger. Man

torde kanske så hoppas att sådana personer, som Strindlund och hans förtrogne, icke blifwa hnlige inom detta stånd wid ett riksmöte till. Bondeståndets arbete, för de stora reformfrågornas genomdrifwande, bör man följaktligen med desto lugnare och säkrare blickar kunna emöte, som ingen del af swenska folket skulle winna mera derpå.

Om våra läsare noga öfverwäga allt detta, hwar till mycket mera skulle kunna läggas, som förstås af sig sjelf, så torde våra förhoppningar på framtiden icke bestinnas öfwerdrifna. Utminstone wäga wi förespå, att hwarken Herr Palmstjerna, Gyldestolpe, Hartmansdorff o. d. nästa riksdag komma att utöfwa samma wälde som hittills, in- om adeln, ej heller Herr af Wingård, Neuter Dahl och någre af samma färg kunna nedhålla sitt stånd på en så låg punkt, som denna gång varit fallet bland presterna.

Wigtiga dagar förestå.

Man måste i allt detta wänta mycket af regeringen, hwars steg blifwa starka i samma grad, som de uttagas med bestämdhet.

Men man måste wänta det mesta af sig sjelf? Mätte denna sanning inprägla sig djupt i hwarje sann fosterlandswäns själ!

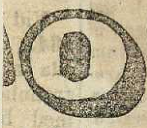
Ty hwad kan wäl regeringen uträtta, om den icke finner ett starkt genswar i folkets eget frifinnade bröst? om den ej ser sig biträdd af alla klart och rätt tänkande män öfwer hela landet? Mätte då ingen rygga; — ty nu är icke tid till sådant!

Den fria pressen — sanningens starkaste organ för spridande af politiskt omdöme i landet — skall, såsom wi hoppas, nog weta att waka på sin wigtiga plats. Motståndarne, inom tidningarnes krets, blifwa allt färre och swagare. Men den fria pressens egna medlemmar må, för sin ställnings stärkande och upprätthållande, besluta sig om ännu mera enighet öfwer hela Skandinavien. Må man öfwerallt glömma småsaker, för det Storas skull!

1746. 31/5. 45

DET

1845.

Lösa Numror 2
Konstels, N 30
Slagaregatorne ä

11, 150 Rdr
af Jacquard-
slag och med
Apptreterings-
ade mönster
relse hörer:
Eolaget för

ljentligt garn
pärifne, bör
ilfvarde kö-
till annan
ned obetyd-
ten kommer
bestämmas;
aderne med
errar P. C.
om Fabri-

ehy.
skick, väl
strumenter:
ndom, med
ndande Juli
delen af der
nestå. Vi
BY, 1/4
ntarier, ef-
nderrättelse
skholm och
nkols-Verk
Post- och
Aftonbla
nkols Verk
Porten här
12 på da-

...svara iagrar hade genom sin krigs-
sin kokkonst, att våra kroppkakor gått
som våra kalor». Efter hela denna
errättelse förer förf. sin läsare omedel-
Dresden och han befinner sig i Böhmen,
rag, då nästa kapitel upprullas, utan
s med underrättelserna om vägen dit.
ingen på Böhmen i allmänhet och ser-

Prag hör till de bäst utförda i bo-
är omöjligt att utan en djup känsla
nde läsa om detta land och dess arma
måla tryckte på en gång af verldslig och
spoti, nedhållne med slit i usekhet, o-
och råhet, för att desto lättare af sina
deras prester kunna utsugas. Dessa
la sig likväl här, liksom i alla länder,

...kallenskild strid. Hvarje sak måste haf-
A Kts, värtaligheten liksom tapperheten och
nästl
gens
va as, i vanlig bemärkelse, sådane åklagare,
doma, den brottsliges frikännande, medelst

(*Laoc Leman*), dit namnet hör, utan
namn skall begagnas, bör skrivas el-
kine
god
skick, väl
strumenter:
ndom, med
ndande Juli
delen af der
nestå. Vi
BY, 1/4
ntarier, ef-
nderrättelse
skholm och
nkols-Verk
Post- och
Aftonbla
nkols Verk
Porten här
12 på da-

också kunna
: *Griseit, teel*
edför imedle
slag, att lä
n författare
n låter sin
ommer ha
ir att hädat
i förargad, a
ma i tillfall
nda egentlig
el» Förf. ha
sve, öfverhu
3 på samma
t skildra bl
daktigt har
med öfverg
sig till ett

: *En krigsra*
rite St. Ma
Paris, äro
att framställ
emot vid arb
ingen af de
d är förträff
lyttat förf.,
djest har svå
jaga efter qv
Med renast
gård af kärle
ranske, ännu
och de talrik
karakter gi
Vi anföra föl
del af bokens
skaffenheten
stressantare,
ittalar sig sje
sina arbeten)

lighet, all sin
t föga förfäste
illan spären
gen, genom Bellinzona; men hvarill
der öfver Amstäg till Elucien vid
gen, genom Bellinzona; men hvarill
till Rhens källor, öfver Via Mala,
Läsaren får i hans sällskap göra
nedse på detta
solar och stie

bildningens representanter, och prästerskapet blyges lika litet i Böhmen, som annorstädes, att titulera sig *menschlighetens* vänner!

»Prag», säger Hr K., »är ett Venedig till lands. Staden förfallen, nästan som en gengångare — en anda af medeltid går genom dess folktomma gator — det är en vallfärd, mera än ett besök — resan till Prag med dess sextio kyrkorn och dess helige *Nepomuk*. — Ty tit. Nepomuk är troligtvis näst tit. Metternich den viktigaste personen i Böhmen. Han lär nemligen ännu göra underverk, hvilket förhållande i allmänhet blifvit på en sednare tid med allt mera och mera svårighet förenadt. Han är derför äfven hela Böhmens skyddspatron, och hans lik hvilat i en silfverkista i Prags domkyrka, uppbyren af silfverenglar, omgifven af evigt brinnande silfverlampor, medan hans *tunga*, som förvaras särskildt i St. Wezels kapell, för ej längsedan blifvit kysst af en president från Wien, hvilken dertill, ehuru med svårighet, utverkat sig vederbrändes tillstånd. Som ni kanske påminner er, blif den helige Nepomuk dränkt i Muldau, derför, att han icke för konung Wenzel ville yppa hans drottningens bekännelser i bigstolen, hvilka konungen af en eller annan orsak var ganska nyfiken att erfarä. Att han i sådant fall icke valde den klokaste utvägen, då han lät dränka bigfadren, torde i förbigående kunna antecknas.

Arbetets starkaste sida utgöres oneligen af de här och der infattade små noveller eller rättare utkast till sådana, som fristående kunna betraktas såsom ett litet helt hvar för sig, ehuru de blifvit inströdda i resebeskrifningen. Bland dessa utkast — dem förf., för att följa tidens vana, kallar med det snait lika utnötta, som i sig sjelft dumma (då det egentligen ej tillhör något språk) namnet »Skizzer» — möter oss i München ett med öfverskrift *Modellens Hämnd*. Det är en rymlig, men, efter uppgift, sannfärdig händelse, som träffat en i Bayerns hufvudstad arbetande konstnär, Frantz von Hagen, och hans älskarinna, den sköna romarinnan Margarita. Kärlek, svartsjuka och slutligen mord utgöra berättelsens grunddrag, hvilka framstå ganska lifligt och väl tecknade.

Ifrån Bayern begifver sig Hr K. till Schweiz. Läsaren får i hans sällskap göra en »Afpfärd» till Rhens källor, öfver Via Mala, framåt Splügen, genom Bellinzona; men hvarifrån han vänder öfver Amstäg till Fluelen vid Vierwaldstättersjön, och slutligen på denna väg kommer till Lausanne. Här, vid Geneversjöns poetiska strand, möter oss en ny skizz, kallad *la Puisse*. Berättelsen angår en skenhelig, trettioårig engelska, som bor på en villa i grannskapet af Lausanne. Skizzen tillhör just icke de finaste; men låter läsa sig. Hvad man först skulle känna sig sinnad att anse för tryckfel, men som för ofta återkommer, för att vara d. t. är förhållande att kalla Geneversjön helt kort och godt *Lehman* (stafvad i likhet med en vis författare och en annan viss judesläkt); då den likväl, om detta namn skall begagnas, bör skrivas efter franskan (*Lac Lemane*), dit namnet hör, utan *h. Lemane* är dessutom adjektiv (romarnes »Lacus Lemanus»).

Omedelbart, ifrån Lausanne, befinna vi oss i Milano. Resan dit är icke b. skriven, Milano sjelf undergår ej en gång någon mönstring; utan vi erhålla, i stället för allt, g. nast en skizz, kallad *La Dame Noire*. Vi räkna denna berättelse för den bästa i hela första delen. Innehållet ger en trogen bild af vissa, ej särdeles berömliga förhållanden inom det högre italienska sällskapslivet. Stilen vittnar både om ledighet, klarhet och behag. Vi vilja ej gå läsarens nyfikenhet till mötes genom att omtala något ur händelsen; men så mycket kunna vi yppa i förtroende, att saken ej lykter utan en »allvarsam» duell.

I andra delen se vi oss genast på första sidan i Paris, utan att hafva kommit dit. Ett så omedvetet sätt att färdas, räkna vi verkligen för en af de yppersta uppfinningar. En skizz, om nära 200 sidor, kallad *Tre dagar i Paris*, öppnar delen och upptager det mesta d. raf. Berättelsen rör en viss baron »Jonas Leovigil Murkenstam», som, kommen till den berömda verldsstaden, blir så väl emottagen af »kommissionärer, hyrlakejer och vägvisare», hvilka alla slitas om att ega honom, att han sjelf faller i förundran öfver all denna artighet, och slutligen stadnar vid ett par små rum, för hvilka han får betala 200 francs i månaden, utom afgiften för »fournituren» (thé, kaffé, etc. etc. etc.) Man ser, att baron Murkenstam, hvilken genom sitt namn påminner om någon släkting i Ottar Tralling eller Uno v. Trassenberg, icke hör till de qvickaste, dem Norden frambragt. Om man just icke kan säga, att förf. genom denna skapelse bragt sin egen nation något synnerligt offer af hedersbevisning, så har han icke heller sett den del af parisiska befolkningen, som figurerat för hans ögon, i särdeles vackra dager. Att denna dager till en stor del kan vara sann, betvillas icke; men frågan är, huruvida det icke funnits oändligen mycket annat, högre och ädlare, som, derest det ej förtjenat att förträdesvis antecknas, dock, för rättvisans skull, väl borde hafva fått ett rum jemte det andra.

Denna anmärkning torde också kunna utsträckas till den följande skizzen: en *Grisett*, tecknad i *fönstret; efter naturen*. Det medför imedertid oneligen något pikant af eget slag, att läsa en skildring, der man märker sin författare som mest vattnas i gommen åt det han låter sin penna som mest klandra. På slutet kommer han så långt, att han ordentligen »försvarar att hädanefter studera grisetten». Han är så förargad, att han utropar: »den som vill komma i tillfälle att rättvist prisa troheten, bör måhända egentligast skriva en följetong öfver hundarne!» Förf. har väl icke omtalat, att just karlarne sjelfve, öfverhufvud, hvad trohet beträffar, befinna sig på samma linie som de föremål han här valt att skildra bland fruntimmerskonen; men otvifvelaktigt har han menat något sådant, eller han, med öfvergifvande af hela människosläktet, vänt sig till ett af de fyrbenta.

De följande tre styckena: *En krigsrätt i Paris*, *en representation på Porte St. Martin*, och *Fragmenter ur bref från Paris*, äro af mindre betydelse, ehuru rätt rätt framställda. Med odeladt nöje stadna vi deremot vid arbetets sista kapitel: *Evanger*. Skildringen af denne storartade, fullt nationelle skald är förträfflig. Innehållet har här synbarligen lyftat förf., och det lilla lyte, hvarifrån man eljest har svårt att frisa äga honom, begäret att jaga efter qvicka ordvändningar, lemnar honom. Med renaste tillfredsställelse läser man den gård af kärlek och beundran Hr K. gifvit den franske, ännu bland oss så litet kände skalden; och de talrika drag af ädelhet, hvarpå Berangers karakter gifvit prof, röra ända till entusiasm. Vi anføra följande, för att vara på en gång exempel af bokens stil, och derjemte en blick på beskaffenheten af Berangers sångmö, så mycket intressantare, som skalden här till största delen uttalar sig sjelf (i företalet till en upplaga af sina arbeten). Hr K. säger sid. 327:

»Poesien, med all sin älsklighet, all sin tjuvningskraft, eger dock i allmänhet föga fotfäste på verklighetens grund, trampar sällan spåren för någon stor förändring, någon genomgripande förbättring. Det är äfven derför, som stränga praktiker vänjt sig att med ett slags förakt nedse på detta barn af inbillningen, som leker med solar och stjernor, med planeter och verldssystemer, men som, då det gäller allvar, icke skulle kunna elda en ångmachin eller berra en artesisk brunn. Prosan, den torra, men seniga, men kraftfullt byggda prosan har i tribunen, i brochuren, på spalten, eröfrat sinnena, ryckt med sig öfvertygelsen, medan alla poesiers glittrande underverk visserligen betraktats uppmärksam, men med den uppmärksamhet man egnar taskspelarnas konst, nyfikenhetens mera än intressets, förvånningens, mera än entusiasmens. Det var Beranger förbehållet att låta poesien intaga en position äfven på verklighetens område, att, från dess obestämda kretsar i skyn, flytta den in i centern af verldshändelserna, att väpna sången för friheten, sätta rimmet till bom mot orimligheten. Spridda försök i detta syfte hade visserligen förut blifvit gjorda, och »L'immortelle Marseillaise» står för sin egenskap af seklets märkvärdigaste poem mera i förbindelse hos sin författares patriotism, än hans skaldiska förmåga. Men Beranger var den första, som systematiserade denna poetiska taktik, som mot hvarje impopulär åtgärd från styrelsens sida sände ut i härnad en »Chanson». Från sin vindskammare beskött han städe med snillets pilar m'stagen och dårskaperna i Tuillerierna, förde, populär skald, mot en impopulär furste ett krig, hvarur han slutligen gick som segrare, hvilket väl kostade honom ett några månaders fängelse, men hans motståndare en några seklers thron. Han visade axiomatiskt, att poesien, om den vill, är långt ifrån att vara främmande för politiken, att en dynasti har långt mindre att frukta af ett utländskt krig, än af ett inhemskt, äfven om detta sednare endast förs med pennan. Men pennan är i våra dager ett farligare vapen, än värjan. En bok betyder nu mera, än en armé. Kastar en Brennus i nittonde seklets sednaste trefemtedelar sin klinga i den ena vägskålen, lägg i den andra en penna, och ni skall bli vittne till ett underbart skadespel, som kanske kan rubbande inverka på andra begrepp om *vigt*.

Men, har man invändt, sådan var icke visans kallelse; Beranger har upptvingat den i en sfer, som från början var för henne främmande; han har alldeles frångått hennes ursprungliga natur, och gjort en statsdam af folkets blyga dotter. Må Beranger sjelf tala till sitt försvar i detta hänseende. Vi återur företalet till den år 1834 utgifna praktupplagan af hans skrifter följande rader:

»I egenskap af visförfattare åligger det mig att svara på en anmärkning, som man upprepade gånger mot mig framställt. Man har förebrätt mig att hafva ledt visan på villovägar, att hafva frångått dess egendomliga natur, då jag anslog den i en tonart, mera allvarlig, mera upphöjd, än före och samtidigt med mig, Collé, Panard, Desaugiers. Det skulle vara orätt af mig att bestrida ett sådant förhållande, helst efter hvad jag förmodar, häri ligger orsaken till mina framgångar. Men först torde det vara mig tillåtet att anmärka, det visan, likasom andra skaldeslag, omfattar ett helt språk, och i sådan egenskap är mäktigt af de mest skilda toner. Vidare må icke förbigås, att, alltsedan folket 1789 sjelft lade en omedelbar hand vid statsbestyren, de patriotiska känslorna och åsigtorna utvecklade sig på ett sätt, som väcker förvåning. Vår historia är derpå ett öfvertygande bevis. Visan, hvilken man definierat såsom varande den yttre uppenbarelse af folkets känslor, borde äfven med detsamma lyfta sig till jemnhöjd med de intryck af glädje eller sorg, som

triumfen eller olyckan inympade på den ojemnförtalrikare klassens sinnen. Vinet och kärleken mätte näppeligen mera, än att blott lemna en ram för infattning af de idéer, som företrädde anslog den af revolutionen eldade massan, och var icke mera möjligt, att med blotta skildringar bedragna äkta män, af snåla förmyndare, af Kafarfärja, tillkämpa sig äran att, på lekstugan eller i gen, sjungas af Frankrikes arbetare och soldater. Men till och med detta bifall var icke tillfyllest; ännu erfordrades, att det nya uttrycket folkets känslor kunde finna ett eko äfven i sådana, för att der, i dessa känslors intresse göra öfringar. Se der ett ytterligare skäl för nödvändigheten att i poetiskt och stilistiskt hänseende fullkomma visan.»

»Jag har icke ensam, under de sistförflutna femton åren, odlat visans gebiet. Må man genomblåda alla dessa skilda samlingar, och man skall finna, det är i en ton af högsta allvar, som folket vill ha talas om sin saknad, om sina förhoppningar.»

»Hvarföre hafva våra unga, utmärkte skaldar förmått den framgång, som, utan att skada deras rika litterära verksamhet, de utan tvifvel skulle ha rönt på visans område? Den gemensamma sak skulle deraf hafva vunnit, och, — jag vågar utsä det — det skulle icke hafva varit utan gagn för dem sjelfva att någon gång nedstiga från höjderna, vår gamla fransyska parnass, hvilken man måhända med skäl kan äns mera aristokratiskt sinnad, i skaplynnat af vårt språk vill medgifva. De skulle utan tvifvel, i och med detsamma, blifvit tvungna att försaka en del af sin vanliga stilistiska pommen i ersättning skulle de lärt sig sammantränga sina idéer i mera eller mindre dramatiske, ledvexlande kompositioner, dem folket med sin egen instinkt fattar, äfven om detaljerna halka detsamma förbi. Se der hvad jag kallar att lägga poesi äfven i det låga.»

»I följd af inrotade vanor blir alltjemt folket oss fördomsfullt bedömt. Det framställer sig ständ för våra blickar under bilden af en svärm grofva människor, ur stånd att bysa någon upphöjd, äd om känsla. Och likväl finnes det poesi till i vreden, tviflar jag icke ett ögonblick, att det just i ibland folket hon måste sökas. Må man derför äfven ge folket, som törstar derefter, poesi, men för att förstås af folket, måste man studera det. Man förut någon gång tillfälligtvis sträfvat att vinna dess bifall, har man förfarit likt vissa konungar, under i sin frikostighet öfverlasta det med skänd mat och dränka det i förfalskad vin. Betrakta endast våra målare! Framställa de män ur folket, tyckas de till och med i sina historiska kompositioner finna ett nöje att teckna dem gråsliga? Skulle icke folket med skäl kunna säga till dem, som sålunda afbilda det: »Är det mitt fel, om du ser mig här insvept i trasor, om mina drag äro härjade af nöden måhända af lasten? Men öfver detta förnagrade lefnadströtta ansigte har en gång skimrat modets och frihetens heliga eld; under dessa lumpor flyter ett blod, som jag skänker åt fäderneslandet, hvad stund det behöfver mig. Det är då min själ står i låga som man måste måla mig. Då är jag vacker.» Och folket har rätt, då det talar sålunda.»

»Med få undantag är allt hvad litteratur och konst hafva utmärkt, sprunget ur samhällets lägre klasser. Men vi likna alla i detta hänseende dessa parve nyer, som så gerna vilja låta deras härkomst sjunka i förgätenhet, och skulle vi i våra rum tala konterfejerna af våra förfäder, är det endast under vilkor att de göras till karrikatyrer. I sanning ett god sätt att göra sig sjelf utmärkt. Då förfära kinesierna klokare; de ädla sina förfäder.»

101
LITTERATUR. *ans. 28/69*

Religionstal af William E. Channing, öfvers. af N. Ignell. Stockholm, hos L. J. Hjerta, 1845. 408 sidd. 8:o, à 2 Rdr 16 sk. Bko h. ex.

Utgifvandet af denna predikosamling på svenska måste betraktas såsom en stor märkvärdighet i vår litteratur, då Channing tillhör de s. k. *Unitariernes* trosbekännelse. På ganska ytliga skäl hafva åtskillige theologer sammanblandat desse med forntidens Arianer och med ett nyare sekels Socinianer. Imedertid är det säkert, att de i frågan om treenigheten, och några andra med den sammanhängande dogmer, hylla lärobegrepp, hvilka skilja sig från alla de europeiska trosbekännelser, som hittills vunnit en större utsträckning, politisk makt, och i följe med denna *verldsliga myndighet* kunna föreskrifva och anbefalla *hvad som skall hållas för sant i religionsväg*, hvarje på sitt gebiet. Unitarierne tillhöra således hvarken den *ryskt-grekiska* församlingen, hvilken gifver sig sjelf specifikt namn af den *orthodoxa* (den enda »rättrogna») kyrkan, eller den *romerskt-katholska* (den »allmänneliga», d. v. s. den, som efter papismens mening *borde vara* den uteslutande allmänna, den enda på jorden, enär utom henne ingen salighet gifves), ej heller någon af de emot allt detta *protesterande* och derjemte med makade församlingarne i Europa, såsom: den reformerta, den evangeliskt-lutherska, den anglikanska o. s. v. Unitariernes historia går temligen långt tillbaka, då man med dem förstår detsamma som *Anti-trinitarier*, eller förkastare af treenigheten i vanlig mening, efter ofvannämnde statskyrkors lärobegrepp. På 1500-talet hade de under namn af *Polska bröder* stiftat flere församlingar i Polen, egde bland sig utmärkte vetenskapsmän och besuto till och med en högskola i Rakau. De utsträckte sig härifrån långt in i Siebenbürgen. Under trettioåriga kriget anslöto de sig nära till Svenskarnes parti, hvarföre de mot sig uppväckte katolikernes synnerliga hat. Ett student-upptåg, som föranledt några oroligheter vid den unitariska skolan i Rakau, togs till förevändning, hela församlingens politiska tillvaro upphäfdes genom riksdagen 1653, och redan 1658

förbjödos desse trosförvandter, genom ett kungligt edikt, att någonstädes i Polen utöfva sin religion. En stor mängd unitarier flygtade då till Tyskland, hvaräst, än i dag, vid Andreaswalde i Preussen en liten lemning af dem finnes. Talrikast lefva de ännu i Siebenbürgen, det enda land i Europa, der de äro försedde med en genom lag tillförsäkrad fri religionsutöfning. Här hafva de sin församlings medelpunkt i Clausenburg, räkna i landet ej långt ifrån 200 kyrkor, och kanske nära 100,000 trosförvandter. I Holland finnas många Unitarier, ehuru af allmänheten förvexlade med Vederdöpare och Remonstranter. I England och Skottland njuta de fullt politiskt skydd. I Amerikas Förenta Stater, der alla sekter njuta en af samhället erkänd frihet att lefva och dyrka Gud, hvarje efter sin tro, äro Unitarierne för närvarande talrikast, i synnerhet bland de mest odlade folkklasserne.

I afseende på yttre kyrkoförfattning, ritual och gudstjenst, närma de sig för det mesta protestanterne. I *treenighetsfrågan* skilja de sig dock ifrån dem; och då denna angår en af hufvuddogmerna i lärosystemet, så finnes häruti en gifven anledning för vårt Zions väktare, att förkättra hvarje unitarisk predikant. Öfversättaren af Channings verk, Hr Ignell, döljer icke för sina läsare den ställning, hvori han härigenom måste komma till våra kyrkväktare i allmänhet. Af företalet ser det ut, som om han likväl af S. Kholms Stads-konsistorium i synnerhet skulle hafva känt sig mest, ehuru indirekt, uppmanad, att skrida till utgifvande af en unitarisk predikosamling. Unitariernes upphofsman skall nemligen af detta konsistorium hafva fått sig tillagd titel af *Otrons antesignan* eller *banérförare*. »Det torde derföre »vara tid,» säger Hr Ignell, »att jemväl i kyrkliga »frågor den gamla regeln gör sig gällande, *Judicia- »tur et altera pars*, och att man icke blott af »vår egen kyrkas ej sällan ofullständiga och »missledande berättelser, utan af deras egna »skrifter, gör sig bekant med andra kyrkoför- »vandters åsigtter och sträfanden.» — »Det är »vanligt med alla busar,» yttrar Hr Ignell på ett annat ställe i samma företal, »att om man »bara hemtar mod och gifver sig tid att närmare

»betrakta dem, de icke äro så förfärliga»; hvaraf han, »i förlitande på detta mod hos den fördomsfria allmänheten, icke trots otjenligt, att med- »dela dessa blad af en berömd och världskunnig, »ännu lefvande lärare i detta kyrkosamfund (det »Unitariska), hvilket numera räknar bland sina »medlemmar pluraliteten af de bildade i Förenta »Staterna.»

Vi vilja för ingen del påstå, att Channing eller någon af de öfrige unitarierna vederlagt treenighetsläran. Denna har, på ett eller annat sätt fattad, i årtusenden utgjort ett *filosofem* ibland de flesta folks tänkare, såsom medel för utredande af Guds beskaffenhet, jemte Hans förhållande till människorna och världen. Det finnes knappt någon *hednisk* religion, som icke inom sitt *myth-system* kan uppvisa ett eller annat slags treenighets-föreställning. Dennas nära förhållande till alla tiders filosofi, historiska undersökningar och mytologi, har det väl då icke fallit någon in att neka. Men unitarierna vilja blott framhålla hvad som i denna fråga kan vara nödigt för människans salighet, eller icke; och fästa sig för sådant ändamål allenast vid Christi lära (eller den egentliga christendomen), så att hvad i *den* icke förekommer, lemnas. — Den form, hvaruti en mängd forne theologer uppställt sjelfva den ifrågavarande lärosatsen, visar noggsamt, att de endast haft för afsigt att bilda en bekännelse-formel, utan mening att begripas; så mycket mera som människoförnuftet uttryckligen nekat att befatta sig med dessa mysterier. Nu måste man väl förstå, att ingenting, som icke utgör en tydlig mening, kan blifva föremål för egentlig vederläggning, lika litet som för öfvertygelse i själen, såsom fattad och fasthållen tanke; ty *hvad* är det väl som här skall kunna blifva i fråga att *vederläggas*, enär man *hvarken kan tänka mot eller med* i det som öfverhufvud icke kan tänkas? Och något, som icke innehåller *mening*, kan icke tänkas. Men sådant kan likväl *öfverläsas* och *upprepas*. Och det kan upprepas antingen med en blind tro, utan öfvertygelse; eller upprepas helt och hållet utan all tro, såsom fallet merendels

184

är. Men detta blinda upprepande af en sak, som Christus aldrig omtalat, anse unitarierna onödigt för saligheten.

De andliga tal af Channing, som i denna översättning meddelas, äro till antalet sexton. De kunna föga kallas *predikningar*, i den betydelse vi vant oss att förstå ordet. De likna vida mer hvad vi kalla *afhandlingar*, ämnade att sprida *öfvertygelse* om christendomens egen sanning och förnämsta läror, mera än röra känslan blott och väcka tårar. Likväl äro ämnena icke afhandlade i vetenskapens stränga form, utan på ett för bildade, men dock ganska vanlige åhörare, lättfattligt sätt.

Man bedrar sig fullkomligt, om man föreställer sig, att Channing, emedan han tillhör unitarierna och icke hyllar åtskilliga kyrkors symboliskt affattade treenighetslära, derföre nekar *uppenbarelsen*. Det är tvertom just på bibeln han stöder sig. Man ser det tydligt, af sjelfva det första och andra religionstalet, hvilka hafva till ämne *christendomens bevisning*, och hvaruti förf., ifrån och med sid. 13, redogör för uppenbarelsens nödvändighet, giltighet, öfverensstämmelse med vårt förnuft och med vår natur. Slutligen försvarar han i samma första religionstal de fyra evangeliernes äkthet.

Det tredje talet har till sitt vigtiga ämne *Christi personlighet*; och den, som, till följe af föreställningar om unitarierna, skulle förmoda, att förf. bestrider Christi gudom, må läsa sid. 95, der han obetingadt förklarar Christus vara »Guds enfödde Son»; och sid. 95, der han i Christus framställer »verldens Frälsare».

Fjerde talet har för ändamål att skildra Christendomen *såsom en förnuftig religion*; hvarvid förf. utgår ifrån Pauli ord (Rom. 1: 16.): »ja skämmas icke vid Christi evangelium». Mången blind zelot torde väl stöta sig här på sjelfva den omständigheten, att förf. finner harmoni emellan Christendomen och Förnuftet; då det eljest för åtskillige af detta mörka sällskap utgör ett älsklingsthema, att med slit och efter yttersta förmåga sätta den gudomliga läran i samband med oförnuftet.

Likväl torde man kunna hemställa till desse ifrån den frågan, hvad de då egentligen tro sig vinna härmed? Ty sättes Oförnuftet sjelf, såsom

sådant, eller, om icke just det, dock en *mot förnustet stridande Princip* till utgångspunkt och grundkraft vid de religiösa hufvudämnenas afgörande; så kan ju en tredje, utom dessa zeloter, framställa någonting *emot dem* af en ännu ytterligare besängdhet, än de sjelfve hittills uppfunnit; och *huru* skulle de då kunna *värja sig emot detta* anfall? Icke genom att bevisa det innehålla förnuftsvidriga saker; ty dylikt var ju basen för deras eget system? Icke heller genom att med *skäl* ådagalägga detta anfall ej varagrundadt på skriftens utsagor; ty, det är just när man med skäl visat dem sjelfve icke basera sig på skriften, som de vilja jäfva och undandraga sig allt sådant, emedan »skäl» (rationes, likasom allt ratio) tillhöra förnuftets område!

Det femte religionstalet handlar om *Christi efterdömlighet*, och förtjenar att, ur Channings synpunkt, läsas vid sidan af den ryktbara Thomas a Kempis' 3 böcker om samma stora ämne. — Derefter komma tvenne tal (det 6:e och 7:e) om *Kärleken till Kristus*, samt äfven tvenne (det 8:e och 9:e) om *Sjelfförsakelsen*, hvilka vi anse såsom kärnan i hela denna samling af andliga framställningar, betraktade såsom Christlig sedelära. De omfatta våra pligter mot det högsta väsendet. Vi mötas härefter af predikningar, som mera hafva till syfte, att, ur religionens synpunkt, inskrärpa och lära oss pligterna emot medmänniskan. Således omfattar 10:de talet *Hedren emot alla* (en, såsom vi tycka, ej rätt lyckad öfverskrift), och det 11:e har *Odödligheten* till ämne. Det borgerliga samhället kommer slutligen i 12:e och 13:e talen: *Om krig*, och *Om andlig frihet* såsom den rätta grundvalen för all borgerlig frihet. Härtill ansluter sig det 14:e: *Om evangelii predikan för de fattige*. Sist framställles en förträfflig skildring af prestens och hans embetes heliga åliggandan, och den makt, han på ren grund kan utöfva. Detta utgör 15:e talet: *Om väldigheten i predikoembetet*. — Det sista (det 16:e) avslutar hela serien genom en varm, klar och genom sin frimodighet intagande skildring af *Christendomens anda*. Förl. utgår här ifrån det språket: *Gud hafver icke gifvit oss räddhågans anda, utan kraftens och kärlekens och tuktighetens.* 1821-1822 (Slutet följer.)

W FRUNTIMMERS FÖRFATTARSKAP.

Skriftställare finnas, som vilja förneka qvinnan
 behofgenheten att författa böcker. Skälen härför
 synas icke väl grundade i naturen; ty då man
 talar om att sådant, som detta, ej skulle tillhöra
 »qvinlighetens sfer», så har man likväl på förhand
 icke ådagalagt, huru långt eller kort denna sfer
 då egentligen räcker: hvaruti den, enligt tingens
 sanna beskaffenhet, består eller icke består: samt
 slutligen, *hvarföre* det litterära verksamhetsfältet,
 särdeles då det icke angår egentlig lärdom, utan
 artistiska produkter, skall ligga mindre på qvin-
 nans område, än mycket annat, som man tillåter
 henne, ja, hvarmed man belastar henne. Det
 förstås, att författarinnor kunna sköta eller utföra
 sitt litterära arbete på ett dåligt och svagt sätt.
 Men — hafva då karlar *aldrig*, eller, i förhål-
 lande till antalet, *lika mycket* gjort sig förtjente
 af denna förebräelse? Historien förvarar ganska
 många lysande namn, ehuru feminina, som frej-
 dat sig inom de sköna konsternas krets. I syn-
 nerhet har vår tid visat sig rik på fruntimmer,
 hvilka inom en viss del af litteraturen vunnit en
 förtjent ryktbarhet. Man vill påstå, att qvinnan
 icke skall vara eller åtminstone icke känna sig
 rätt lycklig genom utöfvandet af detta slags verk-
 samhet, hvilken ej alldeles skall anstå hennes kön.
 Nåväl! huru många qvinnor gifvs det ej, hvilkas
 lott i lifvet det en gång för alla blifvit, att icke
 få njuta familjeförhållandets egentliga välsignelse,
 att icke vara lyckliga såsom det företrädesvis skall
 tillhöra qvinnan? Är det då billigt eller förnuft-
 igt, att neka dessa menniskor en annan sfer, der
 de kunna utveckla anlag eller talent, om den ock
 just ej skulle vara deras allraegentligaste? Vi
 vilja visst icke bestrida, att naturen i och med
 könskillnaden tillika utstakat någon gräns för hvar-

dera könets andliga kapaciteter, så att åtskilligt i världen *mera* anstår det ena att göra, än det andra. Men vi betvifla mycket, att denna gräns just går öfver litteraturens fält. Åtminstone talar erfarenheten högt emot ett sådant påstående. Och slutligen torde saken för det mesta hänga blott på mankönets egoism, hvilken med afundsamma blickar ser medlemmar af menniskoslägtets qvinnliga afdelning göra erfringar på ett gebit, der mämnerna vilja husera ensamt, utan att härtill hafva någon annan exklusiv rätt, än den ohöfligheten förlänar.

Hvad litteraturen i och för sig sjelf beträffar, finnes, utom den högre kretsen deruti, äfven, här liksom i mycket annat, ett slags lägre omfång, hvilket må kunna jämföras med handtverk och vanligt arbete. Skulle detta handtverk innefatta någonting föraktligt eller orätt, derföre, att litteraturen bör hållas för hög för sådant — så må vi väl fråga, om icke tusentals med skrifveri arbetande karlar gjort sig sakre till detsamma? Hvarföre skall man då med så mycken obillighet nedblicka på fruntimmer, hvilka det efter vår tanke aldrig kan läggas till last, att med hvad *ärligt arbete*, som helst, söka redligt förtjena sitt uppehälle; men hvilka, om häruti något brott emot litteraturens höghet skall förefinnas, dock visserligen ej dermed bryta *mera* eller *värre*, än så många maskulina ledamöter af vårt stackars gemensamma släkte.

Vi förklara oss en gång för alla icke vara några vänner af dessa misslyckade belletrister i kjortlar, som man efter vedertaget bruk benämner *blåstrumpor*: men vi frukta, att mången belletrist bland karlarne lika väl kan kallas en *stöfvel*; och föreslå tills vidare det sednare namnets adopterande till motsvarighet emot det förra, på

det att begge könen måtte njuta lika arfsrätt till dåliga titulaturer. Männen böra taga lika lott i det onda, enär de hafva en sådan i det goda.

Allvarsamt taladt hör man aldrig någon af det skrifvande manfolket begå den oartigheten eller hafva den passionen att i tid och otid häckla fruntimmer, för det att de skriva; om icke någon, som härmed yppar sin egen svaghet och källan till sitt dåliga lynne. Det är visst sannt, att fruntimmer kunna tyrannisera svenska språket, stafva mindre väl, kommatera illa, samt, värst af allt, öfverflödigt bruka utländska ord. Men om samma karlar, som uppträda för att tadla dem härför, och deruti hafva ganska rätt, likväl på samma blad, samma sida, der klandret fått sitt rum, göra sig skyldige till enahanda slags språkbrott, så känner man sig tvungen till den önskan, att de till utvidgande af sin egen litteraturkunskap, äfven måtte läsa evangeliet om grandet och bjelken.

Hvad rangen emellan de skrifvande fruntimmerna sjelfva beträffar, så gör den sig sjelf. Vi tillstå oss med Thorild vara mycket skeptiska emot värdigheten af litterära exklusiviteter, de må nu tillhöra hvad kön som helst. Ordspråket, som säger, att vi alla äro smålänningar inför vår Herre, har en ganska vidsträckt bemärkelse, när man ser sig omkring med öppna ögon.

Denna skenbara hårdhet eller skepticism emot »erkända notabiliteter», skall dock icke, såsom kanske någon tror, bereda några triumfer för medelmåttorna. Det är just, när, enligt Thorilds önskan, *allt får gälla för hvad det kan*: allt får oklämdt lefva och försöka sig bäst det gitter: allt får andas efter sin lunga och sjunga efter sin tunga: allt får arbeta, och äfven roa sig och andra, bäst det nånsin förmår: det är just *då*, påstå vi, som *allt skall intaga sin naturliga och*

sanna plats i världen. Snillet skall sitta i hög-
sätet och medelmåttorna blifva kvar i vråarne,
genom ingen annan makt än sakens eget förhål-
lande, så fort ingen litterär polisätgård företager
sig ett konstladt tillbakahållande af de sednare,
lika litet som anställer vämjeliga rökoffer till det
förras upphöjande. Låt medelmåttorna lefva och
fröjda sig: de skola icke komma längre, än de
böra, för det. Men gör man dem orätt; vill man
nödvändigt trampa dem; har man ett begär att
nagga och häckla dem i likt och olikt — *då*
kunna de blifva en makt. Ty de *lida*. Och då
är det icke längre litteraturens jemförelsevis lilla
intresse, utan det är *människans*, som uppre-
sig, emedan *orätt* skett. Inser man ej detta?

Odi profanum vulgus et arceo är ett af konst-
domare så älskadt uttryck, emedan man tycker
det låter något. Det har varit sagdt af Horatius.
Likväl befinnas få sätser i världen till innehållet
tommare och svagare. Just i motsatts dertill
mena vi: *Gif medelmåttorna plats, så skola de
intaga ingen plats, som är farlig; men neka
dem rum, och de skola förqväfvä eder!* — Detta
är ett axiom, både inom litteraturen och poli-
tiken.

ans. 14/7, 45.

ND
B

chiavellis politik, som i sjelfva verket var alla europeiska furstars den tiden, i synnerhet Carl Vs och Filip IIs, småningom bröts genom religionens emancipation från påfvedömet och dess efter skeende rening. Ty när religionen härigenom bragtes till närmare öfverensstämmelse med Christi lära, måste den förr eller sednare nödvändigt draga folken undan denna egoistiska politik och medföra en omsmältning af samhällenas författning, att äfven denna måtte bildas till öfverensstämmelse med sanningen och christendomens föreskrifter. Sålunda kan man med fullt skäl säga, att *Reformationen var en moder till alla de politiska Revolutionerna* i Europa, från och med Nederländernas frihetskrig emot Filip II, till och med Fransyska Revolutionen 1789—1830.

Dessa politiska revolutioner bilda nu skiljepunkterna mellan de efterföljande perioderna i historien. Sålledes sträcker sig den *Tredje perioden* ifrån Nederländska revolutionen 1565 till den i England 1641, hvarunder Carl Stuart förlorade lifvet och Oliver Cromwell, under namn af protektor, gjorde sig till Storbritanniens herre. *Fjerde perioden* går härifrån till den andra revolutionen i England 1638. Den *Femte* räcker ifrån denna hvälfning till Amerikanska revolutionen eller Föränta Staternas emancipation från England, 1763. *Sjette perioden*, slutligen, omfattar tiden härifrån, således begge de Fransyska revolutionerna, den första och egentliga af 1789—93, samt den andra af 1830, hvilken blott kan betraktas som en polingenesi af den förra, ett slags restauration i demokratisk mening. *1a*

JE Mången, som lärt sig att endast betrakta ordet »revolution» under begreppet af regellös omstörtning, förvirring, skräck, blodbad, olagligheter och fasor af alla slag, torde förundra sig öfver, att finna dylika hvälfningar vara nödvändiga följder af renade, upphöjda och förädlade tänkesätt i religion och filosofi; samt innerst leda sitt ursprung från sjelfva christendomen. Likväl ådagalägger

Öfversättaren skrifver öfverallt »Pomponatus», efter den latinska formen; förmodligen emedan denna italiensares arbeten äro författade på latin. Deremot skrifver han Macchiavellis namn på fransyska (»Machiavel») med blott ett c och ett t, såsom ock synes utan skäl.

er månad, volmen elvara torr, dkommer, De, som ter af beve den 18 försregla-kaffenbojives, att tens prof-

MALMAR, 2 efter-ygs-Kon-

EN-

edagen d. ORS gen joggående raktgods, ottages till närmare södra fly-SSON, rerare.

L. Win-äter deri- ar Passa- gen. God närör äro: G. Wess-

Krusen-er derifrån nmar Pas- vägen. — nmissionär F. & H. ma gång,

afgår i ström, samt å 12 juni, kgen del emottal Restau- lius, å fördt a Juni, KRONA Juni. C. Arb. Bilje Tazan. fördt a kl. 11 MAR, ombord toret i Bilje öfver 7 inellu Ängla och ÖST föränds JONKÖI

BLADET

den 3 Juni.

Prænumeration och Eldning i Bladets Kontor vid Stadsmedjegatan; i E. E. Lindströms Knyttbod i hörnet af Clara Bergsgränd; i Fosshus, N: 58 vid Drottninggatan; i Brömlings vid Kungshäcken; i Bissens i hörnet af Storgatan i Laßgårdslandet; i F. BASTMANS uti huset N: 9 i hörnet af Horns- och Ropslagaregatorna i Söder; i Annan. ANNONSER emottagas i förnämnda Kontor. Utdelning kl. 6 eftermidd.

Till Carlstad och Göteborg

afgår Ångfartyget AMIRAL V. PLATEN, Kapl. C. G. Rörström, Fredagen den 6 Juni, kl. 5 f. m., från Stockholm, samt återvänder från GÖTHEBORG Måndagen den 16, kl. 12 middag. På nedresan afgår fartyget Tisdagen den 10 Juni, kl. 5 f. m., från CARLSTAD, och på uppresan Onsdagen den 18, kl. 12 middag. Passagerare och Fraktgods emottagas och allenmas vid alla stationer under vägen. God Restauration finnes ombord. Biljetter säljas hos C. Arborelius, Ångbåts-kontoret i Bergstrahlska huset.

ÅNGFARTYGET GOTTLAND,

fördt af Kapl. J. A. Forsström, afgår Onsdagen den 4 Juni, kl. 11 f. m., till WESTERVIK, CALMAR, CARLSKRONA och CARLSHAMN, hvarifrån det återvänder den 11 Juni. God Restauration finnes ombord. Biljetter säljas hos C. Arborelius, Ångbåts-kontoret i Bergstrahlska huset. Biljetter, som köpas ombord, betalas 32 sk. öfver Taxan.

JERN-ÅNGFARTYGET SCANDIA,

fördt af Kapten W. SYLVANDER, afgår Söndagen d. 3 Juni, kl. 11 f. m., från Stockholm till WESTERVIK, CALMAR, CARLSKRONA och CARLSHAMN, hvarifrån det återvänder Thorsdagen den 12 Juni. God Restauration finnes ombord. Biljetter säljas hos C. Arborelius, Ångbåts-kontoret i Bergstrahlska huset. Biljetter, som köpas ombord, betalas med 32 sk. öfver Taxan.

Ångbåtsfart

emellan Stockholm och Jönköping.

Ångfartygen KOMMENDÖR-KAPTEN, Kapten A. Bratt, och ÖSTERGÖTHLAND, Kapten J. P. Öhman, göra innevärande sommar reguliera resor emellan STOCKHOLM och JÖNKÖPING, på det sätt, att

Kommendör- (från Stockholm d. 10, 20 och 30) i hvarje Kapten afgår » Jönköping d. 5, 15 » 25 månad Östergöth- (från Stockholm d. 5, 15 och 25) alltid land afgår » Jönköping d. 10, 20 » 30 kl. 5 f. m.

Passagerare och Fraktgods emottagas och allenmas vid Södertelje, Söderköping och alla stationer vid Östra kanal-linien, afvensom Hjo. Fartygens Kommissionärer äro: Hr Kapten och Riddaren L. Adlerbjelke i Jönköping, Handlan-den C. Bergman i Hjo och Carl Arborelius i Stockholm. — Fraktgods emottages ombord efter taxa och bör i Stock-holm och Jönköping vara aflemnad kl. 5 e. m. dagen före afresan. God Restauration finnes ombord.

ÅNGFARTYGET RAKETEN

afgår Fredagen d. 6 Juni, kl. 6 f. m., till SÖDERTELJE och NORRKÖPING, och COMETEN från Norrköping vid samma tid. God Restauration ombord. Biljetter säljas hos C. Arborelius, Ångbåts-kontoret i Bergstrahlska huset.

Ångfartyget Norrköping

afgår till SÖDERTELJE och NORRKÖPING, med åtföljande Lastpräm, hvarje Lördag, kl. 6 f. m., samt åter derifrån hvarje Tisdag v. s. t. Fartygets Kommissionär, C. Arbore-lius, Ångbåtskontoret i Bergstrahlska huset. OBS. Pråmen ligger vid Flugmötet för emottagan-de af Fraktgods.

C. O. Strindberg vid Riddar-

hustorget försäljer Biljetter till följ. Ångfartyg:

ÅNGFARTYGET YNGVE FREY

afgår till STRENGNÄS och WESTERÅS Onsdagar och Lör-dagar, kl. 7 f. m., åter Thorsdagar och Söndagar s. t.; samt till STRENGNÄS och THORSHÄLLA Måndagar kl. 7 f. m., och åter Tisdagar samma tid. OBS. Passagerare-afgiften är lika nedsatt som år 1844, samt Fraktgods emottages efter Skeppar-Taxa.

ÅNGFARTYGET THORSHÄLLA

afgår till STRENGNÄS och THORSHÄLLA Onsdagar och Lördagar, kl. 8 f. m., samt åter Måndagar och Thorsdagar samma tid.

ÅNGFARTYGET FREJA

afgår till STRENGNÄS och KÖPING Thorsdagar kl. 8 f. m., och åter Fredagar samma tid; samt till GRIPSHOLM och MARIEFRED Söndagar kl. 8 f. m., samt åter kl. 5 e. m. samma dag. OBS. Fartyget kan få begagnas till Lustresor Mån-dagar och Tisdagar.

ÅNGFARTYGET GRIPEN

afgår till NYKÖPING Thorsdagen den 3 Juni, kl. 7 f. m. samt åter Lördagen den 7 » kl. 8 f. m.

Till Strengnäs och Westerås afgår:

Ångfartygen GUSTAF WASA Måndr, Onsdr och Fredagar, och WESTMANLAND Söndagar, Tisdagar och Thorsdagar; samt från Westerås till Strengnäs och Stockholm: Gustaf Wasa Söndagar, Tisdagar och Thorsdagar, och Westmanland Måndagar, Onsdagar » Fredagar.

Afgångstiden är kl. 8 f. m. från både Stockholm och Wes-terås. Begge fartygen hafva goda Restaurationer. Kom-missionärer äro: C. Arborelius i Stockholm, N. A. Rydberg i Strengnäs och L. G. Bodström i Westerås.

Jern-ångfartyget MÄLAREN afgår:

från Stockholm till Arboga alla Tisdagar } kl. 8 f. m. » Arboga till Stockholm Onsdagarne } » Stockholm till Örebro alla Fredagar } kl. 8 f. m. » Örebro till Stockholm Söndagarne }

Strengnäs anlöpes alla gånger. På resorne till och från Örebro emottages och allenmas Passagerare äfven vid Grafkrogen, 1/2 mil nedom Arboga. Fartygets Kommis-sionärer äro: C. Arborelius i Stockholm, N. A. Rydberg i Strengnäs, J. W. Lundberg i Arboga, samt Hr Bronell et Komp. i Örebro.

LUSTRESA TILL KÖPENHAMN.

Under förmodan att öfverskilda Stockholms-boer, såväl fam-liljer som enskilda, skulle med nöje omfatta tillfället att besöka Danmarks hufvudstad samtidigt med de Svenska Studenternas dervaro, vill man härmed hafva äran avertera, det personer, som önska deltaga i en sådan färd, kunna an-teckna sig å lista, som finnes att tillgå i Herrar Törner & Klemmings Bokhandel i Storkyrkobrinken. Om ett till-räckligt antal Passagerare teckna sig, kommer ett för änd-målet passande Ångfartyg att afgå härifrån och medfölja samt återvända på samma tid som Studenternas Ångfartyg. Priset för fram- och återfärden bliver modererat, och skola närmare upplysningar meddelas när anteckningen blivit full-talig.

LITTERATUR.

De tre sista århundradenas sedliga och politiska läror, af M. J. Master, öfvers. från franskan af N. Ignell. Stockholm 1844; hos L. J. Hjerta. Tvänne delar, 343 och 413 sidor, stor 8:o, å 4 riksdr öfver för begge delarne till-sammans; häft. ex.

En ibland de största och intressantaste märk-värdigheter, hvarpå man dock sällan fästet till-räcklig uppmärksamhet, är den makt i världen, som doktrinerna utöfva. En politisk eller religi-ös lärosats, som är grundad på sanning, och derigenom har fäste i människans innersta och verkliga natur, visar sig till en början ofta svag nog: endast få omfatta den; ganska många skrifa emot den: men ingen kraft på jorden förmår döda den; stundligen, om och omärkligt, vidgar den sitt område inom människornas öfvertygelse och den går till valdet med en makt, som ingenting omsider kan hämma, och som på intet annat sätt kan upphöra, än blott derigenom, att

någon ännu bättre, klarare och djupare lära upp-kommer. Denna alla sanna lärorens kraft är i sig sjelf intet annat än en del af Försynens stora verdensplan, Guds ledning af människoläget. Der-jemte utgör saken i sig sjelf det största bevis på det andligas makt öfver materien.

Mången tviflare på sanningens styrka invänder häremot, att påståendet om doktrinernas makt är obevisligt. Så, som historien förr upplättades och skrefs, må man också medgifva, att denna sak låg ganska mycket i det oafgjorda och dunkla. Man fann under vissa epoker den religionen, li-ksom den politiska läran herrskar hos det folket; under andra åter, en annan; under andra en tredje o. s. v. Man kunde ej uppgifva andra orsaker till dessa olikheter, än den materiella styrkan hos vissa religiösa eller politiska anförare, hvilka, allt efter sina olika tänkesätt, sina behof eller blott tycken, hos sina resp. folk införde och anbefalldes än den satsen, än en annan, till efterföljd. Det skulle således icke hafva varit sanningen, som herrskade; utan den yttre, fysiska makten, hvilken stundom tog sanningen under armarna, likasom lögnen och orimligheten en annan gång: men alltsammans blott såsom medel för sina afsigter. Denna låga och i sig sjelf styckevisa (fragmentariska) åsigt af historien har dock gifvit vika, allt som man genom ett grund-ligare studium funnit, huru tidernas läror alltid med konsekvens och en viss intellektuell nöd-vändighet utvecklats sig ur hvarandra, samt upp-hörligen, i stort taget, gått framåt. Dermed nek-as icke, att nycker, fördomar och materiellt våld vid otaliga tillfällen lagt stora hinder i vägen för denna utveckling af det rätta. Vi hafva också från början icke sagt, att doktrinernas makt är ögonblicklig, eller att en riktig lärosats alltid gör sig gällande med detsamma som den uppstår. Sanningen kan ofta, när den uttrycker sig, hafva blixstens utseende; men eger sällan dess hastiga verkan. Tvertom hafva vi påmint, att det endast är omsider, den makt, läroarna utöfva, är oemot-ständlig. Dermed följer således, att ingen, som älskar sanningen, får nedsätta sig till hvilat, upp-höra med arbetet för dess genomdrifvande, eller slumra in med den tanken: »sanningen herrskar! det behöfs icke mer: god natt!» Ty sanningen blir blott i hvarje sak stulligen herrskande genom sina kämpars upphörliga och outtröttliga strid för hennes seger. Att likväl denna seger sjelf, för generationerna i det hela, för en tid och för ett folk i stort, aldrig uteblifvit, är den mest lugnande betraktelse, hvar till den historiska forsk-ningen öfver människolägets utveckling föran-leder: och det är denna åsigt, som på det noga-ste sammanfaller med den religiösa tron på en Guds styrelse af världen och människornas öden.

Den bok, som vi här omtala, har väl icke till uteslutande uppgift, att vara hvad man i enskild mening kallar en »Theodicé»; men dess föresatta mål är dock, att redogöra för lärorens utveck-ling ur hvarandra, under de tre sista seklerna: att faktiskt visa, huru dessa, och intet annat, ständigt tagit makten: huru ofta den till sitt för-sta utseende svagaste lärosats, så fort den varit sann och tillika utgjort sanning af det slag och på den punkt inom ideernas område, som tillhört ett gifvet tidevarf att utveckla, icke kunnat för-qrävas äfven genom de fruktansvärdaste mate-riella ansträngningar från de maktgämdes sida: samt att, tvertom, en sådan lärosats, så fort den hunnit mogna, utväxa till hela sitt system och organisera sig i allmänna tänkesättet, haft styrka nog, att nedbryta eller förändra de materiellt fastaste välden, de förut såsom oomkullstörtliga ansedda politiska institutioner. Har läsaren för-stått oss i djupet, så torde han erkänna, det man knappt kan ansåts af någon på en gång lärarikare och fröfästare utsigt öfver världen.

Men en sådan framställning, då den är faktisk och grundlig, redogör tillika för alla de enskilda misstag, hvilka äfven kämparne för sanningens och det godas utveckling ej sällan, och stundom af ganska ursäktliga orsaker, begå. Läroarna sjelf-va, så fort de äro i grunden riktiga, gå alltid slutligen fram till seger; men lärorens predikan-ter göra sig styckevis ofta nog skyldiga till större eller mindre felaktigheter, hvaraf händer, att de för sina personer mången gång falla, oaktadt de-ras läror stå. Att mer och mer undvika sådana misstag, måste imidlertid vara en önskvärd sak. Lärarikare för detta ändamål kan då intet vara, än en historia, som upplyser oss, huru förfutna tidevarfs sakförare gått till väga, hvilka hinder de mött, med hvad medel de bekämpat dem, på hvilka fel de emellanåt stupat, och huru andre efterträdare på samma bana upprättat dessa fel. Dessutom blir en sådan historia ännu viktigare, emedan den anvisar, för våra nu levande och verkande, den plats i lärosattsernas utvecklings-kedja, som vår tid innehar, och hvarigenom en-hvar ibland oss lär sig begripa hvad det är, som framför allt nu måste uträttas. Hvar tid har sitt göra — hvilket språk ej annat är än en ut-vidgning af dessa evangeli ord: »hvar dag har sin möde (sorg)».

Matters arbete är icke en Doktrinernas historia i djupaste mening: det skulle då utgöra en filo-sofiens historia i en religionshäfd. Matter har blott gjort sig till uppgift, att enskildt teckna de sedliga och politiska lärorens utvecklingsgång. Han afsiger sig de religiösa dogmernas inbördes strider, eller deras bedömande: han vidrör icke filosofiens problem högre än till den grad, som behöfs för att förstå samhällsprocessen och den allmänna moralen. Och han stiger icke längre tillbaka i tiden, än till epoken af »vetenskapernas återupplifvande» i Europa; medlet af fjortonhund-ratalet. Hans bok har derföre vunnit en dub-bel användbarhet: den är populär och läsbar för den större allmänheten genom omständigheten att icke behöfva inlåta sig i teorier, som denna pu-blik skulle hafva svårt att fatta; och den är til-likä af den största nytta, emedan den behandlat tider, som röra oss mest och angå oss närmast,

er månad, olmen el- vara torr, dkommer, De, som ler af be- den 18 förseglar- ikaffenshe- lifvs, att tens prof-

CALMAR, 2 efter- ygs-Kon-

EN-

edagen d. ORS och jupgående Fraktgods, ottages till närmare södra lly- SSON, rerare.

L. Win- äter derir- ar Passa- gen. God närer äro: G. Wess-

Krusen- er derifrån nvar Pas- vägen. — ommissionä- r F. & H. ma gång,

Matters framställningssätt är methodiskt i afseende på verkets systematiska indelningsgrunder; men till stilen kännes det icke behäftadt med lärdomens ofliga tyngd, med den pedantiska djup-sinnighetsjagt, som, utan att vara grundligare för det, ständigt vill vara i katheder, hellre än rätt och slätt bland människor. Vi mena icke härmed, att framställningen är ytlig; utan snarare tvertom. Likväl, om stilen ej har felet att jaga efter lärdom, d. v. s. efter en i onödiga fall lerdform för uttrycksätten; så delar den dock ej sällan motsidans svaghet, att jaga efter pointer. Ne-kas kan icke, att detta sednare, som ur en högre synpunkt kan anses för en brist, dock för vanliga läsare gifver hela föredraget en stor liflighet och meddelar den spännkraft, hvilken många torde behöfva för att med värma följa forskningar af förevarande slag.

Förf. har uppdelat sitt omfång i sex perioder. Utgångspunkten för det hela är Constantinopels intagande af turkarne år 1455. Detta uppslag är ganska väl valdt; det är icke heller alldeles ovanligt, ehuru eljest historieskrifvare, som ämna behandla den nyare tiden (ode tre sista seklerna), merendels börja med Reformationen till utgångspunkt. Men Matter ser denna händelse sjelf såsom en följd: en följd af vetenskapernas återupplifvande genom de greker, hvilka, undanvika-nde för turkarne, sökte sig en fristad i Italien. Dessa mäns expatriation hade föranledts genom Constantinopels eröfring. Förf. börjar således här. Denna storm, säger han, öfverflyttade den antika filosofien och litteraturen genom flyktande greker uti de vesterländska folkens sköte, i samma stund dessa folk, tack vare Petrarces och Boccaccios smödor, af sig sjelfva började vakna till smak, förstånd och känsla af mänskligt värde. Blixt mötte blixt. Om dessa flyktingar voro lika fred-liche sjelfve som de studier, dem de medförde; om de voro de minst krigiske bland människor, riktige lärda från grekiska riket; så hade de imed-tertid knappt vidrört Italiens jord, förrän de kom-omo stormar att utbrista. Frihetens ljud mötte frihetsönsknings och försorsakade revolutioner. — Nio år efter Constantinopels intagande föddes i Italien Pomponazzi*, som skulle emancipera filo-sofien; och sju år efter Pomponazzi föddes der Macchiavelli, som skulle emancipera politiken. — Vi måste med skäl hänföras af förundran öf-der denna Försynens gång, som i Constantinopel, midt ibland en civilisation, som öfverlevat sig sjelf, kaster barbarer, hvilka deras offer förr el-ler sednare skola civilisera, och medelst spillron-af denna civilisation, öfverflyttade till andra barbarer, till vesterlandets folk, utsås bland dessa sistnämnde fröet till de mest ärofulla framsteg. Utan att vilja tolka Guds råd, anmärker förf., hålla vi oss helt enkelt till händelserna och in-skränka oss till att tolka människornas råd. Vi sys-selsätta oss på samma gång äfven med Guds tankar. Snillet är hans spegelbild och människor-na hans verktyg. — Dessa ord angifva, mer än allt annat, bokens ande och dess hufvudsakliga tendens.

Första perioden slutar med Reformationen, in-efattar tidsrymden från 1455 till 1517, och kan sägas sträcka sig från Pomponazzi till Luther. Att den sednare af desse begge män väcktes ge-nom den förra omedelbart, är för ingen del Mat-ters mening. Erasmus af Roiterdam (hvilken bär tydliga spår af Pomponazzis inflytelse) utgjorde en mellanlänk emellan dem. Men äfven af Erasmus kan Luther likväl icke sägas hafva blif-vit väckt, amarlunda, än såvida som Tysklands sinnesstämning i allmänhet genom Erasmus gan-ska mäktigt förbereddes till emottagande och om-fattande af Luthers lära. Det är också just på ett dylikt sätt, vi så ofta se store och inflytelseri-ke män sammanhänga med hvarann, mindre genom direkt och medveten verkan eller öfverlemning ifrån den ena till den andra, än genom en högre, en osynlig andes ledning, hvilken länkar händel-ser och personer, både till verkningskrets och tänkesätt, efter hvarandre, utan att de sjelfve veta af hvarann ens så mycket, som vi efteråt förmo-da, då vi vid tafans öferskådande finna dem stå i så slutet sammanhang med hvarandre.

Andra Perioden går ifrån lutherska reforma-tionen till revolutionen i Nederländerna och de bataviska provinsernas frihetskrig mot Filip II; alltså från 1517 till 1565. Förf. visar huru Mac-chiavellis politik, som i sjelfva verket var alla europeiska furstars den tiden, i synnerhet Carl Vs och Filip IIs, småningom bröts genom reli-gionens emancipation från påvedömet och dess der-efter skeende rening. Ty när religionen härige-nom bragtes till närmare öfverensstämmelse med Christi lära, måste den förr eller sednare nödvän-digt draga folken undan denna egoistiska politik och medföra en omsmältning af samhällenas för-fattnings, att äfven denna måtte bildas till öf-verensstämmelse med sanningen och christendo-mens föreskrifter. Sålunda kan man med fullt skäl säga, att Reformationen var en moder till alla de politiska Revolutionerna i Europa, från och med Nederländernas frihetskrig emot Filip II, till och med Fransyska Revolutionen 1789—1830.

Dessa politiska revolutioner bilda nu skilje-punkterna mellan de efterföljande perioderna i historien. Således sträcker sig den Tredje perio-den ifrån Nederländska revolutionen 1565 till den i England 1641, hvarunder Carl Stuart förlorade lifvet och Oliver Cromwell, under namn af pro-tekter, gjorde sig till Storbritanniens herre. Fjerde perioden går härifrån till den andra revolutionen i England 1688. Den Femte räcker ifrån denna hvälfning till Amerikanska revolutionen eller För-enta Staternas emancipation från England, 1763. Sjette perioden, slutligen, omfattar tiden härifrån, således begge de Fransyska revolutionerna, den första och egentliga af 1789—93, samt den andra af 1830, hvilken blott kan betraktas som en poligenesi af den förra, ett slags restauration i demokratisk mening. Ia

Mången, som lärt sig att endast betrakta ordet »revolution» under begreppet af regellös omstört-ning, förvirring, skräck, blodbad, olagligheter och fasor af alla slag, torde förundra sig öfver, att finna dylika hvälfningar vara nödvändiga följder af renade, upphöjda och förädlade tänkesätt i reli-gion och filosofi; samt inrerlleda sitt ursprung från sjelfva christendomen. Likväl ådagalägger

*) Öfversättaren skriver öfverallt »Pomponatus», efter den latinska formen; förmodligen emedan denna italienares arbeten äro författade på latin. Deremot skriver han Macchiavellis namn på fransyska (»Machiavel») med blott ett c och ett l, såsom ock synes utan skäl.

historien den dagsklara gången häraf. Ty, då upplarnade och förbättrade lärar omöjlig kunde undvika att låta sin dager falla äfven på menni-skans sociala tillstånd, på folks och styrelser in-bördes pligter och rättigheter, på tusen falska och grymma förhållanden i det faktiska lifvet, så måste detta oundvikligen hafva till följd en bryt-ning för samhällets restauration till det bättre; sedan religionen och filosofien undergått sin. Men då de maktegande icke ville låta samhällsförbät-tringen ske godvilligt, emedan den öfverallt stred emot furste-egoismens, bördaristokratiens och det statskyrkligas enskilda intressen och usurperade fördelar; så bragtes saken härigenom småning-om på de flesta ställen till revolution: till mer eller mindre våldsamt omhvälfning. In-genting visar således tydligare än historien, att skulden för dessa omstörtningars fasor ytterst hvil-ar på de gensträfvige egarne af den materiella makten, hvilka ej i tid ville lyssna till sina folks rättmätiga och från början med mildhet, sans, fog och försynthet framställda anspråk. Man läse t. ex. berättelsen om den Castilianska allmogens besvär, om det så ohyggligt slutade Tyska Bonde-kriget, straxt efter reformationens utbrott; man betrakte vidare de s. k. Nivellörerne i Westfalen, de Skottska Independenternes och slutligen de Nordamerikanska engelska koloniernas uppförande och förklaringar till sina regeringar, innan de genom oförsynta och okloka tilltag från dessas sida tvungos att gripa till svärdet; och man skall förvånas öfver den långvariga hofsambeten, mät-tan och lugnet hos det likväl på tusenfaldigt sätt retade folket. Och från hvilken sida kom väl det oupphörliga gäckeriet med menigheterna, ge-nom ständigt gifna och aldrig uppfyllda löften? hvarifrån förskrefvo sig våldet, orimligheten, last-barheten, hvilken likt en flod utgjutit sig öfver samhället? Jo, märkvärdigt nog, ifrån den sidan, som alltid kallade sig sjelf den företrädesvis bil-dade, och hvilken pockade på okontrollerad myn-dighet till följe häraf. Men menigheterna, som ledo allt och endast bådo: folket, som i sina hän-der egde all den verkliga materiella makten och likväl icke begagnade den förr, än sedan otaliga fruktlösa försök blifvit gjorda, att godvilligt er-hålla hvad som utgjorde ett brott att någonsin hafva beröfvat det: dessa menigheter och detta folk fingo titel af råa, obildade, grymma!

Vi äro öfvertygade, att ingen skall kunna ge-nomläsa och begrunda Matters verk, utan att hän-föras af tidevarfvets stora sanningar. Om också här inga alldeles nya framställningar riktat litte-raturen genom brytandet af förut helt och hållet okända banor, så skall dock den i historiskt afse-ende så rika skildringen säkert för mången i fä-derneslandet vara både övntad, upplysande och helsosam. Allmänheten stannar derföre i stor förbindelse hos öfversättaren, som genom sitt ar-bete gifvit oss denna skänk. 1873/74

(Insändt.)

OM NATIONALMUSEUM

OCH

NÅGOT OM BYGGNADSKONST I SVERIGE.

Sedan Rikets Ständer nu beslutat kostnaden till ett svenskt nationalmuseum, synes frågens tekniska del synnerligen påkalla allmän upp-märksamhet och ett allvarligt begrundande, dels derföre att den handlar om ett monument af vår tid, och är af sådan orsak särdeles ömtålig för nationalkänslan, dels af den anledning att de flere olikartade samlingar, som byggnaden skall inne-hålla, gifvit åt ämnet en synnerligen mångsidig beskaffenhet, dels slutligen ur det skäl att före-taget, genom brist hos oss på arkitekter, äfven blifvit af en icke ringa tillfälligt svårighet.

I den förmodan, som vid en sådan sakernas ställning synes naturlig, att nemligen hvarje be-mödande för upplysning i denna fosterländska angelägenhet skall, så vidt sakens lyckliga fram-gång ej redan är försäkrad, blifva inottaget med välvilja och granskadt med oväld, går ins. att här anföra några ord.

Af största vikt för de dyrbara minnen, som skola bevaras i vårt nationalmuseum, är, i hän-delse af eldsvåda, att byggnaden befinnes invid vatten, och skild från andra hus, men dock väl till hands för ögonblicklig hjälp från stadens be-folkning och brandredskap.

Angeläget är äfven att de studerande eller råd-frågande af vetenskapsmän, artister och handt-verkare, som alla hafva knappt om tid och fort-skaffningsmedel, finna nationalmuseum, så vidt möjligt är, uti en knut af hufvudstadens gator, eller i medelpunkten af rörelsen. *)

Angeläget synes ock, slutligen, det vara, att denna nationalbyggnad, så framt den blifver byggd man har skäl att fordra, en hufvudstadens vä-sentliga prydnad, lägges så, att den kommer för ögonen, och icke på en plats, den mängden af vandrare hvarken ser eller besöker, om ej undantagsvis.

Sådane äro hufvudvilkoren vid val af bygg-nadstomt.

Det gäller således nu främst att tillse i hvad mån dessa vilkor må kunna uppfyllas å de punk-ter man angifvit såsom lämplige för vårt natio-nalmuseum.

Af alla dessa anser ins. blott en — och ingen mer i hufvudstaden — fullkomligt god, och han upptager denna först, med de skäl som befinnas talande för den, på det läsaren sedan må sjelf kunna afgöra om de öfrigas antaglighet i jämfö-relse med dennas.

Denna punkt är Helgeandsholmen.

Ett nationalmuseum, här beläget, vore tätt om-gifvet af strömmen från alla sidor, och skulle så-ledes icke sakna tillfälle att dels från vanliga, ständigt fyllda brandsprutor, dels från särskilda tryckverk, genom rör på förhand beredde i sjelfva byggnaden, vid hvarje eldfara hafva vatten öf-ver allt.

Belägenheten vore också till punkt och pricka central, ty hufvudstadens norra och södra hälfter gå ju här tillsammans.

Ytterligare skulle byggnaden, uti förenings-

*) Ehuru äfven vigten af denna punkt bör under-kännas, torde det likväl icke varas så betydande, om man för att skada en så betydande mängd samling-ar, som ett nationalmuseum skall innehålla, gör några minuters väg mer eller mindre, blott det ej är alltför afläget; vi hafva t. ex. aldrig hört kla-gas, att vetenskapsakademiens zoologiska museum ligger för långt bort vid Adolf Fredriks kyrka. Denna anmärkning hindrar oss dock icke att i alla delar ins. önskan, att museum kunde förlä-gas på Helgeandsholmen. Red.

Nordens sanna Politik.

Art. 1.

De europeiska nationernas allmänna politik har under de sednare femtio åren antagit en karaktär, så olif förra tiders, att denna förändring ådrager sig största uppmärksamhet. Femton, Sexton- och Sjuttonhundratalets statsklofhet kan med ett gemensamt namn utmärkas såsom **Diplomatisk**. Icke så mycket staternas Regeringar, som icke ännu mer blott Hofven och Hofvens Ministrar bestyrde genom sina kriswelser, sändebud och inbördes intriger Europas alla politiska förhållanden. Folken sjelfwa hade härwid hwarken någon röst eller någon egentlig insjyrelse. Likå litet togs folkens wälgång i och för sig med i denna Diplomatiska beräkningar. Det war ytterst endast frågan om Hofvens wilja och reglerandet af de på thronerna sittande furstliga släkternas fördelar. Folken betraktades allenast som medel för dessa, och nationernas krafter togos i anspråk för beredandet af Hofvens intressen, för ståndet af furstefamiljers inbördes twister med hwarandra och för winnandet af förmåner åt dem. Krigen woro aldrig krig mellan folken, företagna för deras skull eller till beredande af något godt åt dem. Icke heller reglerades gränserna, staterna emellan, på grund af de i länderna boende nationernas homogenitet eller heterogenitet. Statsområdena bildades, stiftades, sammanslogos eller afföndrades till följe af furstliga arstagares gistermål åt det ena hållet eller åt det andra. Folken betraktades i grund under synpunkten af liflösa saker; de woro en art mobilier, hvilka kunde ärfwas af andra menniskor, nemligen dem, som suto på thronerna. Will man läsa de Engelska Konungarna Jakob I:s och Carl I:s esterlemnade testamenten eller trosbekännelser om den s. k. "gudomliga rätt," hwarmed regenterna skulle hafwa en från sjelfwa himmelen dem meddelad rättighet att disponera öfwer undersåtarna och deras egendom ester wälbehag, så finner man en statslära uttalad, som wäl här gick ända till karrifatur, men icke desmindre innesattade den

verkliga innersta tanken hos hela den tidens och efterföljande århundrades politik.

För att ändra denna för regeringarna sjelfwa lika mycket som för folken undergräfwande och fördärliga statsåtgift, behöfdes en verhörd revolution, eller rättare en hel kedja af revolutioner, ifrån Carl Stuarts fall ända till Ludvig Capets. Både Carl I och Ludvig XVI betraktas som olyckliga offer; och de woro det äfwen, nemligen för det machiavellistiska system i politiken, hwilket genom seker varit följdt af deras föregångare och till en del af dem sjelfwa eller deras ministrar.

Resultaterna af den stora kampen blefwo, att den diktade gudomliga rätten för somliga menniskor att råda öfwer andra, såsom öfwer ting, har fallit och förlorat sin betydelse. Såsom hwarken hemma i bibeln eller i menniskoförnuftet, måste den också det. Folken hafwa börjat inträda i sina rättigheter; och regeringarna, då de wäl förstått sina egna verkliga fördelar, hafwa ingenting förlorat derpå.

Hwad som härwid med det samma fallit, är den äldre Diplomatiiken eller hwad man skulle kunna kalla Papperspolitiken. Denna förändring är wisserligen icke ännu på långt när allmän öfwer hela Europan. I Österrike kan man ju säga, att det oafbrutet, som förr, är Metternichs penna och papper, som disponera öfwer Österriktiska monarkiens inbyggare; men den store ministern har nog sjelf den klofheten att icke öfwertrida wissta gränser wid sin diplomatiks utöfning, för att icke förlora sin makt genom en särad och dermed wadnad folk-känsla. I Ryssland herrskar otwiswelaktigt den gamla Diplomatiiken med oförminskad kraft; men Rysska riket befinner sig ej inom den europeiska civilisationens område. I Europas hufwudstater, England och Frankrike, betydta ministrarna och sjelfwa hoswen säga, så fort de skulle inträda på en för deras folk motstridig bana. Detta be-

175

wisas genom de låta ministerombytena, beroende af personernas medhåll eller underwigt i parlamenten och kamrarna, hwilka, ehuru de wäl ej kunna sägas representera sina folk fullkomligt, dock göra det i någon mån. Tänker man härwid, att diplomatiken wisjerligen fallit så till wida som den utgöres af Ministermakt; men att den likwäl quarstär såsom en makt, efter gammalt skick, hos Hofwen och Regenterna selswa, så bebrager man sig. Det är wäl sannt, att när ministrarna ombytas, sker det genom besallningar från regenterna och deras hofcirklar, till formen följaktligen låta som fordom. Men den wäsentliga skillnaden äfwen för regenterna och hofwen ligger deruti, att, när de utföra ministerombyten, så sker det nu för att tillfredsställa den i parlamenten och kamrarna yttrade folkwiljan, eller för att vinna den. Det är således i grunden kring denna folkwilja, så på mycket den kan anses uttalad genom nyssnämnda representationer, som regenterna och hofwen numerat se sig nödsakade att wända sin statskonst, skapa sin politik och rätta sitt styrelsesystem. Detta innebär en oerhörd förändring. Något europeiskt krig, åtminstone i stort, skulle nu vara otänkbart för blott furstliga familjeintressen, såsom förr: ej det minsta stycke af England eller af Franrike skulle kunna stillas från statskroppen och läggas till ett annat rike i och med en engelsk eller fransk prinseskas giftermål i andra länder. Prinsar kunna icke heller doteras med provinser för att under suveränitetens sanna drifwa deras inbyggare i fejd mot angränsande provinsers folk af samma land. Städerna kunna icke brännas, landstaper stölas, barn mördas och qwinnor ständas, endast derföre, att deras furstar råkat misshaga någon regent i närheten, i hwilket misshand undersåtarna icke deltagit och det de för öfrigt så mycket mindre funnat af-

wärja, som sådant åter, å deras sida skulle hafwa
 utgjort ett uppror emot deras egna regenter; men
 för hwilket misddåd de icke destomindre med lif,
 egendom och hela den timliga wälfärden måste
 plikta, då den sörnärmade regenten från det andra
 landet kommer. Alla slika orinligheter, som till-
 lita äro sapor, och utgöra trogna bilder från me-
 deltiden, ja till och med på wissa ställen från
 sjelfwa det sjuttonde århundradet, *) äro nu förbi.
 Om de europeiska folkens hädanefter skola slås och
 bränna hwarandras hemwisier, så kan det ämin-
 stone ej ske för annat än deras egen skull, till st-
 tandet af deras egna twister och för vitala intres-
 sen, som förtjena en kamp på lif och död.

Då den europeiska politiken i allmänhet tagit
 denna nya riktning, så förtjenor det att efterse
 hwad detta kan innebära för den Skandinaviska
 Norden. Att äfwen hos oss Hof- eller Kabinettspoli-
 tiken, i sällskap med Ministerdiplomaten af det
 äldre slaget, småningom måste gifwa wika för fol-
 kens werkliga behof, är för oss så mycket wisfare,
 som wi i den närwarande swenska regeringens sy-

*) Se till exempel Spanska Successionskriget och Sju-
 årtiga kriget.

Handwritten notes in Swedish, including the word 'Politik' and other illegible cursive text.

item sammit en vändning åt den nationella sidan och anse oss böra bygga på vissta uttryck, emana rade derifrån. Men om vi söljaktligen tro oss berättigade att kunna tala om en politik, icke blott för inrikes ärenden, utan äfwen för utländska förhållanden, numera baserad på folkets sanna ställning och gående i dess intresse; så blir det angeläget att söka uppsatta och inse hwad slags politik egentligen ligger i Scandinasiens natur, dess geografiska läge, historiska egenhet, ursprung och behof att iakttaga. Vi utbedja oss att i det följande så fästa våra läsaress uppmärksamhet på några osörgripliga tankar, som vi hysa härmed.

Nordens fanna Politik

Art. 2.

Den Skandinaviska Enhetens betydelse i politiken.

Vi hafva i det föregående fastställt våra Läsares

uppmärksamhet wid den stora förändring Europas politik i det hela undergått genom den Nationella principens anländande till wäldet, i stället för den äldre Diplomaten, Hof- och Kabinettspolitik. Enskilt för vår Nord, kan man wäl icke neka, att styrelsestykket här nu besinnuer sig på en annan grund än under Gustaf III, eller ännu sednare. 1809 års hwälfning utgjorde ett uppslag till ett nytt sakernas stic; om man ock får medgifwa, att detta uppslag i sin början varit ganfsamt. Men med Konung Osears uppträde på swenska thronen, med den till walspråk antagna grundsatsen Sanning och Rätt, och med den redan wid mer än ett tillfälle offentligen tillkännagifna aftningen för folkrepresentanternas meningar och fattade beslut, kan man wäl icke bestrida, att en werklighet börjat ingjuta sig i 1809 års tanke. Men blir härigenom, såsom wi förmoda och anse oss befogade att hoppas, den Nationella Principen i grunden gällande för Swerges styrelse litasom för Norges; så återstår för hela Skandinavien endast frågan, om samma princip utveckling i Danmark kan nå den saktet och sammanhållighet, att den äfwen der blir afgörande.

Så wi antaga allt detta, så ställa sig omständigheterna för Nordens framtid i ett helt annat ljus än fordom. Man har då till yligt att efterse, hwad en Nationell politik i Skandinavisk mening kan hafwa att innebära och till sina följder betyda; samt huruvida den i någon mån skiljer sig från den Nationella politiken i andra Europeiska länder. Att emellertid en sådan för Skandinavien i stort nationell statskonst utgör Nordens enda fanna politik, inrymma wi redan på förhand.

Det första, som den innebär, måste vara *Nordens Enhet*. Så länge man blott talar om en dynastisk politisk, hofvens och kabinetternas statskonst, skutes också denna Enhet i bakgrunden; och den kan, utan särdeles händelser, icke en gång komma i fråga. Men ur en Nationell politisk synpunkt är den gifven och straxt på förhand utfatt såsom ett oundwifligt Principium a quo.

Denna Skandinaviska Enhet stödjer sig på det folks gemensamma ursprung och i grunden samma språk, hwaras rikena Sverges, Norges och Danmarks inbyggare bestå. Deremot skall den icke utgå från det påståendet, att Norden någonstun utgjort en politisk Enhet, en enda statskropp, hwilket wore historiskt falskt att säga. Splittningen i småriket öfver hela den Skandinaviska kontinenten och därna war twertom forntiden så stor, att man kan anse den omständigheten, att staterna nu blott utgöra tre, för ett jemförelsewis högst ringa antal. Menar man Kalmar unionsbiden och betraktar Norden då såsom ett enda politiskt helt, hwarifrån en styckning i tre sedermera uppstått; så är denna åsigt likwäl i grunden oriktig. Ly, att danska regenter, från Margareta, Erik XIII, Christoffer af Bayern och derpå Oldenburgarna ända till Christian II, derjemte beherrskade Sverige (med undantag likwäl af wissa betydliga mellanstiften, då Carl VIII och Sten Sture den äldre innehade makten) är wäl sannt; men det skedde genom särskilt wal eller öfwerlåtelse från Swensarnas sida af deras thron åt dem; så att Sverige det waktadt lika mycket fortsfor att wara ett eget rike då, som t. ex. Norge nu är en annan stat än Sverige, ehuru under en gemensam konung. Hurwidå någongång i en framtid Skandinaviens nuwarande trenne riket kunna komma att sammangå till en enda statskropp eller ett rike, ungefär som Storbritannien slutligen blifwit det af England, Skottland och Irland, må framtiden sjelf afgöra; men hitintills har det aldrig så warit, lika litet som det ännu är. Utan att derföre påstå, det — i politisk mening — Skandinaviens enhet (egenkap att wara "ett rike") är urgammal och splittrinaen ny; skall man i stället säga, att den politiskt

Dynastiska splittringen är urgammal, men att Nordens historiska tendens ända ifrån Dan Mitillatis, Ingiold Ulrådas och Harald Hårfagers tid, således så tusenårigt, att vi med allt stål kunna kalla denna tendens historiskt, wisat sig vara, att allt mer och mer sammanslå rikena: alltså, att äfwen i politiskt form, winna samma enhet, som ständigt sunnits i sjelfwa folkgrunden och språket; ehuru denna sammangjutning hittills ej hunnit längre, än att förwandla den gamla mångfallden till en trehet allenast.

Denna åsigt gifwer också det oafwärliga uppslag åt frågan, att sjelfwa den historiska tendensen fordrar ett allt mera realiseradt närmande af de tre rikena till hwarandra. Den måste hafwa till slutlänt i sin kedja, att äfwen politiskt en gång göra dem till blott ett rike. Ett sådant oafwärligt närmande tillhör således nödwändigt Nordens sanna politik, d. w. s. den, som står på Rationell princip.

Allt härwid i längden någonting Dynastiskt måste komma att lida, gifwa wika eller gå under, lär wäl icke kunna nekas. Saken har historiskt talande förebilder i hwad som i alla tider i andra länder inträffat. När England sammangrodde till ett rike ifrån att vara sju, d. w. s. wid Heptarkiens slutliga fall, huru många dynastier kommo ej derwid att blifwa "utan land?" När Frankrike under Merovingerna låg styckadt i fyra nordliga rikena, för att ej tala om småväldena i södern; men alla dessa under Pipin och Carl den store gingo ihop till endast ett; så war detta utan twifwel ett afgörande steg till lycka för Frankrike; och det innebar tillika en historiskt nödwändig utveckling i sjelfwa folktdendensen; men en ätföljande sanning är, att många dynastiers "arf" derwid gingo till spillo.

Då alls icke frågan kan vara om wälsamheter, som likna fordrna perioders, allra minst en Ingialds, Harald Hårfaders eller Eric Blodyxes framfart, i en tid, då man twertom wisat sig böjd att afgöra allting på den fredliga Konventionens och den frifösta Indemnisationens wäg; så hafwa dessa anmärkningar ingen annan mening, än att ställa för ögonen hwad den historiska tendensen

Handwritten notes in Swedish, including the word 'Könung' and other illegible scribbles.

oundyrlligen nödsö för Norden en gång i längden, utan att säga eller weta när; samt utan att neka möjligheten af till och med hoppet om en fredlig förm för sakens genomförande.

Nordens sanna statskonst, sifom stående på nationell princip, måste det emellerid tillhöra, att bearbeta nägen på det klokaste och fördelaktigaste sätt för den en gång afnyan i politisk hänsyn inbrytande Skandinaviska Enheten. Allt hwad de resp. regeringarna göra för detta slutmål, är nationellt, sannt, startt; allt hwad de handla emot det samma, skall upprätta antipatier i folkfänslan, blifwa fsest, wacklande, swagt och till fina följer intet.

Wi stola i det följonde tillåta oþ att litet närmare ingå i de särskilta ämnen, hwilka, efter wår mening, tillhöra den nationella statskonsten till förberedande af den Skandinaviska politiska enheten, d. å. Nordens förwandlande, en gång, till ett rike.

3. 13. 1846

202

Nordens Sanna Politik

Art. 3

Konstitutionernas öfverens- stämmelse.

Wid slutet af förra artikeln
häntydde vi på några för-
skiltta ämnen, som den nord-
iska politiken — ur syn-
punkten af att vara nation-
nel, stå på en folkgrund
vara sam och stark — mötte
bearbeta, för att förbereda den
skandinaviska enhe-

ten, d. ä. vår Nord's förwandlande, en gång i
framtiden, till ett rike.

Ett af de förnämsta bland dessa ämnen är de
nuvarande tre nordiska staternas Konstitutioners
bringande till så mycken öfverensstämmelse och lik-
het fins emellan, som möjligt. Man har hitin-
tills wid arbetet på Konstitutionsreformen, t. ex. i
Sverige, endast haft i sigte, att göra hwad för
Sverige wore den bästa. Detta är naturligtwis
ganfka rätt. Men det är för den högre politiken
icke nog. Swenska Konstitutionen bör derjemte, å
sin sida, innefatta alla elementer som medföra dess
närmaste eller om möjligt slutliga sammansmäl-
tande med de andra skandinaviska ländernas. När
man derföre under Konstitutionsarbetet på sednaste
riksdagar haft Norska Konstitutionen i sigte, der-
före, att den erbjöd flere punkter, wärda att efter-
likna och uppnå för den swenska; så war detta
redan förnuftigt och godt ur synpunkten af att
förskaffa Sverige en till bestaffenheten bättre sam-
hällsform, än det hittills har, och kanske möjligen
den bästa. Men ett ganfka stort stäl till låg i

sjelfwa den omständigheten, att de begge rikenas sociala form bör sammanjemkas till likhet, på grund af nordens enda sanna politik att af ett folk slutligen göra ett samhälle.

Härvid torde man anmärka, att för detta sammanjemkande man lika väl kunde föreslå Norska Konstitutionens bringande till likhet med den Svenska, som tvertom. Men förhållandet är, att, såsom nyh sade, man icke blott måste hafwa likheten till syfte, utan derjemte konstitutionernas möjligen bästa, för sina länder fördelaktigaste bestaffenhet. Om nu Norges statsförfattning i detta hänseende besitter ett gifwet företräde framför den svenska, hufvudsakligen genom friheten från en i fyra stycken splittrad representation, jemte friheten från adel och ett absolut veto m. m.; så är det klart, att den svenska konstitutionsreformen bör närma sig den Norska, ur de begge skälens samfaldt, 1:o att göra svenska statsförfattningen bättre än den är, 2:o att bearbeta Nordens sociala Enhet, genom konstitutionernas bringande till öfverensstämmelse och likhet, så widt möjligt.

Men för den Scandinaviska Enheten är det icke nog med Sverige och Norge: Danmark måste tagas med i betraktelsen. Huru skall detta land, som i nyuropeiskt mening icke har någon konstitution alls, ej allenast bekomma en sådan, utan tillika en, som öfverensstämmer med den Svenska och Norska? Danmark eger Ständerförsamlingar, hvilka kunna tala, skrifa och trycka mycket, lika som Preussens Provincialständer; men i grunden afgöra inet, ehuru de wist för sin del kunna besluta hwad de för godt finna, och hvilket stadnar i deras "förhandlingar." Danska konungen är sedan 1660 suverän i autokratiskt mening.

Daktadt allt detta de jure, om man så vill falla det, förhåller sig enligt hwad nyh nämndes; så torde dock saken de facto bestinna sig sådan, att Danmark, utan att för närvarande hafwa någon egentlig politisk konstitution alls, dock står närma-

re, än Sverige, till möjligheten att bekomma en sådan, verklig liberal och tidsenlig. Detta liknar en paradox, och måste därför med några ord visas. I Danmark finnes intet Adels- och Prestwärd, som beherrska folket, emedan Konungawärdet af ålder och isynnerhet sedan medlet af 1600-talet slutat och nära nog tillintetgjort begge. I Danmark gifwes också inga riksstånd. Folkfriheten här har visserligen en ganska stor bom emot sig, nemligen den monarkiska autokratien, hvilken gör, att Danmarks samtliga inbyggare i politisk hänsehn kunna sägas vara utan rättsstillstånd. Men denna bom är emellertid allenast en; och huru pass stark den för närvarande verklig är, kunna wi icke säga, eller wisja icke, i fall wi kunde det. I Sverige, deremot, bilda ännu betydliga återstoder af aristokrati och hierarki ett öfwer hela landet spriddt motstånd emot den nationella utvecklingen; och blott deras egenkap att såsom twenne riksstånd på riksdagarna kunna de jure paralysera all uppkomst af politiskt sann och liberal kon. intuition utwisar, att Sveriges folkfrihet har flere och kanske i wisja fall starkare bommar, farligare fiender, wärre hinder att öfwerwinna, än sjelfwa Danmark.

Detta leder till den owäntade, men icke desto mindre sanna betraktelsen, att en Despoti, som i sig sjelf och så länge den warar innefattar ett fullkomligt politiskt Öndt, såsom utgörande ett Rättlöshetsstillstånd, likwäl, under wisja wilkor, kan vara närmaste steget till nationellt sann och fri författning, emedan den haft i sina händer att under sin tillwarelshes tid döda — visserligen icke för folkfrihetens räkning, utan blott för sin egen skull; men icke desto mindre, hwad som till resultatet är det samma — folkfrihetens öfwer hela landet förlagda största och egenligaste motståndselementer, hierarki och aristokrati. Detta kan dock icke sägas utan under wisja wilkor; och

desja äro: 1:o att despotien befinner sig uti ett litet rite, 2:o att civilisationen der står högt och är temligen allmänt spridd, samt 3:o att landet ligger omgifwet af civiliserade stater, med tusentals wakande ögon på allt som sker; genom hvilka trenne omständigheter, samverkande, Enväldsmaktens innehafware kommer i saknad af mod och lust till synnerligen despotiska förelag. Detta skiljer Danmarks autokrati, hwad det faktiska angår, både ifrån Preussens och Rysslands.

Det är wisserligen sannt, att Danmarks medelklass och hela Allmoge befinna sig i samma politiska rättlöshetstillstånd, som des adels- och prestklasser, emedan hela invånarepersonalen samtligen ligger under monarkens enwilja. Men man inser, att om blott en gång denna enda bom, den autokratiska, här gifwer med sig; så är folkfrihet och liberal konstitution med detsamma, och utan förut bestintliga konstitutiva ständsskillnader, gifwen för Danmarks alla invånare. Detta innesfattar en tänkward omständighet.

Hwad Danmarks allmoge enskilt beträffar, så har den, genom Bernsdorffs förfoganden på 1780- och 90-talen, kommit till en stor del i bättre beslägenhet än den deremot swarande afdelningen inuonswenska Bondfolket. Det är wisserligen sannt, att Swerges sjelfegande bönder, hemmans- och gods-innehafvarna ibland denna folkklass, stå långt framför Danmarks genom representatis rättighet och det politiska myndighetstillstånd, de härigenom åtnjutit sedan urminnes tider. Men hela den talrika afdelning, som, utan egande rätt, blott har städje- och besittningsrätt, samt utgör åboer, s. k. landbönder eller arrendatorer, brukare och sluttigen endast arbetare, ser sig i Swerge utefluten ej endast, liksom i Danmark, från direkt politisk representation, utan i många fall, såsom i Skåne och der hofweriet existerar, från säkerheten att få wåra qwar på den jord, der de lefwat och arbetat. Den står sig härigenom wida sämre än den motswarande danska klassen, de s. k. Hæste-bönderne. Man har i Swerges ekonomiska sörfattning hitintills förbigått detta wigtiga ämne; och uwmärksamheten torde derföre förtjena att med

några ord väckas. Det är i Sverige (de jure
 nemligen) möjligt, att evakuera en landsort, ren-
 soppa en hel provins från invånare. Man vet af
 tabellverket och från taxeringskommittéerna hvad
 all jord kostar, t. er. i Skåne. Om någon till-
 räckligt rik man, en Baron Rothschild eller en en-
 gelsk millionär, finge det infallet att tillhandla sig
 Skåne; och detta, med undantag blott af några
 oföybara platser (kungsgårdar, boställshemman o.
 d.), hvilka emot det hela utgöra ingenting, skulle
 lyckas honom, såsom det nog kunde, om han bjöd
 tillräckligt och gjorde saken så försigtigt, att invå-
 narna ej varsnade faran; så skulle han derpå en
 dag kunna säga åt Skånes samliga inbyggare-
 personal: "Flytta bort!" och dessa hundratusentals
 menniskor skulle efter svensk lag vara nödsakade
 att öfverströmma angränsande landskaper eller ned-
 sätta sig i Östersjön. Exemplet är wäl faktiskt
 otänkbart, så till wida, som ingen rik man lär
 wilja på sådant utkasta sina pengar eller köpa
 jordsträcker utan att hafwa folk till deras bru-
 kande. Men först och främst anse wi det redan
 vara illa nog, att rikets ekonomiska försättning
 gör saken de jure möjligt. För det andra, om ock
 exemplet medgifwes vara faktiskt orimligt när den
 tages i så stor skala, som nyss, befinner det sig
 deremot icke blott i annan widd rimligt, utan har
 flere gånger, till stora menigheters olycka, verkli-
 gen tilldragit sig. En rik, possessionat, egare af
 några hundrade hela hemman, hwarpå bönder med
 hustrur och barn till tusental i långliga tider sut-
 tit och bott som brukare eller hofveribönder, och i
 hwilkas midt endast säterigården eller färgodsset
 själs skötts af egaren, hwilken för det öfriga upp-
 tagit arrende eller dagswerken, får en dag den tan-
 ken att ändra sitt system och införa ett annat bruk-
 ningsfätt på sin egendom. Han uppsäger alla sina
 bönder, lägger all sin jord under "eget bruk,"
 och werfställer sedan detta genom drängar eller, i
 bästa fall, statorpare. Inwånarepersonalen på god-
 set blir härigenom mångfaldigt mindre till anta-

let; hwilket är klart redan derigenom, att egarens plan, att bekomma större afkomst af sin jord, just måste till en stor del grunda sig på den omständigheten; ty då af jordens frukter förut mycket tagits till alla dessa bönders och deras familjers föda, huru tärslig den än må wara, så blir egarens inkomst större, i samma mån färre arbetare behöfwa underhållas. Men hwart taga nu alla dessa från sina förriga bostäder uypsjagda, d. w. s. de jure bortjagade bönder med hustrur och barn wägen? Det bryr sig ingen om. Egaren måtte wäl så föda sitt huru han bäst synes och till sin största fördel? Hwad de bortjagade beträffar, så har dem intet annat skett än lag och rätt! Alldeles. Men det är just emot denna Lag och Rätt, med ett ord, emot denna del af den ekonomiska författningen sjelf, man kan anföra grundade anmärkingar. Här talas nu icke om, huruvida egaren, äfwen under synpunkten af egen fördel, gör flokt eller icke, då han ewakuerar sitt gods, inför det s. k. Meklenburgska eller Preussiska systemet, och sköter sin jord med drängar och statorpare. Det torde slå mindre wäl ut; åtminstone har det så förnummits från flere ställen. Men antag och, att egaren har större fördel af sin jord genom att rensoya den från tressjerdedelar af de menniskor, som kunnat lefwa derpå. Frågan är, om han efter lag skall kunna så göra det? Det är just emellan den ensiftilta och allmänna nyttan, en god Lag i sådana fall, som detta, har att uppträda som medlare. Troligen resa sig hären på mångt swenskt hufwud wid blotta tanken på, att en egare ej skulle så disponera sin jord som han wille; och derest han rådde om flere hundra hela hemman, ej derifrån kunna jaga bort hwar lefwande, om han för godt funne! Likwäl tänkte icke den store Bernsdorff så i Danmark. Der finnes och har redan i många år varit satt i werket ett slags Lex Agraria, hwarigenom bondgårdar under gods ej kunna afhyssas, utan egären är skyldig hafwa brutare, åboer, landbönder (s. k. Fæstare eller Fæstemænd) på dem; och han är till och med förhindrad att öfwer ett i lagen fastställt maximum uypdrifwa åsaällden eller arrendet; Fæstaren har

säkerhet ej blott för sig, utan och för sina barn, att vara på gården, mot erläggande af en ny sästepenning, hvars måttliga värde också, till säkerhet mot egarens godtycke, är bestämd; Hofverer finnes icke, emedan dagsverken och andra prestationer genom ordentliga kontrakter måste uppgöras. De icke sjelfsegande bönderna i Danmark se sig följaktligen föga öfverlemnade åt godsägarna; åtminstone äro de det icke ad libitum. Deras bestånd är så försäkradt, att hela den betydliga delen af swenskt allmoge, som brukar annans jord, skulle finna sin lott i hög grad förbättrad, om den kunde mätas sig med den Jylländska och Sjelländska hemmansbrukaren. Men detta tillstånd i Danmark är jemförelsewis nytt; det daterar sig från lifegenskapens upphäswande, Bernsdorffska perioden, och kan på det helst ej sägas vara öfwer femtio år gammalt. Emellertid har det höjt danska nationen på

ett otroligt sätt. Att i Swerge ingen motsvarande Agrarisk lag gifves, bör otwifelaktigt räknas till bristerna i vår lagstiftning öfwer egande rättens inskränkingar, och ger i otaliga fall, särdeles i wisfa af våra landsorter, upphöfvet till en fattigdom, en Proletariem, öfwer hvars gräsliga tilltagande man klagar, utan att se eller wilja afböja orsaken. När en okunnig resande genomfar stora, öfwerflödliga åkersält, der wägen idylliskt slingrar sig upp till någon herregård, med hvars legodrängar all denna åker plöjes och flördas; så fämner han sig fallen att utbrista: "o hwilken herrlighet! huru rikt är dock icke vårt lyckliga land! hwaröfwer klagar man — min Gud!" Han wet icke, att just detta sält med all sin böljande färd utgör grunden till tusendes fattigdom. Säden bortföres till köpstäderna eller brännerierna. Den betydde ofta ingen rikedom och wälstånd för de menniskor öfwerhuswud, som bo i närheten; det är blott en individ som har godt af allt detta: de öfriga swätta och gå i trasor. Åkersältes och sädens fel är alldeles icke detta; men systemets. Lyfältet kunde vara lika uppodlat, ehuru brukadt och till nytta begagnadt af åboar och landsbönder

— endast med något mindre inkomst för egaren själf; och hvilket han, om systemet wore rätt, borde vara tvungen att medgifwa, derest han icke wille. Detta innefattar ej en instränkning i den rätta medborgerliga friheten, uppfattad ur sann synpunkt, utan blott i den osanna, eller missbrukade: i den kärlekslösa själfwissheten.

Desa tankar öfwerlemnna wi till våra lärares betraktande efter wigt och värde, och återwända till den politiska synpunkten: frågan om de tre rikenas konstitutioner. Wi hafwa sett, att det faktiskt icke står så illa till med Danmarks utgifter, att ej en framtida öfvergång till likhet med Sverges och Norges konstitutiva system är tänkbar. Wid denna sammangjutning wore det icke Danmark ensamt som alltid hade att höja sig till de andra; i många fall tjenade Danmark till föresyn för dem, och de hade att höja sig upp till det. I afseende på Swerge, hafwa wi redan anmärkt detta i och för en del af den landtekniska administrationen; desamma kan sägas om tull-lagarna. Widare här om i det följande.

Nordens fanna Politik.

Art. 4.

Om en Skandinavisk Tullförening.

Vi komma nu i ordningen till ett annat ämne, som, efter vår mening, de nordiska regeringarna, på banan af en nationell och sann politik, hafwa att omsätta. Vi weta wäl, att saken må anses djersk, äfwen att ens omtala. Men den torde icke wara owärdig att underställas tänkande personers pröfning.

Vi mena en för hela den Skandinaviska Norden gemensam Tullförening. Då en enda tulllinie i Lyssland kunnat omsluta så många stater, så torde wäl nyttan och möjligheten af en dylik för Nordens tre rikten wara att behjerta.

Att saken skulle medföra stora beqwämligheter i handel och wandel, äfwen som minskad tullbewakning, tjenstepersonal och publika utgifter i förhållande dertill, kan wäl ej bestridas. Men emot allsammans uppseer sig hufwudsakligen:

a) Att hwardera af de tre rikena för närwarande har ett olika tullsystem, samt fins emellan, till följe af mer eller mindre prohibitiva grundsatser, stridiga tull-lagar. Waror, som i Sverige — till flydd för fabriker, hwilka det anser på detta sätt böra understöddas — äro dels förbjudna till införsel, dels belagda med hög tull, så i Norge eller Danmark inkomma, och det mot lägre tull. Då med begreppet af en gemensam tull-linie följer, att en wara, en gång inkommen öfwer denna linie, således bestintlig inom ettdera af de tre rikenas gränser, sedan utan widare wistation och förtullning skulle passera fritt hwart som helst i hela den Skandinaviska Nordens länder, så kunde detta omöjliggen ega ruin, utan att alla de tre regeringarna antogo både ett och samma system för warors förbud eller tillåtelse att få inkomma, som också en lika taxa för tullen på tullbara saker.

b) Att hwardera riket betraktar tullen såsom en betydlig del af sina statsinkomster. Denna skulle ej blott till beloppet förminskas, då en stor mängd

waror, inkomna i det ena riket (t. ex. i Danmark), febermera singe tullsfritt föras in i ett af de andra (t. ex. ifrån Danmark till Sverige); utan äfwen totalintradens fördelning, rifena emellan, blifwa swår att uppgöra till allas belåtenhet. I Ryssland räknas tullinkomsten, som uppbäres öfverallt på tull-linien, för hela Tullföreningens gemensamma intrad, hwilken sedan fördelas på de i tullföreningen warande staterna i proportion efter hwarderas folkstock. Detsamma wore wäl både möjligt och billigt äfwen de Skandinaviska tre staterna emellan. Men den förra delen af swårigheten, eller tullens förminskade belopp i det hela, hwilket just utgjorde en hufwudsaklig fördel för de trafikerande, och derigenom och för alla inwånare, som behöfwa köpa utländska waror, bleswe deremot en kånbar förlust för statsinkomsterna. Det komme nu derpå an, om staten icke måtte betrakta ett verkliga intresse wara detsamma som de inwånares, hwaraf staten består och för hwilkas skull och bästa inrättningarna till en så stor del just äro till; samt huruvida icke, der något defieit uppkomme, nödwändigt att fylla, detta ej billigen kunde fyllas, dels genom andra direkta konsumtionsafgifter på orter och ställen, dels genom att tulltaxan wid sjelfwa tull-linien gjordes jemförelsewis något högre.

c) Att tullkontrollen bleswe alltför swår att på detta sätt verkställa. Praktiskt komme saken nemligen att hafwa ungefär följande utseende. En hela Skandinavien gemensamt omslutande Tulllinie skulle, för att börja wid Hamburg eller Altona, derifrån löpa utmed hela Danfka yttre hafskusten (Holsteins, Schleswigs och Jutlands westkust) till Skagerns udde; derefter gå öfwer wattenet (Kattegat) till någon af Norges hödpunkter, (t. ex. Vindesnäs); så löpa utefter Norges hela Atlantiska kust ända till Ryfka gränzen i norr; derpå följa Swensfka gränzen mot Ryfmland ned till Bottniska wikens nordända, så sträcka sig utefter Sverges hela östkust (mot Bottenhafwet och Östersjön) ända till någon af des hödpunkter i Skåne

(Östad eller Faltsterbo); samt derifrån å nyo gå öfwer watten till någon punkt på Seland, följa des födra kust till en annan punkt, hwarest den åter ginge öfwer watten, och det slutligen antingen till en annan af sutåbarna (Möen eller Faltster), eller direkte öfwer till Iyfta wallen på det ställe der Danska gränjen wid Östervjön widtager, och omistder utester denna gräns återkomma till Altona och Hamburg igen. Härigenom wore Sverges hela Westkust, födrsta delen af Norges Sydkust, och Danmarkts allg inre kuster fring Bälterna, mot Kattegat och Dresund befriade från tullkamrar och visitationsplatser: utan twiswel en högst ansenlig winst. Men man frågar: huru skulle traßikerande kunna kontrolleras, när tull-linien är ritad öfwer flora watten, såsom westra inloppet till Kattegat på ena sidan, och födra inloppen till Bälterna på den andra? Swaret måste ligga i följande bestämmelser. Swarje från Westerhaswet kommande fartyg wore förpligtadt, att till undergående af visitation och all tullbehandling anlöpja antingen tull-liniens härwarande norra strandpunkt (wid Lindesnäs) eller des födra (på Jutländska kusten, wid Skagerns udde); samt härifrån bekomma bewis derpå: certifikat om att hafwa uppfyllt allt widkommande. Swarje fartyg, anländande till hwilken hamn eller sjöort som helst på de Skandinaviska kusterna, egde att genast wid ankomsten uppvisa nämnde certifikat om undergången tullbehandling wid genomfarten af tull-linien; samt att före detta uppwisande icke få sätta en person, mycket mindre någon wara i land. Men ingen tullkammar, ingen i tulltaxan och tull-sagarna tunnig tjensteman, likasom inga tulluppsyningsmän behöfdes på stället för detta; emedan certifikatet kunde uppwisas för ortens wanliga civilmyndighet, som skulle emottaga och se om ett sådant funnes, lika wäl som den beser ett wanligt pass; samt alltid eger underlydande för att hindra hwarje landsättning från fartyget, innan certifikatet lemnats, likasom den förmår hindra hwarje annan olaglighet. Om nu inter certifikat framgås, så skulle hela lasten utan allt vidare wara förbruten till

staten, så wida kaptienen icke genast begäfwes sig
 bort och tillbaka, för att wid någon punkt på den
 omfarna tull-linien låta visitera sig, tullbehandlas
 och derifrån återkomma certifierad. Det är klart,
 att ingen tullkammare wore af nöden innanför
 tull-linien för att wertsätta ett slikt återförwisande,
 eller, derest fartyget ej genast reste, taga det i
 beslag för kronans räkning till bortauktionerande
 med all last deruti är; Enär wid denna akt icke
 wore frågan om en tulluppbörd, eller en visitation,
 en undersökning om tullbart eller ej, lika litet
 som om en efter tulltaxan uppgjord wärdering
 (hwilket allt erfordrade tulltjenstemän); utan saken
 allenast bestode uti att taga allsammans såsom en
 kronans pris, och försälja den (hwilket hwarje
 wanlig, redan besittlig lokalmyndighet kan). Der-
 jemte finna wi oss öfwerlygga, att ingen kaptien
 med sitt fartyg skulle smugla, d. w. s. resa förbi
 tull-liniens punkter, då han wiste hwad som så-
 lunda förestod honom, när han komme i land,
 hwar som helst. Det enda som kanske behöfde bi-
 behållas, wore en kustbewaknings- eller strandrida-
 rekorps; men hwilken kunde sortera under kustens
 wanliga och i öfrigt besittliga lokalmyndighet för
 hwarje punkt. Och anlände ett fartyg till någon
 hamn, som åter tillhörde tull-linien (t. ex. ett,
 som hade passerat Kattegat, kom in i Österfjön
 och hade sin destination på någon swenskt ort här-
 wid), skulle det, wid uppwisandet af sitt certifikat om
 tullbehandling wid första infarten öfwer tull-li-
 nien (wid Kattegat), naturligtwis wara besriadt
 från all vidare sådan i hamnen (wid Österfjön),
 dit det inlopp. Hwad wi här exemplifierat och
 wisat praktiskt kontrollbart för fartyg, kommande
 från Westerhafwet och passerande tull-liniens wat-
 tegräns emellan Skagern och Lindsnäs, går på
 enahanda sätt för sig med fartyg, anländande från
 Österfjön, och destinerade att passera tull-liniens
 wattugränsor söder om Bälterna eller wid inlopp-

vet till Öresund på detta håll. Hvarje fartyg egde här att anlöpa hvilken punkt det behagade på sjelfwa tull-linien, der låta viftera och behandla sig, bekomma certifikat och sedan segla fritt, eller — om detta försummats — utfätta sig för att blifwa pris. Nu finnes slutligen ett tredje fall: ett fartyg seglar på ena sidan in öfver tull-liniens wattugräs (t. ex. genom Öresund eller Bälterna) och på den andra sidan ut öfver tull-liniens wattugräs wid Skattegat och reser sedan vidare (t. ex. till England), utan att någonstädes wid den Skandinaviska tull-linien anmäla och låta tullbehandla sig. Ett sådant komme följaktligen att betala ingenting? Alldeles. Det är ett fartyg, som sätter ingenting i land på någon Skandinavisk kust; det bör alltså ingenting i tull till de Skandinaviska staterna betala; det är ej en smuglare, utan en transitofarare. Det är redan i tullsystemet adopterad, att en sådan ej bör erlägga tull. En, t. ex. som infommer på danska gebietet wid Altona, och der låter med tullens sigill försigla ett paket, hvars innehåll han uppgifwer sig ej ämna begagna på danska området, betalar här tull, får bewis på beloppet, och, då han sedan lemnar danska staten t. ex. wid Helsingör samt uppvisar sitt paket ouppbrutet, får här igen tullafgiften; hvilket således vill säga, att han betalar ingen tull. Att denna transitö här måste wara förenad med förskoterad tullafgift, warans visitering och försegling, är en naturlig följd af färden öfver land. Men för en resande till sjö, som anlöper ingen Skandinavisk hamn och ingenstädes går i land, infaller den omsändigheten, att han för sin transitö betalar ingenting, i alldeles samma system.

Swad den så kallade Öresundska tullen beträffar, hvilken egentligen utgör en Förbifartsafgift, och alldeles icke tillhör begreppet om Tull i wanlig och europeiskt allmän mening; så är det wist gifwet, att om den en gång upphör — hwar

275
om fräga varit och kånhända är — så försvin-
ner med det samma en stor anomal, men om eller
så länge den quarstär, behöwer en sådan undan-
tagspunkt derför alldeles i e hindra utförandet af
ett för öfrigt gemensamt L. förhållande för Scandi-
nabien i det hela. Det är re blott att betrakta,
såsom hitills, under synpunkt af en accidens, in-
träffande för hvarje seglare, som passerar Cron-
borgs fästning, och skall betala något om han ej
vill beskattas. Denna sak har i och för sig in-
genting att skaffa med rikenas allmänna tullsystem.
En sådan seglare, hvilken wid fartern öfver den
Scandinaviska tull-linien redan tullbehandlats och
betalat sin Scandinaviska tullavgift, men derefter
komme förbi Cronborg, skulle då hafva att här
betala en skatt — också en så kallad tull, men en-
skilt till Danmark. — och detta wöre en betull-
ning för andra gången. Det är sant. Men så-
dan sker också nu, och gör följaktligen hvar-
ken till eller ifrån rörande heshwa skifmet. L.
er. den engelsman, som genomlupit Dronning och
beskattats wid Cronborg, men sedan går i hamn
wid Stockholm, dit han är destination, betalar nu
här sin egenliska tull, och här sålunda utgifwit
tvåfaldiga penningar i tvänne gånger. Detta angår ej
den Scandinaviska frågan. *14. Febr. 1876*

216

Nordens Sanna politik

Art. 5

Lagverkets gemensamma utvädling i Skandinavien.

Det vi i föregående artikel ontalade en Tullförening för de tre rikena, förhålligade vi hvarken för öfverflöda eller våra lifsare de praktiske svårigheter som, vid sidan af de onödliger stora fördelarne, dock utan tvifvel skulle uppreja sig emot en sådan, och om oaken till slut möjligt skulle utfalla mindre ogörlig än man väntar. Men öfvermot skola vi vända öf till ett annat ämne,

wida mer verkställbart, och säkert lika kraftigt verkande till sammanglutning af de Skandinaviska staterna.

Nordens folk af Norræna-Tungen har redan ursprungligt det gemensamma, att i judiciellt afseende stå på grunden af egna, urgamla, i sjelfwa Norden stiftade landskapslagar. Hela lagverket i Skandinavien har genom sekler framwuxit härpå. Då landskapslagarna sammangötos till större helheter, uppkommo deras naturligtwis tre kodifikationner, efter de otaliga smärkerna sjelfwa hade sammangrott till blott tre, hwilka hwardera i sin konung tillika hade sin öfwerdomare och dermed sin chef för allt lagverk i staten. De Skandina-

vissa landskapslagarna buro dertföre icke i sitt stöte
 tre olika lagssystemer, utan hade twertom i grun-
 den blott ett, endast med afwikelser för smärre fall
 efter landskapernas något skilda sedwanor och be-
 hof. Skulle man wilja gå så långt tillbaka i He-
 dendomen, som till tiden af Asarnas motsättning
 mot något förutwarande, äldre folk i Norden, So-
 terna, och i Westergötland se en återstod af dem;
 så är det wäl sannt, att forntiden förwarar min-
 net af twenne gamla lagstiftare eller lagsamlare,
 hwaras den ene, *Wiger den wise*, (Spa), inom
 Afsa-Folkländerna, den andre, *Lumb*, i Westergöt-
 land bildade lagverk. Det är möjligt, att dessa
 twenne, djupt i forntiden, hänthda på twenne i
 grund skilda lagssystemer, såsom betecknande två
 stridiga folks, *Wars* och *Soters*, lagfättningar.
 Då följderna af den förras arbete ännu ligga för
 oss i den under *Wiger Behrson* på Folkungatiden
 ordnade *Uplandslagen*, hwilken kan sägas stå i
 speisen för *Swealändernas lagar*; den sednares
 deremot i *Westgötalagen*, hwilken må räknas
 för den förnämsta bland *Götaländernas lagar*; så
 skulle wi häruti än i dag ega juridiska minnes-
 märken från de två hufwudstämmer, *Swea* och
Göta, som så länge delade vår nord. Nummet
 är icke här att undersöka, huruvida emellan *Up-
 landslagen* och *Westgötalagen*, i det stic wi nu
 hafwa dem för ögonen, en så beskaffad olifhet
 verklig finnes, att detta möjligen hänthyder på
 twenne stridiga nationers lagfättningar och derwid
 innebär twenne i grund olika lagssystemer. Så,
 som den historiska utvecklingen i *Sverige* gick, an-
 märka wi åtminstone, att sedan *Swea-* och *Göta-
 länderna* efter långwariga strider omsider sjelfwa
 funnat förena sig till en statskropp, så förmädde
 och icke blott *Uplands-* och *Westgötalagarna*, utan,
 jemte dem, äfwen alla de öfriga landskapslagarna
 på vår kontinent att sammangjuta sig till ett
 enda stort helt. Detta war förmodligen redan
 påtänkt af *Wiger Jarl*, men blef egentligen först
 synligt under *Matts Kettilmundson* och *Magnus*,
 promulgerades såsom allmän lag för hela *Sverige*
 af *Konung Christoffer*, och gällde sedan, med åt-
 filliga undantag och under tiderna gjorda utslut-
 ningar (såsom då *Konungabalken* utgick, för att
 särskilt bilda huad man i yngre tider kallade "*Re-
 geringsform*;" *Kyrkobalken* likaledes uttoggs, för
 att blifwa en enfom "*Kyrkolag*" o. s. w.), ända

in i Carl XI:s och Carl XII:s dagar, då den stora lagkommissionen arbetade den Swerges Rikes Lag, hwilken omföder antogs och utkom 1734 och 1736; men hwilken till hela sin hufwudprincip står på den gamla lagen. Hvad man här anmärkt för Swerge, kan analogt sägas om gången af justitiwäsendets slutliga föreningar i Norge och Danmark. Af Hejdsisjathingens-, Frostathingens-, Borgarthingens- och Gulathingens-lagarna, hwilka utgjorde Norges gamla lagfättning, sammanslöt lagverket slutligen här till ett enda helt i Christian V:s Norske Lov af 1688; likasom i Danmark af de Sjelländska och Juska lagarna, hwartill Skånelagen, såsom också ursprungligen dansk, kan läggas, den juridiska helhet omföder för danska riket uppstod, som, efter åtskilliga reformer, uteslutningar och tillägg, blef Christian V:s Danske Lov af 1683.

Man ser således tydligen, att dessa lagverk blifwit tre stora kodifikationer, icke derföre att de, af naturöfvändig grund till följe af tre grundfunda lagprinciper (grundföreställningar om hvad som är Rätt och Drätt, samt om sätten att benöta det sednare, när det uppräder i Handlingar), icke kunde göras till blott ett: utan derföre, att de naturligen måst följa med Skandinaviens politiska sammangjuning, samt alltså blifwa tre, när de politiska helheterna i Norden blefwo tre. Men när dessa, såsom wi i det föregående sett, hafwa en historisk gifwen och säker tendens till **Enhet**; så ega de tre lagverken äfwenledes en sådan; och man kan med mycket skäl antaga, att beredandet af de tre lagverkens sammangjuning till ett, likartadt för hela Norden, betydligt kan verka till beredandet och den lyckliga utgången af sjelfwa det politiska närmandet.

En ganska riktig anledning kommer slutligen här till. Då samhällets former i alla rikningar under de sednare tiderna så betydligt utvärt, att, wid sidan af sjelfwa Hufwud- och Central-lagen, Bilagar eller särskilda reglementen för Krigs-, Sjö- och Handelswäsendet (Krigs-artiklar, Sjölagar, Werelstadsagar, Kreditlagar m. m.) varit nödwändiga; och då, ofwanpå allt detta, sjelfwa Central-lagen genom Kongl. Förordningar, Förklaringar,

Kungörelser, Öfverdomstolars Prejudikater, hvilka wunnit ett slags häfd af lag, m. m., rikenas Corpus Juris omföder till widd och omfattning så ansefiligen tilltagit, att juridiken ej längre utgör ett djupt studium, hwilket det alltid måst wara, utan ett helt bibliotek af inwecklade, ej sällan fins emellan motfägande statuter; så har man infett angelägenheten att förenkla och förkorta allt detta genom en ny kodifikation, passande för vår tid. Man är derföre i Sverige som bäst ihjelsatt med en omarbetning af hela vårt lagwerk. Och man har härunder kommit på den punkten, att icke kodifera det gamla lag- och förfatnings-wäsendet sådant det till sin lagprincip är, utan sunnit nödigt, att insätta en ny laggrund, genom ett ändradt system för sjelfwa straff-idéen. Detta infaller med den historiska utveckling, som vårt tidehvarf wunnit af begreppet om Rätt och Drått, samt om sättet att bemöta det sednare genom verklig Korrektion (Förbättring af Brottslingen, i stället för infliktiva, förberwande Straff, hvilka göra en återgång för honom omöjlig). I Danmark kan man äfwen på sitt wis säga, att en revision af det gamla lagverket är å bane, så till wida som Ständerförsamlingarna som oftast infommit med förslager och önsftningar åt detta håll; samt en befallning blifwit af Konungen gifwen åt Dersted, att skrifa en ny Kriminal-lag. En stor del af de barbariserande, insiktiva straffen äro och i Danmark aflagde; och Förbättringsverket synes oupphörigen winna framsteg framför det förberwande systemet af Gämnd, hwilket såsom princip genomgår det äldre straffwäsendet.

Här förekommer nu följande fråga. Då wi utgå från den förutsättningen, hwartill wi måste wara fullt berättigade, att nordens regeringar wilja arbeta i sina folks intressen, hvilka otwiswelaktigt infalla med deras egna, när de basera sin politik på nationell, stark och sann grund; så wore wäl och både naturligt och nyttigt, att de låto den nya Omarbetningen af rikenas lagwerk se

217
gemensamt.

En samsköld Lagkommisjion kunde utses af de tre rikenas regeringar, som deruti insatte lagfarna Swenskar, Danskar och Norrmän, till lika antal hwardera.

Likhet för Kriminal-lagen i hela Skandinavien, således för alla tre rikena, måste icke vara swår att vinna. Denna lag siggjer sig, eller bör stödsja sig på hellska de innersta religiösa och moraliska åsigterna om Rätt och Orätt, menniskor emellan; och dessa åsigter kunna och böra göras lika för ett lands inbyggare af i grunden samma folkstam, samma religion, till och med samma religionsnuanance (den lutheriska), och på samma bildningsgrad. Civil-lagen, åter, såsom i wisä fall beroende af konventionella förhållanden, hwilka för stilda landskapet med sin emellan afwikande natur ej alltid kunna vara lika, behöfwer också icke öfwer hela Norden vara en och densamma. Men der denna lags stadganden ej kunna och böra vara samskölda för både Swerge, Danmark och Norge, så måste det dock vara godt om de närmas till hwarandra, för att harmoniera så mycket som möjligt. Kreditlagarna kunde säkert vara desamma. Någon swårighet för Handelslagarna öfwerhufwud, att vara det, inse wi ej heller, isynnerhet om den Sullförening för Skandinavien kom i werket, hwarom förut talats. Familjerätten (Gistermåls- och Arfslagarna) står i de tre rikena redan på temligen homogen grund. Kyrkostadgarna hafwa den största olikhet; ej så mycket ändå till principen, som i specialiteterna. Tillwaron af en Kyrkolagskommitté i Swerge wisar, att man här inser nödwändigheten af deras omarbetning. Skäl wore nog då, att de omarbetades gemensamt och till likhet för alla tre rikena; hwarjemte grundsatserna för främmande bekännares religionsfrihet, som nu äro så olika i Swerge och Norge (för att ej tala om deras olikhet i Swerge och Danmark),

13

wäl en gång borde författas på samma område af religiös och förnuftig billighet. Den inre Ekonomiska lagstiftningen erbjuder nu många flitaktighet r, rikena emellan, hwarom wi redan i ett fall förut talat. Sverges Jordabalk och Landbo-rätten i Danmark hwila på principer, hwilkas mindre öfwerensstämmelse wäl har sin ena grund i den olika ställning, hwari Bondfolket, den egentligen jordbrukande klassen, i långliga tider i de begge rikena stått; en olithet, som kan förswinna, i fall de Danska bönderna winna konstitutiv rätt och dermed förmå inwerkta på lagstiftningen till sin fördel. Den andra olitheten torde härleda sig från ett i något flitaktigt system för sjelfwa jordbruket, inom de begge länderna; hwilket åter, hwilande på en olika natur, måhända ej bör upphöra. — En enskilt del af den ekonomiska lagstiftningen är bestämmandet af Myntet. Att detta, när det är metalliskt, måste bära en olika prägel, då rikena hafwa olika konungar; äfwen som att penningwäsendet måste särskilt regleras af en bank för hwardera riket; är tydligt. Men genom öfwerenskommelse, regeringarna emellan, kunde Myntet möjligen bringas till samma grund-enhet, equivalenta underasdelningar, och samma slag inom de högre walörerna. Mynten beqwämlichkeit i handel och wandel skulle härmed åstadkommas, destomera att tänka på, ifall rikena ansloge ett någorlunda likartadt Handelsystem (ej hwad produkterna, men hwad principerna angår), samt inkomme inom en Lull-linie. Myntenheten i Sverige är nu Riksgäldsbritsdalern; i Danmark Riksbanksdalern, som utgör ungefär dubbelt af den förra; i Norge Specien, hwilken är ännu drygare; och för öfrigt allt till de nogare värdebestämmeferna, berowende af dagens kurs. Skulle icke omwärlingar härigenom göras nödiga, och wore myntenheten den samma till walör, så kunde alla tre rikenas mynt löpa öfwer hela Skandinavien. Till någon del i hufwudstä-

derna, göra de det i alla fall. Saken borde dock, till allmän nytta, vidare utsträckas. — Kanske kunde till Myntväsendets öfwerensstämmelse läggas någon grad af gemensamhet i Postväsendet, t. ex. att bref, gående emellan de tre rikena, ej behöfde frankeras, på grund af något arrangement, hvarigenom postvortot icke hölles högre än hwad som fordrades att betala transporten, således endast större i mån af ortens afslagsenhet, men ej af dess egenkap att ligga utrikes. — Lägghärtill slutligen Passväsendets gemensamhet, så att en person, försedd med pass från auktoriteterna i ett af rikena, utan vidare kunde resa dermed i de andra.

Nordens sanna Politik.

Art. 6.

Off- och Defensiv Allians. Gemensamma Öfningsläger.

Vi föreställa oss såsom en grundtanke i de tre rikenas regeringars politik, stående på nationell princip, att de sinna deras högsta intresse fordraden närmaste sammanslutning till hvarandra: uti gifår något, som man i äldre dagar benämnde **Off- och Defensiv Allians**. Emellan Sverige och Norge kan här om icke behöfva talas, då de, ehuru twenne riken och försedda med hwar sin regering, dock konstitutivt äro förenade under en och samma konung, hvilken följaktligen står i svesken för begge regeringarna och bildar en faktiskt, oupplöslig allians dem emellan. Genom Unionsakten är också ett gemensamt försvar förutsett och bestämdt.

Emellan Sveriges och Danmarks regeringar hafva på sina tider, än under namn af "Bewäpnad Neutralitet," än under ett mera formligt Allians-namn, förbund varit slutna på wisfa willkor och wisfa år. Afbrott hafva stett häruti, till och med fiendtligheter äfwen på sednare tider wisat sig, hwilkas beklagliga och för folket sjelf (både på kontinenten och öarna) främmande orsaker, mest östansifrån, äro för wäl bekanta, att behöfva om-talas. Sådana afbrott i det goda förhållandet, än mer sådana fiendtligheter kunna, efter all för-nuftig förmodan, icke widare förnya sig. Om också en Off- och Defensiv Allians, såsom ordentlig och ratificerad Traktat i den gamla stilen, ej uppgöres (något, som emellertid ej kunde wara skadligt); så tro wi litwål andan af en sådan nu wara så lefwande i Sveriges och Danmarks folk, sedan man på ömse sidor om Sundet lärt känna hwarann som bröder, att den kan kallas faktiskt äfwen i den inbördes reageringspolitiken.

Tillåter öf sakernas stid att antaga detta, så visar det sig troligt, att regeringarna äfwen skulle tillåta andra prof på ömsesidighet och gemensamhet. Ett, som i denna mening ganska starkt skulle sammanfugta Norden för att aldrig skiljas, hwarfen i nöd eller lust, wore emellanåt inträffande samfälda Öfningläger för begge rikenas krigsmakter. Militärmöten hafwa det dubbla ändamålet, att exercera truppen, och tillika bilda den gemensamhet i anda hos befälet, den inbördes bekantskap mellan soldaterna, som äro af högsta angelägenhet i sakens stund, men ej kunna winnas utan att man råkas. Större läger, der flere regementen träffas, hafwa samma ändamål och medföra samma gagn i ännu större måttstock. När man nu tänker sig Sverges och Danmarks nation såsom ett och samma folk, ehuru under två regeringar, så utgöra äfwen deras krigare endast militärkorporer af bröder. De tillhöra två arméer, två krigsmakter; det är klart. Men hafwa regeringarna den lefvande meningen om hwarandra, att deras riken måste stödja hwarann i krig som i fred, emedan här är frågan om ett Wäl, hwilket ej för dem inbördes kan wara olika, om ett Bestånd, som icke godt kan tänkas för den ena utan den andra, om ett gemensamt Wäru på lif och död, följaktligen, i händelse någon verklig fara nalkades; så inse wi också, att begge regeringarna under synpunkten af ett högt önskeligt mål kunna betrakta ingjutandet af en så stark brödra-ande, en så nationellt fast öfverensstämmelse emellan begge rikenas arméer, att dessa skulle tänka sig "flåsk, segra eller dö tillsammans och för en gemensam sak," såsom något alldeles afgjort och naturnödvändigt. Men winnandet af detta mål wore lätt. Afdelningar af Swenska hären kampa ofta i Skåne. Danska korporer exercera på Seland. Om nu detta utsträcktes så, att ena gången Swenska regeringen inbjöde den Danska, att

låta sina på öfningläger kommanderade trupper resa öfver till Ståne, för att göra sin exercis i sällskap med Swensarna på Bonarys hed eller annorstädes; samt andra gången Danmarks Konung inviterade Swerges, att sända de sina till öfningläger på Seland; så skulle emellan de begge riksarméerna der samma winnas, som på de inrikes mötena verkas emellan regementerna: gemensam öfning i yrket, utbyte af tänkesätt och kunskaper, dödbandet af tomma inbillningar och fördomar mot hwarandra, personlig bekantskap, ofta vänskap på lif och död.

Man kan gerna, om man will, falla alla dessa framställningar Fosterländska fantasier, eller, kanske än bättre, Scandinaviska drömmar. Namnet skall icke göra oss ondt. Historien lär oss tillräckligt, att allting börjar som en förslagsmening: men innehåller den sunda tankar, så bruka de komma ut i verkligheten förr eller sednare: under den enes hand, eller under den andres. Scandinavismen sjelf ansågs, blott för några år tillbaka, såsom en förflugen idé, hel och hällen. Nu har den redan wunnit så mycken plats i allmänna tänkesättet, att en god del deras, fast icke allt, hålles för ordentlig och pålitlig prosa. Swensarna begrundade Scandinavismen mindre än man gör i Danmark; och orsaken ligger klar i de många tankar, som i Sverige måste upptagas för representationsfrågan, riksdagarna, privatbankerna, jernvägarna. Men vi hoppas, att Swensarna snart skola komma att lysna lika mycket som bröderna i söder på en sak af högre intresse, än ganska många andra, hvilka komma till tals i Norden.

Swerges inre Politik.

1. Aft.

Inledning. **Wilkoret för en swenskt regering att wara.**

Sedan wi uti en föregående series af artiklar om "Nordens sanna politik" i allmänhet sökt stildra hwad wi anse wara af Skandinaviskt intresse för vår nordis trenne riken gemensamt, utlåta wi och nu att öfwergå till Swerge enskilt, för att widröra hwad wi hålla för des närmaste framtids wigtigaste samhällsangelägenheter. Hwad wi hafwa att säga derom, skall wäl icke förekomma läfaren alldeles nytt. Twertom måste åtminstone ämnenas titlar utgöra gamla bekanta. Men här finnas sådana beaktelser, af äldre datum, hwilka utan twiswel böra å nyo framkallas på scenen: den giswes sanningar, om hwilka man i politiken ej för ofta kan påminna publiken eller rättare wissa wederbörande: man är twungen att tala om dem så ofta, emedan de ideligen undanskjutas: med ett ord, tänkesättets allmänna organer, de fria tidningarne, skola aldrig upphöra att orda derom, och göra det oblideligt, ända tills gehör winnes dertför.

För öfrigt kan det också wäl hända, att ehuruwäl ämnenas titlar må bestimmas gamla och kända, torde ett och annat, som om dem blir att säga, wara af ny natur.

Wilkoret för en swenskt regering att wara, kan förtjena beta den första af alla vår politiks lifsfrågor. Flere än tre alternativer giswas icke här: att strida tillbaka, att stå stilla, att gå framåt.

Swartje politiskt återgång innefattar wäl i sjelfwa werket en historiskt orimlighet. Utwäl skadar man någongång regeringar, hwilka synas hafwa uppställt såsom sitt styrelseproblem, att göra retrograda försök. Wi tulla dem öppenherigt blott "försök", emedan det aldrig kommit och aldrig kunnat komma längre. Preussen, detta Land, fullt af progressiv wetenskap och framåtstridande industriell werksamhet, har en konung med medeltidstankar. Huru långt skall han komma? Wi wäga swara, att han först och främst skall komma ingenstans i

226
sitt eget sträfvande baklänges, samt att han för det andra genom sjelfwa detta sträfvande indirekte skall uppmåna inom sitt eget rikes sköte ett begär hos nationen att gå framåt, desto mera energiskt ju mera det känner sig hindradt i utöfningen, och möjligen utbristande i en hemsk katastrof.

I Sverige kan det hos regeringen icke vara frågan om att frida tillbaka; men tankarne äro delade, huruvida den närvarande regimens innersta tanke består uti att stå stilla eller gå framåt.

Vi älska att föreställa oss det sednare, och det ej allenast för fosterlandets väl, men för regeringens egen skull. Stå stilla kunde wår styrelse ej i annan mening, än genom wissa begifvanden åt de moderata bland våra politiska konservativer, hvilket hade till följd, att de wigtiga samhällsförbättringar, hwar på hela allmänheten wäntar, wärfeligen icke förbigås — ty det står icke längre till — men göras på ett så halft, ett så litet sägande sätt, att de ingenting uträtta för nationens behof. Wi tala här med lit om de moderata bland konservativismens anhängare hos oss; ty dessa utgöra för närvarande landets farligaste fiender. Om de ytterliga, om de rene Ultras är icke mera någon fråga. Utom att deras lärorens orimlighet ändtligen blifwit så allmänt insedd, att ingen widare lyfnar på ett ord från deras sida, divergera de och för mycket från Konungens gifna tänkesätt, att kunna verka på regeringen. Men de Moderata — de, som med ständiga medgifvanden i allmänhet att "reformer behöfwas", att "wårt gamla representationsätt måste undergå ombyggnad", att "skolornas sida af brister", att "Sveriges embetsmannasat förtyjnar reorganiseras" m. m., men, när det kommer an på att gifwa konkret werklighet åt dessa tankar, aldrig finna någonting antagligt derest det medför det ringaste afgörande åt en sann och kraftig förbättrings sida — dessa utgöra nu de, på hwilka nationen måste hafwa sina ögon fästade med sträng uppmärksamhet. Från dem utgår all fara, så wida fara är. Lyfnar regeringen på de så kallade moderat konservativas röst, så består första åtgärden uti att uppstjuta hwarje wigtigt förhafwande, så länge någon stymt af möjlighet der-

till är tänkbar, och den andra, när saken ändtli-
gen skall sättas i werket, att göra den genom sin
halsfhet otjenlig, gagnlös, sämre än intet. Man
finner, att dessa moderata, till innehållet af hwad
de förfätra, lil som till följderna, om man går
efter deras ledning, föga skilja sig isran sannskol-
dige ultras. Det är allenast till methoden, de in-
juuanta orden, den milda ytan, de icke likna de
sistnämnde. Att förledas genom dem kan wara lätt
nog, om man föreställer sig en regent, sjelf af na-
turen icke en afgjord owän af det neutrala. När
konservatismen ikläder sig den milda drägt, att den
får namn af moderat, består des huswudsakliga
werkan uti att neutralisera alla riktningar, bringa
så widt möjligt allt till Noll, och med desamma
helsa sig sjelf såsom företrädeswis liberal, enär den
bemöter alla riktningar med godhet och undseende
i formen. Men i botten innefattar hela denna
Neutralisation alldeles desamma som konservatis-
men i sjelfwa sin wärsta mening, såsom fullkomlig
Ultrasism. Ty den sistnämnda kan ingenting bättre
begära, än att allt i reformwäg står stilla; och
detta är hwad som sker när alla förbättringsät-
gärder bringas till Noll.

Wi hafwa redan på förhand reserverat oss mot
den tanken, att vår närwarande regering skulle om-
sätta nullitetens system, eller den utwägen att i de
stora reformerna stå stilla. Wille man också tänka
sig något sådant, så bleswe det för en swensk re-
gering otwiswelaktigt i längden desamma som att
icke wara, d. w. s.: ett sådant system måste lemnas,
om ej för annat, dock för wilkoret af fortfarande
existens. Tidshwarfvet har kommit årminstone så
långt på myndighetsålderns bana, att hwarje rege-
ringsystem, som öfvergifwes af nationen, ser sig
nödsakadt att strida till ändring af sina principer;
ty en styrelse kan icke wara utan sitt folk. Ett folk
kan icke heller wara utan styrelse, men det kan ska-
pa sig en sådan som swarar mot sitt rätta änd-
mål; då deremot ingen styrelse, öfvergifwen af sin
nation, kan uppfalla en sådan ur öinen eller im-
provvisera ett folk åt sig för att ersätta det förlo-
rade.

Wi öfvergå således till det tredje och sista al-
ternativet, hwilket fördenksfullt ensamt återstår såsom

587
vilkor för en svensk (litfom hvarje annan civiliserad nations) regering att vara: det, att i samhällsbanan gå framåt.

Det progressiva systemet är, man må säga hvad man vill, det enda möjliga. Härvid torde någon invända: om detta system är det enda möjliga, så måste det ju äfven vara det enda, som af alla partier omfattas, och hvaröfver klagar man då från den fria sidan? Men detta följer icke; ty många älska att göra olyckliga försök. Så hafva Tories och (till en del) Whigs i England, så Royalister i Frankrike och Tyskland, så ultras och konservativer af alla färger hos oss omfattat retrograda eller stationära utvägar; men hvarje decennium lidit nya nedslag af folkementet, som oupphörligt utvidgat sig, genom tiderna ständigt mer och mer sekrat, och hwilket till sitt lifsvilkor är progressivet, emedan det utgör ingenting annat än sjelfva den lefvande menskligheten. Alla retrograda och stationära bedraga sig följaktligen, förr eller sednare, i sina försök. Vi hafva derföre kallat dessa olyckliga, enär de äro så i sig sjelfva, ehuru försökarne icke tro det wid början af deras omfattande.

Då vi nu icke räkna vår regering till antalet af dem, som älska att göra olyckliga försök, utan anse den vilja med praktisk klohet beträda tidehvarsvets progressiva bana, så följer också att vi, i frågan om Sveriges framtida politik, kunna uttala den i efterföljande artiklar antydda mening såsom den probabla för sjelfva vår regering.

nr. 42 30 1848

Swerges inre Politik.

2. Art.

Representationsfrågans närvarande ställning.

Vi tillåto oss i föregående artikel antaga, att vår regering anslår den progressiva tendensen i politiken; vi anmärkte derjemte, att denna riksming är den enda möjliga, så fort man icke älskar att göra olyckliga försök, hwartill det stationära, såväl som det retrograda, numera oundwilkigen hör.

Hwar och en wet att det wigtigaste ämnet för Swerges inre politik nu så länge utgöres af Representationreformen. Om behöfligheten af vår Riksdags Umbildning är icke widare af nöden att orda, årminstone ej inför publiken, ehuru det wisserligen ännu gifwes en och annan hårdnackad aristokrat i landet, som icke en gång will weta af så mycket som detta. Afwen att grunden för representationsreformen måste bestå i Ståndens aflysande och riksförsamlingemännens utseende genom allmänna wäl, kan öfwer husrud nu betraktas som hwarje tänkande Swensks mening, ehuru man ställer sig från hwarann rörande detaljerna af wäl-sättet, storleken af census o. s. w.

Men det egentliga, som hittills besinner sig olöft i allmänna opinionen, är frågan emellan En- och Twåkammarssystemet. Det är här om man nu som bäst står och efterfinnar.

Hwad som i första hand gör denna fråga inwecklad, är, att man diskuterar och diskurerar derom, utan att hafwa klart afgjort, hwad man menar med sjelfwa orden. Twißen rör nemligen Andra (öfre) Kammaren; och angår 1:o om denna kammar ens skall vara; 2:o hurudan den skall vara, derest den instiftas.

Men intetdera kan slutligen beswaras, förän man noga bestämt begreppet af en "Andra Kammar."

Man kan tänka sig Twåkammarssystemet på så

fätt, att de begge kamrarna bildas af fins emellan olika kvalificerade personer och derjemte efter olika grunder insatta i hwardera kamraren. Twåfalden uppfommer då genom **Karakterskillnad** emellan de begge kamrarna. Man kan deremot också tänka sig systemet sålunda, att de begge kamrarna sammanfattas af lika kvalificerade och efter samma grunder ursprungligen inwada personer; men hwilka wid hwarje riksförsamlings början efter en gifwen stadga ställa sig i twenne afdelningar, för att sitta och öfwerlägga på twenne rum, hwarest hwardera afdelningen fattar sitt särskilda beslut, hwilket kan konkurrera med den andras, allt efter som det utfaller. Kamrarnas twåfald består då i **Rumskillnad** allenast.

I förra fallet utgör Andra Kamraren ett slags **Wärskammare**, ehuru en sådan kan bildas af många olika elementer och på skilda sätt. Medlemmarna sitta då der, ej på grund af folkets wal, men dels till följe af börd, dels såsom innehafware af wisfa högre embeten, dels utnämnde af sjelfwa den andra statsmakten. Denna kammares skillnad från den Första (hvars medlemmar endast utses af folket) ligger alltså i karakteren af att vara börd-aristokratiskt, byråkratiskt och ensidigt-royalistiskt, hwaremot den första är företrädeswis demokratiskt.

I sednare fallet utgör Andra Kamraren intet slags korporation af börd-aristokratiska och ensidigt-royalistiska elementer, utan består af medlemmar, antingen omedelbart walda och tagna ur hela folket, endast på grund af hwarje wäljares öfwerthgelse om personens duglighet; och således efter personlighetsprincip direkte insatta i Andra Kamraren; eller och dit inwalda af och ur Första Kamraren, hwilken då ensam är den, som omedelbart och direkte utses af hela folket, enligt nyfnämnda personlighetsprincip. Begge kamrarna ställa sig icke i detta fall genom att strida i korporationstendenfer (på ena sidan i börd-aristokratiskt o. s. w.; på den andra i demokratiskt), utan alla dessa elementer finnas i dem begge tillsammans, allt efter som hwarje inwald medlem,

har öfverwägande det ena eller det andra element uti hesswa sin personlighet. Efter detta system samarbete alla korporationstendenserna till ett gemensamt mål, det allmänna bästa.

Frågan är nu hwilketdera man anser bättre: krafternas strid eller deras samarbete. Derpå hänger i grunden frågan om hwilketdera tvåkammar-system man bör utvälja. Vi förklara öf öppet för det sednare.

Man talar om nödwändigheten af Motwigt, kamrarna emellan. Man har icke wäl tänkt på hwad man här säger. Tweene krafter (d. w. s. här: kamrar), som fullkomligt motwäga hwarann, göra intet annat än neutralisera hwarandra: resultatet af deras werkan (d. w. s. här: kamrarnas riksdagsarbete) blir då noll. Men motwäga de hwarann icke fullkomligt, så tillintetgöres den swagares hela werkan genom så mycket af den starkares, som härtill behöfwes, och slutresultatet af allsammans blir allenast den återstod af werkan, som den starkare ännu förmår tillwäga bringa, sedan han förintat den andra. Kan man tänka sig något fruktlösare? något ömfligare kraftlöseri?

Hela denna förwillelse — d. w. s. hela förwaret för en Andra Kammar såsom karaktersskild från den första — grundar sig på twenne orsaker: en uppriktig och en hycklad. Den förre består i den nödwändiga omsorgen att "hindra förhastade beslut;" den sednare utgör intet annat än det dollda egoistiska begäret att genom en pårskammare upprätthålla börsaristokratiska och byråkratiska prerogativer på det allmännas bekostnad, ehuru derwid hycklas kärlek till fäderneslandet.

På den sednare behöfwä inga ord förloras. Men rörande den förre, eller nödwändigheten att i representationsfattet inlägga hinder mot möjliga förhastanden i besluten, hafwa wi den anmärkningen, att detta hinder kan lika wäl winnas utan instiftandet af en karaktersskild Andra Kammar.

I och med det wi förklarar öf för en Andra Kammar af samma karaktar som den Första och genom wal af folket i det hela, utgången lika wäl som den Första, hafwa wi med dessamma gittat

wär tanke öfwer denna kammares hurudanhett (se öfwan).

Det enda spörsmål, som nu återstår, är följaktligen, om en sådan Andra Kammarer ens behöfves? Då den blott utgör en afdelning af Första Kammaren, samt af hushållsaktigen samma kvalifikationer, så kan man fråga: hwartill tjenar den? Derpå svara wi, att emedan den, ehuru utgörande endast ett slags No 2 af Första Kammaren, likwäl öfwerlägger, röstar och fattar beslut, oberoende af den Första, samt i vissa riksdagsännen äfwen eger initiativet, så bildar den just härigenom (senne omständigheten, att medlemmar, som härtill ur Första Kammaren kunna utses, böra ega en uistafad högre ålder och hafwa bewisat några riksdagar förut) det hinder mot förhastade riksdagsbeslut (hwartill fördras begge kamrarnas öfwerensstämmelse), som man begär och behöfwer.

Alltså se wi häruti twenne krafter, hwilka icke "motwäga" och söka upphäfwa hwarann (hwilket är nonsens ett önska), utan som arbeta tillsammans för ett gemensamt mål, och endast kunna hindra hwarann i det enda fall, då ett verkligt förhastande förekomme.

Sådant är det slags Twåkammarssystem wi gilla, och hwilket wi öfwerlemnna åt hwarje tänkande fosterlandswän att behjerta. Wi weta ganska wäl, att mången kallar detta endast ett varieradt "Enkammarssystem," när kamrarna icke skiljas genom den ensa sjelffriska prerogatiwer, utan begge stå på wal af utmärkta personligheter allenast. Men denna namnwißt skall icke röra oss; och i den, såsom öfwerflödig, ingå wi icke. *1865. Stockh. Bl. 27/5/40*

Swerges inre Politik.

Art. 3.

Swenska Statsutvecklingens förnämsta fiende
för närvarande.

I frågan om swenska politiken war det i sig
sjelf giswet, att wi, främst af allt, skulle tala om
Representationsförbättringen. Alla de öfriga frå-
gorna: om Lagtwerkets ombildning, Skolwer-
kens restauration, Försvarswerket och de beg-
ge flottorna, en ny organisation af Embets-
werken, Näringsfriheten, Adels- och Kyrko-
wäsendets försättande på den fot, dit det hör, m.
m., äro samtligen allsfor wigtiga ämnen, att ej
ädraga sig allmänhetens blickar; men hwar och en
erkänner, att deras afgörande, till swenska samhäl-
lets verkliga bättnad och wäl, beror på representa-
tionens ombildning. Förrän denna kommer i så
bekaffadt stic, att hela Folket, hwaraf staten be-
står, och hwilket följaktligen också å sin sida i
sjelfwa werket rör om staten, sättes i stånd till
alla dessa frågors afgörande, må man hwarken
wänta, att de blifwa upptagna, eller, om de kom-
ma så långt blifwa afgjorda till samhällets wäl,
utan blott till wisfa korporationers egoistiska för-
del, d. w. s. på de öfrigas bekostrnad. Detta är
numera en allmänt erkänd sanning.

Representationsfrågan betraktade wi dock icke från sjelfra grunden, emedan detta flere gånger förut varit framställt; och det wäl kan anses bland alla tänktande, till och med, såsom wi hoppas, inom konseljen, afgjordt, att Stånden wåste upphöra. Men wi yttrade vår mening om de **Twå Kamrarna**, hwarom striden för närwarande egentligen pågår. Wi tro äfwen den striden snart kunna slutas, om man uppfattar och bedömmar saken genom att för sig uppfälla de enkla urskillnader wi förra gången gjorde och öfverlemnade till läsarens pröfning.

Således skulle wi i ordningen komma till de uti uppräknade konsekutiva ämnena, för att efterse, om icke också för dem ett lika enkelt uppfattningsfätt är möjligt, så fort man utgår från swenska samhällets grund. Men som wi härwid wänta öf många motståndare, måste wi, för att se öf på ren fot med dem, förutsända en anmärkning om hrad som egentligen utgör swenska statsutvecklingens förnämligaste fiende, emedan det, utan dess motande, tjénar till ingenting att tala om det öfriga.

Snart efter Carl XII:s död uppkodo, såsom bekant, twenne politiska partier, **Wössför** och **Hattar**, hwilka stitewis delade swenska makten. Under hwarjehanda omwexlingar, ända från Grewarna Horns och Gyllenborgs principater, utgjordes dessa partier blott af twenne olika grundåsigter, nemligen om hwilkendera alliansen för Swerge skulle vara fördelaktigast, den **Ryska** eller **Franska**. Såsom det wisar sig till det yttre, berodde dessa åsigter, å ena sidan (**Wössförnas**), på fruktan för en öfvermåttig granne i öster, hwilken man borde göra sig till wän, för att ej hafwa något att befara af honom; å den andra sidan (**Hattarnas**), på modet och hoppet att kunna motstå honom, åtminstone göra sig oberoende af honom, genom förbund med en annan mäktig wän i sydväst, hwilken alltid ståt i ett wist politiskt samband med Swerge.

Men ser man dessa twenne stiftningar till deras inre betydelse, så utgöra de twå stridiga sociala tendenser. Frågan är, antingen staten skall

beherrskas af den raa, slyfiska styrkan, således ej tillåtas någon annan slags utveckling än den några wissa, i hwilkas händer statsmakten kommit, för deras enskilda fördel finna för godt; eller om samhället skall anses för en institution till alla människornas wäl, hwilken då allt mer måste ordnas, utvecklas och förbättras efter förnuftets lagar och en sann människofärligs fordringar. Det första innebär Herre-egoismens princip, stödd på det Elysiska wäldet; det sednare är Idéwäldet. Så som den Europeiska politiken på de sednaste tiderna, isynnerhet efter franska revolutionen, rangerat sig; utgör **England** representanten för det förra, **Frankrike** för det sednare. Kampen, i stort taget, är emellan **Wildhetstillståndet** och **Civilisationen**. — Det orientalska wildhetstillståndet, i hwars spets inom Europa **England** står, har omkring sig i en sluten ledja: **Patriarkalismen**, som ingenting annat är än den förärfästa läran om skyldigheten för den ojemförligt största delen af människorna, att blindt lyda de så, hwilka genom de materialistiska omständigheterna, börd eller wäld befunnit makten öfwer de andre, samt att underkasta sig deras godtycke, de må bjuda rätt eller orätt: vidare: **Despotismen**, som är "patriarkalismen på tronen;" **Börds-aristokratien** och **Byråkratien**, som utgöra "patriarkalismen omkring thronen," egnad till hela det öfriga, stora folkets yttre qwarhållande i förtryck och armod; samt slutligen **Widsteppelsen**, som bildar "patriarkalismen i religionen," eller en så blind tro på allt hwad kyrkans styresmän behaga förkunna, att den bildar det inre qwarhållandet af hela det stora folket i andelig tråldom, tankedöd och det armod på idéer, hwaras följden är att människorna aldrig må förstå medlen att upphjelpa sig ur de yttre och inre bojor, deri deras egenmäktiga herrar på och omkring thronen smida dem. — I ren motsats härill står **Civilisationen**, stödjande sig på den kristliga kärleken till Gud och alla människor, utan undantag, såsom sin grundwärd; hvarföre den, i och för sam-

hällsformationerna, fordrar, att det förnuftiga och goda skall göras gällande. Den kräver ett allmänt Rättsställstånd, i stället för patriarkalism, despoti, bördswälde och byråkrati; den fordrar lesande Christendom, i stället för den widskerliga, blinda lydningen för hwad helst (utan grund hvarken i Skriften, förnuftet eller människohjertat) kyrkofurstar godtyckligt infistat under namn af religion. Civilisationen eller Idewäldet har omkring sig i en sluten ledja: Demokratien, som ingenting annat är än den öppna läran om alla människors skyldighet att inbördes respektera hvarandras menliga rättigheter, sådana som ren kärlek och klart förnuft utstafa dem; Konstitutionell styrelse jemte kontrollerade embetsverk, hwilket tillsammans är demokratien på och omkring thronen: Personlighets-aristokratien, eller de till karakteren och kunskaperna "Bästa wälde," uppkommande genom alla de öfrigas fria förtroende, då de måste finna rådligast att wälja sådana personer till stödseln af sina angelägenheter; immateriell Religion, grundad på djup och klar öfvertygelse om Guds beskaffenhet, summen medelst fri forskning; samt sann sedlighet, uppkommande genom en med människolifwet rent öfwerensstämmande moralitet. I spetsen för detta, hwilket allt med ett ord utgör den Europeiska Civilisationens grundmening, och hwar till wårt slägte genom årtusenden arbetat sig, för att än widare dertill fortgå, kan man i allmänhet säga, att Frankrike nu sedan sentio år besinner sig; ehuru det dermed för ingen del är vår mening att påstå, det Frankrike på långt när skulle hafwa nått hela utvecklingen af denna sin stora roll.

Det är klart, att äfwen Idewäldet för sin del måste begagna fysisk makt för att göra sig gällande mot sådana motståndare, som icke wilja gifwa sig för förnuftets och människorättens fordringar.

Men Idévåldet eller Civilisationen skiljer sig icke desto mindre ifrån det orientalska wildhetstillståndet, patriarkalismen, despotien och widspelpelsen deruti, att det brukar den slysska styrkan 1:o blott såsom medel att göra det Goda och Rätta gällande; 2:o blott emot dem, på hvilka förnustet icke rå. Orientalismen, eller den blinda lydnadens system, nyttjar deremot den slysska makten, ej till medel för det Godas, Förnuftigas och Rättas wåld, utan för upprätthållandet af de werldsliga och andliga herrarnas egoistiska fördelar utöfwer den dem tillkommande menniskorätten, och tillskansade på de öfriga menniskornas befohnd.

Återkomma wi nu till Sverges politik, så är twiften också här i grunden ingen annan än emellan det sociala Wildhetstillståndet med all sin patriarkalism på ena sidan, och Idévåldet på den andra. Det är slyssaktigen frågan om walet emellan den Ryska och Franska indyielisen. Partiernas heta icke nu Mössor och Hattar. Desså är det icke talet om förnurliga allianser. Ty sakterna hafwa utwecklat sig djupare och kommit längre. Men till principerna är det ännu alltid: skola wi vara Ryska? eller Franska?

Våra Ultras och Konservatister af alla färger (så fort de icke blott wilja konservera det goda af det gamla, — i hwilket fall de sammansälla med de Liberala, och ej widare heta Konservativa; — utan allt gammalt, endast för att det är gammalt) hylla till principen det Ryska elementet, rättlöshetstillståndet, patriarkalismen, wildheten och materialismen. De äro i grunden emot Civilisationen. Men wi säga, att de äro det till principen. Wi skulle utan twifwel göra sådana män, som Kåäf af Småland, Harimansdorff, Bergenstråhle, Björnstjerna, Palmstjerna och alla deras tankefränder orätt, om wi påstode dem vara Rysk-wänner i den meningen, att de, i händelse af en rysk invasion, skulle hålla med våra fiender från Öster eller hjälpa dem in i landet. Långt derifrån skulle de troligen öftra sina fraster för att hindra sådant. Det kommer deraf, att de wilja vara (till grundsatserna) Ryskar sjelfwa och för egen räkning här i landet; men alldeles icke stå under Ryskarna i Petersburg. Likaledes äro de

wiht icke emot civilisationen, så fort dermed förstås en yttre bildning, språkfärdighet, vetenskaper och konfistiklighet af hwarshanda slag; men icke den djupare, som består i rättstillståndets erkännande för alla menniskor. De äro till och med förklarade wänner af hwad de kalla "religionen," nemligen en religion, i sina dogmer tillsturen och afpassad på det sättet, att blind lydnad emot en godtycklig öfverhet och den materiella makten, den må bjuda hwad den behagar, deruti utgör den förnämsta läran. Dersföre wisa sig också de Konservativa gerna så gudliga i folkets åsyn, uppfylla med noggrannhet ceremonier och formaliteter, emedan de härigenom weta sig gifwa stöd åt satsen, ländande till folkets qwarhållande i förtryck under dem, samt motwerkande genom sanning och öfwerthgelse lefwande christendom, den werkliga religionen.

Kan allt detta swärligen bestridas, så synes "hwad som utgör den Swenska Statsutvecklingens förnämsta fiende." Det är det Ryfka elementet här i landet: Idwäldets och Civilisationens motståndare. Annu en gång: wi påstå alldeles icke, att våra Konservativa stå i omedelbart förbund med den i Stockholm residerande ryfka ministern; wi säga endast, hwad som ej kan nekas, att de äro hans närmaste politiska trosförwandter, att de utgöra hans fullkomliga tankesfränder, och att de för egen del wilja alldeles detsamma som han will för ryfka kejsarens räkning.

Swenska folket wet hwad det härom har att tänka.

Men för närwarande hafwa satsarna kommit derhån, att våra Ultras icke utgöra de farliga. På dem lyfnar ingen mer; ehuru de wäl kunna fortsfara att arbeta i mörkret. Men de Moderat-Konservativa äro på denna tid de fruktanswärdaste. Wi hafwa en gång förut sökt göra våra läsare uppmärksamma härpå. Orsaken ligger tydlig. De Moderata winna genom hoffsamheten i sina talesätt lätt insteg hos sina åhörare, utom att de hos regeringen måste finna en wiß på frändskap grundad anflang. Saken skulle också ej wara att beklaga, om deras werkksamhet icke till

resultaterna wore alldeles densamma som de
 mest fanatiska Ultras skulle kunna uträtta. Detta
 må låta som en paradox; men skall snart befinnas
 oemotfägligt. De moderat-konservativa gifwa i för-
 sta satsen sitt bifall till nästan alla reformer; men
 — i andra satsen — med wilkor af wissa in-
 stränknningar. Detta klingar icke obilligt. Men
 när man ser närma^{re} på instränkningarna, huru-
 dana äro de? Sådana, att de göra reformerna
 obugliga, halfwa, sämre än intet; emedan mången
 med dem inbillar sig hafwa fått något, och så
 upphör att widare tänka på saken. De Moderata
 uträtta således antingen att reformerna, i det stic-
 de af dem medgifwas, ej kunna antagas af de är-
 ligt Progressiva, i hwilket fall ingenting sker;
 eller att, derest någon reform blir af, den kommer
 i dagen förfalskad, otjenlig, wärre än intet. Wi
 fråga, om något fruktanswärdare kunde befaras
 af arbetet från de mest förklarade Ultras? Wis-
 serligen icke. Men då så är, följer att Swenska
 statsutwecklingens förnämsta fiende för närvarande
 befinner sig i de Moderat-konservativas ligg. 1846

Swerges inre Politik.

Art. 4.

Den andliga Ekonomien.

Den andliga ekonomien? Hwad är det? Ett rikes andliga ekonomi — ett nytt ord således, hwar med pressen skall öfverraska oss?

Med ett lands och folks andliga ekonomi förstå wi hela den delen af samhällsorganisationen, som affter värden och utvecklingen af en nations andlighet: des idealitet, för så widt samhället och des styrelse har att befatta sig med denna.

De viktigaste frågor för Swerges andliga ekonomi i närvarande tid utgöras af den religiösa lärofriheten, och underwisingenswerkens reform.

Den förra har sin stora betydelse i nödvändigheten att få en mera egentlig och varm kristendom utbredd bland folket: till och med bland des högre och högsta klasser. Så länge wertlig lärofrihet ej finnes i religiösa ämnen, kan också ingen, hwarken prest eller skollärare, för egen del förwänta uppriktig och lefwande öfvertygelse; än mindre bibringa en sådan åt dem han skall leda på religionens bana. Men utan lefwande öfvertygelse gifwes ingen werksam religiositet, så mycket mindre någon kristendom, deri ett af de stora walspråken lyder: "Pröfwer allting och behållen det godt är!" Huru är det möjligt att pröfwa om man icke får pröfwa? Men detta kan man icke få utan fri forskning i Skriften, likasom i allt annat, der kunskap och öfvertygelse om ämnets sanna beskaffenhet skall winnas. Det förundransvärda är emellertid, att man i ett protestantiskt land från wisja auktoriteter will lägga hinder i vägen för hvars och ens rättighet att forska i religiösa ämnen, och, på grund af den öfvertygelse, han genom forskningen winner, utlära detta, ifall han till sitt fall är andlig lärare, eller eljest i skrifter. Man återoppar för hindret de beswurna Symboliska Böckerna. Vilighet utan like! Hwarföre läser man då icke sina Symboliska Böcker, och finner hwad de förklara om sig sjelfwa, nemligen, att de blott utgöra vittnesbörd (underättelse och intyg) om hwad andfruktiga män på den tiden trott och lärt

i kristendomen; men alldeles icke ett rättesnöre för Tron (Norma fidei), med makt att wara detta i slutligt afgörande mening, hwilket samma böcker uttryckligen fräntaga sig, liksom hwarje annan menfflig frist, och uteslutande tillägga Guds ord. Detta är numera en fullkomligen afgjord sak. Och om prester ännu finnas, som lewa i twiswel derom, så kommer det endast deras, att de icke läst de Symboliska Böcker, hwarpå de swurit. Vi fråga: hwad är att lyda och följa de S. B. sådana de äro, hwartill presten förbin- der? Det är oemotfägligen, att lyda och följa hwad de säga, och taga detta i den mening de sjelfwa uisafat: alltså att icke anse dessa böcker som trons rättesnöre med afdommande makt.

Undervisningswerkens förbättring och ombild- ning står wäl icke i omedelbart sammanhang med den religiösa lärofriheten, och är icke heller all- deles analog med den, emedan man åtminstone icke här förnekat forskningens frihet, till winnande af grundlighet och lärdom i alla andra ämnen, dem skolor, gymnastier och uniwersiteter bibringa. Kif- wäl har det öfwerläddigt wisat sig i Swerge, att de ecclesiastiska myndigheterna dels uppbjudit allt för att direkt motverka, dels ingenting gjort för våra undervisningswerks reform. Både regerin- gen (genom flere äldre kungabref och cirkulärer) och rikets ständer (wid sista riksdag) hafwa för- klarat sig för dem bland de nyare undervisnings- sätten, som uthärdat pröfwingens eld. Men utom Nya Elementarskolan i Stockholm är ändock så godt som alldeles ingen förbättring införd. Gym- nastierna fortsara i halfsmurket stic: uniwersiteterna förfalla mer och mer genom föreläsningarnas sjun- kande allt djupare i betydelse: professorerna utsi- tas genom ett oförnuftigt examenswäsende, och stu- denterna barbariseras så mycket sig göra låter ge- nom en patriarkalism i behandlingssättet, hwaraf ingen begriper saanen, men alla känna skadan.

Här äro följaktligen tvenne ämnen för Sverges inre politik, begge af yttersta vikt. Regeringen kan så mycket lättare verka till rättelse i dem bägge, som egentligen ingenting är af nöden att ändras i grundinstitutionerna till vinnande af detta goda ändamål: man behöfver blott, i afseende på det förra ämnet, inse, att Symboliska Böckernas förmenta hinder emot en fullkomlig religiös lärofrihet utgör en ren sabel; samt att, i afseende på det sednare, rikets ständer sjelfwa omfattat principen för undervisningsverkens ombildning. Hvar för dröjer man då att öfverallt utöfwa lärofriheten och reorganisera Skolverken? 12/5. 1866.

Swerges inre Politik.

Art. 5.

Den werksliga Ekonomien.

242

Ett lands werksliga ekonomi, eller födtjeln af dess materiella fördelar, så widt sådant beror på regering och ständer, intar ett wigtigt rum i den inre politiken; det bestrider ihgen. På detta fält möta det progressivas anhängare mindre motstånd, än i frågan om den andliga ekonomien. Likväl kan detta motstånd blifwa stort nog, derest också här verkliga och genomgripande förbättringar skulle begynna att sättas i werket. Wi skola endast tillåta oss några anmärkningar.

Att minska utgifterna och öka inkomsterna innefattar naturligtwis de twenne hufvudreglorna.

Då, i anseende till det förra, saken endast bör röra sådana riksutgifter, som befinnas i och för sig alldeles onödiga, eller ofruktbara, så frågas, hvilka wäl dessa kunna vara i Sverige? — Hoflyxen har minrats till följe af vår Konungs eget upphöjda tänkesätt, som tillkännager ett utmärkt föratt för tomma grannlåter och formaliteter utan wigt. — Hvad som till riksutgifternas minskning möjligen kan åtgöras genom krigswäsendets reorganisation må framtiden wisa. Utwidgning af Bewäringsystemet, hvilket å nyo återför staten till den allmänna ursprungliga folkbewäpningen, torde en gång medföra indragningar af åtskilliga wärswåde och indelta trupper. Utgiften för dem wägar tyngst af alla. Detta utgör emellertid ett ganska ömtåligt ämne, emedan nordens yttre förhållanden göra det till en afsjörd nödwändighet att icke försätta sig i wärnlöst tillstånd. Sjelfwa motsatsen måste wist ega rum, när man tänker sig ett fulländadt Bewäringsystem, då Folkbewäpningen i stort skulle erbjuda det starkaste skydd mot yttre angrepp. Men innan en sådan fulländning är till, måste otwifvelaktigt grunden för den närwarande organisationen bibehållas. Detta hindrar dock ej indragningar af militärlyx. Hit hör uniformernas förentling och mindre kostsamma utstyrel; något, hwarför Konung Oscar redan wisat sin bonägenhet, och dermed minnit nationens erkänsla. — Men en annan sida af öfwerlöb, säkert den mest lämpliga för snar indragning, består i den myckenhet onödiga och dyra Embeten af böare slaa, och det i

573

nästän alla grenar. Denna utomordentliga lyx af Dignitärer i ett så fattigt land som Sverige har sin förklaring i äldre förhållanden, framför allt på 1600-talet, en tid då Sverige war nästan dubbelt så stort som nu. Det är werkligen hög tid att tänka på indragning i denna wäg, der den lättast kan ske och medföra alldeles ingen skada. Det är wisserligen sannt, att alla dessa höga embeten icke äro absolut onyttiga, så till wida nemligen, som alltid en man af karakter och kunskaper kan gagna också på en dylik post. Men, enär allt detta gagn kan winnas lika wäl genom mindre lyssande och kostsamma utwägar, så äro de omtalade lyxembetena öfwerflödiga i alla fall. En lista på hwilka de äro torde wid tillfälle icke wara ur wägen att uppgöra. Emellertid wet snart hwar och en af erfarenhet hwilka embeten hit kunna räknas; och flere gånger förut har talet varit derom.

Folkets allmänna förkofran genom öftrade inkomster utgör den andra stora sidan af den werkliga ekonomien. Dit höra några ämnen af utomordentlig wigt; hwarföre wi stola tillåta oss att widröra dem. — Den första är Näringsfriheten. Ett af de bedröfligaste kapitel i vår historia utgöres af näringsprivilegiernas, hwarmed några wetat tillstansa sig uteslutande rättighet att tillverka och försälja waror, till försång för alla andras naturliga rätt att försälja sig med hwad de kunna. Inskränkningen i denna wäg bör icke wara någon annan, än den sakens werkliga beskaffenhet sätter för sig sjelf, d. w. s. om en person icke kan göra en wara så pass wäl, att köpare finna den god för sig, så måste han afstå från den näringen, för att icke gå under (han lemnar den således, tvingad af sig sjelf, men ej af andra); kan han åter göra den så pass wäl, bör ingenting så hindra honom. Hwad man brukar anföra som skäl för bibehållande af näringswänget inom de s. k. skrämbetena: a) säkerheten för allmänheten att få goda tillverkningar; b) wisshet för kronan att bekomma sin skatt, då de skattande å sin sida äro skyddade genom privilegier; c) mindre fara för denna del af borgerskapet att råka i fattigdom — utgör alltsammans fictioner. Utwen af skrämslä-

244

re har allmänheten ingen vidare säkerhet att er-
hålla godt arbete, utan att hvar och en sjelf måste
pröfwa hwad han emottager, hwilket också hwarje
klot köpare utan twiswel gör; med detta system af
att pröfwa sjelf, åter, har man lika stor säkerhet
när man emottager tillwertningar af hrem som
helst, stråäd eller ej. Krossan kan ej se sina skat-
ter minskade genom stråwäsendets och handelsprivi-
legiernas upphörande; ty det är klart, att, ehuru
hwar och en fritt sünge taga sig före hwad näring
han behagade, så skulle han dock wid taxeringen
sådant uppgifwa (hwarid han wore samma kon-
troller i beskattningewäg undertastad, som alla an-
dra nu redan äro); om kronan således bekomme
något mindre skatt af wissa storkartlar bland em-
bermästare, som icke längre kunde hålla sig uppe,
då konkurrensen bles fri, så sünge hon i stället dö-
mer af en mängd andra, fritt uppkomma: och ben-
nes inkomster skulle på det hela säkert ökas, åt-
minstone icke minskas. Widkommande det tredje,
eller faran för personer att gå under, derest de
sünge stöta sig sjelfwa och börja näringar efter fri
wilja, så är detta ånyo ett af de gamla förmynd-
derskapen öfwer fullwuxet folk, som man så gerna
åtager sig, när man dermed hoppas kunna förswa-
ra sina exklusiva rättigheter till andras förfång.
Utän twiswel kunna personer genom oklofhet och
lättja stötra sig i fattigdom, när de så göra hwad
de wilja i näringar, handtwerk och handel, likasom
i allt annat. Men möjligheten af denna olycka
motswaras af möjligheten till förkofran och wäl-
stånd, då man stöter sig wäl, är klot och slitig: och
den sednare möjligheten är ej wäl till utan den
förra. Dwanan wid friheten kan nog göra, att
en och annan i början förderfwar sig härpå; men,
här som i annat, blir man wis genom skadan.
Statens förmynderskap öfwer till myndiga är kom-
na menniskor är alltså lika orimligt i denna gren
af lifwet, som i alla andra. Hwarföre befarar
man ej att folk stöla förderfwa sig på egendoms-
handel, återbruk, boskaps- och landsskötsel? Hwar
och en är af lag oförhindrad att köpa sig gård
(per kontant eller på kredit), plöja och så, utan

245
att någon på förband frågar ester om han kan det
eller icke; hwilket blir hans ensak. Man wet också,
att en och annan går under härpå. Men söker
staten förebygga detta genom stråtwång för åker-
bruket? Alldeles icke. Och tror man, att något
sådant skulle wara helsosamt för landtsförse-
lln i allmänhet? Man skulle säkert le deråt, som åt den
gröfsta orimlighet. — För öfrigt tillkommer också
den besunnetligheten i afseende på näringslagstif-
ningen hos oss, att, waktadt allt det twång som de
privilegerade utöfwa mot s. k. lönhafar o. s. w.,
innesattar dock sjelfwa Stråtförfattningen frihet för
personer utom stråna att så drifwa handtwerken;
så att det ungefär förhåller sig med det faktiska
stråtwånget i wisfa näringar, som med det ecklesi-
astiska bandet på lärofriheten i religiösa ämnen:
det utgår nemligen ifrån en alldeles fabulös och
osann föreställning om sjelfwa den primära för-
fattningen, hwadan förföljelserna mot arbetare utom
strå bildat sig endast genom ett tilltag af dem,
som hafit den materiella makten i händerna, eller
wetat förskaffa sig den, hwarester Näringsstwånget
sedan utbildat sig som en tradition, utan grund,
alldeles på samma sätt som det religiösa Läro-
twånget.

(Beris. e. a. g.)

Swerges inre Politik.

Art. 5.

Den werldsliga Ekonomien.

(Fort. från No 39.)

Vi framställde sista gången våra tankar om Näringsfriheten och uppvisade hvad vi ansågo som den enkla grunden för denna frågas beswrande. Vi flöto med anförande af det faktum, det ej en gång sjelfwa Strårförfattningen ursprungligen innehåller det strårwång, som wederbörande sedermera förstått att till exklusiv förmån för sig och till förfång för andra faktiskt införa. Frågan wäntar nu på sitt afgörande å högsta ort. Det är under tiden ganska anmärkningsvärdt, att Kommersekollegium afgifwit ett för näringsfriheten gynnande utlåtande, samt att Regeringen i och för Smidesfrågan ensfält i flere fall stadgat wida liberalare grunder än förut besunnits.

Det andra stora ämnet för landets werldsliga ekonomi består i Kommunikationernas förbättrande och ökande. Det är allmänt bekant, att så yttre medel till civilisationens uppkomst äro mäktigare, än det, hwarigenom menniskor sätas i tillfälle att så ofta och så obehindradt som möjligt råkas. Detta är isynnerhet wigtigt för ett land med widsträckt och glest bebodda landskaper, som Swerge. Personer, som sitta för sig sjelfwa, kunna utan twifwel genom läsning och inre betraktelser winna mycket bildning till ett högre lif, särdeles det affektiskt-religiösa: de kunna upparbeta sig i teorier, som utan twifwel hafwa värde; men de hafwa swårt att befria sig från ensidighet och en för mycket öfwerwälgande subjektivitet. Ingenting verkas starkare till uppfostran i objektiv och sannt human mening, än att menniskan kommer i lidligt umgänge med sina likar. Den lärdom själar och hjertan härigenom omedelbart insupa af hwarandra, fastknyter släktet, och är isynnerhet wigtig för alla samhällsfrågors afgörande. Guru mycket således ett affektiskt lefnadsfält än må wara gagneligt för bedrifwande af abstrakta wetenskaper, så är

det säkert, att ingenting för den sociala utvecklingen är stadligare än eremitlifvet. Man har otaliga exempel, att menniskor i årtal mistänt, förföljt och nästan hatat hvarandra, men, då de slutligen träffats och personligen fått widtala, uppgjort sina stikaktigheter som ingenting, lärt begripa hvarann, upphört att hata hvarann och i stället inlagit den skofare banan, att gemensamt arbeta för det helas wäl. Men hwad som på detta sätt inträffar med enskilda, händer för socknars och hela landskapers inbyggare. Läta och fördelaktiga kommunikationers öppnande dem emellan bidraga icke blott till merkantila, yttre och kroppsliga fördelar; de hafwa den största indytelse på den andliga utvecklingen till den slags gemensamma förening, som endast förtjenar heta "samhälle."

Sverige är wisserligen icke blottadt på kommunikationer. Det är rikare än något annat europeiskt land på farleder, af naturen sjelf danade, det wäl säga wattenwägar. Afwen de konstgjorda kommunikationerna, landswägarna och kanalerna äro i Sverige temligen goda och icke få. Då det emellertid ofta, särdeles i fråga om affärer, utgör en af de wigtigaste omständigheter, ej allenast att komma fram, men att komma så hastigt och derjemte så billigt fram som möjligt, samt tillika, i händelse saken rör warutransport, kunna medtaga så mycket som möjligt; är det ganska mått-påliggande, att med wärme omfatta det system för Jernwägars anläggande, hwarom här en tid börjat talas. Man behöfwer derföre icke afbryta planerna för nya landswägars eller kanalers bildande. Man talar wanligen om de alltför stora kostnaderna, och man har rätt, derest de öfwerstiga förmågan. Men en ganska falsk beräkning gör man, om man föreställer sig sådana arbeten icke affasta någonting mera eller annat, än allenast inkomsterna för transporten af waror och persone. Det är hwad man gör, då man till exempel talar om huru liten Göta kanal "renderar;" och hwarwid man glömmet allt, utom afgålden för sjelfwa trafiken. Det är sannt, att in-

genting mera kan beräknas omedelbart och såsom direkt penningintömsf. Men då man vill se saken för hvad den är, måste man taga mycket annat med i räkningen: framför allt den utomordentliga wiusten för samhället i stort, att invånare i masssa, tidt och ofta och från långt aflägsna orter kunna räkas. Härtill har, bland annat, Östra kanal icke ringa bidragit i och för de trakter den sammanbinder, och hvad den sålunda i sin mångfört för vår sociala utveckling står icke i några siffror eller i kanalräkenskaper. Man har alltför mycket det felet, att icke se på hela den andliga werkan, dessa, efter yttre formen, blott materiella saker medföra; och detta fel förskrifwer sig mest ifrån våra lärde, hvilka sällan hafwa ett öga för något annat slags andlighet än den som står att winna ur böcker, någon annan idealitet än den eremitiska och tragiska. Dermed är alldeles icke sagdt, att man icke behöfwer bära sig klokt

åt wid uppgörandet af den rent materiella planen för ett sådant företag, som en Kanal, en Jernväg o. s. w.; men vår mening är, att man i frågan om kalkyler öfwer företagets fruktbringande resultat måste medtaga den andliga nyttan för samhället, och ej anse wiusten vara att uppskatta endast efter transportafgälderna. — Wi hafwa i andra tidningar sett något utförligare detaljer öfwer hwilka banor de tillämnade Jernvägarna, äfwen som den en tid mycket omtalade Svea kanal, skulle komma att taga. Häröfwer wilja wi för vår del icke yttra oss i dessa artiklar, emedan det skulle föra oss för mycket på sidan.

Ett tredje stort ämne för landets werldsliga ekonomi, derjemte i sin mån lika mycket som de begge föregående, om ej mera, inwerkande till förman för det andliga tillståndet, är Landthushållningen. Statens styrelse bör i afseende på den, ungefär lifasom i frågan om stadsmannanäringarna, icke egentligen ingripa annorlunda än negativt, det will säga genom upphäfwande af hindren för saken från statens och institutionernas sida, men öfwerlåta det positiva åt den ensiftilta omtanken, åt individerna, hwilka stå sig bäst sjelfwa, allenast de få göra det

fullkomligt och oqwalde. Litwål kan staten i ett fall här också verka positivt, och det är genom lämpliga undervisningsverks inrättande för landthushållningen. Sådana specialinstitut finnas redan på Degeberg och Wäberbrunn; och flere emottes. Härwid komma Vänerus Hushållningsfällskaper äfwen i betraktande. Frågan är om dessa bäst förkofras såsom enskilda korporationer, eller om de böra baseras på Kongl. stadgar och sättas i beroende af statens centralstyrelse. Erfareheten tyckes wisa företrädet af det förra, hwar på Skaraborgs läns Hushållningsfällskap gifwit ett lofwärdt exempel, hwilket, såsom wi hoppas, Söndöpings läns ej skall stänka något efter.

Om Landthushållningsfrågan önsfades wi blott få tillägga ett ord, hwilket wi tro särdeles wara att uttala i wår tid. Det är icke blott och bart för Åkerbruket man har att ifrå. I ett land, som Sverige, måste Boskapsförföreln nödwändigt bringas ett steg högre, än den nu står; och det ej allenast såsom en stor näringsgren i och för sig sjelf, wid sidan af Sädesproduktionen, utan såsom en omgänglig upprätthållare af den sednare. Detta är en sak af högsta wigt att framhålla i Sverige nu, emedan man i snart hundrade år ensidigt arbetat på åkerbrukets uppkomst i wårt land. Sådant har otwiswelaktigt warit ganska godt och af behofwet påkalladt i ett land med så ringa åkerwidder. Wi önska således, att detta nit för odlingar, och framför allt för redan warande åkerjords bättre förförel, ingalunda måtte upphöra, utan fortfara. Men man måtte ej bedrifwa allt detta så ensidigt och till en del falskt, som bitills. Man skall hysa mera omtanka om sina ångar, sina betesmarker och sin ladugård. Utan stor gödseltillgång betyder det swenska åkerbruket mindre än något annat lands, der jorden redan i sig sjelf är

fetare. Vostapsköfelsen, som i forntiden säkert ha-
 de för mycket att säga i Sverige, har deremot hast
 ett för litet ord med i laget under sifförslutna
 sekel. En revolution förestår förmodligen i detta
 ämne. Men vi för vår del må ej fördjupa oss
 häruti. Det afgjort visä är, att hvarje sam-
 hälle måste rätta sin ekonomi efter sitt lands na-
 tur och framkalla de rikedomar som deras kunna
 skapas, men ej ärlas emot naturen. Danmark kan
 föda sitt folk endast med sina åkrar, emedan jor-
 den der är så fruktbar. Sverige skall söka sin ut-
 kost alldeles icke blott i sina odlade fält, utan
 uppfälla en mängd hittills, om ej okända, dock
 försummade eller illa sköta näringskällor. Sver-
 ge kan på detta sätt blifva rikt; men genom en-
 sidigt åkerbruk eller ett nit för odlingar som ut-
 släcker håg och tanka på annat wigtigare i orten,
 kan det störta sig i fattigdom; hwarpå wisä trak-
 ter i Westergötland gifra bedröfliga wedermälen.
 Här finnas trakter af bara åker, der den uslaste
 population framsläpar sitt arma lif. — Begagnan-
 det af en mängd närande växter, utom säden,
 hwilken nu uteslutande betraktas som det vegetabi-
 lista födoämnet för människan, wore oss af största
 nytta i ett land, der, enligt Cl. Fries, stora skat-
 ter erbjudas af detta slag. Orana och fördomar
 lägga sig häremot; men dessa fiender måste be-
 kämpas. Låtom oss till allt detta lägga en hul-
 dare omwårdnad än hittills om våra Skogar.
 Skogshushållningen är wisserligen icke en ny we-
 tenstap i Sverige; men praktiskt försummas den
 högligen, ofta ända till oförswarlighet, isynnerhet
 af vårt bondfolk.

Stockh. d. 2/6, 1846.

Swerges inre Politik.

Art. 6.

Abelsfrågan.

Den härnad, hwaruti wår bekante historieberättare Fryxell dragit ut, till försvar för Swenska Aristokratien, betrakta wi som en verklig lycka för landet. Hr F. har wändt sig med sitt hufwudansfall mot Geijer. Hr F. är en wälförjent berömd författare. När han uppträdde mot Hr G., måste det således wäcka uppmärksamme. Men publikens uppmärksamhet, hwilken härigenom starkt fästades wid det egentliga i striden, sjelfwa Abelsfrågan, drogs oundwiltligen i betraktelser, hwilka till sin följd medförde och nödwändigt måste medföra någonting helt annat, ja, någonting alldeles motsatt emot hwad Hr F. och hans konserter beräknade.

För Bårdsinstitutionen hade det troligen varit nyttigare om Hr F. tegat. Hwad eller hrem, som uppmanat honom att skrifa, känna wi icke. Wi tro, att, i inre och högre mening, tidens egen genius föranklät honom dertill. Quos Jupiter vult perdere dementat. Hr F. har i 2:dra häftet af sitt arbete om Aristokratfördommandet slutligen framträdt med den öppna bekännelsen, att detta allt blott skulle wara att betrakta som begynnelsen till en hel serie af — — Gud wet hwad, men åtminstone säkert i samma hufvud mening som de första två häftena, d. w. s. till försvar för murtna institutioner, hwilka genom sin orimlighet och skadlighet blifwit af allmänna tänkesättet utdömda. Meningen lär wäl således icke inkränka sig till den i början af Hr F. framhållna, så ofskyltiga affiggen, att wilja rehabilitera wiså adliga personligheter i förputna tider, hwilka Hr F. förmenar hafwa lidit genom swenska häfdateckningens alltför demokratiska behandling. Wi tro wäl, att Hr F. äfwen för detta mindre mål gjort sig ett temligen lönlöst besvär. Kommer någon ändring att ske i sättet att skrifa Swenska Historien, säkert skall då det demokratiska i innehåll, färg och ton deruti stiga, men icke falla; och detta juft till

fölsd af krafvet på sanning. Kanste en och annan af våra gamla aristokrater bekommit något sämre renommé i häfderna, än han förtjenat; men åt de flesta — liksom åt Aristokraten sjelf öfverhufvud — har ett långt större beröm blifwit tilldeladt, än wederbort: man har skadat folkets förtryckare under sexhundra år i en långt ljuflare dager, än dem med rätta tillkommit. Så wi nu, åter, härifrån öfver till det widsträcktare ändamål Hr F. omsider uppgifwit, att ställa sig i spetsen för en hel litteratur i reaktionär anda; så blir detta förmodligen för Hr F. ännu äfventyrligare. Striden utwisar inga goda chanser för honom. När Hr G. gaf honom ett "Svar" på hans första häfte, skref han sitt andra, deri han genom tonens fall ända ned i grofheter af oförstämdt och besatt slag, (såsom, att benämna äfskilliga af Hr G:s argumenter "bewäringstarlar" o. d.) wisat sig till en betydlig del hafwa förlorat kontenansen. Derestefter har Hr F. i en fölsd artiklar, som stått i Aftonbladet, blifwit fullkomligen slagen i asseende på hufvudsaken, eller adelsfrågan. Det har nemligen bewisats, att om också Hr F. skulle hafwa rätt i sina anmärkningar mot Hr G. och andra häfdesförfattare, för så widt några adliga individer (t. ex. de, som Konung Carl IX lät halsbugga på Linköpings torg) undergått personliga orättwisor, detta likväl har ingenting att säga i sjelfwa frågan om bördsprerogativets rimlighet och rätt att quwarstå, såsom gifwande ingen garanti för karaktärsadel, det enda sambället behöfwer och tål. Slutligen har det nu också händt Hr F. den olyckan, att en historiker, hwars saktiska kunskapsriethe Hr F. skall hafwa swårt att jäfwa, Professor Bergsalk, i Frey uppträdt med en kritisk öfwer hans aristokratsförswar, deruti han handhafwes ännu mycket strängare än i Aftonbla-

det, och deri han nedergöres i afseende på sjelfva de historiska saktia, hwari han annars ansett sig så stark wid sidan af Geijer.

För vår del anse wi adelsfrågan kunna och böra upptagas från ännu en tredje sida, som hwar-ken Afsonbladet eller Frey widrört. Wi instänma wißerligen i allt hwad de sagt. Wi anse börd-privilegiet böra upphöra i representationen, enär den materiella händelsen, att vara född inom eller af en wiß slägt, icke ger samhället den ringaste garan- ti på den karakterens utmärkteth, som fordras hos personer för stötdet af riksbudskallet. Vi- kaså hålla wi, med B - I i Frey, fordna tidens aristokrati i Sverige alldeles icke vara för litet berömd i vår häfdatekning, utan långt snarare motsatzen.

Men för att återkomma till vår egen tid, till allmänna lesnadssättet och derinom herrskande opi- nioner bland oss, huru står adelsfrågan der? Wä- ra läsare finna, att wi nu icke tala om adels re- presentationsrätt. Men wi önskade framhålla den ännu till en stor del herrskande besynnerliga, stad- liga och orimliga plägsed — ty annat än pläg- sed kunna wi ej kalla det, då det ej en gång stöd- der sig på lag. — att adels medlemmar till sölje af sina familjenamn åtnjuta företräde (till och med stundom exklusivt) wid en mängd högre tjen- sters tillsättande; t. ex. inom militären, landshöf- dinge- och domarewäsendet o. s. w. Wi wilja väl gerna antaga det vara regeln, att härwid göra urwal, så att man jemte adelskapet söker förtjen- sten. Men wi fråga: Swarföre hålla sig uteslu- tande eller ens öfwerwägande till adeln? Swarföre skall en grefwe, friherre eller adelsman anse sig i och med sitt familjenamn ega ett slags pollett på ri- kets högsta och bästa funktioner? Mången gång tror han sig berättigad till sådana, utan att jemte adels- namnet besitta några förtjenster alls; men äfren då wi antaga honom vara egare af dessa, hwar- före skall han, i bredd med en oadlad af lifa eller ännu större förtjenster, dock i de allraflesta fall fö- redragas? En kraf lemning från medeltiden, en grof orimlighet, ett hän emot humanitet, bildning och det andliga såsom prädominerande princip lig- ger häruti.

Swerges inre Politik.

Art. 7.

Kyrkofrågan.

De af swenskt lag bestämde gränser för den religiösa lärofriheten hafwa ofta utgjort föremål för offentligheten. Det har mer än en gång genom owerlagda och owerläggliga skäl blifwit uti vår kyrkas grundstatuter (de Symboliska böckerna, Upsala mötes beslut och den på allt detta grundade Presteden) ådagalagd, att denna lärofrihet endast är bunden wid den Hel. Skrift, men för öfrigt, och med wilkor att hålla sig enligt med denna, skall wara obegränsad. Om detta stora ärende hafwa wi dock icke för affigt att tala i dag. Wi önska yttra några osörgrivliga ord om den yttre formen för Kyrkan, d. w. s. om hennes lärowarelsesätt i samhället. Detta rör således framför allt hwad man förstår med Kyrkofstyrelsen.

För att i korthet ut säga vår mening, måste för eller sednare, till följd af vårt samhälles egen, i tidehwarfswets beskaffenhet grundade, oafwislige utveckling, äfwen Kyrkans förhållande till Staten, formen för den eklestastiska inrättningen eller Kyrkowäsendet, Prestbildningen och den öfwer allt detta stående Kyrkofstyrelsen undergå wigtiga ombildningar. Det är framför allt nödwändigt för Religionen; emedan denna borttynar, sjunker i stället för att stiga, och slutligen hotar att öfwergå i ett kadaveröst tillstånd, derest det yttre kyrkowäsendet besinner sig sådant, att det antingen hindrar det religiösa lifwets högre utveckling i samhället, eller icke gör nog för dess befordrande.

För att bringa frågan på det rena och fritaga våra läsare från all fruktan att icke sanna skäl, men partiäfigter, bestämma vår tanke i saken, tillkännagifwa wi en gång för alla, att wi härwid intet afseende göra på mindre wäl kända personligheter inom den swenska kyrkofstyrelsen, eller blott för deras skull yrka en kyrkofreform. Dessa personligheter falla under allmänna omdömet för deras egen räkning. Men det är klart, att kyrkofinstitutionen kan wara i sig sjelf god, om man och har att beklaga sig öfwer årtskilliga kyrkofstyrelsmäns

åtgärder här och der; åsvenfom, å andra sidan, kyrkowiäsendet kan till sin egen beskaffenhet wara dåligt, wara illa swarande mot tidens och samhällets religiösa kraf, oaktadt des utförare äro personligen förnäfliga. Man bör noga åtfölja detta. Wi tala denna gång om ingenting annat än kyrkostyrelsen såsom institution.

Wi hafwa således att betrakta **Konfistorierna**, såsom sådana. Det har många gånger blifwit ådagalagd; att Domkapittlen (med undantag af de twenne i Upsala och Lund, hwilka ej bildas af lektorer, utan af akademiska theologer) hafwa en högst ofördelaktig, till en del verkligen orimlig sammansättning. Ten är ofördelaktig, emedan den rycker lektorerna bort ifrån deras egentliga fall såsom gymnasiilarare; hwadan man med skäl kan säga, att gymnastial-undervisningens sämre beskaffenhet ej blott härleder sig från läroverkets egen inträttning, utan och till en stor del ifrån den mindre kraft, tid, nit och omsorg lärarna härpå offra, då deras verksamhet så betydigen åtgår för konfistorialgöromål, hwilka desutom genom förnämligheten och omständigheten att förwandla lektorerna till ett slags stiftsurskar, måste hafwa rådgott för dem särdeles lockande, utom att dessa göromål kunna brukas till föremåndning för en lektor, som mindre wäl sköter sin lärogren och hvars ämne ligger nere. Men konfistorialsammansättningen är desutom också orimlig, emedan de fleste lektorer icke hafwa, eller åtminstone icke såsom nödwändigt beting för sjelfwa sitt undfående af lysslan måste hafwa de kunskaper i eklestastisk juridik, den erfarenhet om församlingars skötsel eller ens den kannedom i theologi och prestgöromål, som behöfwas för att sitta till doms öfwer alla dessa ämnen i stiftet, eller wäl styra dem. Ingen enda lektor, med undantag blott af den eller de, som wid ett gymnasium hafwa den theologiska lärogrenen, behöfwet dokumentera den ringaste kunskap i kyrkolagen, för att inträda såsom ledamot i konfistorium. Någon sådan dokumentation är ej en gång wilkoret för biskopsblifning. Om också biskopar finnas, hwilka presterat theologiska examina och witsordat sig i kyrkolagsfarenheten; ja, om detta tilläfwenthrs wid någon tidpunkt

skulle vara händelsen med de fleste; så finnes dock ingen föreskrift som tvingar härtill. Institutionen sjelf gifwer således ingen garanti härför. Lita litet behöfwer konsistoriinotarien genom undergånga examina witsorda sig i dessa för en stiftsstyrelse oundgängliga ämnen. — Den omständigheten, att konsistoriiledamöterna genom sjelfwa handläggningen af ärendena wästä wintna "routine" i dem, samt att nykomlingarna småningom lära sig genom sammanwaron med de äldre, eller, i bästa fall, af egen drift skaffa sig kunskaper i stiftets wärdhörliga skötsel, — allt detta är till principen förwändt. Man gifwer icke en person någon läsfarehylla med förutsättning, att, sedan han wäl fått den, skall han, såsom man bör hoppas, skaffa sig kunskaper i medicinen. Man gör ingen till domare, man gifwer ingen så mycket som en notariatsplais, utan att han förut undergått juridiska examina. Routinen är i sig sjelf en god sak, men endast när den är grundad på werkliga kunskaper; emedan den eljest ganska lätt, såsom man ej sällan erfarit, utbildar sig till ett principöst laissez-aller. Den gifwer till och med mången gång embetswert en tendens mot lagen eller åtminstone stadgar den "coutumer" wid sidan om lagen, hwilka på underlyhbande dels utöfwa oslagligheter, dels medföra onödigheter, dels slutligen förbigå eller omfara sådant som författningarna i sjelfwa werket föreskrifwa, men hwilket råkat i glömska just till följd af handhafwarnas bristande kunskaper och alltings öfwerlemnande åt routinen.

Af alla kollegialsammansättningar i riket är dock, enligt hvad wi sett, ingen så utmärkt som Domkapitlet, för den på en gång ofördelaktiga och orimliga egenkapten, att ledamöterna dit inkomma utan dokumentation i sådant som borde vara ett oundgängligt wilkor för sjelfwa ledamorskapet. Det är wäl historiskt bekant huru institutionen, i sin öfvergång från den katolska stiftsstyrelseformen, småningom blifwit hvad den nu är. Alwen kan man säga, att då lektörerna utöfwa konsistorialgöromålen gratis, eller jemförelsewis så godt som gratis, och endast bredwid sin egentliga tjenst, har man mera anledning att tacka dem härför, än att fordra en ny dokumentation af dem för ledamorskapet i konsistorium, hwilket allt skulle medföra ett nytt onus, utan särskilt betalning. — Häraf bewi-

257
sas litwål icke, att ej kunskaper i eccllesiastisk jurisprudentis m. m. äro nödwändiga för domkapitlet; likasom ej lärer kunna nekås, att det wore bättre reglera saken på sådant sätt, att det angelägnaste af alla wilstor, för ledamotskapet i ett administrativt verk och tillika en domstol, icke omfäres.

Man har genom twenne församlingar mellan ganska olika utwägar ibarit betänkt äre afhjelpa misförhållandet. Begge fätten utgå på att återställa lektorerna till hwad de med rätta endast böra vara, gymnasiallärare. — Konfistorierna kunna i stället bildas medelst insättande af kyrkoherdar, genom wal för någon wiß tid tagna ur listet. För kyrkoherdetjensten fordras werklig pastoralexamen, endast med undantag, då akademiska lärare och lektorer absolwera densamma medelst specimen (hwilket, så godt det kan vara för öfrigt, dock wänligen är intet sägande i och för kyrkoherdetjensten, och således innesfattar en exception af ofoga natur). Med pastoralexamen följer witsordad kunskap i kyrkolagsfarenheten. Om således bland kyrkoherdarna i listet endast sådana woro walbara till konfistoriiledamöter, som genomgått werklig pastoralexamen (d. w. i. som icke blott specimenerat för en sådan *); och dessa ester wissa, ej alltför långa, perioder ombyttes genom wal af nya; så skulle konfistorierna fördelaktigt besättas, och pastoraterna, der de för tillfället hade sin pastor inne i stiftsstyrelsen, och under tiden sköttes af vicepastorer, ej lida mera härpå, än t. ex. under riksdagar. — Detta är det ena sättet att ombilda konfistorierna. Det andra består uti att aflysa hela kollegialförfattningen, och bilda stiftsstyrelsen af Biskopen ensam, biträdd af Konfistoriintorarien. Domkapitlet blefwe då någonting analogt med Landshöfdingembetena. Vi hafwa hört denna förändring mycket förordas af personer, som gerna skulle wilja återföra listet, under katolsk styrelseform och hierarkisk autokrat.

Det är klart, att wi emellan dessa twenne utwägar föredraga att wälja den förra, som otwifwelsaktigt måste medföra någonting wida bättre än det närwarande.

*) Man kan taga för afgjordt, att, em ett dylikt stadgande egde rum, skulle akademier och lektorer, som wille blifwa pastorer, sjelsmant beträdda ofoget att blott specimenera för pastoralexamen.

Hufvudfrågan, dit man otwifwelaktigt en gång skall komma, är emellertid: hwar till tjenar det alls, att hafwa en exceptionell styrelse och ett eget domstolsverk för prästerskapet? Hela konfistorialinrättningen är en ihblig lemning från katolicismen, ändamålsenlig och konsekvent så länge kleriket ej stod under en för riket i öfrigt gemensamt öfverstyrelse, utan i kyrkligt hänseende sorterade under en utländsk myndighet (påwen), hvars förre biskoparna på den tiden woro att anse som påwens ombud i stiftet, utöfware af den romerska kyrkomaktens, vikarier i mindre mening, men dock af samma slag, som de större, expresse så kallade Vicarii Apostolici. Hos oss är detta förbi. Prästerskapet bör otwifwelaktigt genom lagarna se sig förjätt i den oberoende och säkra ställning, som dess wigtiga andliga fall kräfwer. Men här till fordras wäiserligen inga konfistorier. Den angelägna Prestbildningen kan se wid läroverken, och afgångsexamina med thy åtföljande betyg utfärdas, utan konfistorier. Prestbefordringen bör de ställas på lika grund i alla gäll; så att aningen regeringen tillsatte alla tjänster i denna wäg, eller församlingarna sjelfwa öfwerallt sünge bland examinerade och till presttjänst godkända sökande taga hwilken de wille. Alla juridiska twifvel, som nu till följe af sin eklestiasiska natur behandlas och afdommas i konfistorier, kunde lika wäl slitas inför wanliga domstolar, med förutsättning, att landets laiska jurister afsolberade ett plus af lagkunskap (nemligen af eckl. jurisprudentis) i sin furs.

Emellertid weta wi ganska wäl, att, ehuru man wäiserligen en gång skall komma derhän, är detta steg dock ännu för stort att taga. Den exceptionella administrationen af prästerskapet, jemte dermed följande särskilda domarewäsende i kyrkliga mål, har mera än en gång utgjort målet för de grundligaste juristers kritik. Emellertid werkar en enfom orsak, att man säkert ej på länge kan frida så långt som till denna för religionen i sig sjelf lika mycket som för samhället angelägna förenkling, som i detta afseende med det samma wäl säga förbättring af det yttre kyrkowäsendet. Här är icke rummet att utwedla denna orsak, hwilken lig-

ger i begreppet om Statsreligion. Med begreppet om nödvändigheten af en Sektkyrka inom kristendomens område följer det om en exceptionell administration och styrelse af prästerskapet. Det förra är väl långt ifrån att vara grundadt i våra kyrkliga grundstatuter; men det dröjer likväl något, innan det allmänt infes och erkännes.

Då vi af denna anledning icke anse det siffantalade steget vara att kunna taga på en längre tid, vilja vi icke heller inlåta oss i de närmare bestämmelserna, huru hela prestebetet i landet skulle kunna ordnas och upprätthållas utan konsistorier. Vi ansluta oss derföre till den mening, som, med desfas bibehållande, endast kräver deras ombildning på sätt ovanföre nämndes. Ifrån början gjorde vi ett undantag af konsistorierna i Upsala och Lund, såsom till sammansättningen icke likar

tade med de öfriga. Men blott ad, att om alla de af konsistoriernas vunnit den omöntalade reformen, ja borde, för vinnande af allmän likhet, de begge förträffliga också må följa, hvilket visserligen kan ske utan skada för dem, ehuru det må givas, att ombildningen här icke har alldeles samma grad af angelägenhet.

(Göteborgsbladet
1846. nr 59.)

pi

rdagen

igar, kl. 10 f. m.,
meranter i staden,
D bokstämver sin stil,

— Kongl. M
ggande å Ry
adet.

— En förän
stadsstaden he
af t stadst.

— Representa
n wecka arbete
den ena spåse
representation
statistiska upp

— Statsråde
idstaden.

— Afwen D
skutera näring
d med en hif
med 1800

gen ingenting annat innebära, än fö
Det absolut wisä är, att de Konserve
ma intet. Om den närvarande k
dem skulle på det ödmjukaste inställa s
Patres peccavil och lofwa häitring, i
wisserligen goda ord till tact. Men d
tives egentliga känsla härvid bleswe e
glädjens, icke den uppriktiga förlätelse
aldrig upphöra att betrakta den ny
blott som en förödmjukad fiende:
ständigt i botten: och de skulle behand
ester. Förakt wore den minsta känsl
att hysa emot den arme öfverlöparen;
got verkligt biträde i kritiska ögonbl
wisst aldrig att påräkna för honom. A
följaktligen, att något sänre parti, än
de omfattas, äfwen ifrån sjelfsupphället
synpunkt. Då det obefridligt måst
som det största politiska fel, ur ju
nämnda synpunkten (om och ingen höe
att öfvergå till de Konervative, kunn
icke föreställa sig någonting sådant e
Öscars styrelse. En hward helst den o
tagas icke wilja, så bör den wäl än
minsta wilja upprätthålla sig sjelf utan
fesse och utan fara för att gå miste.
När, på dessa skal, regimen's befara
rimligen kan uttödas såsom en börjad
till de animationelka lederna bland me
dre moderata Ultrar; så måste man
hward har den i sigte?

Någon stor, sakt ännu outvecklad,
man deruti föreställa sig, efter den
ögonen springande förkastet, som rege
med gör sig, är så afgjord. Nationer
de sättes ihjelligen på spel, derest den se
wisfaste förhoppningar, om icke tillint
wäl bortskjutas till en owis framtid.
rens wälwilja, folkets tänkesätt för, u
tersta hand alltid det, hwarpå en rege
sta ställningar har att bygga. Men
kan icke påräknas genom ett system,
sig ingen, och fränstötande alla, icke g

pångsbladet.

rdagen den 18 Apr

igar, N. 10 f. m., är prenumerationspriset för helt år 4 Rdr, halfmeranter i staden, som åstunda få bladet sig tillhandt, betala, utom kostnader för stål, och böra vara inlemnade å bladers kontor, se

— Kongl. Maj:ts beslut om Nationalmusei förggande å Ryskholmen bekräftas nu af officiella ader.

— En förändrad metod för nattbevakningen i stadsstaden har blifwit antagen och af Kongl. last stadfäst.

— Representationskommittén har under förlin vecka arbetat på twenne afdelningar, af hwilken ena sjskelsatt sig med de sedan 1809 wäcker representationsförslag, den andra med samlande statistiska nyggifter.

— Statsrådet Wärn har återkommit till hufstaden.

— Åsven Dagligt Allehanda har nu börjat skutera näringsfrihetsfrågan. Det begynner dermed en historik öfwer denna frågas öde från med 1800.

Frågan om en wändning i allmänna tänkesättet.

När man genomlöper svenska publicitetens mer eller mindre ledande artiklar för de sednate månaderna, märker man utan swårighet ett förhållande, hwilket för närvarande blott uttalar sig i halfwa ord, wisäsa lätta antydningar, förkännin- gar och aningar, men som dock äro af betydelse för hwar och en tidningswan läsare. Allmänna

tänkesättet befinner sig omifskänligen på en wändpunkt, och det i afseende på sjelfwa regeringen. Då man i begynnelsen af Konung Oscars anträde och konfessens purifierande på många naturliga grunder gjorde sig stora förhoppningar om ett till fosterlandets bättnad förändradt system, har man så småningom sett sig tvungen pruta på förhoppningarnas faktiska innehåll, ehuru man alltid behöll grunden för dem. Denna grund bildades af den orubbliga öfwerthgelsen om Konungens egen goda wilja och benägenhet för fanna, för verkliga behöfliga reformer, hwartill man måste anse sig fullt berättigad både genom hans wid flere tillfällen (till och med i tryck) yttrade tänkesätt, och genom en och annan handling, redan nära hans regeringss början, tydligen gjord i reformernas anda. Sjelfwa denna grund är wisserligen ej ännu rubbad. Man är lika öfwerthgad, som förr, om den ädla wiljan. Men i en tid, då samhallets utveckling till social förbättring lika litet kan stå stilla som strida tillbaka, fordrar nödnändigheten, att den styrelse, som skall hellsas med namn af landets verkliga, folkets kärlek och på sympati grundade hylning, måste i werk och gerning uträtta någonting afgörande för den goda saken. Beklagligen kan man ej säga, att mycket af detta slag wisat sig från högre ort. Detta har till en början nedstämt sinnena och slutligen börjat förundra.

Man kan icke begripa meningen med regimens halshet. Swarje regering, således åsven denna, måste på någonting ädbsa sig, om den icke sjelfmant önskar falla. Carl Johans regime fotade sig på den konservativa fraktionen inom adeln: den amuserade de högre bland presterna. Den styrka, regimen härigenom förskaffade sig, war wisserligen icke stor; men dock alltid någon. Konung Oscars konfeli deremot har redan genom den lika arfsrätten m. m. förbrutit sig för mycket emot de högadliga och hela den antinuationella ligan i Sverige, för att någonsin af den funna påräkna ett sannt stöd. Stulle också en försoning ega rum, skulle en bemedling komma å bane med formligen ratificerad fred, så kunde denna dock för regerin-

gen ingenting annat innebära, än förödmjukelse. Det absolut wisåa är, att de Konserwative glömma intet. Om den närwarande konseljen hos dem skulle på det ödmjukaste inställa sig, ropå stt Patres peccavil och loswa häitring, så finge den wisserligen goda ord till tack. Men de Konserwatives egentliga känsla härwid blefwe endast segerglädjens, icke den uppriktiga förlåtelsens. De skulle aldrig upphöra att betrakta den nya wännen blott som en förödmjukad fiende: — fiende fiändigt i botten: och de skulle behandla den derester. Ökraft wore den minsta känsla de fomme att hysa emot den arme öfwerlöparen; och till något werkligt biträde i kritiska ögonblick wore de wisst aldrig att påräkna för honom. Omöjligt är följaktligen, att något sänre parti, än detta, kunde omfattas, äfwen ifrån selsupphållseprincipens synpunkt. Då det obestridligt måste betraktas som det största politiska fel, ut just den nyssnämnda synpunkten (om och ingen högre nådes), icke föreskälla oss någenting sådant om Konung Oscars styrelse. En hwad helst den också må antagas icke wilja, så bör den wäl ändock till det minsta wilja upprättstålla sig sjelf utan förödmjukelse och utan fara för att gå miste om bistånd. När, på dessa stäl, regimen befaraude halshet icke rimligen kan utnyttas såsom en börjad öfwergång till de antingtionella lederna bland mer eller mindre moderata Ullras; så måste man fråga sig: hwad har den i sigte?

Någon stor, fast ännu outvecklåd, plan måste man deruti föreställa sig, efter den säkra, den i ögonen springande förhållsten, som regeringen dermed gör sig, är så afgjord. Nationens förtroende sättes tydligen på spel, derest den ser sina rättwisa förhoppningar, om icke tillintetgöras, likwäl förhållnas till en owissh framtid. Allmänhetens wälwilja, folkets tänkesätt för, utgöra i hertesta hand alltid det, hwarpå en regering i kritiska ställningar har att bygga. Men allt detta kan icke påräknas genom ett system, tilldragande sig ingen, och fränstötande alla, icke genom mesyrens stärrpa, men genom den osmaf, som swafen af intet meddelar.

Frågan är blott, om på grund häråf en wändning i allmänhetens tänkesätt, rörande regeringen, redan kan anses wara inne, eller om den allenast nålka. Beswarandet häråf beror på de under sednaste månader widtagna regeringshandlingar, hwilka kunna hafwa eller icke hafwa en dylik wändning till följd. Den första statsåtgärden under denna tid är representationskommittéens utnämmande. Tänkesättet derom är icke fördelaktigt på det hela. Det andra, som, utan att wara en handling af regeringen, dock emanerat ifrån den betydligaste af dess medlemmar, ifrån den man, som till embetets wigt står närmast Konungen sjelf, är denna kommittés öppnande genom det allmänt bekanta Talet. Excellensen Possé måste icke hafwa sagt hwad han yttrat, utan att åtminstone till den grad hafwa konfronterat sig med konseljen,

att talet innefattar ett uttryck af dennas tanke i saken, hwad grunddragen widkommer. Man frågar sig då: hwilken är konseljens mening rörande representationsförändringen?

Finner nationen denna mening antingen wara ingen, eller blott illusorisk, så kan den icke känna sig nöjd. En orsak finnes då werkligen inne för allmänna tänkesättet, att göra den wändning till systemets nackdel, hwarom man på de sista dagarna så mycket talat.

Ingen skulle, hellre än wi, önska att forhågor-na wore ogrundade. Hufwudstadens organer bland tidningarna börja emellertid framställa en face, i mer än ett fall betydelsefull. Wi wilja wäl icke påstå att denna face antagit någon bestämd ställning emot; men det ser ut som skulle sådant i längden wara på wäg att inträffa. Af-tonbladet har ett par gånger, och nu sist för den 8 April under rubriken "Ställningar och Förhållanden," yttrat ord, som wälkä läsgren till många betraktelser. Den sista artikkeln war wäl egentligen till formen en serts antidote mot ett yttrande i Dagligt Allehanda, en dag förut; men innefattar till saken ögonstenskigen någenting betydelsefullare. Dagen har alltid trumpetat emot regeringen, ehuru utan anjörande af stäl, och blott för att kunna wisa tänderna mot de stora tidningarna.

I wår landsort, der mängden af de wi känna äro ej blott sojalt sinnade i gammal mening, utan intagne för Konung Oscar af ännu högre stäl, grundade i öfwerlygelsen, förja wi öfwer utsigter, som likna sig till att wara mörka. Dock hoppas wi alltid det bästa af framtiden. 1846.

icke har alldeles varit
rad af angelägenhet.

(Pöskopingsbladet
1846. nr 59.)

STRIDEN EMELLAN GEIJER OCH FRYXELL,
om Aristokraterfördomandet.

Då man blir vittne till den litterära fejden emellan tvenne utmärkta skriftställare, och denna på endera sidan, eller på begge, visar sig mer eller mindre bestå i personliga anfall, väcker det en oangenäm känsla, som kan stegra sig ända till allmän förargelse. Har, åter, tvisten ej annat syftemål, än att utreda en invecklad fråga, med redligt begär att härunder komma till sanningen, så väcker den hos allmänheten en liflig medkänsla, och man finner sig stå i förbindelse hos de sålunda kämpande. Men för att striden skall kunna tilläggas ett så ädelt och upphöjdt skaplyne, fordras oeftergifligen, att intet annat än sanningsbegäret styr densamma, samt framförallt, att man öppet och ärligt erkänner sig hafva haft orätt i den eller de ämnen, der sådant uppdragas.

Vidare är det klart, att om den litterära kampen verkligen skall kunna anses engå en *frågas utredande* och ej bestå i personligt anfall, måste något tydligt ändamål gifvas; med ett ord: det måste vara någonting, som skall och behöfver utredas. Hvad har detta varit hos hr Fryxell, då han börjat kampen mot Geijer? Den stora politiska adelsfrågan i vår tid består i afgörandet, huruvida en Bördsaristokrati bör finnas? Med andra ord, om det slags institution i samhället är rättvis och god, eller ens rimlig, att några jemförelsevis högst fåtaliga personer skola ega en fjerdedel af hela representationens makt, utan att alls behöfva vara kvalificerade dertill genom utmärkt karakter, kunskaper och skicklighet, samt endast till följe af slumpen och en helt och hållet *materiell* omständighet? Detta är bördsadel; och vår tid har upprest sig emot densamma, med yrkande, att representationsmyndigheten måtte lemnas i händerna blott på de till kunskaper och karakter *bäste* i landet, utan afseende på födsel, stånd och klass (hvarmed naturligtvis också följer, att den lika väl *kan* gifvas åt personer af adel, som åt andre, när de utgöra män, på hvilka ett sådant förtroende har skäl att falla). Detta kan utan tvifvel också kallas

en aristokrati, nemligen en på andlig grund: en som består af personer, tagne från alla slagslägter, stånd och yrken; följaktligen en, som intet har att skaffa med börds-aristokratien.

Har hr Fryxell bestridt detta tidens yrkande? Nej! Han framställer sjelf (häft. I, sid. 4, 5) en politisk trosbekännelse, hvari han öppet uttalar sin öfvertygelse om försvinnandet af börds-adelns nuvarande representationssätt. Så till vida är följaktligen ingen grundolikhet emellan hr F. å ena sidan, samt den nya tiden och hr Geijer å den andra.

Hvad är det då hr F. velat utreda och för hvad ändamål har han skrivit? »Om aristokratfördömandet i Svenska historien» heta hans brochurer. Men då han härvid icke har i syfte det slags fördömlighet, som hvilar öfver börds-adels-institutionen sjelf, enär han biträder allmänna tänkesättet härom, så återstår endast det personliga fördömandet af vissa adlige, friherrlige eller grefflige individer, hvarvid man kan undersöka, huruvida dem i häfderna skett all tillbörlig rättvisa, eller ej.

Hvar och en finner, att detta sednare är något helt annat, än det förra. Ingen i vår tid har upphäit sig till förnekande af några individers värde, de må vara af hvad stånd som helst, således äfven af adel. Hvad som i förra tider blifvit skrivet till nachdel för magnaterna i Sverige, har visserligen skett på goda grunder; men skulle i enskilda fall misstag härvid vara begångna, och dessa verkligen uppdagas, så kan ingen vara emot, att de rättas. Tvärtom är säkert hvar och en, för rättvisans och sanningens egen skull, färdig, att finna en sådan rehabilitation ganska önskvärd. Detta spörsmål har ej det ringaste att skaffa med den politiska adelsfrågan, eller med börds-adeln såsom institution. Detta spörsmål har i allmänna tänkesättet blifvit afgjort till följe af prerogativets orättvisa och orimlighet i och för sig sjelf, samt

244

den skadlighet börds-adeln, såsom sådan och på det *hela*, enligt historiens intyg, medfört. Detta hindrar icke, att man kan sätta i fråga huruvida t. ex. en Gustaf Banér, en Erik Sparre, och andre, ledo oskyldigt, eller förlorade sina hufvuden med fog.

Att emellertid också detta sednare, d. v. s. det personliga aristokratfördömandet, lämpar sig till en intressant undersökning i svenska historien, neka vi därför icke. *Men det har ingen politisk vigt för år närvarande tids forskningar öfver naturen af de stora samhällsfrågorna och bestämmandet af vårt inrevarande statskicks former.* Denna anmärkning kan icke vara behöflig för hr F. sjelf, såvida han haft uppriktig mening med sin förklarade tanke om bördsinstitutionens upphörande; men den är desto nödvändigare för åtskillige af hans läsare, som säkert, efter alla tecken, i hans brochurer se ej blott det individuella försyret för några möjligen förorättade personligheter i svenska historien eller en rättelse af historiska åsigtar öfver dem, utan derjemte och hufvudsakligen ett försvar för sjelfva börds-adelns fortfarande i vår tid och, om möjligt, i all tid.

Det är just detta urskiljande (emellan en rehabilitation af personer och ett försvar för bördsadel), som hr F. hvarken redigt framställt för sina läsare, eller ens synes hafva haft klart för sig sjelf, oaktadt sin i början (sid. 4, 5) gifna förklaring; han sammanblandar dessa saker på samma sätt, som sjelfva begreppet om »aristokrati» bortblandas. Denna är stundom karakterens, ädelhet och den utmärkta kunskapen, således helt och hållet den *personlighetsaristokrati*, som finnes till i alla stånd och hvars rätt att gälla inom representationen aldrig blifvit bestridd, helst det just är *ät den* man nu vill hafva platsen inrymd derinom. Stundom, åter, är det *bördsaristokratien*; och *till försvar för den sednare andragas skäl, hvilka endast hafva giltighet när de angå den förra* såsom t. ex. när man talar om Bildningens rättighet till makt inom samhället.) Detta konstgrepp, som är det sedvanliga hos våra akademici, då de draga i fält för adeln, kan visserligen begagnas omedvetet, i fall man får förut-

265

sätta en stor brist på omdöme och urskilningsförmåga hos den som nyttjar det. Vi veta ej, huruvida en och annan författare vill räkna sig sådant till gode. Men i motsatt händelse erhåller hans skriftställer i denna väg ingen vaccher skepnad. Beträffande hr F. enskildt, gifves knappt någonting mera afgörande, i faktisk mening, till vederläggning af en bördaristokratis förträfflighet och gagnelighet, såsom statsform, än hans egna Berättelser i svenska historien, framför allt de sist utkomna delarne.

Striden emellan hrr Geijer och Fryxell synes på väg att bida uppslaget till en egen litteratur. Sedan hr G. svarat på hr F:s första häfte, har ett sednare af hr F. utkommit, ämnadt till återsvar emot hr G. Ett par brochurer hafva också blifvit utgifne af andre, för att göra sitt till för ämnets utredande. Den ena parten, hr G., är för närvarande bortrest och har dessutom tillkännagifvit sig icke ämna vidare repliker. Det är då så mycket angelägnare för publiciteten, att ej låta frågan ligga nere eller lemnas till rof åt den ena sidan uteslutande. Vi skola derföre, för vår del, gå till skärskådande af de enskildheter i svenska historien, som hrne F. och G. sine emellan vidrört; men aktade nödigt att förutsända denna lilla inledning, för att visa hvarpå saken egentligen hänger, och ådagalägga nödvändigheten af, att ej sammanblanda hvad som icke hör tillhopa. Vi skola det så mycket hellre, som ett dylikt urskiljande af en stor mängd frisinnade och upplyste medlemmar inom sjelfva ridderskapet och adeln vid flere tillfällen blifvit öppet uttaladt.

(Forts. följer.)

STRIDEN EMELLAN GEIJER OCH FRYXELL

om Aristokratfördomandet.

(Forts. från M 123.)

Emellan hr F:s första och andra häften företter sig en olikhet. Denna visar sig icke blott till innehållet, utan i synnerhet till föredragets form, tonen och hållningen. Detta kan visserligen till en stor del förklaras genom mellankomsten af hr G:s svar på första häftet, hvilket försatt hr F. i en mera polemisk stämning, och gifvit hans uttryck i 2:a häftet en sträfhets, som man icke till den grad finner i det 1:a. Men sjelfva stilen, särdeles i mid en af 2:a h., har dessutom en besynnerlig pregel, liksom vore det ej af hr Fr:s egen hand. Här tyckes en räknemästare ex professo hafva hållit pennan eller dock dikterat ordformerna.

Vare härmed huru som helst, så är 1:a h. verkligen läsbarare. Såsom hela skriftvexlingen väckt en betydlig uppmärksamhet, i landet och äfven, till den ena delen af ämnet förtjenat en sådan; så anse vi oss göra vår publik en tjänst genom att upptaga hr F:s sak ifrån början, ehuru 1:a h. redan förut med några ord varit anmäldt i Aftonbladet.

Det är också endast härigenom man kan komma i tillfälle att fullkomligt finna rättmätigheten af det omdöme vi i det föregående fällt, samt inse den sammanblandning af ämnen, hvarom vi talat. Vi skola således — med en method, som liknar hr F:s egen, i framställandet af hans tankar om hr G. — upptaga hans meningar stycke för stycke, och se hvad de innehålla.

Hr F. börjar (h. 1, sid. 1) med att afkläda Historien all bevisande kraft för de politiska teorierna, likasom man betages hoppet att i Bibeln hemta annat än subjektiva stöd för alla möjliga slags religiösa meningar.

»Ur inga kunskapskällor», säger hr F., »hafva så olika resultat blifvit hemtade, som ur bibeln och historien. Ur den förra härleda alla, äfven de mest skilda christna religionssektor, bevisen för deras egen sanning och för de andres grundlöshet; och på samma sätt blir af de olika politiska teorierna historien använd.

»Huru är sådant möjligt? Jo — fortfar hr F. —

båda källorna innehålla det oändliga, det hela, och i och med detsamma utdraget af alla derinom möjliga enskilda åsigtter, exempel af alla möjliga enskilda händelser. Lätt utplockar då hvarje religiös sekt, hvarje politisk teori en rik, men ensidig samling af de sätser eller händelser, som verkligen eller skenbart gifva ett för dem gynnande resultat.»

Nu är det visserligen bekant, att många på ett så ytligt sätt och för blott subjektiva ändamål begagnat både den bel. Skrift och Historien. Men vi tro ej därför, att beggedera icke innehålla källorna till objektiva, verkliga och afgörande sanningar, så fort man allenast i dem kastar en djupare blick. Hr F. har icke talat om detta, hvilket likväl varit det angelägnaste. Bibeln lemna vi nu, då här icke frågan är om religiösa betraktelser. Men Historien? En större otjenst kunde väl hr F. icke göra sjelfva den politiska sida, för hvilken han eljest i så många fall kämpar, än om han lyckades bevisa Historien ej annat vara, än ett slags exempel bok på »alla möjliga enskilda händelser», en förråds-kammare, derur alla partier kunna framställa »fördelarne af än suveränitet, än monarki, än aristokrati, än demokrati» (sid. 3). Ty, om så vore, hvad hjelp vilja väl då de konservative (hvilka dock kalla sig »den historiska skolan» par excellence) hemta sig af häfderne? Vi, för vår del, se icke i Historien ett sådant haf af idel subjektivitet; vi tro, tvärtom, detta just vara den ytligaste och skefvaste åsigt af alla: den skulle nedsätta häfderne ifrån ett studium för menniskan till en blott tillfällighetsläsning, en »morskabslektyr», ett tillfredsställande af stundens flyktiga nöje. Vi äro fullt öfvertygade, att genom historien går en stark och omiskänlig åder, en riktning af mensklighetens utveckling, *hvilken i grunden icke kan tydas på mer än ett sätt*, huru skiftande än ytorna må förekomma vid första anblicken. Den stora Erdom vi hafva att upphemta af häfderne, består då uti att veta, *hvad* den länk i utvecklingskedjan, der vi i vår tid och vårt land b. f. oss, innefattar och betyder. Endast så förstå vi oss sjelfva, veta hvad vi skola tala om, och hvad vi hafva att göra för sam-

hällets fortbildande. Ty lär är i s'elfva verket icke — såsom hr F. påpekar — frågan om »politiska teorier», ibland hvilka man kan stå och välja, ungefär som hushållerskan begrundar hvilken rätt hon för dagen skall ställa på bordet för att göra måltiden smaklig; utan här gifves för menskligheten endast *en politisk teori*, men hvilken fortgått i oupphörliga, hvarann aflösande stadier, och för närvarande befianer sig i *ett* af dessa. Hr F. kan visserligen härvid utropa: att det gör alldeles desamma! namnskillnaden af »utvecklingsstadier», i stället för »olika politiska teorier» bekommer honom som ingenting. Och *namnets* olikhet skulle ej heller bekotuma oss något; men vi tala om en helt annan *sak* än hr F., och deri ligger skillnaden. Efter vår mening, nemligen, är samhället icke en lekball, slumpvis kastad emellan stridande partier (eburu det visserligen ofta ser så ut); utan en andligt organisk växt, som allt mer och mer utbildar sig efter människans innersta problem: antager nya formationer, och måste det, men alldeles icke slumpvis, utan konsekvent och ordentligt, allt efter som menskligheten sjelf (i det land, eller den stat, hvarom frågan är) mer och mer upplärnar till medvetandet af sin i kärnan af väsendet befintliga, oafvisliga fordran på förnuftighet och ren humanitet. När således en politiker i ett tidehvarf framställer bristerna i lagar, institutioner och sociala omständigheter af alla slag, med kraf att de måtte göras menskligare och förnuftigare, och andre sluta sig omkring honom, bemäktigade af denna högre känsla och af skälens kraft, samt här efter gå att ombilda statslifvet omkring sig; så är det alldeles icke de tomma abstraktionernas bana man härmed beträder, och man begär ej ett fel genom att vara »rationell», lika litet som ett brott emot den »historiska kontinuiteten»; utan det är tvertom just Samhället sjelf, som genom *dessa sina medlemmar* uttalar sitt eget progressiva behof, och med dem och deras arbete utvecklar sig vidare i *fortsatt kontinuitet*.

Denna djupare blick i historien har följaktligen den egenskapen, att på en gång gifva de konservative rätt, när de tala om vissa institutioners förträfflighet och ändamålsenlighet under förflutna tider, derest de då verkligen och sannt uppfyllde samhällets kraf på förnuftighet och mensklighet, så långt som statsutvecklingen på den tiden var hunnen; men tillika afvisa samme konservative och gifva de liberale rätt, när fråga är om t. ex. vår tid, och nämde sociala förhållanden bevisligen icke lämpa sig till vårt stadium af bildning.

Derjemte märkes, att många institutioner funnits och finnas, som utgöra ingenting annat än misstag helt och hållet: äro *usurpativa inrättningar*, de der icke varit giltiga för någon tid (d. v. s. ej varit rättmätiga på någon horisont af samhällsutvecklingen), och således ej kunna försvaras hvarken för vårt eller andra sekler.

Också synes hr F. sjelf ingå på denna åsigt, åtminstone till en del, ehuru han förut gifvit sin framställning ett uppslag, som leder åt annat håll. Han vill nemligen (sid. 4) försvara sig mot misstanken, att hysa hvad han kallar »aristokratiska sympatier», och säger:

»Beskyllningen är ogrundad, om dermed menas, att vi (hr F.) försvara *börsaristokratiens ständiga kvarstående* på den samhällsplats, den sedan förflutna århundraden innehaft. Att en person endast i följe af börd tillerkännes högre medborgerliga rättigheter än en annan, och att sådant gäller om en hel samhällsklass; detta allt anse vi icke öfverensstämma med billighet och rättvisa. Så utvecklade och allmänt kända, som de statsrättsliga begreppen nu äro, anse vi ej heller ett sådant förhållande kunna beständigt fortvara.»

Vi anteckna detta. Huruvida yttrandet från hr F. har någon betydhet i sammanhang med hvad han i det följande framställer (så som många af hans läsare tagit detta, och han sjelf tyckes mena dermed), få vi se.

(Forts. följer.)

STRIDEN EMELLAN GEIJER OCH FRYXELL,
om Aristokraterfördomandet.

(Forts. från № 129.)

Sid. 5 säger hr F.:

»Vi anse ett aristokratiskt element som ett monarkiskt och ett demokratiskt element, alla ganska starka och bestämda, böra ingå i hvarje representation.»

Således vill hr F. hafva ett aristokratiskt element i representationen; men han vill icke hafva bördaristokrati (se det förut af oss citerade på nyss föregående sid. 4). *Hvilket slags aristokrati önskar han då? När bördens undantages, återstår ingen annan än bildningens och förmögenhetens?* Vill hr F. hafva begge dessas aristokrati tillsammans, eller enderas? och, i det fallet, vilkenderas? Han har ej uttryckt sin tanke härom. Uppställer han blott Bildningens aristokrati för sitt representations-system och derjemte (se nyss förut) i detta system tager ett demokratiskt element, starkt och bestämdt; så skiljer han sig till grundsatsen ej det ringaste från hvarken Geijer eller 1841 års representationsförslag. Han har nemligen upphäft ståndsskillnaden i den representativa författning han förordar, enär bildning af det slag som för folkombud är den rätta, och dertill med utmärkt bildning (»bildningens aristokrati»), befinner sig inom alla stånd; så att, när tvänget för de till riksdagsmän väljande att hvar för sig hålla sig till sitt stånd upphör, hvar och en (om ej af högre grund, åtminstone för sin egen fördel, hvilken alltid sammanflätar sig med landets i det hela, så fort han icke längre har ständsintressen att kämpa för) nödvändigtvis måste utse den bästa person han vet, den må

vara af hvad födsel och vilkor som helst. Den census 1841 års förslag uppställer, är till den grad låg, att någon »förmögenhetens aristokrati» här vid lag ej kan nämnas.

Men hr F. vill kanske vid sidan af bildningens äfven halva denna sistnämnda, eller *förmögenhetens* aristokrati, i sin representation? Eller måhända denna uteslutande och ensam (d. v. s. utan bildningens)? Det sista tro vi, till hr F:s heder, icke. Det förra är, deremot, enligt hans brochurer, möjligt, ehuru ej uttaldt. Men vi anmärka blott, att äfven i det fallet har hr F. 1:o alldeles icke skrifvit i den nuvarande adelsinstitutionens intresse, emedan denna lika litet utgör ett inbegrepp af förmögenheten som af bildningen, när beggadera finnas likaväl hos ofrälse som hos frälsemän; 2:o har hr F. dermed ingenting sagt emot Geijer och 1841 års förslag, åtminstone icke direkte, emedan detta förslag åt den större förmögenheten gifver en ökad rösträtt, ehuru det till följe af sin låga census utesluter så godt som ingen enda sjelfegande man från rätten att till någon anpart deltaga i riksdagsmannavälet.

Låt oss nu höra hvad hr F. säger vidare sid. 7:

»I staternas barndom var eller förutsattes adeln vara just hvad man nu kallar en *förstärkt personlighet*; förstärkt, emedan den hade en stor förmögenhet och deraf följande sjelfständighet samt intresse i staten; förstärkt ytterligare derigenom, att den i följe af förmögenhet egde tillfälle, och i följe af samhällsplats kände sig uppmanad, att förvärfa högre kunskaper än den öfriga mängden. Kännetecknet på den aristokrati, som man nu för tiden fordrar, nemligen Bildning och Förmögenhet, voro sålunda eller förutsattes vara förenade med den tidens kännetecken på aristokrati, neml. adlig börd.»

Härvid märkes nu redan för den förflutna tiden, att då den omtalade förutsättningen ofta var *falsk*, så hade det också då varit oändligen bättre, om representationen icke varit inskränkt på det sättet som den blef t. ex. genom allsherjartingens förvandlande till herredagar och Magnus Ladulåses förbud för andra, än dem han utsåg, att bivista riksmötena.

Men i afseende på *vår* tid, är saken ännu klarare. Ty om också, såsom hr F. anser, bildning och förmögenhet i forntiden voro egent-

272

ligen hemma hos Bördsadeln (hvilket imidlertid, särdeles rörande den förra, kan högligen betvivlas, då man menar det slags bildning, som för skötseln af sociala angelägenheter behöfves, nemligen framför allt vördnad, kärlek och nit för människor allmänt, jemte kunskaper att befordra dessas väl. Huru mycket af denna bildning hade vår medeltidsadel? Männe icke dess kunskaper, likasom nit, inskränkte sig till förmågan att veta omskansa sig sjelf, samt utrusta sig och de sina med gods, undantagsförmåner och fördelar af alla slag på de »ofrälse» bekostnad?); så är det åtminstone fullt säkert, att bildningens och förmögenhetens prerogativ numera alldeles icke är Bördsaristokratiens. Hr F:s anmärkning, äfven om den vore fullkomligt sann, har således ingen betydelse för vår tids representationsproblem.

Obemärkt bör, för de förlutna perioderna, icke heller lemnas hr F:s ganska riktiga uttryck: »voro eller förutsattes vara.» I detta »förutsattes» ligger nyckeln till alla representationsolyckor och fel på denna bana. Så snart på den materiella omständigheten börd lägges en vigt och en social rättighet, som grundsattsmässigt endast borde tillkomma själsföreträdet, så uppkommer i staten ett stånd, utöfvande prerogativer på grund af hvad ståndets medlemmar förutsättas vara, utan att nödvändigt behöfva vara. Kallet uppfylles då ganska illa. Men alla förutsättningar försvinna såsom onödiga, så fort man genom fritt val får gå med sitt förtroende till de personer, som bevisat sig vara hvad man behöfver och önskar sig. Att man vid dessa val någon gång skall kunna misstaga sig, är väl gifvet, såsom vid allt mänskligt; men misstagen måste blifva mindre och fåtaligare, då saken sjelf står på en sann princip, än då den hvilat på en falsk.

Nu yttrar hr F.:

»Härje sak, som existerar de facto, vill äfven göra det de jure, och söker genom lag trygga sin tillvaro.»

Detta säger förf. till fördel för adelsprivilegiernas uppkomst. Men finner han icke att sattsen är lika användbar för vår närvarande tids arbeten att sätta legislativ form på sina existerande förhållanden. Då det är faktiskt, att bildning och förmögenhet nu icke äro in-

skränkta inom stånd, utan, oberoende af sådana, kunna finnas öfverallt; så bör ju då också denna omständighet göra sig gällande *de jure* och genom lag få skaffa sig makt till inflytelse på styrandet af landets angelägenheter, alldeles af samma skäl, som hr F. förmåler rörande adeln fordom?

Likväl måste vi om adelsprivilegiernas uppkomst anmärka, att hr F:s försvar för dem såsom ett *Jus primi occupantis* är historiskt osant. Bördsadelen, som ej kan datera sig längre tillbaka än på 1200-talet, var alldeles icke *primus occupans* i afseende på riksdagsrättigheter; ty den allmänna odalmanarrätten att vid riksmötena (allsherjartingen o. s. v.) utöfva inflytelse på statens ärenden, var till *före* densamma. Att man i forntiden med sitt fria förtroende vände sig till medlemmarna af vissa släkter, som gjort sig väl kända, och till följe häraf gaf individer inom dem uppdrag att utföra vissa rikets värf, innebar alldeles intet bördsprivilegium, enär uppdraget ej var ett en gång för alla åt ätten gifvet prerogativ, utan allenast tilldelades *när och därför* att de väljande funno personerna värda förtroendet. Bördsadelsinstitutionen *omvände* denna sak: rättigheten blef ättens, i stället för de väljandes. Herredagarna och Magni Ladulåses befallning, att ingen, som han icke sjelf kallade, finge på dem iufinna sig, innefattade, långt ifrån uppkomsten af ett *jus primi occupantis*, en omstörtning af det äldre förhållandet och en verklig *usurpation* på den gamla odalmanarrättens allmänna område. Det är sant, att en konung verkställde denna *usurpation* (och detta ingår i hr F:s intresse, då han så öfvervägande drifver den satsen, att det varit *konungar* men *icke adel*, som utfört de handlingar af förtryck eller social skadlighet, hvarföre man klagat); men till hvilkas fördel skedde den, om icke till de högbördiges, i hvilkas hand, såsom *alltprerogativ*, statsmakten lades, i sällskap med samma fördel för de högre andlige, hvilka samtliga konungen ville gynna, för att på Herredagarne gynnas af dem tillbaka? Och hvad utgjorde väl hela Folkungamakten, annat än adeln sjelf, hvilken genom denna ätt, såsom den förnämsta, tog thronen i besittning och sedan, i och med den, optimatet öfver folket. Magnus Ladulås utförde blott adelns egen sak; han var dess verkställare.

(Forts. följ.)

STRIDEN EMELLAN GEIJER OCH FRYXELL,
om Aristokratfördomandet.

(Forts. från Nr 140.)

I en not sid. 8, 9, säger hr F.:

»Vi medgifva gerna, att detta Adels motstånd, detta dess envisa försvarande af enskilda fördelar, ofta inneburit ständsegennytta och orättvisa. Men innan ofrälseståndet deröfver falla en hård fördomelse, må de besinna språken, som säga: »Eder hafver ingen ännu frestelse påkommit, den icke mensklig är: beden, att j icke fallen uti frestelsen». — Begäret att eröfra eller behålla en enskild i bokstafven laglig, om än till grundsatsen orättvis fördel, är en icke lätt frestelse. — Man saknar ej anledning att gissa, huru de andra stånden skulle i samma omständigheter förhålla sig. Presterskapet må betänka katolska hierarkiens bragder, samt huru biskop Rudbeckius och hans anhang (sic!) tillintetgjorde Gustaf Adolfs och Axel Oxenstjernas försök, att böja den andliga makten under den konungsliga och derigenom gifva enhet och sammanhang åt det hela. Och borgarståndet! Dess handverkare må tänka på skråordningarne; dess köpmän på de förordade, låga tullumgålderna; fabriköfverne på prohibitivsystemet. Och bondeståndet! t. ex. på försöken 1841—1844, att genom en ny representation tillrycka åt sig nästan ensamt hela representationsmakten: ett försök, som i ensidighet och ständsegennytta kan fullt ut mäta sig med de flesta af de orättvisor, för hvilka man så bittert anklagar förra tidens adel.»

Vi hafva citerat denna tirad i all sin helhet, emedan den likasom i sammandrag och på ett ställe utgör den F-ska statsfilosofien i sin tillämpning på våra riksdagsförhållanden, och bäst af allt bevisar till hvilken utomordentlig grad af ytlighet man kan komma, när man ser allt, utom blott det, hvarom frågan just är. Så snart ståndsskillnaden (icke blott såsom skillnad af yrken, hvilket af naturen alltid är, men såsom juridiskt privilegiat vid utöfvande af riksdagsombudmannaskap) förutsättes fortfara, då innehåller hr F:s omdöme om 1841 års representationsförslag en möjlighet af sanning. Vi tro visserligen det icke vara så afgjort, som mången obetingadt antager, att, i händelse detta representationssätt en gång komme i verket, riksförsamlingen derföre skulle uteslutande eller ens öfvervägande upptagas af bönder; efter man så ofta ser bondfolket, när det röstar i kom-

munen, lägga sina angelägenheter i händerna på personer af de högre bildade klasserna, så fort det här några sådane att med förtroende vända sig till. Och detta vanliga förhållande skulle visserligen också komma att ega rum i valet af ombud för riksdagen. Men låtom oss för ett ögonblick föreställa oss, att allmoge intoge de flesta platserna inom riksförsamlingen — detta, som är det värsta af allt hvad motsidan kan uppställa! Hvad tyranni skulle väl nu denna församling kunna utöfva, så fort bönderna här *icke* agerade såsom *ståndskorporation*, och således ej hade möjlighet att uppträda fiendtligt emot adel, presterskap och borgare, *enär icke heller de* vidare vore några *stånd*? Så länge dessa utgöra stånd, och bönderna så äfven, samt de sednare poneras komma till makten, *då* skulle dessa kunna tänkas reglementera någonting i staten till de andres förfång; alldeles i enlighet med hvad man under förlutna perioder sett, när på våra riksdagar det ena eller andra ståndspartiet fått öfvertaget öfver ett annat, och nedtryckt det genom kränkande beslut. Låtom oss gå till ett konkret exempel. När i fornda tider Adels *immunitet* uppkom genom uteslutande besittningsrätt till frälsejord, hvarigenom de öfriga ståndens skattebördor blefvo i samma mån tryckande, som adeln så godt som *ingenting* till staten erlade, men likväl af staten tog *det mesta* och *det bästa* den hade att i lysande och indrägtiga embeten erbjuda; så innebar detta, som man ser, ett dubbelt förfång emot de ofrälse, i synnerhet Bondeståndet; men hvilket endast var möjligt derigenom, att Adeln utgjorde en från de andra genom privilegier skild samhällsklass, ständigt omgifvande furstarne, inverkan på dem och dymedelst inkräktande allt flere och flere undantagsförmåner för sitt stånd. Hade detta då icke funnits till såsom ett från de andre skildt stats-stånd, så hade icke heller några förordnanden åt det *särskildt*, till andra stats-stånds förfång, *kunnat* gifvas. Antagom nu, till likhet härmed, men i omvänt förhållande, att

Bönderne komme till öfvervägande statsmakt, och derjemte att de fortföre som ett från Adeln skildt statsstånd: *då* skulle de möjligen kunna statuera immunitet för »bondeståndet och dess afkomlingar», samt lägga skattehördorna uteslutande på alla af adel födde eller ock derjemte på de öfriga statsstånden; i fall man vill tänka sig en så stor orimighet, och hvartill bönderna under ingen riksdag, så länge Sverige stått, visat den ringaste skynt af fallenhet. För att göra motsidan till viljes och ponera sjelfva det yttersta af all absurditet, hvartill den någonsin kan sträcka sig, föreställa vi oss dock nu för ett ögonblick denna grofva hårdhet å böndernes sida, och hvarigenom *de* då skulle göra mot adeln *detsamma*, som adeln *under sekler* gjort mot dem (i afseende på immuniteten, för att ej tala om allt annat). Men — vi upprepa det — *sådant* vore likväl endast tänkbart, derest bönderna *fortföre* såsom riksdagsstånd mot adeln såsom riksdagsstånd. Upphäfva stånden — och de äro genom 1844 års representationsförslag *upphäfva* — så är hela den ponerade hårdheten, hela detta bondtyranni ogörligt! Om också pluraliteten på en riksförsamling, upprättad efter nämnde 1844 års förslag, skulle någongång bestå af sådant folk, som vi till följe af yrket kalla bönder, så skulle desse likväl icke kunna genomdrifva någon slags författning, kränkande för adeln eller hvad annat nuvarande stånd som helst, utan att detta tillika skulle vara kränkande för dem sjelfve, då alle samtliga i hela riket endast vore samhällsmedlemmar, lika anfallne af hvarje lag, och lika fredade deraf. En adel kan omöjligen tillfogas skada, då en adel som riksstånd icke finnes.

277

Ett på en gång oförsyntare tillmäle och ytligare resonnement kan följaktligen knappt läsas, än då hr F. (i det ofvan citerade) om 1841 års representationsförslag förmäler, att det var ett försök (af bondeståndet), »söm i ensidighet och ståndsegennyttia fullt kan mäta sig med de flesta af de orättvisor, för hvilka man så bittert anklagar förra tidens adel.»

Sanna förhållandet är, att de orättvisor, hvaröfver man i afseende på »förra tidens adel» talar, bestodo uti ett vidt *öfverskridande* af gränsen för de rättigheter, som den ena samhällsmedlemmen bör hafva i bredd med den andra; hvaremot 1841 års förslag (och om man deruti vill se ett »försök» från böndernas sida), alldeles icke innefattar ett sådant *öfverskridande*, utan tvertom ett så vidt möjligt annalkande till att sätta samhällets medlemmar samtliga på lika fot med hvarann i representativa förhållanden*). Då följaktligen »förra tidens adel» hade gjort *intrång* på de andra samhällsmedlemmarnes område, så innefattar deremot 1841 års förslag *icke intrång* på någons, utan ett börjadt återställande och insättande af *hvar och en* på *det* område och inom *de* gränser, hvarje person efter billighet och förnuft bör hafva i social väg. Detta utgör alltså ingenting, som kan ställas i paritet med »orättvisor» från hvilket sekel och af hvilket stånd som helst; allra minst är det analogt med vår medeltidsadels många tilltag.

Man kan visserligen till förklaring eller till ursäkt för dessa sistnämnda åberopa de äldre tidernas utvecklade begrepp om staten, det dunkla och rättlösa tillståndet öfverhufvud o. s. v.; hvadan adelns inkräktningar af gods och undantagsförmåner då icke vore mera att undra

öfver, än så många andra händelser och ger-
ningar från de mörka seklerna. Historien vill
dock icke till fullo vitsorda denna åsigt, em-
dan folket ej torde hafva varit så medvetelslöst
om humanitetens kraf och menskliga rättighe-
ter, som man här förutsätter. De privilegie-
rades öfvermakt härledde sig ej så aldeles från
tidehvarfvets outvecklade skick och svaga be-
grepp, som icke mera af ett medvetet våld, in-
vasion på de öfriges gamla väl kända rättsge-
biet, och således af usurpation. Folket vek för
makten, men ej af okunnighet om något bättre.
Detta bevisas deraf, att en annan, vida rättsenligare
och allmänt billigare författning fanns i Sverige
före Bördsaristokratiens uppkomst såsom socialt
stånd, d. v. s. med representativ makt på Herre-
dagarne och med allmogens uteslutande. Äfven
bevisas det deraf, att, om man tänker sig börds-
privilegiets uppkomst ur den Adliga Rusttjänst-
författningen och det dermed följande Verlds-

*) Likheten är väl icke fullt uppnådd, och man har
anmärkt detta som en inkonsequens i förslaget.
Men det är likväl, såsom vi sagt, ett stort an-
nalkande dertill, och så stort, som för vår tids
idéutveckling, rörande de representativa rättighe-
terna, kan passa. Att på detta sätt gå period-
vis steg för steg framåt, är ju att icke göra saltus,
eller bryta mot den historiska kedjeutveckling, som
man menar med kontinuitet?

299

liga Frälset, så var detta till sin grund rättvist, såsom endast bestående uti undfäendet af en *viss fördel* (en viss skattefrihet) emot uppfyllandet af en *viss pligt* (skyldigheten att ställa krigsman); men detta förhållande ändrades och öfvergick till orättvisa, då bordsadeln för sina familjer behöll och till och med högligen utvidgade fördelen (det världsliga frälset, skattefriheten till en viss grad), utan att i motsvarande grad fullgöra rusttjenstpligten, eller endast fullgöra den mot särskild ersättning; samt slutligen och i synnerhet genom tagande af representationsrätt för sina ätter och dermed administrativ myndighet öfver staten, något, som från början icke alls ingick uti den fördel, som erhöles till vedergällning för rusttjensten, såsom endast bestående i en viss skattefrihet. Det är denna sista öfvergång, som innefattar Usurpationen; ganska tänkbar genom den starka inflytelse, som den rustade adeln kunde utöfva på konungarne och vid herredagarne; ganska tänkbar — men icke dertill mindre orättvis. För öfrigt må gerna hvad ursäkt, som är möjlig, gälla för denna usurpation. Sådant angår blott bedömandet af fordna tider. Huruvida medeltidens aristokrater voro våldsmän, eller ej, utgör en fråga, vigtig att afgöra för hvad vi hafva att tänka om deras karakterer. Men den saken är af ingen betydelse för *vår tids* utvecklande af *sina* sociala formationer och bestämmanden härvid. För oss är det nog, om Bordsadelns prerogativ är till saken orättvist (såsom hr F. sjelf högtidligen sagt); detta gör tillfyllest för att finna detta prerogativ såsom sådant böra *upphöra*: usurpationen må för öfrigt en gång hafva *uppkommit* under hvilka mer eller mindre ursäktliga vilkor som helst.

I sak kan man uppkasta en annan fråga. Man kan säga: låt också vara, att, om stånden upphöra, och bönderna, äfven derest de skulle komma till öfvervigt inom riksförsamlingen, således ingenting kränkande och skadligt skulle kunna förfoga mot adeln eller några andra, såsom statsstånd, så skulle de ju likväl, såsom medlemmar af ett *skildt yrke* (då *yrket*, att t. ex. bruka jorden, alltid fortfore såsom skildt

från andra göromål) kunna uppträda förtryckande mot de andra slags arbetenas utförare och medlemmar? Ståndsstriden hade väl uppbört; men en *Kamp mellan yrkena* kunde fortfarande? Är det icke möjligt, att bönderna, om de (enligt hvad här öfverallt poneras, ehuru högst osannolikt) en gång komme till exklusiv öfvervigt inom riksförsamlingen, genomdrefve författningar, ländande till kränkning för t. ex. stadsmannasysselsättningarna, handeln eller något annat, liggande utom böndernas eget allmänna och vanliga yrke?

Denna fråga upplöses på följande sätt. Menas med saken ingenting annat, än ett billigt återförande af stadsmannayrkena på det område, dit de rättvisligen höra; således endast ett *korrigering af vissa oarter* hos dem, hvilka utgöra inkräktningar på landtmannayrkena och egentligen äro inskränkningar i hvars och ens naturliga frihet att tillverka och afyttra hvad han kan, hvar han vill och till hvem han behagar; så kan ingen med skäl klaga öfver sådant. Menas, åter, något slags utrotande af stadsmannayrkena eller deras försättande på inskränkta fot, än dem billigen tillkommer; så uppstår alltid den genfrågan: kunna landtmannayrkenas utförare nånsin betrakta stadsmannayrkena såsom *gagnlösa* för sig? Är detta icke möjligt, så är det ej heller tänkbart, äfven ur den lägsta synpunkt (den egna fördelens), att bönderna — alltid med antagande af deras öfvervigt i statsadministrationen — skulle företaga sig stadsmannagöromålens utrotande eller försättande i usel ställning. Detsamma kan sägas om alla andra yrken.

Ett verkligt *krig emellan yrkena* är följaktligen ej att befara; och hvarföre? *emedan desse alla äro hvarann inbördes gagneliga*, för att ej säga *oumbärliga*; de äro hvarandras naturliga *medarbetare* i samhället; hvaremot *krig mellan statsstånd*, såsom skulda genom representationsprivilegier, ej blott äro tänkbara, utan varit ganska verkliga, såsom man sett tid efter

21
tid; och hvarföre? emedan stånden, såsom skilda representationsklasser, icke gagna hvarann inbördes, utan på riksdagarne äro till såsom hvarandras motståndare, för att ej säga motarbetare, och vanligen handla med den gifna tendensen att försvara sig mot hvarandra, hvilket tillräckligt intygar deras grundmening att i botten (såsom statsstånd, nemligen) vara hvarandras fiender (helst de äro uppkomna för att vara hvarandras motvigtler); endast uppträdande såsom fullt vännar, när någon ännu större och gemensam fiende hotar dem samtliga; men genast åter färdige, så fort faran upphör, att börja arbetet till hvarandras bekämpande, med nit hos hvarje, att, så vidt möjligt, skaffa sig fördelar på den andras bekostnad.

Denna karakteristiska åtskillnad mellan stånd såsom blott olika yrken, och stånd såsom vid sidan af hvarann uppträdande skilda delar af representationen, eller statsstånd, torde förtjena att tagas i mera allvarsamt betraktande, än hittills skett, af alla med sakens utredande sysselsatte. (Forts. följer.)

STRIDEN EMELLAN GEIJER OCH FRYXELL,
om Aristokratfördomandet.

(Forts. från M 121.)

Hr F. har sid. 13 följande framställning:

»Oviljan mot aristokratien borde hos Svenskarne vara mindre än hos deras grannar och hos européerne i allmänhet. Feodalismen har hos oss aldrig skjutit rot, aldrig burit frukt. Svenska adeln har öfver de andra samhällsklasserna aldrig på långt när haft så mycken magt eller kunnat utöfva ett sådant förtryck, som hos grannarne, Ryssar, Polackar, Tyskar och Danskar. Svenska allmogen har alltid varit fri, aldrig slafvat under lifegenskapens ok. Den har likasom de andra ofrälse stånden redan i flere hundra år haft laglig röst och stämman vid afgörandet af fäderneslandets angelägenheter, en rättighet, som ingen europeisk allmoge i sådan grad innehaft. Vi säga det med trygghet: bland alla Europas folk har, med ett eller annat mindre undantag, ingen allmoge varit så fri, som den svenska; ingen allmoge har af sin adel lidit så litet förtryck som den svenska.»

Om vi icke efterfråga att fästa oss vid de särskilda punkter i detta stycke, som äro historiskt osanna, utan gifva hr F. rätt i hufvudmeningen, hvilken innefattas i dessa ord: »att svenska adeln öfver de andra samhällsklasserna aldrig på långt när haft så mycken magt eller kunnat utöfva ett sådant förtryck, som (adeln) hos grannarne, ryssar, polackar, tyskar och danskar»; så spörja vi endast: *hvarföre* har ej adeln i Sverige kommit derhän?

Icke härleder sig detta af brist på fallenhet och nit hos adeln sjelf, att vinna ett sådant mål lika väl i Sverige, som i de andra länderna. Historien intygar tillräckligt huru adeln här uppbjudit all sin förmåga, att försärfva bondeståndet, och äfven så vidt möjligt beherrska de andra, ehuru det högre presterskapet, först genom kyrkans mäktiga utländska stödjepunkt (påfven) och sedan inrikes genom stödet af konungarne, värnade sin plats bäst. Men huru vidt adeln hunnit med sitt fiendtliga arbete mot bönderna, synes då det vid medlet af 1600:talet gällde sjelfva *Bondeståndets existens**) såsom ett fritt stånd; och det hade ganska säkert fallit i lifegenskap, derest icke det Carolinska tidehvarvet inbrutit och en reduktion kommit, som

störtade adeln ifrån dess usurperade öfvervälde. — Hade man icke redan i Carl X:s tid vågat sig fram med den definitionen på undersätare, som just är lifegenskapens utgångspunkt, att nemligen Adeln utgjorde konungens *omedelbara* och (i sällskap med borgare och prester) *egentligen enda* undersätare, hvaremot hela massan af Bönderne icke vore konungens undersätare annars än *medelbart*; d. v. s. Bönderne skulle betraktas såsom Adelns undersätare *omedelbart*, direkte och egentligen, samt icke kunna anses som konungens undersätare (följaktligen icke heller såsom medlemmar af samhället, delegare i riket) annars än blott *genom* adeln eller såsom *dess* egendom. Hvad säges härom? Begriper man nu, huru litet det fattades svenska Bönderne att få dela de ryskas och polskas öde? Det finnes följaktligen visst intet skäl, att hysa mindre ovilja emot aristokratien, såsom institution, i Sverige, än annorstädes; enär orsaken, hvarföre vi icke här af densamma blifvit störtade i samma elände, som andra folk rönt af sin aristokrati, icke står att söka i den svenska adelns större hofsamhet, då den handlat som adel; utan deruti, att dess makt, i tid och medan det ännu var möjligt, blef bruten.

Sjelfva tankeställningen i hr F:s sist anförda stycke är eljest märklig för den deri rådande anden. När man läser det, ser det nästan ut,

*) Se sjelfva brochurerna.

254 86

som om hr F:s mening vore, att Adeln egentligen *haft rätt att göra oss alla här i landet till slafvar*, hvarföre, då den likväl icke behagat gå så långt, vi stadna i sann förbindelse hos Adeln för denna dess godhet, ungefär som för en *nåd*. Det är verkligen hemskt, att en författare, i öfrigt så berömvärd, skall kunna i våra dagar uppträda med ett sinne, till uttrycksättet så närgående slafvens.

Man må nu döma, *här om* huru man vill, så skall imedlertid hvar och en lugn och fördomsfri läsare, såsom vi tro, hafva svårt, om ej omöjligt, att på annat sätt kunna tyda hr F:s yttrade tänkesätt i denna sak, då hr F., straxt efter det nyss citerade, skrider till uppräknandet af »hvilka vackra minnen, hvilka anspråk på tacksamhet Adeln har att uppvisa»; och för detta ändamål omtalar 1:o Förmyndare-regeringen från 1632—1644; 2:o Regeringen från 1720 till 1738; och 3:o Förmyndarstyrelsen från 1519 till 1533. Ehuru väl åtskilligt här kan vara att pruta på, såsom Geijer visat; så äro vi dock fullt beredde, att ej allenast erkänna dessa regeringars alla meriter, utan likaledes med vördnad och kärlek underskrifva loftet för hvar enda annan adelig individ, på hvad tid som helst han lefvat, den der såsom en god, upplyst och verksam man hedrat och gagnat fäderneslandet, sina medborgare och sig sjelf. Men hvad hör allt detta till ämnet? Kan icke hr F. begripa hvad hvarje tänkande läsare af historien alltid finner, nemligen, att de omtalade förmyndar-regeringarne kunde fullt ut *lika väl* hafva inlagt sina meriter och utöfvat det förtjenstfulla de gjort, om medlemmarne icke tagits af adel, utan valet till förmyndare skett bland skicklige män af ofrälse stånd? Aristokratien, såsom sådan, utgjorde följaktligen icke den *oundgängliga grunden* för det goda, som utfördes: var icke *vilkoret*, hvarför utan meriterna blifvit omöjliga. Man har alltså icke aristokratien såsom institution att tacka för de omtalade förmyndar-regeringarnes gerningar; utan hellre är det aristokratien sjelf, som på sin tid borde hafva tackat för att uteslutande så begagnas till sådana höga värf. — Alldeles tvertom är, deremot, förhållandet med det skadliga, som börda adeln tillvägabragt. Alla de undantagsförmåner,

19

till öfriga samhällsmedlemmarnes förfång och i synnerhet till böndernes förtryck, hvilka denna adel genom impuls på regenterne, som den ständigt omgaf, viste förskaffa sig, kunde den icke vinna annars än såsom en med privilegier doterad klass, i staten skild från de öfriga och sålunda försedd med möjlighet att kunna tillägga sig något inkom. Hr F. har sjelf icke förtegit allt detta onda. Han kan då bäst svara, om icke detta verkats af adeln just *såsom adel*? om ej bördsprerogativet varit den *oundgängliga grunden härfor*: det *vilkor*, hvarför utan saken varit omöjlig? Sanningen likmätigt, kommer betraktaren således oundvikligen till det märkvärdiga resultat genom historiens studium, att Bördsinstitutionen varit skulden till det klandervärda, som dess medlemmar i allmän social väg åstadkommit, men icke till det goda, de i sådan väg gjort (med några högst få undantag, såsom då adeln 1309 afsade sig den exklusiva besittningsrätten till säterier m. m.; hvilket var en berömvärd handling, och gjord af adeln *såsom adel*), allt af det enkla skäl, att nämnde institution varit *conditio absoluta & sine qua non* till det *förra*, men ej en sådan *conditio* till det *sednare*. — Vi tala här naturligtvis alldeles icke om de enskilda grymheter eller råheter, som om de enskilda individer i medeltiden, likasom i alla andra tider, begått, och hvilka lika väl begåtts af individer inom de öfriga samhällsklasserna. Sådana saker lägga vi icke och kan ingen lägga Bördsinstitutionen till last, emedan den icke varit *conditio sine qua non* för dem. Vi anföra derföre sådant ej till nachdel för adeln, emedan vi då skulle vara orättvise. Vi framhålla allenast hvad dess medlemmar gjort på herredagar, vid riksdagar och kring thronen, der de hade plats och ord till följe af bördens; alltså i och med institutionen sjelf. Det är i denna egenskap de handlade i allmän social väg: det är som ledamöter af denna genom födselns slump bestämda klass, de usurperade privilegier, och gjorde inkräktningar på de andra klassernas områden o. s. v., hvilket allt innefattat, ej individuella, men institutionella handlingar.

Enligt hr Fs system måste det likväl vara Konungarne och icke Adeln sjelf, man har att gifva skulden för de aristokratiska usurpatio-

nerna. Se i synnerhet härom hans märkvär-
 diga förklaring (litet längre fram i häftet) rö-
 rande sättet huru de otaliga kronogodsens i Gu-
 staf Adolfs och Christinas tid kommo i adelns
 händer. Det var nemligen Gustaf Adolf och
 Christina sjelfve, som lemnade bort godsens; de
 bära således skulden: men adeln, hvilken som
 lydig undersäte tog emot gåfvorna, var oskyl-
 dig. På enahanda sätt kan man säga att det
 skedde under Folkungarne och Unionen. Alla
 de privilegier, rättigheter och omätliga gods
 adeln då usurperade, *fick den af eller genom*
konungarne! Det är således öfver konungarne,
 men icke öfver adeln, vi hafva att beklaga oss,
 menar hr F. Tror han då någon läsare finnas
 nog enfaldig, att påstå Adeln såsom sådan nånsin
 hafva utgjort sjelfva den *verkställande makten*
 i riket? eller att man tänker sig *detta*, då man
 talar om adelns usurpationer? Visserligen icke
 Regenterne »verkställde saken», det lider ingen
 tvifvel: *de* gåfvo förläningarne. Men *hvem* tog
 dem, och tog dem uteslutande? Hvem, om ej
 adeln, endast stundom aflöst af prelaterne, var
 det som omgaf regenternas personer, till sin
 fördel inverkade på deras beslut och *genom*
denna impuls skaffade sig privilegierna och god-
 sen, på det regenterne måtte få fred för ari-
 stokraterne eller kunna begagna dem för sig?
 Men att verka på detta sätt, är just hvad man
 här menar med att »usurperas».

Det går slutligen så långt med hr F:s ifver
 för aristokratien, att det sid. 16 ser ut som om
 han ordentligen sörjde öfver, att icke de ofrälse
 stånden blifvit af adeln *helt och hållet för-*
tryckta. Detta låter otroligt; men huru skall
 man eljest tyda följande:

»Först bland sådana *) räkna vi *just den om-*
ständigheten, att svenska ofrälse stånden aldrig
 varit af adeln *helt och hållet förtryckta*. De hafva
 alltid med mer eller mindre lagliga rättigheter stått
 täflande bredvid adeln. Deraf har mellan båda sam-

*) D. v. s. bland orsakerna till hatet mot Aristo-
 kratien i Sverige, hvarom talats raderna förut.
 Red. not.

L. 171

hällsklasserna uppkommit, en strid, hvilken, utan hvilat
fortgående, alstrat mer och mer ökad förbittring.
Trätor, dagligen fortsatta, reta sinnet mer än en
vida gröfre orättvisa en gång för alla tillfogad (!)
Detta sednare var händelsen i andra länder, der
adeln fick en helt och hållet afgörande öfvervigt;
der ofrälseständerna voro så djupt nedtryckta, att
någon strid aldrig ens kom i fråga; att till och
med de förtryckta genom vana och häfd ofta an-
sågo sitt tillstånd vara det naturliga; så hänga,
att de länge icke ens anade eller önskade någon
förändring deri, utan blott en mild utöfning af
den gifna öfvermakten.»

Man blir hemsk vid läsningen af dessa ord:
man bemäktigas af en känsla, delad mellan för-
undran och blygsel, vid tanken att en svensk pen-
na kunnat nedskrifva sådant! Märk läsare —
hr F, önskar fred i landet. Strid har funnits
och finnes tyvärr ännu i Sverige: men den
skulle ej kunnat och kunna ega rum, om de
ofrälse ständerna af adeln blifvit helt och hållet
förtryckta! Denna slutsatts är gifven, såsom
medlet till det önskvärda målet, freden, och
till undvikandet af »trätor, som, dagligen fort-
satta, reta sinnet mer än en vida gröfre orätt-
visa, en gång för alla tillfogad». Förstår du,
läsare? Fingerpekningen är tydlig. Om Adeln
lyckats störta alla de andre i samhället under
sig, så skulle väl detta hafva varit en vida
gröfre orättvisa (än hvad som skett), det med-
gifves: men sedan den blott en gång för alla
blifvit tillfogad, menar förf., så skulle det
sedan hafva blifvit lugnt i landet: de ofrälse
ständerna skulle här, likasom i Ryssland, Polen,
Galizien och Ungern, känt sig så djupt ned-
tryckta, att någon strid aldrig ens kommit i
fråga*). Slafveriet skulle till och med hafva
öfvergått till ett naturligt tillstånd! — Hvad
säger du härom, läsare? Hade det icke varit
önskvärdt? Hade det icke varit herrligt, om
svenska adeln lyckats i de sträfvanden, som
nådde sin spets vid medlet af sextonhundra-
talet? Vi skulle då med säkerhet hafva blif-
vit ett adelsfolk, alldeles som polackarne, för

att sedan, genom de adliga ätternes inbördes tvister och då folket i massa ej mer hade något ord med om fäderneslandet, också, med lika säkerhet som Polackarne, blifva ett rof för ryska örnen! Hvilken skön utsigt — som tyvärr gjordes till intet genom adelns kufvande under Carl XI och Gustaf III.

Vi äro väl öfvertygade, att hr F. med nödropp och många besvärjelseformler skall draga sig tillbaka vid blicken på dessa slutsatser, följdriktigt och nära oundvikligen dragna från hans citerade sida 16. Men vi påstå, att om hr F. i dessa sina rader icke haft *den mening* vi här angifvit, så har han i dem haft alldeles *ingen*.

Han kan välja. Vi äro förvissade, att hr F. aldrig skall brista på *välmenta försäkringar*. Geijer har i sitt svar (sid. 103) tecknat honom med dessa ord:

»Hr F. är stark i dessa ofta återkommande försäkringar. *Han bedyrar sin kärlek för fäderneslandet, sin ömhet för konung och folk. Jag tror honom. — Han bedyrar den verkliga liberalismen af sitt tänkesätt*, som skall vara så stor, att han derigenom torde utsätta sig för ultra-aristokraternes misshag. Jag tror att han i den punkten kan lugna sig.»

Geijer har på andra ställen karakteriserat sin motståndare med ord, som, efter hvad man kan se af hr F:s häfte *Nº 2*, bittert stölt honom. Det är framför allt då Geijer kallar honom »en mera liflig än djupsinnig herre», samt någonstädes säger honom vara »enfaldig».

Hr F. har med grämlöse releverat i synnerhet det sista. Vi tro också, att ett vida mera träffande adjektiv af hr G. kunnat väljas.

Emellertid är det en sanning, att hr F. skrifvit för aristokratien på ett sådant sätt, att hela den i anledning deraf väckta striden, såsom Geijer förutspår, troligen kommer att lända hr F:s patroner till mera skada än gagn. När sådant inträffar, kan det måhända vara godt

nog, om man eger ett sådant epithet som »enfaldig», att urskulda sig med. Geijer har ädelmodigt erbjudit det. Det torde framför allt behövas, när man låtit påskina sådana sattser, som att det varit ett medel att bekomma slut på trätorna i landet, om hela folket en gång för alla blifvit helt och hållet lagdt under adeln, d. v. s. gjort till en klass af lifegna.

(Slutet följer.)

*) Allt det ohistoriska och opsykologiska i hela detta F-ska radoteri lemna vi alldeles orördt. Hvar och en som kastar sin blick på Rysslands, Polens och nu sist Galiziens händelser (likasom på Ungerns i förra seklet), vet huru det förhåller sig med friden och lugnet, som de länder åtnjuta, der folket befinner sig i slafveri under adeln.

(Red. Not.)

STRIDEN EMELLAN GEIJER OCH FRYXELL,
om Aristokratfördomandet.

(Forts. från N 145)

Vi hafva hållit oss så länge vid inledningen i hr F:s första häfte. Orsaken var, att hr G. i sitt svar så godt som alldeles omkarit de politiska sattsérna déruti, blott i anledning af dem skänkande hr F. (sid. 13) dessa ord: »det vore obarmhertigt att förfölja honom på detta fält». Vi hafva likväl icke ansett framsällningarne böra alldeles oanmärkte få passera, då de utgått från en författare, som i öfrigt för sina historiska arbeten, der det icke gäller att bedöma åsigter utan blott berättä händelser, njuter en så rättvis och allmän aktning, att han möjligen kunde missleda mången läsare endast med vigten af sitt välförtjent berömda namn.

Ifrån och med sid. 17 börjar egentligen det faktiska i striden emellan hrr G. och F. Utgångspunkten för anfallet har hr F. tagit i de tre Geijerska Föreläsningarne, hvilka åter i många fall datera sig ända från Litteraturbladet. Hr F. har gjort ett stort antal anmärkningar emot dels hvad han ansett för historiska *misslag*, dels *oriktiga åsigter* hos Geyer. Hr G. har till besvarande upptagit båda delarna, och kommit till den slutsatts (sid. 102), *att ingen enda af hr F:s anmärkningar har en verklig eller mera än skenbar grund*; samt att hr F:s skrift upplöser sig i tvenne beståndsdelar: *förmenta skäl och välmenta försökningar*. Men då hr F. i en ny brochure härpå gifvit ett »återsvar», har han (sid. 4—9) framvisat ett betydligt antal ställen, deri hr G. lämnat hans gjorda anmärkningar utan svar; samt vidare (sid. 9—28) granskat en mängd andra punkter, der hr G. visserligen svarat något, men, efter hr F:s mening, icke vederlagt honom, utan merendels gått på sidan om sakerna och anfört hvad ej hörde till det omtvistade.

Att ingå i alla dessa enskildheter kan icke vara föremålet för en tidningsartikel. Det är också mindre behöfligt, då anmärkningskriterierna å ena och andra sidan säkert redan befinna sig i alla deras händer, som hafva lust och förmåga till bedömande af sådana detaljer, som de här förekommande. Vi skola derfor in-

skränka oss till några reflexioner, hvilka vi anse göra tillfyllest för det politiska i frågan.

De historiska fakta, hvarom tvisten uppstått, äro utan tvifvel af stort intresse att söka få klart utredda. Hr F. börjar sina anmärkningar med Carl IX och slutar dem egentligen med Carl XI; ehuru ett och annat äfven förekommer både före och efter denna period. I hr G:s såväl Föreläsningar som till hr F. ställda »Svar» finner man stora blickar kastade öfver mensklighetens och, serskildt, Sveriges högre förhållanden: men dessa åsichter gå alla, eller dock för det mesta, i en tendens, som hr F. dels icke synes uppfatta, dels icke underskrifver. Följden blir, att de begge tvistande i dessa saker stå och tala hvar för sig, icke räkas i tankarne och således ej heller kunna sammanjemka sig till fred, eller ens till ett resultat. Detta sednare får läsaren skapa sig sjelf. Då vi för vår del hylla friheten under synpunkt af allmänt erkänd och åt hvarje enskild tilldelad menniskorätt, så gilla vi hr G:s åsichter.

Hvad de *faktiska enskildheterna* vidkommer, så är det visserligen sant, som hr F. säger, att flera af honom i första häftet gjorda anmärkningar af hr G. dels blifvit förbigångna, dels blott besvarade på sidan. Men det kan lika litet nekas, att mycket å andra sidan också blifvit af hr G. i hans svar anmärkt mot hr F., hvilket denne i sitt andra häfte (återsvaret) antingen icke alls besvarat eller upptagit blott på sidan.

Till en icke obetydlig del förfaller hr F. i ordstrid. När hr G. påstått, att man måste

292

se hans uttryck i det stora, inre *sammanhang*, hvartill de höra i tankegångarne på de olika ställen i hans skrifter, der de förekomma; så här hr F. mer än en gång uppdat, att tydliga *motsägelser* gifvas emellan de Geijerska uttrycken, hvarvid han utropar *sammanhang! sammanhang!* — visande, att här intet *sammanhang* finnes. Han skulle hafva påmint sig, att det gifvas tvenne slags *sammanhang*; ett inre och ett yttre. I det sednare har hr G. otvifvelaktigt brustit på flera ställen; och sådant blir alltid ett fel. Men jemförelsevis är detta ändock bättre, än att brista på det inre *sammanhanget*.

I flera detaljuppgifter, särdeles i 2:a häftet, synes hr F. hafva företrädet framför hr G., såsom t. ex. i frågan om de rader (rörande konungs rätt att återtaga donerade kronogods), som hr G. säger hafva uteslutits ur Gustaf Adolfs konungaförsäkran 1611, men af honom vara åter införd 1617; hvaremot hr F. med dokumenter bevisat, att raka motsatsen egt rum: nemligen att denna tirad varit bibehållen 1611, men af Gustaf Adolf sjelf blifvit utesluten 1617. Likaså har hr F. ådagalagt, att hr G:s tycke för drottning Christina icke hvilar på skäl; utan blott på ett slags besynnerlig och ogrundad förkärlek. I både det förra och sednare kan hr F. hafva rätt; ehuru vi ej kategoriskt må utlåta oss deröfver, utan öfverlemnadt till hr G:s eget ompröfvande och besvarande vid tillfälle. Det vissa är, att alltsammans reducerar sig till en sak utan vigt i afseende på sjelfva det egentliga, eller *Adelsfrågans politiska afgörande*; helst då denna upptages i och för *vår tid*, hvilket utgör det stora problemet. Hr F. kan svara, att *detta* icke varit hans afsigt att vidröra: att han blott velat rehabilitera vissa adliges historiska ära, hvilken man gått för nära. Nå väl! äfven i detta afseende är hans strid med Geijer till en stor del blott en ordstrid. Vi hafva förut anmärkt, det hvarje läsare af historien redan vet, nemligen, att aristokraterne, såsom medlemmar af adeln, aldrig utgjort sjelfva den verkställande makten i riket; hvaraf följer, att

395

när oräkneliga gods, företräden af alla slag och undantagsförmåner gäfvos dem, gjordes detta af den verkställande maktens innehafvare, således af någon konung eller drottning. Häraf hemtar hr F. stöd att skylla detta onda på regenterna, hvori han har rätt till *formen*; men hr G. skyller det, om ej ensamt, dock förnämligast, på aristokraterne, hvilket kommer själfva *saken* närmare, emedan en privilegierad och redan ganska mäktig samhällsklass, ständigt och talrikt omgifvande regenterna, måste, dels genom fruktan som den ingifver, dels genom hopp om stöd som den meddelar, ega en så stark inflytelse på thronens eller den verkställande maktens innehafvare, att folket ganska billigt och naturligt kan lägga den privilegierade klassen till last det lidande som i samhället uppkommer genom de alltför stora förmåner den medelst sin inflytelse tillskansat sig. För det axiomatiska häruti kan man omöjligen blunda.

En opartisk läsare af både Geijer och Fryxell kommer otvunget till den slutföljden, att den omtalade skuldebördan bör läggas på *både* konungamakten och aristokratien, så fort de begge befunnits obehärdade och okontrollerade genom en passande folkmakt i samhället. Detta af historiens studium uppkommande resultat i tanken instämmer närmast med Geijer; och gör det till största delen äfven med Fryxell, så vida man lägger tillbörlig vikt på hans här och der meddelade försäkringar, att ej vilja försvara Adeln obetingadt, samt härtill fogar hans skildringar i Berättelserna ur Svenska historien, hvilka i allt hufvudsakligt framställa aristokratien sådan Geijer sagt den hafva varit.

(Tillägg följer.)

294

STRIDEN EMELLAN GEIJER OCH FRYXELL.

om Aristokraterfördömandet.

(Tillägg från N 147.)

Det torde vara lämpligt, att vid sidan af de begge egentliga kämparnes brochurer nämna de småskrifter, som i anledning af dem under årets lopp utkommit.

Tvenne äro anonyma. Den första, tryckt i Linköping, heter: *Några ord om Aristokrater och Stånd; med anledning af skriftväxlingen mellan prof:ne Geijer och Fryxell.* Förf. gör sid. 5 den signifikativa anmärkningen, att det kunde vara temligen likgiltigt »hvilken af de båda häfdatecknarne (G. eller F.) som har rätt i sitt omdöme öfver *det förslutna*, om icke föreställningen om detsa beskaffenhet och tilldragelser mäktigt inverkade på föreställningen om *det närvarande* och på öfvertygelsen om sättet att bereda *framtiden* till ökad lycka och större belåtenhet». Detta visar *huru* och *för hvad ändamål* en viss klass läsare i landsorten tagit hr F:s skrifter mot Geijer. Det är nemligen icke blott i den enkelt historiska meningen, som hr F. i sitt första häfte framhåller, att bidraga till rensning af vår häfdateckning från misstag; utan det är, för att genom den gamla aristokratiens upphjelpande till större beder förskaffa stöd åt den närvarandes anspråk. Just så hafva också vi bedömt frågan, och, såsom man i det föregående funnit, till försökets öfväpnande visat alla hr F:s anmärkningar till framlidne adliges välförtjenta rehabilitation i sådane enskilda fall, der de möjligtvis lidit personligen orätt, hafva aldeles ingenting att skaffa med *sjelfva adelsfrågans* afgörande i vår tid. — Den andre anonymen har, till motstycke mot Linköpingsskribenten, rangerat sig på Geijers side. Han kallar sin skrift: *Anders Fryxell såsom politisk och historisk skriftställare; med anledning af ingressen uti hans sednaste arbete: om aristokraterfördömandet i Sverige m. m.* Han talar varmt och uppriktigt för nationens sak, och uppgör sid. 31—54, för att »travestera hr F.», en ganska läsvärd lista på exempel ur historien, som visa svenska adeln och flere af dess medlemmar i en aldeles motsatt dager mot den hr F. framhållit.

Slutligen böra vi ei förbigå »*Några ord om*

doktor A. Fryxells stridskrift mot prof. Geijer, af G. H. M—n». Ledigt och väl skriven, utgör den ett försvar af hr G. mot hr F., bestående i flere grundade erinringar vid den sednares sätt att se svenska Feodalismen under Folkungarne, Förmyndarstyrelsen 1319—1353, sjelfva Unionens natur, o. s. v. Hr M—n säger, »att i de sednare delarne (af de F:ska Berättelserna) ett allt varmare *Danskt* intresse framträder», samt att »detta i synnerhet i Carl X Gustafs historia tagit en starkare öfverhand, än som varit billigt». Anmärkningen är icke utan sin vikt.

Då genom polemiken mellan hrr G. och F. tankarne om adelsfrågan blifvit lifligt väckta öfver hela landet; och vi derföre ej blott omtalat sjelfva stridskrifterna, utan äfven andra, som med dem stå i sammanhang, må vi denna gång sluta med en önskan, uttalad af en från denna tvist alldeles skild och således i saken fullt opartisk författare, hvars ord dock här kan göra sitt till det viktiga ärendets närmare utredande:

»Af vikt för tidevarvet vore, att en bok utkomme, som utredde både vår bördsadels historiska ursprung och skiftningar under olika perioder, men derjemte öfverhufvud ock bestämde hvad man egentligen har att förstå under benämningen »adel» och dess skilda arter inbördes. Utan allt slags orättvisa och bitterhet emot framfarna eller lefvande män, födda inom detta stånd, skulle denna bok hafva att visa:

1:o Huru man i sina teorier oftast sammanblandat *karakters-adel* (personlig ädelhet, upphöjdt sinnelag, andliga förmögenheter) med den härmed uti intet nödvändigt sammanhang stående omständigheten, att vara född af den och den (*börds-adeln*); med hvilken förblandning följt, att man till *den sednares* försvar anført sätser, som endast äro tillämpliga på *den förra*; och hvaraf ett helt system af orimligheter uppstaplats till bördsadels hägn.

2:o Att ingenting, så mycket som *börds-adeln*, förstört den *egentliga* adeln, så väl till hela dess begrepp och uppfattning i folkets föreställnings-sätt, som till dess historiska befintlighet och verkan inom samhället.

3:o Att den *egentliga adeln*, utgörande en i landet varande samling af de i och för *karakters-adeln*, upphöjdt sinnelag och andliga förmögenheter utmärktaste menniskor, omöjligen kan vara annat

296

än personlig; såsom den ock i Sverige varit af älder (ända tills bördens adeln på tolfhundralet instituerades), endast från hela det öfriga folkets skild genom de omgifvandes *förtroende*, fritt gifvet åt personen genom allmänna tänkesättet, eller vid särskilda händelser genom *val*, då personen behöfde bestämdt framkallas och uppmanas till ett anförarvärf eller annat i samhället behöfligt kall.

4:o Att blott den personliga adeln bildar en *sann aristokrati*, då man med detta ord vill förstå hvad dess grekiska ursprung antyder: »det bästas valde»; hvarföre också alla politiska satser, som ur denna synpunkt nämnas till aristokratiens försvar, allenast äro användbara för den personliga adeln.

5:o Att bördens adelsbegreppet, i och med att göra en falsk aristokrati gällande, *satt adel och folk i harnesk mot hvarandra*; då deremot den sanna aristokratien, långt ifrån att stå i strid med demokratiens, tillhör den såsom dess rätta blomma.

6:o Att bördens adelsbegreppet, såsom till sin grundstats *materialistiskt* och köttligt (beroende af födseln), *neddragit sjelfva adelsbegreppet* ifrån den immateriella och andliga höjd det bör intaga, för att i samhället hafva sin rätta vikt och betydelse.

7:o Att då det understundom visserligen händer, att af förträffliga fäder uppkomma förträffliga barn, ehuru detta alldeles icke inträffar med nödvändighet eller alltid, så *quarhättes* genom personlighetsadeln allt det *goda* bördens kan medföra (enär det fria förtroendet och valet, som omtalades under 3:o, naturligtvis först med sin undersökning — att jag så må säga, med *opinionens fråga* — vänder sig till barnen af förträffliga föräldrar, och, *i fall de befinnas* svarande mot frågans väntan, blifva äfven de mål för samma förtroende, som fäderna); men man *undgår* allt det *onda*, bördens drager i sitt följte (enär icke, såsom nu, blott på grund af födseln, en mängd karaktersdålige och kunskapsusle personer, på hvilka förtroendet aldrig kunde falla, skulle besitta någon myndighet öfver samhällets angelägenheter).

8:o Att den *tacksamhet*, men ej sällan hör bördens adelsledamöter i temligen anspråksfulla ordalag fordra af sin öfriga omgifning och hela staten för de herrliga bedrifter deras förfäder utfört, alldeles icke bestrides för så vidt den är rättvis, rimlig och lämplig; hvartill höra värn och erkänsla emot sjelfva de personer, hvilka en gång verkligen gjorde bedrifterna, hvarmed äfven kan följte *sådant godt* åt deras efterkommande, som är af natur att böra ärfvas (t. ex. belöningar, gifna i penningar och gods, som härför varit med rätta disponibla); men att gränssorna öfverstigas för en sådan tack-

sambets rimlighet och lämplighet, när efterkommanderne, slägte efter slägte, om möjligt, så länge världen står, skola åtnjuta sociala undantagsförmåner till andras förfång i staten, likasom det goda, hvilket en bevisat, måste betalas genom ondt och med ett lidande, utsträckt till alla tider. Vid denna tacksamhetspligt är vidare att erinra, att den kan vändas om. Ty mången skulle säga, att sjelfve desse herrar (jemte deras barn och barnbarn) tvertom äro de, som stå i förbindelse hos folk och regenter för de värf, hvartill de användes och hvaruti det blef dem möjligt att få utmärka sig. Så låter det åtminstone alltid, när talet blir om oadlige, hvilka böra tacka när de se sig begagnade till något, der heder eller vinst står att skörda. Vi mena om de gamle anherrarne icke fullt så; vi vilja gå så långt i billighet, som görligt är; vi säga derfor endast, att *de* till hälften äro skyldige tacksamhet för det användande de rönte, likasom *staten* deremot till dem stod i förbindelse för deras goda sätt att uppföra sig, hvilket vi då kalla den motsvarande hälften; men för ingendera delen komma vi eller staten i tacksamhetskund hos dessa herrars afkomlingar. Vid sjelfva de ursprungliga bedrifterna har historien äfven mycket att anmärka. När man genomgår v. Stjernmans matrikel, finner man en stor mängd åter adlade utan bedrifter: somlige upptagne i ståndet, af en konungs eller drottningens nyck, till följe af en ynness, ej grundad på ringaste tillstymmelse af förtjenst; andre (och desse äro de ursprunglige) inkomne på riddarhuset, när detta inrättades, i anledning af gammal häfd, enär deras förfäder deltagit i den adliga rusttjenst, som Magnus Ladulås stiftade. Emot de förre hafva vi ingen orsak till tacksamhet; de sednares förfäder, åter, hade åtagit sig ett onus, för hvilket de betalades genom adelsförmånen. Saken var dymedelst mer än väl öfverträd under de tider, då dessa första herrar lefde och rustade för sin ätt, samt under de sednare, så länge deras efterkommande fortforo att uppfylla detta onus. Nu har rust-tjenst för åter längesedan upphört, men descendenterne ändock i sekler åtnjuta samma adelsförmåner, som deras förfäder, hvilka gjorde något derfor. Det är således hela raden af desse afkomlingar, som hafva att tacka staten och de oadlige, till hvilkas förfång de i århundraden utöfvat rättigheter, utan att draga det motsvarande onus, som ursprungligen utgjorde betalningen härför. Gå vi slutligen till *de* anherrar, som åtminstone för några verkliga förtjenster blifvit adlade, så visar sig, att större delen af deras bedrifter skett för andra länder (såsom i tyska krigen), deraf svenska namnet dock

skördat ära, om ock Sverige haft mera skada än gagn. För att icke räkna noga, bifalla vi då att stå i tacksamhet hos så beskaffade anherrar; men likväl på det lämpliga och rimliga sätt, som ofvannföre blifvit sagdt.

9:o Att, när vår börsadels afkomlingar skryta af det blod, som deras fäder gjutit för fäderneslandet, och hvarför descendenterne nu vilja skörda erkänsla, så påminnes, att ännu flere oadliges fäder offrat lif och blod i rikets krig, utan att hafva bekommit något vedermäle hvarken för sig eller sina barn.

10:o Att, huru än man betraktar den tacksamhet och den skuld, hvari svenska folket säges stå till börsadeln för åtskillige af dess förfäders lysande bragder (hvertill man dock billigtvis får låta bli att räkna de ännu talrikare bragder, som bestått i död emot fäderneslandet); så gifves dock intet skryt osmakligare och dummare än de adelsmäns, som med prunkande ord hafva så mycket att förtälja om »urgamla sköldemärken», om »pantarskjortor sedan urminnes tid klädda för svenska vapnens ära», m. m. d., då dessa herrar likväl tillhöra *utländska, osvenska* ätter, hvilka med det gamla Sveriges fornminnen hafva intet att skaffa. Låt också vara, att när dessa ätters upphofsmän här i landet för 1 eller 1 1/2 århundrade sedan inkommo (såsom smeder, köpmän, skrivare eller krigsmän), utmärkte de sig genom drift, nit och berömliga förtjenster, hvarpå adelskapet följde. Utan att förringa desse ättemäns personliga värde, hvarom dock historien talar olika, måste man imedlertid fråga, hvad *Sveriges* höga forntid, dess anor, dess urgamla mandom och hugstora blod angå alla dessa tyskar, skottar, fransmän, kurländare och andre, som endels kunna hafva varit rätt gode män för sig, likasom endels stora skälmar, men dock gemensamt haft den egenskapen, att icke tillhöra hela vår bygd? Man skall häpna, då man ur adelsmatrikeln uppgör listan på alla dessa osvenska ätter. Otvisvelaktigt blefvo deras förfäder öfverflödigt belönade, när dem icke blott tilläts, att, ej sällan framför landets egna barn, komma till rikets bästa tjenster, vinna infödingsrätt och hög utmärkelse, utan ock slutligen genom adelskapet erhålla en så betydlig del i själva den representativa makten. När det i och för sig sjelf är en grof orimlighet (till sin uppkomst blott möjlig under tider och regenter, då svenska folket betagits rätten att bevaka sina egna ömmaste angelägenheter), att en så ringa afdelning af nationen, som börsadeln öfverhufvud, i århundraden egt en fjerdedel af hela folkmakten; så ställer sig samma orimlighet i ännu mörkare dager, när man be-

sinnar, att denna fjerdedel ej en gång utöfvats af svenskar, men till en ganska anseelig del af *utländningar*. Har någon på vår riksdag skäl att stiga fram och tala om Sveriges urgamla ära, om svenska vapen, svenskt blod, svenska bragder — så må det vara någon af våra verkliga bönder: de kunna med mera säkerhet räkna förfäder här i landet under ett par årtusenden, än de flesta af vår skrytsammaste adel under ett par århundraden; och de hafva i tysthet gjort mera, uppoffrat mera, blödt mera, arbetat mera — men, efter segrarne ute och mödorna hemma, fått mindre, än adeln.

11:o Att, när man ordar om nödvändigheten af en pårskammare (en andra, en äldre), bestående af elementer, i grund skilda från den första kammaren, för att bilda en *konservativ* motvigt emot denna, och härvid ur historien (t. ex. för 1789 års riksdag) vill påminna om den nytta adeln bevisat riket i återhållande väg; så har dock sådant i de allra flesta fall icke bestått i annat än försvarandet af de adliga privilegierna. Hvad har riket att tacka för en så beskaffad konservatism? Hvad gagn kan det egentliga folket i stort och landet i det hela skörda af att detta älven skulle utsträckas till framtiden?

12:o Att när en gång börsadeln upphör, detta på intet sätt innefattar ett beröfvande för de adliga släkterna af deras *historiska namn*. Ingenting är naturligare, vackrare och billigare, än att efterkommande glädjas åt frejdade fäder, och ägnas af att beta som de. Så fort med namnen ej följa politiska rättigheter af orimligt slag och till andras förfång, är i dem således intet annat än tillätligt och godt. Men föga öfverensstämmer det med förnuft och ett christligt sinnetlag, om en adlig afkomling känner högmod vid ljudet af sitt slägtnamn, eller tror sig hafva mera skäl att låta sitt hjerta hafva sig dervid, än bonden och hvarje annan samhällsmedlem vid sina fäders och mödrars namn, de der ej sällan utmärkt ädlare, men åtminstone oftast lika aktningvärdade människor. *)

*) Se *Svenska Riksdagens Umbildning eller Representationsfrågan*. (inryckt i *Almqvistska monografien*) Kap. VII, mot slutet.

STRIDEN EMELLAN HERRAR GEIJER
2 OCH FRYXELL.

(Slut fr. Tisdagsbl.)

Art. IV.

Herr Geijer säger, att omkring 1347 hafva »folkkets fordna strider flyttat sig ett steg högre upp och föras mellan dessa lagstiftare sjelfva. Vi se »byggmästarne, sedan de fört huset i höjden, störta »hvarandra utför murarna».

Bilden är genialisk, lefvande, vacker; har också tre serskilda gånger blifvit uppkallad till tjenstgöring: se Svenska folk. Hist. 1: 175; Litterat. bl. 4. 6; de tre föreläsningarna pag. 61. Men med all sin skönhet har dock denna bild ett fel, ett stort fel, neml. att sjelf för minsta vidrörande ramla utför den historiska sanningens murar. Fryxell har neml. anmärkt, att på minst 200 år efter den angifna tidepunkten har mellan adel och prester, — dessa voro väl de så kallade lagstiftarne — icke förefallit något uppträde, som förtjenar namn af en så våldsamt strid, namn af ett »störtande utför murarna».

Mot denna Fryxells anmärkning har hr Geijer icke framdragit ett enda ord.

Hr Bergfalk deremot vill försvara hr Geijers yttrande sålunda. Han påstår, att Fryxell tillagt Geijers ord en mening, som deri icke finnes. Hr B. förmenar, att Geijers ord om striden mellan lagstiftarne, som störtat hvarandra utför murarna, icke afsett en strid af stånd mot stånd, af adel mot presterskap, utan en strid af politiska partier inom aristokratien.

Fryxell anmärker härvid för det första, att hr B. således på sätt och vis medgifvit, att någon strid, något störtande utför murarna har mellan stånden såsom stånd, mellan adel och prester vid den angifna tidepunkten icke förefunnits. Läggo märke härtill!

Låt oss nu för det andra se efter, hvem som rättast uppfattat Geijers mening med den färgskiftande, tvetydiga bilden. Beträktom denna i sin infattning! I bihanget till Litt.bladet, 2:dra häftet, pag. 6 yttrar hr Geijer följande ord: »under »folkkungatiden växte de privilegierade (ståndens), »tills oenigheten brast ut inom det fäste, hvilket »de stora gemensamt för sig grundat, och — för »att använda förr nyttjade ord, — vi se byggmä- »starne, sedan de fört huset i höjden, störta hvar- »andra utför murarna. Första försöket, att i stäl- »let för landskapslagarna, gifva riket en allmän »landslag, var ett af de tillfällen, då missämjan mel- »lan adeln och kyrkan störde den aristokratiska »periodens lagstiftning. Denna missämja utbryter

»sedan tidtals allt häftigare». — Härmed må jemföras, hvad hr G. säger i de tre föreläsningarna, pag. 37, neml. »den Svenska medeltiden visar oss »först stamkrig, så ståndkrig.» — Efter anförandet häraf tager sig Fryxell återigen friheten fråga hr B., om ej dessa citater tydligen ådagalägga, att hr Geijer med sina ord tydligen åsyftat en strid mellan stånden som stånd, en strid mellan adel och prester.

Citaterna (Geijers ord: *missämja mellan adel och kyrka*) visa klart, att Fryxell har riktigt uppfattat och angifvit Geijers mening; men att hr B. antingen alldeles icke förstätt den, eller ock sökt med slit gifva den en annan tolkning, för att hjälpa hr G. från den orimlighet, det svåra historiska misstag, som orden innebära; den nemligen, att svenska medeltiden visar skådespelet af ett *Ståndskrig*, ett krig mellan stånden; en strid, hvarunder byggmästrarna, adeln och presterskapet, störta hvarandra utföre samhällsmurarna.

Det är hardt nära obegripligt, hur hr G. kunnat framkomma med och gång på gång upprepa en så uppendagligen orimlig fras; huru han för den vackra klangen deraf kunnat glömma den alldeles falska halten deri.

Skefheten, den fullkomliga oriktigheten af denna öfverblick öfver hela svenska medeltiden passar ej väl tillhoppa med den af hr G. öppet och ofta preludierade förmågan att se historien i stort, se den i sammanhang. — Uttrycket *Sjelfsväldets tidehvarf för de stora*, lämpadt på folkkungatiden, är ett annat exempel på en falsk och oriktig åsigt af ett helt tidehvarfs lynne.

Art. V.

Vi ha kommit till Gustaf Adolfs tidehvarf. Fryxell iakttar tillfället att öppet erkänna och rätta ett begånget misstag, en mot hr Geijer till en del gjord orättvisa. Fryxell finner neml. att hr G:s uppgift om uteslutandet af konungaedens 3 artikel ur 1611 års konungaförsäkran icke är ett af hr Geijer sjelf ursprungligen begånget misstag, utan stöder sig på en Hallenbergs uppgift. Hr G. är således i denna punkt mer än tillräckligen ursäktad; och felet, om det är något, ligger hos Hallenberg. Fryxell har gjort hr G. ensam ansvarig deraf. Det är detta misstag Fr. härmedelst erkänner och rättar.

Men i fråga om samma ämne, samma konungaförsäkran återstå dock åtskilliga, af hr G. sjelf gjorda tillägg, för hvilkas orättvisa han ensam har att ansvara: neml. 1:o det aristokratfördömande tillägget, att det var rådet, som uteslöt berörde punkt, då likväl Hallenberg just tvertom sätter det af honom antagna uteslutandet i sammanhang

med Carl IX:s flera gånger upprepade och sorgfälligt gjorda förbehåll, att alla donationer skulle af efterträdande konungen bekräftas och lemnas opåtalda. Hr G. har framkastat den ogrundade beskylningen, att rådet uteslöt artikeln; men hr G. har förteगत den af Hallenberg erkända sanningen, att just konung Carl IX önskade något ditåt. — Andra orättvisan är hr Geijers tillägg, att Gustaf Adolf sjelf 1617 införde den kronogodsskyddande artikeln, och att hr G. dervid förtiger, att Gustaf Adolf just uteslöt de rader, som lemnade det säkraste skyddet för kronogodsens bibehållande. Båda misstagen utgöra hvar sin sida af den hos hr G. vanliga sinnesstämningen, som uppsöker grandet i adelns, men blundar för bjelken i konungamak- tens öga.

Vi återvända till Hallenbergs uppgift. Ehuru viktig och märkvärdig, är den likväl icke styrkt med något citat. Widekindi, Wilde, Stjernmans riksdagsbeslut innehålla icke ett ord derom. Den första och sista af dessa författare hafva temligen utförligt omtalat 1611 års konungaförsäkran, och att Gustaf Adolf lofvade styra efter konungaeden, men ingendera nämner ett enda ord om inskränkning eller uteslutande af någon punkt i denna ed. I händelse en så viktig förändring deri verkligen skett, så borde den väl hafva blifvit af dessa häf-datecknare omnämnd, och äfven, för att vara gällande, blifvit intagen i den officiella af Stjernman och Widekindi tryckta handlingen om samma konungaförsäkran.

Möjligen har Hallenberg grundat sin uppgift på för oss obekanta handskrifter. Men man saknar ej flera anledningar att tro, det han häri misstagit sig. I nästa häfte af dessa brochurer skola visöka närmare utreda förhållandet.

Art. VI.

Hr G. har sagt: »Kriget blef efter freden 1648 en nödvändighet».

Fryxell förklarar uppgiften otiktig och örimlig, emedan kärleken till fred och sparsamhet var den tiden inom alla samhällsklasser så utomordentligt stor och öfvervägande, att hvarje regent kunde, med stöd af detta tänkesätt, lätt tillbakavisa den lystnad efter krigsbyten eller kronogods, som hos en hop enskilda kunde ytra sig. Fr. har också anmärkt, att 1630 års riksdag tydligt visade, hvad drottningen kunnat för fred och sparsamhet ut-

rätta, om hon allvarligen velat.

Professor Geijer har lemnat denna Fryxells anmärkning ohemöft.

Professor Bergfalk vill deremot försvara Geijers uttryck med det påstående, att adelns lystnad efter kronogods var så häftig och stor, att den antingen måste med förstörande donationer tillfredsställas, eller med krig afvändas och att kriget var därför en *nödvändighet!*

Fryxell aktar onödigt spilla vidare ord mot så svaga skäl och i en så klar sak, utan vill blott som ett curiosum till läsarens minne anteckna, hurusom prof. Bergfalk ihärdigt försvarar den satsen, att »krig var, efter freden 1648 för Sverige en nödvändighet».

RA 199

Ms. 1846. 167

ANMÄRKNINGAR

VID

Prof. Fryxells svar på Prof. Bergfalks recension i Frey, om Aristokratfördomandet.

Då vi i N:o 165 och 167 af Aftonbladet ur Sv. Minerva införde hr F:s yttrande öfver den recension, som i sista häftet af Frey stått att läsa, undertecknad med signaturen B—lk och rörande striden emellan hrr Geijer och Fryxell om aristokratfördomandet i svenska historien, lofvade vi att beledsaga detta hr F:s svar med några ord för egen räkning. Hr B—lk sjelf är naturligtvis rätta mannen att afgifva det egentliga genmälet, om han aktar sådant nödigt. Men enär Aftonbladet reproducerat en stor del af hr B:s recension, anse vi oss under tiden böra fästa allmänhetens uppmärksamhet på följande, som vi i förbigående funnit anmärkningsvärdt vid hr F:s i sex artiklar författade replik, emot hr B., i Minerva:

Vid Art. I.

Till gendrifvande af herr Bergfalks skilddring af Geijer såsom den der i Sverige först infört den historiska konsten (Frey, sid. 258) påminner hr F., att Geijers »Svenska Folkets Historia är och blir aldrig för sin tid hvad Celsii Gustaf Wasa och Erik den fjortonde såsom historiska konstverk voro». Läsaren träffar här ett nytt uppslag i kritiken. Man hade alltid känt, att ur Celsii historiska arbeten om Gustaf I och Erik XIV mycket godt vore att hemta, hvarföre väl också ingen underlätit att bezagna dem i och för dessa tider; men att Celsius så särdeles utmärkte sig för konstmessig behandling af sina ämnen, var icke bekant. Frågan lärer väl mest komma att bero på hvad man förstär med »historisk konst»; och detta borde hr F. hafva definierat, för att på grund häraf få Celsius ställd öfver Geijer i det hänseendet.

Vid Art. II.

Hr Fryxell upptager hr Bergfalks uttryck om Geijer, såsom »den man, hvilken mer än någon annan gjort rättvisan gällande i Svenska historieskrifningen» (Frey, sid. 240); och anför, till vederläggning af denna tanke, Geijers

s. k. affall eller öfvergång från konservativa till liberala läror. Detta skall ådagalägga hr G:s benägenhet för ensidighet och omkastning till ytterligheter i politiken. Vi, för vår del, anse dock, att härvid allt beror på omkastningens *motiv*. Vi fråga, om ej en lärd, hvilken till följe af fortsatta studier och ett skärpt omdöme inser sina förriga påståendens underhaltighet, af ren öfvertygelse frångår dem, och derpå oförskräckt uttalar sin nya mening, härigenom bevisar ett långt djupare *sinne för rättvisa och kärlek till sanning*, än den, som hårdnackadt, blott för bibehållande af en falsk ära, kvarstår vid hvad han en gång yttrat, äfven om han finner sig vederlagd? Om en politiker bibehåller sin en gång intagna linie, derföre, att han aldrig blifvit i sina tänkesätt vederlagd och intet verkligt skäl funnit att frångå densamma. då är sjelfva detta kvarstående något, som tillkännager lynne för det rätta och nit för sanningen, men eljest raka motsatsen. Vi hafva nyligen hört allmänna loford gifvas åt Sir Robert Peel, Englands premierminister, för det vackra och lojala erkännande han gjort i dylikt hänseende, och som burit så goda frukter. Hvem har väl kallat hans förfarande ensidighet?

Hvad nu de »facta» beträffar, som hr F. i Art. 2 andrager, så har han härvid öfverallt förbigått hvad hr B. i Frey just om dem yttrar. — Således sätter han hr B. *emot* Geijer, till följe af hr B:s åberopade förklaring, att Lagerbring och Botin skolat vara ensidige mot svenska aristokratien, ett fel, hvarifrån Geijer fritagit dessa häfdatecknare. Härom hade hr F. skolat läsa Frey sid. 264, så hade han inhemtat beskaffenheten af den »omtalade stridigheten emellan hrr B. och G. Hvarföre har han omfarit detta? — På samma sätt går han tillväga med den beryktade »kronogods försäljning» under drottning Christinas förmyndare. Han anför sig väl sjelf hafva motsagt Geijer i denna fråga, men eger ej ett ord till svar på allit det faktiska hr B. (Frey, s. 252 och följ.) i det ämnet andragit till upplysning om rätta förhållandet, hvilket visar sig gå *emot* hr F. och vara för hr Geijer, så fort man vill se dennes uttryck till hufvudmeningen. — Sak samma gäl-

ler om »1634 års regeringsform», och det öfriga i artikeln. Hr F. synes knappt hafva genomgått alla de faktiska omständigheter, hr B. åt dessa håll framställt, enär han ej yttrar något derom.

Vid Art. III.

Hr F. talar här om det Geijerska uttrycket rörande Folkungatiden: »själlsväldets tidevarf för de stora blir lagstiftningens tidevarf för folket»; hvilket han afvisar som en tom »fras», enär »lagstiftningen gällde både för de stora och små». — Det är härvid som hr B. (*Frey*, sid. 244 o. f.) sagt, »att hr F. hade gjort sitt eget anseende en större tjänst, än han föreställer sig, om han underlåtit den anmärkningen»; hvarefter hr B. anfört flera talande prof på den stora laglösbeten ibland magnaterna för denna tid, oaktadt de gifna lagarne. Hr F. upptager intet häraf till vederläggning, utan nöjer sig med att ur åtskilliga källor (*Olaus Petri*, *Ericus Olai*, *Stora Rimkrönikan* o. fl.) citera ett par allmänna uttryck om tidevarfvets goda tillstånd. Hr F. kunde hafva påmint sig, hvad han ganska väl vet, att slika belåtenhetsfraser, uttalade i generell mening, kunna läsas ifrån och om hvilken historisk epok som helst, blott man gör sig besvär, att ur någon auktor uppleta dem. Mera bevisande äro tvifvelsutan då de speciella exempel och intyg hr B. framdragit.

Hr F. åberopar väl *skillnaden emellan lagstiftning och lagskipning*, hvilkas olikhet hr G. och B. icke skolat vederbörligen hafva förstått eller erkänt, enär hvad hr B. anfört endast angår den sednare. Men hr F. måste besinna, att vid skildringen af en tid, då Lagstiftning och Lagskipning — dessa tverne *numera* af hvarann i staten oberoende elementer — funnos tillsammans i en hand, blandade, och utan inbördes juridiska garantier, gör man historiskt bäst att icke åtskilja dem. Geijer synes med ordet »Lagstiftning» hafva gemensamt betecknat både det institutiva och exsecutiva i lagväg; hvilket väl möjligen kan vara något förvillande för den okunnige, men dock, för hvar och en som vill se till meningen, säger saken ganska rent; enär man utan svårighet på sjelfva lag-

stiftningens beskaffenhet och straffbestämmelsernas art ser de stores afsigt vara, att all denna juridisk hufvudsakligen, om ej uteslutande, skulle tillämpas på folket eller »de små», och således egentligen endast för dem vara till. Sjelfva det i och för Konungligheten ännu här och der gällande begreppet om ofelbarhet och dess ståndpunkt »öfver lagen», var ganska visst äfven Aristokratiens innersta tanke om sig sjelf och sin ståndpunkt i förhållande till folket. Anden af det hela i den gamla lagkodifikation, jemte flere uttryckliga särskilda bestämmelser, intyga detta (såsom: territorialstadgar om brottsgröfre natur, då de begingos af menige inom adliga borgar m. m. d.). I afseende på det juridiska genomgick i allmänhet den grundtanken magnaterne, att de väl möjligen kunde vara brottslige in'för konungarne, samt behöfva stånda till rätta för ogerningar sins emellan inbördes; men att de icke, åtminstone ej till samma grad, kunde kännas brottslige för hvad de begingo emot det lägre folket. Anspråk på juridisk immunitet, lika väl som på en sådan i fråga om skattebördor, har alltid mer eller mindre medföjt det högsta ståndet. Enskilda drag finnas väl, då kraftfulle konungar eller nog sadelfasta domstolsmyndigheter — utan anseende till person», såsom det karakteristiskt heter — läto lagarne gälla, äfven då de gingo emot en och annan »högbördig», till fördel för »gemene, nedrige, vanbördige». Tid efter tid hafva ock den stigande bildningen jemte den allt mäktigare allmänna rättskänslan utplånat mycket af dessa optimat-tänkesätt. Men manne ej mera, än man tror eller kanske vill erkänna, ännu återstår af samma ande, af samma kostföreställningar i och för juridiken, ehuru numera icke uteslutande hos adeln, utan hos det »bättre folket», då detta kommer i förhållande till det »sämre»? När vid våra domstolar de grymaste, de mest människoförstörande och till brottet ofta i snart sagdt intet förhållande stående straff, utan all fråga, nästan utan all känsla, tillämpas då det gäller en person af det låga folket, som förbrutit sig; sker det deremot med allt möjligt undseende, om det angår en person af högre stånd. Domstolen söker då ej säl-

220

lan alla utvägar, att ifrån barbariska straffbestämmelser komma till sådana, som föga nog kännas för den bemedlade; och detta går desto lättare för sig, som lagstiftningen ursprungligen sjelf ganska karakteristiskt i anseende till straffen så tillställt, att de slags brott, hvilka, enligt sannolikheten, endast eller dock företrädesvis kunna komma att begås af de fattiga och lägre klasserna, blifvit belagda med de ohyggligaste straff; hvaremot de förseelser, som kunde påräknas hos bättre folk,ingo jemförelsevis så lindriga, att mången sattes i tillfälle gå temligen oskadd från saken. Hvad äro väl alla dessa otaliga s. k. försoningar medelst »böter» för en person af högre klass, då lagen deremot är så rikostig med det lätt klingande »plichte med kroppen» för hvar och en, som ej har råd till dessa penningeböter, och således då måste undergå sönderpisknings- eller svält-tortur. Måne allt detta ej vittnar om sjelfva *Lagstiftningens natur* (för att ej ens tala om den i medeltiden härmed så godt som alldeles sammanhängande *Lagskipningens*)? Bevisar det icke, att denna lagstiftning, till hela sitt skräck-element, egentligen blott var gjord för »de små» i landet, om ej exklusivt, dock säkert öfvervägande; och om ej till lagens bokstaf, dock till dess mening, likasom till dess resultat i verkligheten? Men om detta ej kan nekas, så torde det med samma blifva begripligt nog, huruledes man med Geijer om en epok, då detta först systemsattes, kan yttra: att sjelfsväldets tidevarf för de stora blef lagstiftningens för de små.

Vid Art. IV.

Frågan är här om Geijers uttryck, att vid den tiden (omkring 1347) »folkets (fordna) strider flyttat sig ett steg högre upp och föras emellan lagstiftarne sjelfva, hvilka, sedan de fört huset i höjden, störta hvarana utför murarne». Då hr F. mot dessa ord anmärkt, att emellan »adel och prester» (lagstiftarne) på minst 200 år efter den tiden ingen så våldsam strid föreföll, att den skäligen kunde kallas ett deras störstörande af hvarann utför murarne; så meaar hr B. (*Frey*, sid. 246) härvid, att hr F. tagit Geijers uttryck på ett sätt, som icke af dem nödvändigt följer. Utan att hafva utgjort en

15

undergrävande strid emellan adel och prester, såsom stånd (hvardera slaget för sig och emot det andra), fördes likväl ofta en bister kamp emellan *politiska partier*, påminner hr B., »af hvilka hvart och ett i sina leder kunde räkna både andliga och världsliga vapendragare». Detta är ovedersägligt; och oss synes oförgripligen, att sådant kan kallas ett sjelfva lagstiftarnes störtande af hvarandra. Att adel och prester lifligt, stundom ända till ytterlighet, deltog i dessa strider, vet hvar och en läsare af svenska medeltidens historia. Hr F. nekar det ej heller, men bestrijder att kampen egt rum ständsvis. Nåväl: det säger också icke hr Geijer, åtminstone ej på detta ställe, hvarom frågan emellan hrr F. och B. likväl just är. Men hr F. påstår att Geijer på andra ställen (i andra arbeten) sagt någonting, som kan gifva anledning till den förmodan, att han haft en *stånds*strid i sigte, när han brukade tänka och skriva om seklet vid 1547. Det är möjligt. Frågan är en tvist om påfvens skägg. Ty i hvilket fall som helst, kvarstår ändock den sanning orubbad, hvarom i det tadelade stycket hos Geijer handlas, att nemligen lagstiftarklassen i landet arbetade på egen inbördes undergång, sedan den gjort lagar för menigheten.

Vid Art. V.

Här förekommer ej ett ord, som rör hr B.; ehuru artikeln influit i en afhandling, som benämns svar på hr Bs recension. Eljest är innehållet herömvärdt, såsom utgörande en af hr F. sjelf gjord rättelse, till en del, af hvad han i och för Gustaf Adolfs konungaförsäkran lagt Geijer till last, men nu erfarit att det egentligen drabbar Hallenberg; hvadan Geijer med Hallenberg får dela skulden för detta.

Vid Art. VI.

Detta korta stycke vidrör G:s uttryck, att »kriget efter freden 1648 blef en nödvändighet». Hr F. har kallat uppgiften »oriktig och orimlig». Hr B. deremot har (*Frey*, sid. 246 o. följ.) visat meningen både rimlig och begriplig; enär efter det långvariga och ärorika krig, som slöts 1648, härar och härförare funno: kvar i Sverige, för hvilkas tillfredsställande, både i anseende till ärelystnad och roflystnad

(hr B:s ord), ett nytt medel (nemligen krig) kunde vara angeläget. Imedertid yttrar hr B. sjelf härom, »att frågan visserligen är en af dem, om hvilka mycket låter säga sig både *mot och med*» (sid. 247, rad. 53—56). Huru har hr F. nu kunnat komma derhän, att sluta hela sitt svar till hr B. med den pompösa epilogen, att han vill »som ett *curiosum* till läsarens minne anteckna, hurusom prof. Bergfalk ihärdigt försvarar den satsen, att *krig var efter freden 1648 för Sverige en nödvändighet?*» Hr F. tycker således, att en motståndare »ihärdigt försvarar» ett visst påstående, när han yttrar, att derem »mycket låter säga sig både *mot och med*?»

Omöjligt är att säkert afgöra, huruvida drottning Christina föranledes till sin thronafsägelse deraf, att hon insåg nödvändigheten af ett nytt krig efter 1648, men icke sjelf ville företaga sig ett sådant, utan hellre lade regeringstommarna ifrån sig i Carl Gustafs starka händer, en mans, om hvilken hon antingen bestämdt visste, eller dock anade, hvad han ämnade företaga. Hr G. har framställt denna bevekelsegrund; hr F. har nekat den. Hr F. kan häruti hafva rätt; ty då man icke talar om ett factum, utan om en intention, och detta hos ett så slott, ofta så inbundet, om sina motiver så förbehållsamt fruntimmer, som drottning Christina, är det ena lika antagligt som det andra. Hon var dessutom »ung och lidelsefull», hvarföre hon, såsom hr B. (sid. 248) anmärker, »i ett ögonblick af hänförelse kunde önska krig, och likväl dessemellan, under den allvarligare besinningens stunder, söka undvika det.»

Då vi nu slutat hr F:s sex artiklar, torde vi dock ej böra lemna obemärkt, att han i sitt svar till hr B. med tystnad förbigått:

1:o Hr B:s anmärkning (*Frey* s. 241) vid hans fel, att tala om adelns uppoffring 1809 af sin uteslutande besittningsrätt till *Frälshemman*: en rätt, den adeln då icke egde. Hr F. har icke påmint sig, att afsägelsen blott angick *Säterier*, s. k. ladugårdar, jemte rå- och rörs- samt insockne- eller veckodagshemman. Aftonbladet hade redan förut anmärkt felet såsom en ursäktlig lapsus calami; men det bör lik-

väl af hr F. öppenbjertigt erkännas, och kan anses gå i qvittning mot hr G:s glömska i afseende på den så mycket omtalade uteslutningen ur Gustaf Adolfs konungaförsäkran af återtagning-rätten för donerade gods. Hr F. kan med skäl anse sitt misstag för en småsak; men den är likväl fullt så stor, som mycket af hvad hr F. anmärkt mot Geijer.

2:o Hr F. har hvarken vidgätt eller urskuldadt sig för det mindre passande, att benämna åtskilliga af sin ädle motståndares argumenter: »beväringsskarlar», samt tala om en »kassationsmönstring» med en af sidorna i hr G:s skrifter; att bedja hr G. »gnugga sig i ögonen»; att påpeka ålderdomssvagheter m. m.; se hr B:s anm. sid. 245.

3:o Hr F. har ej besvarat hvad hr B. (sid. 242) framställt om de fördelar Bondeståndet vann 1789, hvilka utgjorde den »pièce de résistance», som vid detta års riksdag af Gustaf III erbjöds allmogen, och som hr B. tagit sig tillfåtelsen säga hr F. att han icke kände, eller åtminstone i sina brochurer icke visat sig känna, då han så föraktfullt talade om »benet som utkastades».

4:o Hr F. har ingenting sagt om den af hr B. (sid. 245) anmärkta förnäma besynnerligheten hos hr F., att bedja sina läsare kasta en blick i 1547 års landslag, då denna hvarken i *original* eller *nysvensk öfversättning* ännu finnes af trycket utgifven, samt i *handskrift* endast på ganska få ställen; hvadan denna lag måste betraktas som en otillgänglig bok för de fleste, om ej alla, af hr F:s läsare.

5:o Hr F. har ingenting svarat på hvad hr B. (sid. 248 o. följ.) emot honom anført till förklaring och närmare utveckling af Geijers

uttryck, »att Christina ryckte spiran ur händerna på en aristokratisk faktion».

6:o Lika litet har han vidrört hr Bs yttrande (sid. 230—1) om Geijers ord: »att Christinas förmyndare gjorde rikets stadgar helt och hållet i aristokratiens intresse».

7:o Äfvenså sagt intet om hr Bs (sid. 231—2) ord rörande Geijers uttryck: »att efter Gustaf Adolfs död blef en aristokrati änyo grundlaggd i Sverige».

8:o Också har hr F. intet genmält mot hr Bs (sid. 233—6) förklaring af Geijers ord: »att aristokratien hårdnackadt motsatt sig alla försök till hämmande af kronogodsförsäljningens verkningar».

9:o Item, intet emot hr B: (sid. 236—7) ur hr F:s egna skrifver hemfäde skäl till vederläggning af hvad hr F. anmärkt mot Geijers uttryck: »att Carl Gustaf uthytte Gustaf Adolfs Europeiska politik för en Skandinavisk».

10:o Item, intet mot hr Bs (sid. 237—3) förklaring af Geijers, af hr F. klandrade, uttryck: »att Carl IX hade kommit upp dermed, att det allmännas tjenst var ett hufvudbegrepp af adeln».

11:o Hr F. har väl (i Art. 1) i förbigående nämnt 1654 års regeringsform, men ej vederlagt något af hvad hr B. (sid. 233—265) både faktiskt och i satts väg emot honom yttrat till försvar för Geijers påståenden: a) »att Gustaf Adolf ingenting velat uppoffra af kronans rättigheter»; b) »att 1654 års regeringsform inkräktat på konungens makt»; c) »att 1654 års regeringsform för första gången antog Rådet som medelpunkt för förvaltningen»; d) »att ofrälsestånden oupphörligt protesterat emot 1654 års regeringsforms yrkade giltighet utöfver minderårigheten»; e) »att samma regeringsform väsendtligen inkräper i Ständernas rättigheter och stympar och åsidosätter deras formerv».

I Sv. Minerva för den 23 deñnes läser man något, som kan tagas för en vink, att hr F. ämnar meddela flere än de hittills allmängjorda 6 artiklarne mot hr B. Måhända skall hr F. då vidröra de förbigångna punkter, vi här antyd.

MS. N. 170, 1896

LITTERATUR.

Berättelse om Studenttågen till Lund och Köpenhamn, sommaren 1845, utgifven af Upsalastudenternes Direktion. Upsala 1846, hos Wahlström & C.; 255 sidd. stor 8:o; å 1 rdr 24 sk. bko h. .

Man erfar en viss underbar känsla, när man tar denna bok i handen. Man må gilla eller icke gilla Skandinavismens grundtanke, så kan man likväl omöjligen neka den stora märkvärdighet, som ligger deri, att tre rikens ungdom, samlad i betydliga korpsor, göra ömsesidiga besök, komma likasom i deputationer från folken att förklara hvarandra inbördes varm vänskap, och stifta ett förut i politiken okänt slag af allians. Dessa deputationer hafva visserligen ingen officiell egenskap. Man kan icke en gång kalla dem deputationer, i vanlig och allraminst diplomatisk mening: emedan de inga uppdrag fått af folken, hvarifrån de reste. Och icke desto mindre, när man svårligen kan bestrida, att den *mening*, *hvarför*, och den *ande*, *hvari* all denna ungdom for, i sjelfva verket delades, och delas ännu, varmt, djupt, outplånligt, af sjelfva nationerna i massa, räknadt ifrån de högste till de lägste (med endast några få personliga undantag, som under förskräckelse åskåda hvarenda rörelse i tidehvarfvat, den må vara god eller ond); så bekomma resorna härigenom en inre verklig karakter af nationaluppdrag, utan att ega den yttre fullmakten, det brukliga sigillet.

Just detta intressanta spörsmål, nemligen *under hvad karakter* saken skulle anses ske, förekom straxt i början af öfverläggningarne om Köpenhamnsresans företagande 1845; och finnes upptaget i brevvetlingen emellan Christianias och Upsalas studentförsamlingar. Sedan i Upsala, till följe af curator curatorum mag. Arv. Sundbergs inbjudning, ungefär 100 studenter (antalet ökades sedan betydligt) tecknat sig på listan för en Köpenhamnsfärd och härför valt en direktion, bestående af docenten E. A. Carlsten, stud. Osc. Mejerberg, doc. P. J. Petersson, mag. A. Sundberg och kand. C. Sæve, aflät denna direktion den 28 April ett inbjudningsbref till samtliga studenterne i Christiania, och

237

adresseradt till »Studentersamfundet», att deltaga i påhelsingen hos danskarne. Den 14 Maj erhöles derpå ett svar från Christiania, under tecknad af juris kand. G. A. Krohg, hvilken »efter bemyndigelse» och med förklarande af all vänskaplighet, likväl tillkännagaf, att, som den norska Studentförsamlingens beslut ej hade »förpligtande kraft» för alla akademiske medborgare, så följde deraf, att »de Studenter, der maatte forene sig til en Rejse, ikke blive at ansee som repræsenterende Christianias Studenter som Corporation». När denna i sig sjelf ganska naturliga förklaring ankom, afsändes från Upsala den 22 Maj ett nytt bref, hvori saken upplystes med följande ord: »Förnämligast hafva vi trott oss böra tillkännagifva, att vi företaga »besöket till Lund och Köpenhamn icke å den »härvarande Studentkorpsets vägnar, i den meningen som skulle vi vara dess valde deputerade, utan i den enkla egenskapen af Studenter från Upsala; samt att vi blott så mycket vånse oss representera Upsala Studentkorps, som 150 af dess äldre och yngre medlemmar kunna vi sina personer uttrycka och betecknä tänkesättet, bildningsgraden och andan uti korpsets »i dess helhet».

Dessa ord innefatta, såsom oss synes, ganska klart, samt derjemte oförgrifligt och i allo tillbörligt, *hvilket slags representation den emellan rikena resande och hvarann påhelsande ungdomen utgjorde.* Sådant kan utan tvifvel kallas en Deputation, nationerna emellan, som, utan att vara formlig, icke desto mindre är i stånd till stora följder. Om man ej aldeles bedrager sig, har den också redan medfört sådana. Svenska och Danska folkens närmande till hvarandra har satt ett antal politiska föreställningar i rörelse, äfven på högre och slutligen på de högsta orterna, hvilka måhända uteblifvit utom ett visst intryck ifrån det Ung inom nationerna. Det synes, som om allmänna tänkesättet ått ett visst håll utbildat sig till en så beskaffad, på en gång stark och välgörande makt, att denna medfört flere tänkvärda och lyckliga händelser. Äran af första uppslaget tillhör onekligen Danskarne, enär deras ynglingatåg till Sverige var i ordningen det första. I öfrigt, man må bedöma alla dessa saker och deras verkningar huru man vill och kan, så är

235

det åtminstone historiskt visst, att ingenting hvarken i Nordens eller några andra länders häfder liknande med dessa Studentfärder kan uppvisas. Lika litet finnes något motstycke till det utomordentligt varma och lysande sätt, hvarpå de anlände ynglingarne å ömse sidor emottagits; något, som bäst visar med hvilka ögon alla folkklasser, från de högsta till de lägsta, betraktade besöken. Under förledne vinter utvecklade sig saken vidare. I Sveriges och Danmarks historia gifves slutligen icke heller något liknande med det konungamöte emellan Oscar I och Christian VIII, hvilket, likasom för att sätta kronan på folkvänskapen och den började ungdoms-alliansen, i dessa sköna sommardagar egt rum.

För att återkomma till den skrift, vi här anmäla, torde föregående anmärkningar vara tillräckliga, för att visa den historiska betydelse, som kan ligga i en autentisk samling af de med Studenttåget förknippade akter och handlingar. Den för våra ögon liggande Berättelsen innehåller visserligen till en dryg del Tal och Verser: detta slags litteratur, hvarvid man vant sig att känna ledsnad, så fort de ej utgöra annat än officiella deklamationer och kalla värtalighetsprof, föranledda genom etiketten eller hoppet om belöningar. Ingenting sådant har här kunnat vara i fråga. Man kan vara viss på, att ingen i detta tåg yttrade en värme, som han icke kände, eller sade ett ord, som han ej tänkte. Ty likasom ingen yttre pligt uppfordrat någon enda af alla dessa studenter att resa, så uppsteg också ingen att tala eller sjunga, hänförd af annat än den allmänna anden och sakens egen storhet. Detta gifver hela denna samling af små tal och nationalutjutelser den alldeles egna prägeln. Pectus est, quod disertum facit. Vi mötas öfverallt af en värtalighet, som icke är retorik i Ciceros, Bossuets eller Lagerbjelkes mening. Knappast skulle väl ock någon af de här befintliga verserna hafva vunnit ett accessit i svenska akademien. Ej för att de sakna konstmässighet, men för att de hafva något betydligt utöfver denna, hvilket man icke tycker om, när man icke älskar saken.

Vi skola inskränka oss till att i korthet an-

gifva Berättelsens gång. Medan det Upsalabref af d. 22 Maj afläts, hvarom vi ofvanföre talat, bildade sig i Christiania ett eget Studentsällskap för afresan till Köpenhamn, hvarigenom alla den norska Studentföreningens betänkligheter undanröjdes; och hvarom Upsalienserne underrättades genom ett bref af d. 3 Juni. Nu var allt afgjort, och saken sattes ofördröjligen i gång. Visserligen möttes här och der några försvärande formaliteter i afseende på pass; men de öfvervunnos.

Upsalienserne afreste d. 18 Juni till Stockholm. Några timmar efter ankomsten stego de 152 resenärerne om bord på ångfartyget Gottland. Den 19 besöktes Wisby. Man tog sedermera in vid Carlskrona och Ystad. I Lund möttes Christianiastudenterne. En särskild afdelning i boken (sid. 35—42) innehåller en på norska förträffligt skriven »Beretning om Christianiastudenternes Rejse», utgörande en intagande episod om de Norska brödernes färd från deras hem intill mötet med Svenskarne. Deruti ser man den gemensamma saken äfven från Norsk ståndpunkt uttalad. Man finner en klar redogörelse för de antiskandinaviska rörelser, som i början gjorde sig gällande i Norge, men hvilka snart besegrades.

Högtidligheterna i Lund (sid. 44—60) voro ganska betydliga. Ej mindre än 200 Lunder ser hade beredt sig, att göra följe till Köpenhamn. Sammanräknade voro således de Skandinaver, som kommo att gästa i den danska hufvudstaden öfver 300 personer. Midsommarsaftonen anlände hela denna ynglingaskara till Köpenhamn. Jublet vid dess landstigning var utomordentligt. Åsyna vittnen intyga, att ingen upplefvat någonting härmed jemförligt, och berättelsen (sid. 67 och följ.), så enkel och blott faktisk den är, hänför oemotståndligt genom själfva sitt innehåll. »Vi skulle erfaras», heter det, »hvad det ville säga, att blifva helsade af en hel hufvudstad med en befolkning af 150,000 menniskor! Ny-toldbods portar öppnades och genom dessa inströmmade efterhand det oändliga tåget. I spetsen gick en afdelning af den danska bestyrelsen, efter hvilken fördes de 3 nationernas flaggor, derpå följde musiken, så

sångföreningen med sin fans, och de 4 studentkorpsernas ordförande; sist kommo de öfver 1500 studenterne, 6 i hvarje led, Danskar och Gäster förtroligt arm i arm. I tågets midt såg man de 4 från Lund medförda studentfanorna.»

Vistelsen i Danmark slöts d. 28 Juni. Berättelsen om allt hvad Svenskar och Norrmän under de fem märkvärdiga dagarne upplefde i naboriket, sträcker sig ända till sid. 166; hvar efter hemresan beskrifves i tvenne särskilda afdelningar, den första för Norrmännens hemfärd, hvilka började återtåget, och den andra (sid. 174) för de Upsaliensiska Svenskarne. Vi anse oss ej kunna ända denna redogörelse med något bättre, än med berättelsens egna slutord, hvilka tillika utvisa hvilken föreställning deresande sjelfve hysa om resans så mycket omtvistade politiska ändamål:

»Förstår man med en andlig förening ej ett tomt ljud, utan någonting verkligt; innefattar man derunder något mer än ömsesidig gästvänskap och förtroliga samqväm; menar man dermed en förening vi anda och sanning, eller en likstämighet i önsknningar och intressen, ett samlif i litteratur och konst, en endrätig sträfvan för ett stort gemensamt ändamål, för framtida odling och förkofring, — så tro vi, att i en dylik andlig union ligger den enda säkra borgen för de Skandinaviska folkens framtida bestånd och lycka. Hvad den åter i politiskt hänseende bär i sitt sköte, kommer framtiden att utvisa. När idéen hunnit att mogna, när folken en gång i sin helhet kommit till fullt medvetande af densamma, då skall hon inträda på det politiska gebitet. Eller menar man, att Samhället icke hör till Folkens andliga lif, och att den politiska utvecklingen kan godtyckligen ryckas ut ur kretsen af Andens öfriga rörelser? Problemet af en yttre samhällsförening, i hvilken form en sådan är önskvärd och verkställbar, tillhör imedlertid kommande slägter; och säkerligen skall den närvarande generationen hinna att nedstiga i grafven, innan den sett den inre gemensamhetsandan — hvarje yttre förbindelses nödvändiga förutsättning — rätt lefvande uppblomstra i Skandinavien och

fullkomligt genomtränga den stora massan af dess folk.

Man har sagt, och det har till öfverflöd blifvit upprepadt, att vår tid är en *söndringens tid*, att en allmän, genomgående splittring och negativitet är hufvuddraget i dess karakter. Men erbjuder den då inga företeelser af en glädare, mera löstesrik och positiv beskaffenhet? Är ej det *Skandinaviska enhetssträfvandet* en sådan? Och är väl detta någonting tillfalligt, isoleradt, utan sammanhang med den allmänna riktning, som de Europeiska folkens tänkesätt tagit? Det kan ej nekas, att rörelser, likartade med de Skandinaviska, visat sig ibland de *Germaniska* och *Slaviska* folken, att äfven de vaknat till medvetande och erkännande af sina vidt förgrenade stammars enahanda ursprung och bildning, samt att de arbeta på att så nära som möjligt sammansluta sina medlemmar i ett stort gemensamt intresse för inre förkofran och yttre bestånd. Häntyda då icke alla dessa rö-

DEN SKANDINAVISKA FESTEN,

Lördagen den 6 Juni.

I enlighet med hvad vi i slutet af vårt referat om denna fest sisl. Måndags lofvade, skola vi här på fleres anmodan, som önskat taga en litet närmare kännedom om detta slags begynnelse till ett offentligare uttryck af härvarande skandinavism och dermed förknippade sympathier för de nyligen »frifunne» danskarne, meddela de vid tillfället hållna talen, så godt de, efter improvisationerna kunnat uppfattas.

Hr C. J. L. *Almqvist* anmodades att framställa skålen för Orla Lehman, Poulsen och Helweg, och yttrade sig dervid ungefär som följer:

Jag ber att få föreslå en skål för trenne af våra frånvarande bröder på andra sidan om Sundet — Högesteretsadvokaten Orla Lehman, samt Candidaterna Poulsen och Helweg. Hvad som tilldragit sig med dem är allmänt bekant.

Den Skandinaviska Föreningen — på en gång den mest idealiska tanke, såsom innefattande det andliga broderskapet emellan ursprungligen samma, men genom missförstånd länge åtskilda folk, och derjemte en idé af den mest praktiska nytta för länderna — den har dock, för ganska kort tid sedan, af somlige ansetts för föga mindre än en befängdhet, af andre, högre upp, för en stor farlighet.

Orla Lehman — jag tror, att flere af de närvarande känna honom personligen; men jag är förmodligen den, som bland er alle, M. H., träffat honom sednast, och dertfore kan helsa Er från honom: — Orla Lehman är en ganska vacker man, i ordets betydelse af den gestaltens blomstring, som utgör en uttrycksfull förening af andens och kroppens skönhet på en gång. Men han är tillika någonting ännu mera: han är varm. Huru händer det nu? En varm man har icke alltid den vanan, att bära alm och tumstock på fickan. Vid den ryktbara festen i sjöl somras på Ridehuset i Köpenhamn yttrade Orla Lehman hänförande ord för den Skandinaviska saken; och dessa ord förekommo många att ej vara väl — afmätta. De voro det icke heller. Och sådant utgjorde förmodligen ett fel? Poulsen och Helweg deltog i samma hänförelse. Men — icke nog härmed — generalfiskalen Treschow ville, att »felet» skulle vara ett »brott»: ett brott af allrasväraste slag; och den skandinaviska värmens representanter stämdes in för juridikens kalla tribunal.

Hvad inträffade nu, M. H.? Det finnes en ocean

— icke blott detta världshaf, hvarpå handelsskepp gå — men en annan, en ännu större, Politikens ocean. Der seglar Statskeppet. Vid rodet står naturligtvis någon, som fått uppdrag att styra, och här var det generalfiskalen.

Huru går det? Under oceanens synliga yta löper ofta en hemlig, men stark ström i helt annan riktning, än dit man vill föra seglatsen; och är ej styrmannen desto säkrare på sin sak, försätteskeppet häraf, innan han vet ordet af, till ganska oförväntade kuster. Sådan är Strömsättningens makt. På politikens ocean utgöres denna af Allmänna Tänkessättet. Med en hemlig och ofta oemotståndlig styrka förer det styrelserna med sig. Det är med en art naturnödvändighet allt slutligen måste följa dess gång.

Detta tänkesätt kan visserligen taga felt i enskilttheter; men det har den egenskapen, att då alltid förr eller sednare rätta sig sjelf. Allmänna tänkesättet har följaktligen alltid rätt i det hela och i rikthningen af sin hufvudmening. Näväl, M. H.! det gjorde sig äfven gällande i den Skandinaviska frågan. Inom mindre än ett år har strömsättningen fört det skepp, som generalfiskalen skulle styra, mot en helt annan strand, än den äsyftade; och Treschow, när han såg det, lemnade redan på förhand rodet. — Mine herrar! i och med det jag föreslår Orla Lehmans, Poulsens och Hehwegs-skäl, är det derjemte för ett af de sista och mest lysande exemplen på allmänna tänkesättets segermakt.

Att. 19. 10/6/1846.

Om Tal-sällskaper.

Utom rättigheten att Vilja, Känna och Tänka, hwilka i och för sig sjelfwa tillhöra den inre werlden, har menniskan trenne andra rättigheter, att **Tala**, att **Skrifwa** och att **Trycka**, som till en del måste wara reglerade genom yttre lagar i samhället. De äro så också. Men inom hela detta område, och i alla de fall der de genom dessa yttre lagar icke äro förbjudna, tillkommer det oss att med full frihet begagna dem, och göra det till andra's och egen förkofran, till ömsesidig uppfostran, till upplifwande i allt godt, sannt och skönt.

Vi hafwa hittills icke begagnat denna frihet hwarfen så fullkomligt, så widt eller så wäl, som vederbör. För att nu icke nämna widare om **Skrif-** och **Tryckfriheten**, må wi endast taga "Talandet" i betraktande.

Här är icke frågan om att prata, sladdra och öfwa snack. Men hwarföre lär man sig icke att begagna talegåfwan — detta ursprungliga och ett af de förnämsta kommunikationsmedel, Gud förlånat oss — så som wi kunde? Hwarföre urpöfwar man sig icke i talets konst? Hwarföre brukar man ej denna himmelska skänk till bättre och högre ändamål?

Lätom oss påminna oss, att **Ordet** är en **Makt**.

Här är icke frågan om att "hålla tal." Detta oratoriska bruk af **Ordet**, för att wid högtidliga, glada eller sorgliga, fester lägga en wis prödnad till det öfriga — wi fördömma det ej: men wi måga säga, att det är någonting ganska obetydligt.

Vi mena begagnandet af talegåfwan till verkligt inbördes underwisande, och till andens sanna lysning.

Men detta kan ske på två sätt. Det ena är, då blott en wid tillfället håller föredrag, det må wara i egenkap af predikant (som religionslärare, från predikstol, wid husförhör, till nattwardsungdom o. s. w.) eller som muntlig lärare i vetenskaper (ifrån kathedrer o. s. w.) Det andra är, då flere eller alla för tillfället samlade, i någon wis antagen ordning, tala till hwarann, "diskutera" ett ämne, upptaga de ömsesidiga framställningarna derom: rätta, utplysa, gendrifwa eller ut-

widga de ytrade tankarna. Detta skiljer sig från wanligt Samtal endast genom den stadgade ordningen, att, ehuru många få yttra sig, dock allenast en gör det i sänder, samt att ingen får afbryta den andra innan han (eller hon) slutat.

Sådant kalla wi ett Tal-sällskap.

Fyra sådana talsällskaper utgöras af de på våra riksdagar samlade stånden; och de äro derjemte beslutande sällskaper. Om dessa hwarje gång wore förenade till ett eller högst två i stället för fyra, så skulle de, efter vår mening, både inbördes wara gagneligare för de talande och åhörande medlemmarna, och derjemte lättare och bättre förena till resultatet (beslut). Men derom är icke nu frågan. Wi yttra oß blott öfwer saken såsom talsällskaper.

Riksdagstalsällskaperna äro anbefallda. Flere

andra diskuterande föreningar finnas också, som på wißt sätt kunna kallas anbefallda att hållas, åtminstone äro reglementerade; såsom: Kollegier, Kommitteer, Socknestämmor och Kommunalmöten af andra slag, Diskussionerna i lönens Hushållnings-sällskaper, Öfwerläggningarna wid Bank-, Kanal- och andra bolagsammanskomster m. m.

Men utom wid dylika anbefallda och redan förutsedda tillfällen, finnes, såsom hwar och en wet, intet hinder i våra lagar att samlas och tala. Skulle härwid någon medlem på brottsligt sätt förgå sig, ware sig i hwad han säger eller på annat sätt, emot person eller i sak, så blir det naturligtwis hans ensak, hwarför han personligen kan lagföras, om så tarfwas eller om en förortad will. Men möjligheten af en sådan inträffande kasus kan enligt lag hwarken utgöra hinder förut för ett Tal-sällskap att så rätas, ej heller att widare existera; då allenast den, som brutit, kommer under lagbehandling, men icke de, som intet ondt sagt eller gjort. — Denna åsigt öfwer legislaturens användande måste i sig sjelf wara lika afgjord och klar för detta ämne, som för alla andra. Ex. alla (ej hättade) menniskor i en stad eller på landet äro genom lag öfverhindrade att gå ut på gator och wägar. Men under sådana promenader kan det hända, att en eller annan öfwerfaller någon sin life, slår honom och — fort

sagdt — utöfwar en brottlig handling. Han lagföres härför. Men för möjligheten af en sådan inträffande kasus äro likwäl icke alla menniskor i städer och på landet hvarken på förhand förbjudna att lemna sina boningar och gå på gator och vägar, ej heller af lag hindrade att göra det efter den brottliga gerningen, som en bedref, och hwilken med rätta betraktas blott som hans ensak. Detta är alldeles solklart. Men fullkomligt lika så tydlig är saken i och för

Tal-sällskaper.

Nu är det vår oförgripliga mening, att sådana föreningar borde stiftas öfverallt i städerna; åtminstone dermed försök göras till större belopp än hittills sett. Här finnes en mängd ämnen af allmänt intresse, af högsta medborgerliga wigt, hwaröfwer ett antal personer, ehuru föröfrigt ganska bildade, likwäl swäfwa i outredda tankar. Orsaken är öfwer hafwid hvarken den, att de icke besitta funktaber eller tankkraft nog, att så dessa ämnen så klara för sig, som det werkligen är snart sagdt fram att ej hwarenda medborgare i samhället har; ej heller den, att icke inom sällskapsfretarna i våra städer flere med jemförelsewis högre förmåga utrustade individer finnas, som kunde gifwa de öfriga den upplysning de under diskussionerna då och då möjligen behöfde. Men hela selen är, att man så sällan råtas för allwarliga och ordentliga öfverläggningar. Allt skulle gifwa sig som ingenting, blott man samlades och talades wid.

Huru ofta träffas man icke på hwad vi wille kalla kroppsliga möten, sammankomster för blott materiella ändamål: kalaser, dryckesgiljen, spel? Skulle det icke äfwen vara godt, till och med angenämt och rent af uppstrifande, att någongång göra det enkom för själens utveckling, andans högre gagn, lifwets förnämsta winst?

Om vi uppstatta den werkliga fördelen (den andliga nyttan, det himmelska gagnet) af dessa sednare slags sammankomster minst tio gånger högre, än de materiella mötenas; så kosta likwäl de sednare säkert tio gånger mera i pengar. Förhållandet är således, att de förra hafwa (10 × 10) hundra gånger större värde. Detta är dock minst räknadt.

Men i afseende på sådana Tal-sällskapers orga-

nisation, är det wigtiga, att de icke urarta till ingenting.

Först och främst bör man hafwa en wis tid bestämmd för sammankomsten, så att ej den ene då, den andre då, löper och söker sina wänner förgäfwes, och af naturliga grunder härpå ledsnar. Ej heller bör det wara för långt emellan mötesiderna, då intresset fallnar och man glömmet hwad man sftt hördt.

För det andra måste samlingsstället wara bestämdt; och detta torde wara fördelaktigast att icke wälja på någon restauration.

För det tredje bör för hwarje gång (eller för längre tid) en Medlare — Ordförande, Talman, Moderator — utses, åt hwilken omwilforlig rätt gifwes, att ensam sßra det formella af saken; d. w. s. uppgifwa talämnet och i ordning uppfalla till tal dem som härför anmält sig, samt genast anbefalla tystnad om någon afbryter en talande. Sekreterare och Räkenskapsförare (för oungångliga intågter och utgifter) kunna ej undwiskas. Litwål bör sällskapet hafwa så få embetsmän som mössligt. Likaledes ett så ringa antal stadgar, som sig göra låter, men dem, som antagas, ganska noga bestämda.

De mindre bestämningarna kunna wara af flere slag. Så kan ett sällskap organisera sig så, att man gången förut öfwerenskommer om det eller de ämnen, som man gången derefter har att diskutera. Ett annat kan föredraga, att bestämma talämnet först wid samma tillfälle, då det skall förekomma. Det sednare är bättre ur synpunkten, att ledamöterna derigenom tvingas till wanan, att genast hafwa ordet i sin makt och utan att på förhand gå och bereda sig på hwad de skola säga. Ingen bör det wara tillåtet att läsa upp ur papper. Om också talandet härigenom blir sämre de första gångerna, skall det dock snart winna otroligt i lidighet, i uttryckets ursprunglighet, i tankarnas rätta särg. Man skall endast derigenom lära sig att tala utan oratoriskt prunt, utan fraser: man skall omedelbart hänföras att komma till sak.

Ödöwändigt är icke, att fällskapet wid hwarje ämnes diskuterande kommer till hwad man fallar ett Beslut. Sådant tillhör egentligen möten, der man öfwerlägger om något som skall praktiskt utföras, hwaritill erfordras ett sammanjemfande till afgörande enhet emellan ledamöterna. Dyligt widkommer bolag eller föreningar, som genom lag ega wertställande makt, i ett eller annat afseende, i det hitte samhället. Men då man endast samtalalar för att inbördes utreda ämnen, utveckla idéer, uppliswaa hwarann och winna klarhet i tänkesättet, så blir det egentliga resultatet af sammankomsten det beslut hwar och en individuellt inom sig fattar och går hem med. Något annat behöfs också icke husrudsaligen. Litwäl kan det icke skada, att ett kort protokoll föres för gången, med antecknande af ämnenas titlar, som förewarit; jemte, om fällskapet will, hwarjes slut-tanke derom, i några ord. Sådana handlingar kunna möjligen wara goda att hafwa och bewara, för påminnelse.

Klart är, att då något för fällskapet sjelf praktiskt skall afgöras (t. ex. wal af fällskapets embeteman, wal af öfwerläggningsämne o. s. w.), måste alltid beslut fattas, hwilket upphemtas genom pluralitet.

Wi skulle nedfalla i det lilla, om wi hittrade öf widare öfwer det reglementariska. Sådant gifwer sig lätt sjelf, der Andas finnes i fällskapet. Och andan kommer nog, blott man samlas med frisk wilja, med opartiskt nit att ämna taga och gifwa skäl, samt med afgjord mening att alltid respektera hwarandra och i uttrycksformerna ej tillwägagå med annat än ömsesidig och ren humanitet. **Hwilka** ämnen skulle ligga nämnast att tala om, säger sig i wår tid sjelf.

Enär wi anse saken ej wara af ringa wigt för en och hwar, och till och med för samhället sjelf i det hela, önska wi höra våra tidningskollegers tankar derom, och rekommendera ämnet nderibben till deras upplysta behjertande. *J. B. N° 49. 46.*

Den ut. af A. m. kanalen af följande

icke af stot

Några ord om Talsfällskaper.

Med anledning af vår i No 49 införda uppsats i detta ämne, hvilken af Kalmareposten reproducerats, har en Inläsare i siftnämnde tidning följande yttrande i ässeende på talarekonsten, hvilket vi taga of friheten återgifwa, då det på wist sätt utgör ett komplement till hwad wi sjelfwa förut sagt:

Wältalighetens ursprung insfaller i samsundsliwets äldsta tider. Klart är, att den är ett foster af naturen och umgänget, och att den genom öfning och konstnesig behandling hunnit den höga ståndpunkt, på hvilken wi finna den under följande tidehwarf. Det första folk, hos hwilket wi finna talarekonsten öftrad och uppöfwd, är Grekerna: namn, sådana som Aristoteles, Perikles, Demofribenes, Eschines, Lyttas, Isokrates, wittna tillräckligt om grekiska wältalighetens framsteg, betraktad såsom konst. Ifrån Grekerna öfvergick den till Romarna. Äfwen Rom, på höjden af sin kraft, war republik, och genom sin statsförfattning framfallade den talaretalanger, ty, såsom man wet, afgjordes alla offentliga angelägenheter genom tal till folket. Ciceros och Quintilliani esterlemnade arbeten i talarekonst beundras ännu såsom oupphinneliga mönstre; men ester denna epok, under hwilken man kan antaga att wältaligheten hunnit höjden af fullkomlighet, förföll den i samma mån den romerska friheten måste böja sig under despotismens of.

Äf de nyeuropeiska folkten har intet kunnat höja talarekonsten till hwad den fordom war, och orsaken dertill torde man förnämligast böra söka i de förändrade statsförfattningarna. Emellertid fick den ett nytt stält genom kristendomens allmännare införande, och i sjerde århundradet est. Chr. hade de s. k. kyrkofäderna Chrysoftomus, Ambrosius m. ä. uppbringat den andliga wältaligheten ganska högt. I medeltiden wårdslösades talarekonsten helt och hållet; men då sedermera konster och wetenkskaper småningom fingo nytt lif, wäcktes äfwen den ur sin dvala, och i nyare tidens historia finna wi

många, såväl andeliga som politiska talare af stort rykte.

Churu nästan hvarje civiliseradt land har något stort talarenamn att fryta af, träffa wi swärsligen någorstädes, utom i England, en sådan rikedom på politiska talare. Swad som derstädes framfallat dem, är egentligen de förenade rikenas representationsfätt och frän statsförfattning; verkliga mästerstycken äro ofta de stundom improviserade tal, som hållas i parlamentet, och i allmänhet taget, utmärka sig alla de tal som återgifs af de politiska dagbladen — churu man torde kunna antaga, att de desförinnan undergått en mer eller mindre wäsendtlig omarbetning — lika mycket genom sin logiska klarhet och redighet, som för sitt populära framställningsfätt, genom hwilket allena en talare kan i längden göra intryck på den beredning af åhörare, som existerar öfwerallt der tal hållas. För att, då wi nu en gång kommit att vrida om England, gå ännu vidare, wilja wi frambraga ett exempel till bewis för satsen, att i England trifwes talaretalangen, emedan den odlas. Man behöfwer icke hålla sig ensamt till parlamentet: på politiska klubbbar, wid repealmöten, på enskilda och offentliga ställen uppträda dagligen nya talare, som gerna winna gehör, ty de tala alla i fosterländska ämnen, och i ett fritt land, som tager någon wård om sin fosterländskhet, måste alltid så wara fallet. Af desja talare blifwer det någongång sådana mäktiga demagoger, som Daniel O'Connell, som med sina snabba, åhtande, eldiga inspirationer, hållna inför en maska af 40 à 50 tusen menniskor, med sin wältalighet styrer ett helt folks opinion. Kan wäl gifwas ett bättre bewis på att Ordet är en makt, än det yttrande wi minnas Hertigen af Wellington hade i sitt tal till ministrarna i öfwerhuset 1836, då han bland annat sade: "I beklagen eder att wi ständigt föra på läpparna namnet O'Connell och att wi rikta alla våra bemödanden på en enskilt mans undergång: det är så, emedan denna man är en makt!" Detta om den politiska talarekonstens tillstånd i England. Det skulle blifwa för widlyftigt, att uppdraga en genomförd jemförelse mellan

wåra och andra civiliserade folks politiska talare; men att den skulle utfalla till de förras nackdel, frukta wi icke kan bestridas.

Wånda wi oss ifrån denna tafsa och fasta en blick på det tillstånd, hwari muntliga föredraget från våra kyrkliga och akademiska lärofsolar besinner sig, är det nedslående att nödgas erkänna, att detsamma icke tål någon jemförelse med det muntliga föredraget i Tyslands, Frankrikes, Englands och Danmarks kyrkor och akademiska lärofsolar. Kort sagdt, i intet civiliseradt land är talarekonsten så misfärdad som i Sverige. Och hwad kan wäl wara orsaken? Har måhända Swensken ingen naturlig fallenhet för wältalighet? Att påstå något sådant, wore en prättwisa emot ett helt folk. Nej, orsaken dertill består i den ringa wärd wid våra uppfostringsanstalter, som egnas åt utbildningen af denna konst.

Medan wi wänta på att inom vårt fädernesland skall tillwägabringas en af behofwet högeli- gen påfallad reform af undervisningswerken och af hwilken wi böra hoppas våra efterkommande så njuta frukterna, så böra wi wäl icke wärdslösa fortsättningen af vår egen uppfostran, och såsom en fortsättning af uppfostran torde man med skäl kunna anse en så praktiskt nyttig institution som de föreslagna talsällskaperna. Ly huru ofta finner man icke män, hwilkas uppfostran anses fulländad, män af kunskaper, erfarenhet, till och med genie, just genom brist på öfning sakna detta herrawälde öfwer språket, denna förmåga att ledigt och klart uttrycka sina tankar, hwilken Talsällskaperna äro berättade att kunna meddela. Hwilken rik källa till intellektuel och moralisk bildning ligger icke uti utweckligen af det muntliga föredraget, i utöfningen af talarekonsten?"

Inn, antyder derefter att ett talsällskap håller på att bilda sig i Skalar och öfvergår till åtskilliga detaljförslag i detta hänseende.

